

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA TEZİ
TARİH ANABİLİM DALI
GENEL TÜRK TARİHİ PROGRAMI**

**STALİN DÖNEMİ SOVYETLEŞTİRME SİYASETİNDE PİONER
TEŞKİLATININ ROLÜ: AZERBAYCAN ÖRNEĞİ**

Burcu ÖZDEMİR

Danışman

Prof. Dr. Keziban ACAR KAPLAN

MANİSA-2016

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 13/04/2016 tarih ve 12/11 sayılı toplantısında jürimiz tarafından Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 35. Maddesi gereğince Enstitümüz Tarih Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi Burcu ÖZDEMİR'in *"Stalin Dönemi Sovyetleştirme Siyasetinde Pioner Teşkilatının Rolü: Azerbaycan Örneği"* Konulu tezi incelenmiş ve aday 06/05/2016 tarihinde saat 10.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna

OY BİRLİĞİ

DÜZELTME yapılmasına

OY ÇOKLUĞU

RED edilmesine

ile karar verilmiştir.

* Bu halde adaya 6 ay süre verilir.

** Bu halde adayın tez konusu ve/veya danışmanı değiştirilebilir.

BAŞKAN

Prof. Dr. Keziban ACAR KAPLAN

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Ömer KARATAŞ

ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Zafer ATAR

ÜYE

Doç. Dr. Yahya Kemal TAŞTAN

ÜYE

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

YEMİN METNİ

Doktora tezi olarak sunduğum “Stalin Dönemi Sovyetleştirme Siyasetinde Pioner Teşkilatının Rolü: Azerbaycan Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

/05/2016

Burcu ÖZDEMİR

İMZA

ÖZET

STALİN DÖNEMİ SOVYETLEŞTİRME SİYASETİNDE PİONER TEŞKİLATININ ROLÜ: AZERBAYCAN ÖRNEĞİ

Rusya’da Ekim 1917 devrimi meydana geldiğinde, “devrim” kavramı sadece Rusya sınırları içerisindeki Türk halkları için değil, Rus halkının çoğunluğu için de oldukça yeni bir kavramdı. Bolşevikler ihtilalin hemen sonrasında önce Beyaz orduyu, ardından kendi içerisindeki muhalifleri bertaraf ettikten sonra ülke içerisinde ekonomik, siyasi ve kültürel alanlarda sosyalizmin inşa sürecini başlattı. Bu inşa sürecinin önemli bir parçasını, ‘Yeni Sovyet İnsanı’nın yaratılması ideali teşkil etmekteydi. Bunun nedeni; devlet mekanizmasıyla birlikte, halkı da Sovyet normlarına uygun hale getirmektir. ‘Yeni Sovyet İnsanı’nın yetiştirilmesinde kullanılacak en önemli vasıta hiç kuşkusuz, erken yaştan itibaren başlayan okul sistemiydi.

Bu çalışmada, Sovyet eğitim sisteminin temeline inilecek, pioner teşkilatının Rusya ve Azerbaycan’daki kuruluş süreci anlatılacak ve pioner teşkilatının bu ülkelerdeki Sovyetleştirme sürecine katkıları ele alınacaktır. Bu şekilde ‘Yeni Sovyet İnsanı’nın yaratılış süreci, pioner teşkilatının faaliyetleri üzerinden ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: komünizm, sosyalizm, sovyetleştirme, pioner teşkilatı, Sovyet eğitim sistemi.

ABSTRACT

ROLE OF THE PIONEER ORGANIZATION ON SOVIETIZATION IN THE STALIN ERA: THE EXAMPLE OF AZERBAIJAN

When the October Revolution occurred in Russia in 1917, “revolution” was a new notion only for the Turkish people in Russia, but also for the majority of the Russians. Defeating the White Army and domestic opponents just right after the Revolution, the Bolsheviks initiated a process of building socialism in economic, cultural and political fields. The essential part of this process was to create the ‘New Soviet Man’ because the Bolsheviks wanted to transform the Soviet people and state machinery into Soviet norms. And the most important instrument for creating the ‘New Soviet Man’ was the education system that would start from an early age.

Focusing on the core of the Soviet education system; this study will discuss the establishment of the pioneer organization in both Russia and Azerbaijan. Through the examination of activities of the pioneer organization, this study will also explain how the pioneer organization affected the process of creating the ‘New Soviet Man.’

Key words: communism, socialism, sovietization, pioneer organization, Soviet education system.

ÖNSÖZ

Son dönemlerde ülkemizde Rusya tarihine yönelik çalışmalar artış göstermekle birlikte, Türkiye’deki tarih çalışmalarında Rusya’nın Sovyet dönemine yönelik araştırmalar hala çok azdır. Bu araştırmalar da genellikle siyasi ve askeri ilişkiler, son zamanlarda ise Sovyetlerde din ve tarih algısı noktasında yoğunlaşmaktadır.

Türkiye’deki mevcut literatürde pioner teşkilatını ele alan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu anlamda “*Stalin Dönemi Sovyetleştirme Siyasetinde Pioner Teşkilatının Rolü: Azerbaycan Örneği*” başlıklı bu çalışma, sonraki çalışmalar için bir ilk adım olarak değerlendirilebilir. Bu çalışma, pioner teşkilatı üzerinden de olsa, bu dönemdeki eğitim anlayışını ortaya koymak açısından önemlidir. Çalışmanın bir diğer önemi, Sovyet Birliği’ndeki çocuk hareketine bir giriş niteliğinde olmasıdır. Daha önce de ifade edildiği gibi, Türkiye’de bu konu daha önce ele alınmadığı gibi, Rusya’da da son dönemlerde pioner teşkilatının tarihine yönelik çalışmalar yok denecek kadar azdır. Mevcut çalışmalarsa işin pedagojik yönünü irdelemektedir. Benzer şekilde Azerbaycan’daki çalışmalar da daha çok 1920’li ve 30’lu yıllarda gerçekleştirilmiştir. Ancak bu çalışmalar, Azerbaycan pioner teşkilatına yönelik olmaktan ziyade pioner teşkilatının yapısı, kuralları, gibi genel bilgileri içermektedir. Azerbaycan pioner teşkilatının faaliyetlerine yönelik toplu bir çalışma ise mevcut değildir. Bu durum, çalışmanın bir diğer önemini ortaya koymaktadır.

Ele alınan konuyla ilgili olarak Türkiye’de hiçbir yayın bulunmadığından bu tez çalışması için bazı İngilizce ve ağırlıklı olarak Rusça kaynaklardan istifade edilmiştir. Çalışmamızda faydalandığımız İngilizce kaynaklar için, Boğaziçi kütüphanesinde bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Buradan elde edilen kaynaklardan daha çok, Sovyet eğitim sisteminin ele alındığı giriş kısmında istifade edilmiştir. Doğrudan pioner teşkilatına yönelik olarak, sadece Yuri Druzhnikov’un 2012’de yayınlanan *İnformer 001: The Myth of Pavlik Morozov* (Pavlik Morozov Efsanesi: Muhbir 001) adlı çalışmasına ulaşılmıştır. Bu eserde, Rusya’da kulak sınıfına karşı mücadele sırasında hayatını kaybeden pioner Pavlik Morozov’la ilgili olarak yaşanan hadiselerle ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Rusça eserler ise hem Rusya’dan hem de Azerbaycan’dan temin edilmiştir. Rusya’daki çalışmalar için Moskova Devlet Üniversitesi’ne bağlı Nauçnaya Biblioteka ve Fundamentalnaya Biblioteka’da ve ayrıca Rus Devlet Kütüphanesi ile RGASPI (Rossiskiy Gosudarstvennyy Arhiv Sotsialno-Politicheskoy İstorii -Sosyo-Politik Tarih Rus Devlet Arşivi)’ de çalışmalar gerçekleştirilmiştir. RGASPI arşivindeki çalışma sürecinde pioner teşkilatının yapısı, kuralları ile yönetimine dair yazılara, Komünist Parti ve komsomol yetkililerinin pioner teşkilatına yönelik yapmış olduğu yazışmalara ve sınıf düşmanlarıyla mücadelede ölen pionerlerle ilgili dokümanlara ulaşılmıştır. Rusya’daki kütüphane araştırmalarında ulaşılan kaynakların daha çok, Komsomol teşkilatının yayın organı olan *Molodaya Gvardiya* (Молодая гвардия) adlı yayınevine ait olduğu ve pioner teşkilatının tarihine ait çalışmalarda 1980’li yılların sonlarından itibaren bir azalma olduğu görülmüştür.

Çocuk hareketiyle ilgili en son çalışmalardan biri, V.V.Drujinin’in 2014 yılında basılan *Detskoye Dvijenije v Rossii* (Rusya’da Çocuk Hareketi) isimli çalışması olmuştur. Bu eserde, 1909-1923 yıllarındaki Rus izcilik hareketine ve pioner teşkilatının 1922-1991 yılları arasındaki çalışmalarının pedagojik analizine yer verilmiştir.

Bunun dışında pioner teşkilatına yönelik olarak son yıllarda yapılan araştırmalar daha çok pedagoji alanında yoğunlaşmıştır. Çalışmada kullanılan makalelerin büyük bir kısmı,

Vojatny (вожатый) dergisine aittir. Bu dergi de, pionerlere yönelik olarak çıkarılan bir dergidir. Bunun yanı sıra, *Sovetskaya Pedagogika* (советская педагогика), *Smena* (Смена), *Pioner* (пионер) ve *Partiynoye Straitelstvo* (партийное строительство) dergilerinden de istifade edilmiştir.

Azerbaycan'daki çalışmalar ise, Azerbaycan Milli Kütüphanesi'nden temin edilmiştir. Buradaki eserler, doğrudan Azerbaycan pioner teşkilatına yönelik olmayıp teşkilatla ilgili genel bilgiler içermektedir. Bu kitaplar arasında Azerbaycan pioner teşkilatının tarihine dair sadece bir eser bulunmaktadır. Bu eser, E.Bağırzade'nin hem Rusça hem de Azerbaycan Türkçesiyle yayınlanan *Azerbaycan Pioner Teşkilatı Tarihinden*¹ başlıklı eseridir. Burada genel itibariyle, pioner teşkilatının Azerbaycan'da ortaya çıkış süreci ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, pioner teşkilatının Azerbaycan'daki eğitim çalışmalarına ve kollektivizasyon sürecine katkılarına da yer verilmiş; ancak bunlar, detaylı şekilde ele alınmamıştır. Bu bakımdan, tezin Azerbaycan pioner teşkilatının faaliyetleriyle ilgili kısımlarında, Azerbaycan'da Türkçe olarak çıkarılan *Pioner* dergisinden ve *Azerbaycan Pioneri* gazetesinde yer alan makalelerden istifade edilmiştir. Bunların yanı sıra *Pioner İşçisi* dergisi ve *Pionerskaya Pravda* gazetesi taranmıştır.

Kaynaklarla ilgili olarak belirtilmesi gereken bir diğer husus, çoğunluğu Sovyet döneminde kaleme alınan Rusça kaynakların pioner teşkilatını ele alışlarında gözlemlenen pozitif yaklaşımdır. Bu kaynaklarda, çocukların zaman zaman gösterdikleri disiplinsizlikler, pioner liderlerinin gerekli vasıflardan yoksun olmaları gibi birkaç husus dışında, pioner teşkilatına yönelik olarak herhangi bir olumsuz açıklamaya rastlanmamaktadır. Elbette bu, Stalin döneminde yayın organları üzerinde var olan sıkı denetimle bağlantılıdır. Kruşçev'in kendi anılarını kaleme aldığı eserinde Stalin dönemiyle ilgili olarak yapmış olduğu açıklamalar, bu dönemdeki ağır sansürün boyutlarını ortaya koymaktadır: “Gerçekten de Stalin hakkında söylenmiş olumlu sözlerde yüzde seksen oranında indirim yapılsa bile, yine de geriye bin tane büyük insanı övmeye yetecek kadar söz kalır.”² Bu ifadelerden de açıkça anlaşıldığı üzere, Stalin döneminde olaylar objektiflikten uzak bir şekilde aktarılmakta; lidere ve komünist sisteme övgü üzerine temellendirilmektedir. Aynı yaklaşım, pioner teşkilatına yönelik yayınlarda da gözlemlenmektedir.

Çalışmamızın giriş kısmında, Sovyet eğitim sisteminin genel özellikleri ele alınmıştır. Birinci bölümde ise, pioner teşkilatının Rusya'daki kuruluş sürecine değinilmiş, komsomol ve oktyabryat teşkilatları pioner teşkilatıyla ilişkisi bağlamında ele alınmış, son olarak Rusya pioner teşkilatının sovyetleştirme siyasetine katkıları verilen örnekler üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümündeyse, ilk olarak Azerbaycan'da Çarlık dönemi eğitim sistemine ve ayrıca Sovyet eğitim sisteminin kuruluşuna kısaca değinilmiş, ardından pioner teşkilatının Azerbaycan'da kuruluş süreci, teşkilatın yapısı, kuralları, sembol ve yayın organları hakkında bilgi verilmiş, son olarak da, Azerbaycan pioner teşkilatı Sovyetleştirme sürecine katkısı bağlamında ele alınmıştır. Sonuç bölümünde ise, pioner teşkilatının Azerbaycan'daki Sovyetleştirme siyasetine yönelik gerçekleştirmiş olduğu çalışmaların neticeleri değerlendirilmiş, bu çalışmaların hangi alanlarda başarılı ya da başarısız olduğu ortaya konulmuş, son olarak ise, Azerbaycan ve Rusya pioner teşkilatının yürütmüş olduğu faaliyetler arasındaki benzerlik ve farklılıklar açıklanmıştır.

¹ Eser ilk olarak 1974 yılında Bakü'de Türkçe olarak yayınlanmıştır; 1976 yılında ise, **İstoriya Pionerskoy Organizatsii Azerbaydjana (1922-1940 gg.)** adıyla Rusça'ya çevrilmiştir.

² **Kruşçev'in Anıları**, (Çev. Mehmet Harmancı), Milliyet Yayınları, İstanbul, 1971, s.22.

Çalışmam esnasında, tezin araştırma sürecinden yazım aşamasına dek, bilgi ve deneyimleri ile bana yol gösteren sevgili hocam Sayın Prof. Dr. Keziban ACAR KAPLAN'a, lisans ve lisansüstü öğrenim hayatımın tüm aşamalarında bilgi ve tecrübesiyle maddi ve manevi her yönden bana yardımcı olan, desteğini hiçbir vakit esirgemeyen, çalışmamın şekillenmesinde ve kaynakların bir kısmının temininde büyük emeği bulunan sevgili hocam Sayın Prof. Dr. Okan YEŞİLOT'a, çalışmamın yazım sürecinde verdiği fikirler için Sayın Yrd. Doç. Dr. Ömer KARATAŞ'a, 2014/08 numaralı ÖYP projemin başlangıcından itibaren desteklerini esirgemeyen Celal Bayar Üniversitesi ÖYP Birimi'ne, öğrenim hayatım boyunca beni maddi ve manevi olarak destekleyen ve her zaman yanımda olan aileme yürekten teşekkür ederim.

Burcu ÖZDEMİR

MANİSA, 2016

İçindekiler

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	viii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
EKLER LİSTESİ	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

RUSYA’DA PİONER TEŞKİLATININ KURULUŞU: XIX. YÜZYIL SONLARINDAKİ İZCİLİK HAREKETLERİNDEN PİONER TEŞKİLATINA

1.1. PİONER TEŞKİLATININ RUSYA’DAKİ KURULUŞ SÜRECİ.....	19
1.2. PİONER TEŞKİLATININ İDARECİSİ OLARAK KOMSOMOL	32
1.3. PİONER TEŞKİLATININ OKTYABRYATLARLA YÜRÜTTÜĞÜ ÇALIŞMALAR.....	40
1.4. RUSYA PİONER TEŞKİLATININ SOVYETLEŞTİRME SÜRECİNDEKİ ROLÜ	46
1.4.1. Rusya’da Sosyalist Bir Toplum Düzeninin Kurulmasında Pioner Teşkilatının Rolü.....	46
1.4.2. Pioner Teşkilatının Eğitim Alanındaki Faaliyetleri.....	54
1.4.2.1. Pioner Teşkilatının Okul Yapılanmaları.....	55
1.4.2.2. Pioner Teşkilatının Sovyet Eğitim Politikalarının Uygulanmasına Katkısı	58
1.4.3. Çocuklar Arasında Sosyalist Eğitimin Bir Parçası Olarak Pioner Kampları ve Geziler	67
1.4.3.1. Rusya’ da Pioner Kamplarının Kuruluşu.....	68
1.4.3.2. Pioner Kamplarının ve Gezilerin Sovyetleştirme Sürecine Katkısı	72
1.4.4. Pioner Teşkilatının Ülke Ekonomisine ve Orduya Yardımları	79
1.4.4.1. Pioner Teşkilatının Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri.....	79
1.4.4.2. Pioner Teşkilatının Kızıl Ordu’ya Yardım İçin Yürüttüğü Çalışmalar	87

İKİNCİ BÖLÜM

PİONER TEŞKİLATININ AZERBAYCAN’DA KURULUŞU, YAPISI, AMAÇ VE HEDEFLERİ

Çarlık Döneminde Azerbaycan’da Eğitim.....	94
Azerbaycan’da Sovyet Eğitim Sisteminin Kuruluşu.....	96
2.1. PİONER TEŞKİLATININ AZERBAYCAN’DA KURULUŞU	100
2.2. PİONER TEŞKİLATININ YAPISI.....	109
2.3. PİONER TEŞKİLATININ KURALLARI, SEMBOL ve YAYIN ORGANLARI..	116

2.4. AZERBAYCAN PİONER TEŞKİLATININ SOVYETLEŞTİRME SÜRECİNDEKİ ROLÜ	125
2.4.1. Azerbaycan'da Sosyalist Bir Toplum Düzeninin Kurulmasında Pioner Teşkilatının Rolü	125
2.4.2. Azerbaycan Pioner Teşkilatının Eğitim Alanındaki Faaliyetleri	133
2.4.2.1. Azerbaycan'da Pioner Forpostlarının Kurulması.....	134
2.4.2.2. Azerbaycan Pioner Teşkilatının Sovyet Eğitim Politikalarının Uygulanmasına Katkısı.....	135
2.4.3. Azerbaycan'da Sosyalist Eğitimin Bir Parçası Olarak Pioner Kampları ve Geziler	141
2.4.3.1. Azerbaycan'da Pioner Kamplarının Kuruluşu	142
2.4.3.2. Azerbaycan'da Pioner Kamplarının ve Gezilerin Sovyetleştirme Sürecine Katkısı	145
2.4.4. Azerbaycan Pioner Teşkilatının Ülke Ekonomisine ve Orduya Yardımları	149
2.4.4.1. Azerbaycan Pioner Teşkilatının Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri	149
2.4.4.2. Azerbaycan Pioner Teşkilatının Kızıl Ordu'ya Yardım İçin Yürüttüğü Çalışmalar	159
SONUÇ	164
KAYNAKÇA	168
EKLER	

KISALTMALAR DİZİNİ

ASSR Otonom Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti

Bkz. Bakınız

Çev. Çeviren

d. Delo (Dosya)

Detgiz Devlet Çocuk Yayınevi

DPKT Çocuk Proleter Kulübü ve Tiyatrosu

Ed. Editör

f. Fond (Koleksiyon)

Haz. Hazırlayan

KİM Komünist Enternasyonel Gençlik

Komsomol Komünist Gençler Birliği

l. List (Varak)

MTS Makine Traktör İstasyonu

NEP Yeni Ekonomi Politikası

op. Opis (Klasör)

RGASPI Sosyo-Politik Tarih Rus Devlet Arşivi

s. Sayfa

Sovnarkom Halk Komiserliği Kurulu

SSCB Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

SSC Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti

vb. Ve bunun gibi

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 1923-1925 Yıllarında Pioner Teşkilatının Üye Sayısı.....	29
Tablo 2: 1926-1927 Yıllarında Pioner Birliklerinin Sayısı.....	31
Tablo 3: 1926-1927 Yılları Arasında SSCB’de Oktyabryat Teşkilatının Üye Sayısı.....	42
Tablo 4: Pioner Kamplarında Din Karşıtı Konuşma Temaları.....	74
Tablo 5: 1923-1925 Yılları Arasında Azerbaycan Pioner Teşkilatına Üye Olan Çocukların Sayısı.....	106
Tablo 6: Pioner Kampının Bir Günlük Çalışma Programı.....	143

EKLER LİSTESİ

EK 1: Pioner Ölümleriyle İlgili Arşiv Dokümanlardan Bir Örnek

EK 2: Kulaklar Tarafından Öldürülen Valya Makeyeva

EK 3: Pioner Selamı

EK 4: Günümüzde de Faaliyet Gösteren Azerbaycan Pioner Evi

EK 5: Azerbaycan Pioner Evinde Gerçekleştirilen Etkinliklerden

EK 6: Azerbaycan Pioner Evinden

EK 7: Pionerler Yaralılarla İlgilenirken

EK 8: Pioner Teşkilatının Tören Yemini

EK 9: Pionerler Kolhozda

EK 10: Pioner Teşkilatının Yemin Töreninden

EK 11: Pionerler Kızıl Ordu Askerlerine Hediyeler Hazırlarken

EK 12: Pioner Rozetleri

EK 13: Pionerskaya Pravda Gazetesi

EK 14: Pioner Teşkilatının Dram Dernekleri Esasında Kurulan Genç Seyirciler Tiyatrosu'nun Günümüzdeki Hali

EK 15: Pioner İşçisi Dergisi

EK 16: Azerbaycan Pioneri Gazetesi

GİRİŞ

Rusya’da 1917 Ekim devrimiyle iktidara gelen Bolşeviklerin faaliyetlerine yön veren; ülkedeki siyasi ve hukuki yapıya, bilimsel araştırmalara ve -bizim için özellikle önemli olan- eğitim anlayışına etki eden temel düşünce, Marksizm idi. Dolayısıyla bu ideolojiye kısaca değinmek, Bolşeviklerin eğitim üzerinde gerçekleştirdikleri faaliyetleri de anlamlandırabilmek açısından gereklidir.

Marksizm kısaca, toplumların bulundukları duruma nasıl geldiklerini, neden sürekli olarak değişim geçirdiklerini ve geleceğin bu toplumlara neler getireceğini araştıran bir dünya görüşünü ifade eder. Marksizm’e göre toplumların gelişmesini sağlayan en önemli vasıta, sınıf savaşlarıdır. Ancak toplumun sınıflara bölünebilmesinin koşulu vardır. Nitekim bir toplumdaki üretim gücü belirli bir düzeye ulaşmamışsa, o toplum içerisinde sınıfların oluşabilmesi mümkün değildir.³

Marksist tarih yorumu da, işte bu sınıf savaşları temelinde olmuştur. Bu yoruma göre, tüm tarih (henüz sınıfların oluşmadığı en ilkel dönem hariç) bir sınıflar savaşı tarihidir. Üretim alanındaki değişimin meydana getirdiği bu sınıf savaşları tarihsel gelişimin temeli olduğuna göre, bir toplumdaki ekonomik ilişkiler o toplumun dini, hukuki, siyasi, felsefi her alandaki fikirlerin açıklanmasında temel noktadır.⁴ Marks’a göre toplumların, üretim sürecinde meydana gelen değişimlere göre çıkarları birbirine zıt olan sınıflara bölünmesi, sınıf savaşlarını meydana getirmekte ve neticede bu sınıf savaşında egemen olan sınıfın çıkarlarını korumak üzere zorunlu olarak devlet mekanizması ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesiyle sınıf bölünmeleri ortadan kaldırılacak ve toplum içerisindeki herkesin toplu olarak, bir bütün halinde üretimde bulunduğu sınıfsız bir toplum yaratılacaktı.⁵ Böylece Marks, bir sınıfın diğerini sömürdüğü toplum yapısının sona ereceğine inanmaktaydı. Marks’a göre bu şekilde bir sınıfsız toplumun yaratılması için, özel mülkiyetin ve özel mülkiyete dayalı üretim biçiminin bütünüyle ortadan kalkması gerekmektedir. Çünkü kapitalist toplumlarda üretim, ortak çalışmanın bir sonucu olmakla birlikte, ürünler topluma değil bir kişi ya da gruba aittir.

Sosyalist düzende ise üretim öyle bir şekilde düzenlenmeliydi ki, neticede ürünler bir kişi ya da grubun değil, toplumun olmalıydı. Böyle bir kolektif üretim sisteminde, tek bir üretim ünitesi çok sayıdaki üretim ünitesinin yerini alacak ve eskiden küçük toprak sahibi

³ Emile Burns, **Marksizm Nedir**, (Çev., Mehmet Dikmen), Yordam Yayınları, İstanbul, 2012, ss.9, 20.

⁴ Friedrich Engels, **Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm**, Sol Yayınları, Ankara, 2012, s. 61.

⁵ Burns, s.69.

olan üreticiler, ortak üretimi öğrenecekti. Yine bu sistem içerisinde, toplum üyeleri arasında bireyci davranışlar da kaybolacaktı. Kısaca birey, tıpkı üretim sisteminde olduğu gibi toplumsallaşacaktı. Sosyalist düzenin kurulmasıyla birlikte, toplum üyelerinin görüşlerinde ve davranışlarında değişimler başlayacaktı. Ailelerin geliri ya da toplum içerisindeki konumları her ne olursa olsun, bütün herkese aynı eğitim ve gelişme imkânı sağlanacaktı.⁶

İşte çalışmamızda da sıkça kullanacağımız bir ifade olan ‘Sovyet insanı’nın yaratılmasından kasıt; sınıfsız ve kolektif anlayışa sahip bir toplum yapısını arzulayan ve bireysel çıkarları için değil, toplumun (kolektifin) çıkarları için mücadele eden vatandaşların yaratılmasıydı.

Marksist fikirler ilk defa 1917 Devrimi’yle Rusya’da uygulanma imkânına kavuştu. Bu bakımdan Marksist fikirlerin Rusya’ya girişi ve yayılışına da kısaca değinmekte fayda vardır. Rusya’da sosyalist akımın ilk temsilcileri Narodnikler (*Narodniçestvo*- Halkın Dostları) idi. Bu grup, Çarlık otokrasisine karşı XIX. yy’ın sonlarından itibaren mücadele etmeye başladı. Narodnikler, sonradan Sosyalist Devrimci Parti’ye dönüşecek olan gruptu.⁷ Başlıca temsilcileri Alexander Herzen, Nikolay Çernişevski ve Pyotr Lavrov olan Narodnikler, Rusya’nın bir köylü hareketi sonucunda sosyalist bir topluma dönüşebileceğini savunmaktaydı. Rusya’da var olan köy komünleri (*obşina*, *mir*) tezlerinin dayanak noktasını oluşturmaktaydı. Nitekim Narodnikler, bu köy komünleri aracılığıyla, Rusya’da kapitalist düzenin kurulmasına gerek kalmadan sosyalist bir toplumun kurulabileceğini savunmaktaydı. Hâlbuki Marks’a göre, bir toplum normal gelişme evrelerini herhangi bir yolla atlayıp bu gelişimi yaşamaktan kendini alıkoyamazdı. Ancak Narodnikler bu görüşü kesinlikle benimsememekteydi. Bununla birlikte Rusya’da kapitalizmin tarım alanında gösterdiği gelişme üzerine, Marksist görüşler Rus devrimcileri arasında da yayılmaya başladı.⁸

Narodnikler içerisinde ılımlı kanatta bulunan Vera Zasuliç, Georgi Plehanov, Pavel Akselrod gibi isimler Marksizm’e yöneldi ve Karl Marks ile iletişime geçtiler. Marksizm’e yakınlık duyan isimler arasında Vladimir İlyiç Lenin (1870-1924)’in ağabeyi Aleksandr Ulyanov da vardı. O, Marks’ın özellikle, bir ülkenin tarihsel gelişimini (bu gelişimin bazı evrelerini sadece ideolojik düzeyde geçirerek) hızlandırabileceği fikriyle ilgilendi.⁹ Narodniklerin ılımlı kesiminde yer alan ve Rus devriminin önemli isimlerinden biri olan Georgi Valentinoviç Plehanov (1857-1918) ise, bu yaklaşıma karşı çıktı. Plehanov’a göre

⁶ Burns, ss.72, 74, 86.

⁷ Edward Hallett Carr, **Lenin’den Stalin’e Rus Devrimi: 1917-1929**, (Çev., Levent Cinemre), Yordam Yayınları, İstanbul, 2010, s.47.

⁸ Andrzej Walicki, **Rus Düşünce Tarihi: Aydınlanmadan Marksizme**, (Çev., Alaeddin Şenel), İletişim Yayınları, İstanbul, 2009, s.603.

⁹ Walicki, s.608.

gerçek bir sosyalist düzen ancak, ekonomik gelişme ve proletaryanın sınıf bilinçliliği belirli bir düzeye ulaştığı zaman kurulabilirdi. Kısaca o, Rusya'nın kapitalist aşamadan geçmesinin zorunlu olduğuna inanmaktaydı.¹⁰ Lenin ise, Plehanov'un aksine, burjuva kapitalist devriminin gerekliliğini savunanların gerçek hedefinin proleter bir devrim değil, bir burjuva devrimi olduğunu ileri sürmekteydi.¹¹

Nitekim Lenin bu konuda haklı çıktı. 1900'lü yıllarda burjuva devrimini savunan kesimin çoğu, Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'yle* bağlarını kopardı ve liberallerle birleşti.¹² Rus Marksistlerini bir araya getiren Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi, Temmuz-Ağustos 1903'te toplanan ikinci kongresinde burjuva demokratik devriminin gerekliliğine yönelik fikir çatışmaları sonucunda, Bolşevikler ve Menşevikler olarak ikiye ayrıldı. Bu ikiye ayrılmanın ilk somut göstergesi, Lenin'in Ocak 1912'de Prag'da küçük bir konferans toplaması oldu. Bu konferans adeta bir parti kongresiymiş gibi gerçekleştirildi ve Vladimir İlyiç Lenin, Grigoriy Znovyev, Grigoriy Konstantinoviç Orconikidze'nin de dâhil olduğu altı kişilik bir Merkez Komitesi seçildi.

Yukarıdaki gelişmelerden de anlaşılacağı üzere Bolşevikler; Menşevikleri ve diğer muhalifleri dışarıda bırakarak Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni tek başlarına kurmak istemekteydi. Parti içerisindeki bu ayrışmanın bir diğer göstergesi, Petersburg'da yeni bir Bolşevik gazetenin, *Pravda* (Gerçek)'nın yayınlanmaya başlaması oldu.¹³ *Pravda*, Birinci Dünya Savaşı (1914-8)'ndan önceki iki yıl boyunca, işçi sınıfı ile Bolşevikler arasındaki başlıca iletişim aracıydı. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle birlikte Bolşevikler, birkaç ay içerisinde hem bu gazeteden hem de Duma (meclis)'dan mahrum kaldı. 8 Temmuz 1914'te *Pravda* -o tarihteki adıyla *Trudovaya Pravda* (Gerçek Emek) gazetesi- hemen yasaklandı. Kasım 1914'te ise Duma'daki Bolşevik temsilcileri, dokunulmazlıkları görmezden gelinerek tutuklandı. 1915'te görülen davanın ardından Bolşevikler, seslerinin Şubat Devrimi'ne kadar bir daha duyulamayacağı Sibirya'ya sürgün edildi. Böylece Bolşevikler ve diğer devrimciler -genellikle broşürlerin yayınlanması ve dağıtılmasına yönelik olan- yeraltı faaliyetlere zorlandı.¹⁴

Bolşeviklerin iktidarı ele geçirmesiyle sonuçlanan Ekim 1917 Devrimi'nin ardından, gerek eski rejim taraftarlarına gerekse Bolşeviklere muhalif sosyalist grupların imhasına

¹⁰ Walicki, s.610.

¹¹ Edward Hallett Carr, **Bolşevik Devrimi I** (Çev., Orhan Suda), Metis Yayınları, İstanbul, 2005, s. 21.

*Komünist Parti'nin ilk kurulduğu dönemdeki adıdır. Bu parti, Mart 1898'de Minsk'te toplanan kongre neticesinde kuruldu. (Bkz. E.H.Carr, **Bolşevik Devrimi I** (Çev., Orhan Suda), Metis Yayınları, İstanbul, 2005.)

¹² Walicki, s.645.

¹³ Carr, **Bolşevik...**, ss.36, 48, 70.

¹⁴ Sandra Milligan, "The Petrograd Bolsheviks and Social Insurance: 1914-1917", **Soviet Studies**, Cilt: 20, Sayı:3, 1969, s.369.

yönelik politikalar başladı. Bu noktada önemli bir gelişme, Bolşeviklerin Mart 1918’de Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi adını Menşeviklere bırakarak, Rusya Komünist Partisi adını kabul etmeleri oldu. Bu karar, Bolşeviklerin Marksist mirasa sahip çıktıklarını ve burjuva destekçisi olarak gördükleri Sosyal Demokratlarla yollarını kesin olarak ayırdıklarını göstermekteydi. Bolşevikler, 1922 yılında Sosyal Demokratları yargıladılar. Şubat 1922’de 47 Sosyal Demokrat lider, Sovyet iktidarına karşı suikast planı suçlamasıyla tutuklandı. Sanıklardan birkaçı beraat etti ise de, büyük bir çoğunluğu hapis cezasına çarptırıldı; on dört kişiye ise ölüm cezası verildi. Böylece yasal muhalefet tamamen ortadan kaldırıldı.¹⁵

Bolşeviklerin bir diğer icraatı, rejime karşı düşmanlık besleyen yazar ve editörlere ait gazetelerin basım ve dağıtımını yasaklamak oldu. İlk önceleri bu yasak, sadece muhalif siyasi partilerin (Menşevikler, Sosyalist Devrimciler ve Kadetler) yayınlarını kapsamaktaydı; ancak kısa süre içerisinde ülkedeki tüm yayınlar devletin kontrolü altına alındı.¹⁶

Tüm gücü ellerinde toplayan Bolşevikler, ülkede sosyalist bir düzenin kurulması için çalışmalara başladı. Ancak bunu gerçekleştirmek hiç de kolay olmayacaktı. Çünkü Rusya’daki halkın çoğunluğu devrim ideallerini benimsemiş olmaktan uzaktı. Bu durum, Ekim Devrimi’nin gerçekleşmesine aylar kala, Rus halkının yarısından fazlasını teşkil eden Rus köylüsüne devrimci fikirlerin aşılmasına yönelik çalışmalar sırasında bir kez daha görülmüştü. Devrim terminolojisi (sosyalizm, Marksizm vb.), Rusya’nın çoğunluğunu oluşturan köylülerin pek çoğu için yabancı bir kavramdı. Tabi ki istisnalar da mevcuttu; mesela gençler, zenginler ve eğitilmiş köylüler daha fazla politik farkındalığa sahipti.¹⁷ Ancak bu gruplar elbette azınlıktaydı. O dönemlerde Penza şehrindeki bir işçi Petrograd Sovyeti’ne konuyla ilgili olarak şunları yazmıştır:

Köylüler hala, monarşi görevlileri ve içlerindeki diğer kötü niyetli şahıslarca kolaylıkla kandırılabilirler. Onlar, en basit siyasi problemlerle dahi ilgilenmemiş ve vatandaşlık eğitimi almamıştır. Ancak Rusya’nın sosyo-ekonomik ve politik yapısını tayin edecek olan oyların sahibi olan köylüler, yönetimden anlayan ve kendi siyasi tercihini belirleyebilecek kabiliyete sahip birer vatandaşlar haline dönüştürülmek zorundadır, hem de hemen!¹⁸

Özetle Rusya’da Bolşevikleri, ülkeyi kendi ideolojilerine göre dönüştürmek noktasında çok sayıda iş beklemekteydi. Bu çalışmaların başında, devlet mekanizmasıyla birlikte, halkın da yeni normlara uygun bir şekilde dönüşümünü gerçekleştirmek – diğer bir

¹⁵ Carr, **Bolşevik...**, s.173.

¹⁶ John D. Basil, “Russia and the Bolshevik Revolution”, **Russian Review**, Cilt: 27, Sayı: 1, 1968, ss. 48, 49.

¹⁷ Orlando Figes, “The Russian Revolution of 1917 and Its Language in the Village,” **Russian Review**, Cilt: 56, Sayı: 3, 1997, s. 325.

¹⁸ Figes, s. 325.

deyişle ‘yeni Sovyet insanı’nın yaratılması- gelmekteydi. Michael Heller, *Makine ve Çarkları* adlı eserinde ‘Sovyet insanı’nın yaratılması konusundaki görüşlerini şöyle dile getirmiştir:

Sovyetler Birliği’nde tıp talebeleri Latince derslerine şu cümle ile başlar: ‘Homo Sovieticum Sum’ (Sovyet insanı olmak). Buna göre müstakbel doktorlar, tahsillerinin ilk anından itibaren iki tip insanın varlığını öğrenirler. Homo Sapien ve Homo Sovieticus. Her millet tabi olarak kendisinin daha üstün olduğu hissini taşırsa da, Sovyetler Birliği, yeni bir insan nevi yaratma konusunda tek kalır.¹⁹

‘Sovyet insanı’nın yaratılması hedefi, Sovyetler Birliği Merkez Komitesi’ne bağlı Sosyal Bilimler Akademisi ve Pedagoji İlimler Akademisi’nin ortaklaşa hazırladığı ders kitabında da kesin bir şekilde formüle edildi. Buna göre ‘Sovyet insanı’nın yetiştirilmesi, sosyalizm uğrunda mücadelelenin ayrılmaz bir parçasıydı. Bu olmadan yeni düzenin zafer kazanması düşünülemezdi. Sosyalizm ve komünizm; insanların şuuru, görüşleri, örf ve adetleri esaslı bir surette değişmeden kökleşemezdi.²⁰ Nitekim Lenin ve diğer Bolşevikler, sosyalist ideolojinin bir gereği olarak Rus milliyetçiliğini reddederek; Komünist Parti öncülüğünde yeni bir kimlik inşasına başladı. Bu süreçte Rus milletinin değer ve geleneklerinin yerini, Marksist ideolojinin değer ve sembolleri aldı.²¹

‘Sovyet insanı’nın yaratılmasında iki kavramdan istifade edilmişti: *Sblijeniye* ve *Sliyaniye*. *Sblijeniye*, kelime anlamı olarak ‘birbirine yaklaşma, yakınlaşma’ demektir. Burada bu kelime birtakım özelliklerini, bilhassa etnik şuurunu yitirerek birbirine yaklaşan milletlerin durumunu ifade eden bir terim olarak kullanılmıştı. Kelime anlamı olarak ‘kaynaşma’ anlamına gelen *Sliyaniye* ise, dillerin birbirine karıştırılarak kendine özgü niteliklerini kaybetmeleri ve milli kimliğin yok edilmesi demektir. Bundan kasıt, Rusça’nın diğer dillerin yerini almasıydı.²² 1917’den sonra Türk dünyası arasında ortak iletişim aracı olan Arap alfabesinin yerine 1922’de Latin alfabesinin ve 1935’ten sonra ise Kiril alfabesinin kabul edilmesi, bu politikanın bir ürünüydü.²³ ‘

‘Sovyet insanı’nın yaratılması sürecinde dine, aileye, tarih ve dile yönelik büyük bir tahribat gerçekleştirildi. İnsanlar arasındaki her çeşit manevi bağlar kopartıldı. Böylece insanlar, birer birey olma vasfını yitirdi ve kolektifin bir parçası haline geldi. Öyle ki Sovyet psikiyatri ilmine göre, herhangi bir fikri ayrılık, bir zihin hastalığı olarak tanımlandı. Buna

¹⁹ Michael Heller, *Makine ve Çarkları* (Çev., İbrahim Canan) Adım Yayınları, İstanbul, 1998, s. 30.

²⁰ S. Voronitsin, “Nazariyatta ve Gerçeklikte Yeni Sovyet Adamı”, *Dergi*, Sayı: 52, Münih, 1968, s. 57.

²¹ Zeynep Dağı, *Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika: Rusya’nın Dönüşümü*, Boyut Kitapları, İstanbul, 2002, s.81.

²² Haluk Ölçekçi, *Kazakistan’da Sovyet İnsanı Oluşturma Süreci*, Birlik Yayınları, Ankara, 2007, s. 8.

²³ Ölçekçi, s. 76

göre “cemiyyet sağlıklı olandı, bunu ideal bulmayacak kadar deli olan” kişilerse, hasta olarak kabul edilmekteydi.²⁴

Sovyetleştirme veya ‘Sovyet insanı’ yaratma projesinin en önemli aracı eğitimdi. Her türlü dini ve milli özelliklerinden arınmış; iletişim aracı olarak Rusça’yı kullanan ve toplumun çıkarını bireysel çıkarlarının üzerinde tutan ‘Sovyet insanı’nın yetiştirilmesinde, kreşler ve anaokulu ile çok erken yaştan itibaren başlayan okul sistemi; gençlerin karakterinin şekillendirilmesinde en önemli kurumdu.²⁵ Nitekim Sovyet Eğitim Bakanlığı, Sovyet eğitiminin nihai hedeflerini şöyle açıklamaktaydı:

Gençlerin Komünist ruhla eğitilmesinde Sovyet okulları kültürel devrimin bir aracı, toplumun yeniden doğuşu için bir silah haline gelmiştir. Okullara ilk kez, reformist bir fonksiyon yüklenmiştir. Kapitalist toplumun köleci anlayışından bağımsız olarak ‘yeni insan’ın yetiştirilmesi göreviyle karşı karşıya kalınmıştır.²⁶

Eğitim Bakanlığı’nın ifadeleriyle, öğrenciler okuldan resmi ideolojiyi benimsemiş eğitilmiş birer genç insan, çalışkan ve mütevazı bir işçi, komünizmin ateşli bir savunucusu, yüksek ahlaklı bir insan, enternasyonalist ve ateşli birer vatansever olarak mezun olmalıydı.²⁷

Sovyetler Birliği’nde eğitim; aile, okul, okul öncesi kurumlar ve birçok ders dışı faaliyetleri ile geniş bir alanı ifade etmekteydi. Tüm bu kurumlar, Marksist-Leninist ideolojiye uygun bir şekilde ve ‘yeni Sovyet insanının’ yetiştirilmesine yönelik olarak tasarlandı. Bu yeni insan tipinin sahip olması istenen özelliklerin başında ise, emeğe aşkla bağlılık ve vatanseverlik gelmekteydi. Bu amaç doğrultusunda tüm aileler, çocukları 7 yaşına gelmeden kreş ve anaokullarına göndermeye teşvik edilmekteydi.²⁸ 7 yaşına basan bir çocuğun okula başlaması zorunluydu.²⁹ Okula erken bir başlangıç, çocuğun dünya görüşünün komünist ideoloji doğrultusunda şekillendirilmesi için çok önemliydi. Burada Lenin’in şu meşhur sözünü hatırlatmak uygun olacaktır: “Bana 7 yaşında bir çocuk verin, onu ebediyyen Bolşevik yaparım.” Ailenin de devletin faaliyetlerine yardımcı olmak gibi bir vasfı vardı ve eğer aileler bu görevlerini yerine getirmezlerse, çocuklar evlerinden uzaklaştırılabilmekteydi.³⁰

²⁴ Heller, ss.36, 40.

²⁵ Raymond E. Zickel, **Soviet Union: A Country Study**, Area Handbook Series, 1971, s. 246.

²⁶ Victor Peters, “Education in the Soviet Union”, **The Phi Delta Kappan**, Cilt: 37, Sayı: 9, 1956, s. 421.

²⁷ Alfred Evans, “Trends in Soviet Secondary School Histories of the USSR”, **Soviet Studies**, Cilt: 28, Sayı: 2, 1976, s. 221.

²⁸ Jon Judge, “Education in the USSR: Russian or Soviet?”, **Comparative Education**, Cilt: 11, Sayı: 2, 1975, s.132.

²⁹ Karel Hulicka, “Political Education in Soviet Schools”, **Soviet Studies**, Cilt: 5, Sayı: 2, 1953, s. 145.

³⁰ Judge, s. 132.

Lenin, 1919 yılında bir kararname yayınladı. Bu kararnamede 8 yaşından 15 yaşına kadar olan kız ve erkek herkesin okuma-yazma öğrenmesi zorunlu kılınmaktaydı.³¹ Lenin'e göre, 'yeni insan'ın davranış ve faaliyetleri kökten değişmediği sürece, sosyalizmden komünizme yumuşak bir geçiş mümkün değildi. Özellikle iş ve yoksulluk olgularına karşı sosyalist bir tavır, insan doğasının bir parçası haline gelmeliydi. Kapitalist düzendeki kâr anlayışının yerini hizmet anlayışının alması da, psikolojik devrimin önemli bir özelliği idi. Bu nedenle komünist eğitim sadece öğretimle sınırlandırılmamalı, bu eğitim aynı zamanda karakter eğitimi de kapsamalıydı.³² Konuyla ilgili olarak Lenin, 1919'da şunları söylemekteydi: "Komünist Parti 1917 devriminden itibaren kendisine, okulların burjuva sınıf egemenliği aleyhine toplumdaki sınıfsal farklılıkların tamamen sonlandırılması ve toplumun komünist sisteme adaptasyonu için kullanılacak bir silaha dönüştürülmesini hedef koydu."³³ Bundan böyle Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin başlıca hedeflerinden biri, okulu toplumun Sovyetleştirilmesinde bir silah haline getirmektir. Komünist Parti, ihtilal öncesi dönemde var olan görüşlerin okul vasıtasıyla yok edilebileceğine ve yeni kuşağa yeni manevi normlar aşılanabileceğine inanmaktaydı.³⁴

Sovyet eğitim sisteminde okullar 3 aşamadan oluşmaktaydı; ilkokul (1 ve 3-4 sınıflar), tamamlanmamış ortaokul (1. ve 7. sınıflar) ve tamamlanmış ortaokul (1. ve 10. sınıflar). İlkokullar yukarıda görüldüğü gibi ayrı olarak –kırsal kesimde genellikle böyleydi- ya da ortaokullarla birleşik olarak teşkil edilmişti.³⁵ Yani okullardaki eğitim süresi, bulunduğu bölgenin gelişmişlik düzeyine göre değişim göstermekteydi. Örneğin, daha büyük yerleşim yerlerinde yaşayan öğrenciler 7 yaşına geldiğinde, 7 yıllık olan 'tamamlanmamış ortaöğretime' başlarken, köylerde yaşayan öğrenciler ise 4 yıllık olan ilköğretime başlardı. Köylerdeki öğrenciler 10 yıllık tamamlanmış ortaöğretime devam etmek içinse, yakınlardaki şehirlere gitmek zorundaydı.³⁶

Sovyet ilk ve ortaöğretim sistemi, diğer Sovyet cumhuriyetlerinde³⁷ de aynıydı. Sovyet eğitimi daha çok matematik ve fen bilimleri üzerinde yoğunlaşmıştı, ancak sosyal bilimler de

³¹ Vincent Monteil, **Sovyet Müslümanları** (Çev., Mete Çamdereli) Pınar Yayınları, İstanbul, 1992, s. 117.

³² E. Koutaissoff, "Soviet Education and the New Man", **Soviet Studies**, Cilt: 5, Sayı: 2, 1953, s. 129.

³³ N.H.Gaworek, "Education, Ideology and Politics: History in Soviet Primary and Secondary Schools", **The History Teacher**, Cilt: 11, Sayı: 1, 1977, s. 57.

³⁴ S. Altayev, "Sovyet Okulunun Elli Yıllık Komünist Yönetimi", **Dergi**, Sayı: 52, Münih, 1968, s. 26.

³⁵ Shirin Akiner, **Sovyet Müslümanları**, (Çev., Tufan Buzpınar), İnsan Yayınları, İstanbul, 1995, s. 25.

³⁶ Hulicka, s.145.

³⁷ Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Kazakistan, Tacikistan, Belarus, Ukrayna, Litvanya, Letonya, Estonya, Moldova.

ihmal edilmemekteydi. Yabancı dil eğitime de büyük önem verilmekteydi. Yabancı dil eğitiminde hedef, anadile ek olarak en az bir, mümkünse iki dilin öğretilmesiydi.³⁸

Sovyet liderleri devrimden sonraki ilk birkaç yıl, eğitim reformu meselesine gerektiği kadar eğilemedi. Bunun nedeni, Savaş Komünizmi (1918-1921)* dönemindeki ekonomik çöküşün hiçbir yapısal faaliyete imkân vermemesiydi. Yaşanan bu ekonomik çöküş nedeniyle ilk yıllarda gerçekleştirilmeye çalışılan ilköğretimi zorunlu hale getirme çabaları terk edildi. 1924 yılına dek öğretmenler aylarca ücretsiz çalıştı, yakacak bulunmadığından okul eşyaları yakılmak zorunda kaldı, yeterli üretim olmadığından çocuklar defterlerini ve hatta kalemelerini bile paylaşmak zorunda kaldı. Bu dönemde kırsal kesimdeki pek çok okul, *dogovornıye şkolı* (eğitim yetkilileri ile yapılan anlaşma ile köy halkı tarafından muhafaza edilen okullar) haline dönüştürülerek eğitim vermeye devam edebildi.³⁹

Eğitimle ilgili geniş çaplı reformlar 1923 yılında başladı. Bu süreç, 1930'lu yılların başlarına dek devam etti. 1923 yılında ülkedeki genel koşulların, NEP (*Novaya Ekonomiçeskaya Politika*-Yeni Ekonomi Politikası)* süreciyle birlikte düzelmeye başlaması, komünist liderlere eğitim alanında 'Büyük Deney'e başlamaları için imkân verdi. 'Büyük Deney' sürecinde; derslerin düzenli aralıklarla yapıldığı, öğrencilerin sınıf sistemine göre ayrıldığı ve öğretmenlerin rehberlik ettiği eski okul sistemine son verildi. Belirli konuların öğrenimine yönelik eğitim sistemin yerini, projeler aldı. Bu projeler, Marksist doktrini öğrencilere empoze etmek için kullanıldı. Örneğin, 9-10 yaşlarındaki çocuklar, sanayinin ve ağır sanayinin gelişme sebeplerini içeren planlı ekonomiyi tartışmakta; sıfat-fiil konusunun anlatımında örnek olarak Parti Kongresi'nin önermeleri kullanılmaktaydı.⁴⁰ Bunlar, o yaş grubundaki çocuklar için oldukça ağır konulardı. 1920'li yılların eğitim uygulamaları boyunca, sınıfta eğitimin yerini, ders-dışı 'sosyal açıdan faydalı faaliyetler' (fabrika ve

³⁸ Alexander M. Chabe, "Soviet Society and Education", **The Clearing House**, Cilt: 41, Sayı: 5, 1967, s. 263.

* Bu terim Sovyetler Birliği'nde 1918-1921 yılları arasında uygulanan ekonomik ve siyasal sistem için kullanılır. İç savaş yıllarında uygulamaya konulan bu politikanın hedefi, tarımdan sanayiye tüm üretim alanlarının ordunun ihtiyaçlarını karşılamaya kanallıze edilmesiydi. Ancak 1920'de seferberliğin sona ermesiyle önce köylüler arasında huzursuzluk başladı. Terhis edilen çok sayıda askerin de eşkıyalığa başlaması, Mart 1921'de Sovyet iktidarına yönelik ilk örgütlü isyana -Kronştadt isyanına- neden oldu. Bunun üzerine devlet, ekonomi alanında Savaş Komünizm'i uygulamasına son verdi. (Bkz. E.H.Carr, **Bolşevik Devrimi II**, (Çev.Orhan Suda), Metis Yayınları, İstanbul, 2005, ss.141, 162, 248.)

³⁹ Koutaissoff, s. 106.

* NEP 21 Mart 1921 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 1929 yılına dek sürdürülmüştür. Bu politikanın hedefi, Rusya'nın ekonomik çöküşünü önlemektir. Bu süreçte daha önceki dönemde başlatılan ve devletleştirme kapsamına alınan atölyeler ve küçük işletmelerin devletleştirilmesi iptal edilmiş ve küçük işletmeler sanayi kooperatiflerine devredilmiştir. NEP uygulaması ülkedeki sanayileşme sürecine olumlu yansımışsa da, bu süreçte özel mülkiyete izin verilmesi eleştirilere neden olmuştur. Nitekim Stalin dönemi kolektifleştirme siyaseti, bu durumun bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. (Bkz. Menaf Turan, "SSCB'de Toprak Mülkiyeti", **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 66, Sayı: 3, Ankara, 2011, ss.314, 315.)

⁴⁰ N.S.Timasheff, "The Soviet School Experiment", **Russian Review**, Sayı: 2, 1945, s. 74.

kolhozlarda çalışma gibi) aldı. Ders kitapları, ev ödevleri ve bireysel çalışmalar akademik başarının bir ölçütü olmaktan çıktı.⁴¹

Lenin'e göre 'sosyal açıdan faydalı faaliyetler', Sovyet okulunu burjuva okulundan ayıran temel özellikti. Sovyet okulu öğrencilere toplumsal çalışmalar ve emek için gerekli olan yetenekleri kazandıran bir kurum olmalıydı.⁴² Nitekim Lenin, VIII. Tüm Birlik Komsomol (Komünist Gençler Birliği) kongresinde 4 Ekim 1920'de yaptığı konuşmada; emek ve mücadele vermeden, sadece komünist kitaplarda yazılı olanları öğrenmenin bir mana ifade etmediğini vurgulamaktaydı. Ona göre Sovyet eğitimi, sadece kitaplarda yer alan bilgileri ezberlemekten ibaret olan ve teoriyle yetinen bir eğitim sistemi olamazdı. Gençler ancak işçi ve köylülerle ortak çalışmalar yürüterek gerçek bir komünist olabilirdi.⁴³

Lenin'in savunduğu görüşe uygun olarak her türlü cezalandırmanın yanı sıra, ev ödevleri ve sınavlar kaldırıldı. Bir gecede karma eğitim sistemi yürürlüğe kondu.⁴⁴ Hoca unvanı da kaldırıldı, bundan böyle artık sadece *travsko* (okul işçileri) vardı. Okulların idaresi de tamamen okul konseyine bırakıldı.⁴⁵ Müfredat ve metotlardan sorumlu kuruluş da yine; öğretmenler, temsilci öğrenciler, bölge işçileri ve bölge eğitim departmanından oluşan bu okul konseyleriydi. Tüm yetkiyi okul konseyine devreden devlet, sadece genel denetimden sorumluydu.⁴⁶ Okul konseyine 12 ve üstü yaş grubundaki öğrenciler de temsilci gönderebilmekteydi. Bu şekilde öğrencilerin de, okul yönetiminde aktif rol almaları sağlanmaktaydı.⁴⁷

Bu yeni süreçteki bir diğer uygulama, ilk ve ortaöğretim sisteminin genişletilmesi ve çalışan gençler için akşam okullarının kurulmasıydı. İlk ve ortaöğretimdeki bu reformlara kapsamlı bir üniversite reformu da eşlik etti. 8 Ağustos 1918 kararnamesi, akademik geçmişi her ne olursa olsun, 18 yaşını dolduran her kız ve erkek çocuğunun üniversiteye kaydolmasına imkân vermektedir.⁴⁸ Devrimden sonra, komünistleri ve komünist liderleri yetiştirmek amacıyla, sadece birkaç yükseköğretim kurumu örneğin, Sverdlov Komünist Üniversitesi kuruldu. Bunun dışındakiler ise, devrim öncesi kurumlar olup, başlarına komünist birer rektör

⁴¹ Sheila Fitzpatrick, **The Russian Revolution: 1917-1932**, Oxford University Press, Newyork, 1982, s. 148.

⁴² N.K.Krupskaya, **Lenin ve Halk Eğitimi**, (Çev., Özgür Metin Demirel), Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2013, s.86.

⁴³ Krupskaya, **Lenin...**, ss. 22, 27.

⁴⁴ Timasheff, s. 73.

⁴⁵ Heller, s. 172.

⁴⁶ Jon Lauglo, "Soviet Education Policy 1917-1935: From Ideology to Bureaucratic Control", **Oxford Review of Education**, Cilt: 14, Sayı: 3, 1988, s. 289.

⁴⁷ Koutaissoff, s.105.

⁴⁸ Timasheff, s.73.

atanmıştı.⁴⁹ Bu dönemde gerçekleştirilen uygulamalar nedeniyle yükseköğretimin kalitesinde düşüş yaşandı. Bunun nedeni, üniversiteye girişte akademik başarının değil, ait olunan sosyal sınıfın temel alınmasıydı.⁵⁰ Üniversiteye girişte uygulanan bu sistem, *komandirovaniye* sistemi olarak adlandırılmaktaydı. Bu sistemde öğrenciler; Yerel Parti, Sovyet, Komsomol teşkilatı ve sendika organları tarafından seçilmekteydi.⁵¹ *Komandirovaniye* sisteminin amacı üniversiteleri, bu kurumlara kaydolan komünist ve işçilerden birer proletarya ve komünist yönetici sınıf yaratacak mesleki okullara dönüştürmektir. Ancak bu sistem, belirli sıkıntıları da beraberinde getirdi. Sosyo-politik uygunluğa göre üniversiteye alım, akademik standartları oldukça düşürdü.⁵² Komsomol ve Parti'nin, eski rejimin alt yapısından gelen öğrencileri ayıklama faaliyetleri neticesinde, işçi sınıfından gelen öğrencilerin oranı bir hayli arttı. Nitekim 1928-9'da bu oran %30 iken, 1932-3'te %58'e ulaştı.⁵³

Üniversitelerde işçi sınıfı oranını arttırmaya yönelik bir diğer teşebbüs, devrimin ilk yıllarında kurulan İşçi Fakülteleri (*Rabfak*) idi. *Rabfak*lar, üniversiteler ve diğer yükseköğretim kurumları tarafından, üniversitelere girmeye istekli olan işçilere eğitim vermek amacıyla kuruldu. Yani bunlar, işçiler için bir nevi üniversiteye hazırlık kurumlarıydı. Gündüz eğitim veren *Rabfak*'lar, tam-zamanlı eğitim verirken; gece eğitim veren *Rabfak*'lar ise sanayide çalışan öğrenciler için yarı-zamanlı eğitim imkânı sunmaktaydı.⁵⁴

Rabfak'larla ilgili olarak vurgulanması gereken bir başka nokta da, bu okulların, üniversitelerde Sovyet hâkimiyetinin sağlanmasında bir vasıta olmasıydı. Çünkü Komünist Parti, her ne kadar ilk ve ortaöğretim müesseselerini kolay ele geçirmişse de, üniversitelerde hâkimiyet kurması çok da kolay olmadı. Sovyet hâkimiyetinin ilk yıllarında profesörler ve üniversite öğrencileri arasında Komünist Parti üyesi olanların sayısı çok azdı. Bu durum, Komünist idarecileri, kendi taraftarlarını üniversitelere zorla yerleştirme tedbirine başvurmak zorunda bıraktı. Böylece *Rabfak*'lar proleter asıllı Sovyet rejimi taraftarlarının üniversitelere girmelerini sağlayan bir kanal görevi gördü. Nitekim *Rabfak*ları bitirenler, üniversitenin ilk sınıfına imtihansız girebilmekteydi.⁵⁵ Bu dönemde üniversitelerde yaşanan bir başka değişim, Rusya'da 1905'ten beri kısmi bir özerkliğe sahip olan üniversitelerin özerkliğine 1922 yılında

⁴⁹ Sheila Fitzpatrick, **The Cultural Front: Power and Culture in Revolutionary Russia**, Cornell University Press, Newyork 1992, ss. 65, 66.

⁵⁰ Zickel, s.69.

⁵¹ Fitzpatrick, **The Cultural...**, ss. 65, 66.

⁵² Fitzpatrick, **The Cultural...**, ss. 96,97.

⁵³ Geoffrey Hosking, **The First Socialist Society**, Harvard University Press, Cambridge, 1993, s.174.

⁵⁴ Koutaissoff, s.111.

⁵⁵ Altayev, s. 27.

son verilmesiydi. Artık her bir enstitünün başında Eğitim Komiserliği tarafından atanan bir yönetim kurulu yer almaktaydı.⁵⁶

Lenin dönemi eğitim sisteminin bir diğer karakteristik özelliği, politeknik eğitim anlayışıydı. Lenin, Sovyet sisteminde politeknik eğitimin önemli bir role sahip olduğu konusunda, Marks'la aynı fikirdeydi. 16 Ocak 1918'deki Eğitim Yasası ile dokuz ya da on kademedan oluşan politeknik okullar, eski okul sisteminin yerini aldı.⁵⁷ Komünist Parti'nin VIII. kongresi Mart 1919'da, '17 yaşına kadar olan tüm gençler için evrensel, zorunlu ve politeknik eğitim' çağrısında bulunan bir dizi karar yayınladı.⁵⁸ O dönemde politeknik eğitimin amacı; ekonomi alanında çalışacak teknik eğitime sahip elemanlar yetiştirmek ve böylece Kızılordu'nun teknik ihtiyacını karşılamaktı. Politeknik eğitim kapsamında, öğrencilerin MTS'lerde (Makine-Traktör İstasyonları) ve *kolhoz* (*kollektivnoye hozyaystvo*-kolektif tarımcılık) da çalışarak üretim alanında deneyim kazanmaları amaçlanmaktaydı. Böylece fabrikalarda, makine-traktör istasyonlarında ve *kolhozlarda* öğrencilerin emeğinden istifade edilmeye başlandı. Politeknik eğitimin bir diğer hedefi de, Sovyet gençliğinin ahlaki-siyasi bozulmuşluğunu önlemektir. Çünkü komünist idarecilere göre sınıflara kapanarak yapılan eski eğitim usulü burjuvazi bir eğitim anlayışıydı ve bu sistem, gençleri sınıflara hapsedmek suretiyle hayattan tecrit etmekteydi.⁵⁹

Lenin dönemi eğitim sisteminin önemli bir özelliği de, eğitim alanında ulusal eşitliği sağlamaya yönelik çabalardır. 1919'da toplanan Komünist Partisi VIII. kongresinde kabul edilen programda, emekçi okullardaki öğretimin her milletin ana dilinde yapılması öngörülmekteydi. Parti'nin X. ve XII. kongrelerindeki kararnamelerde de, siyaset alanında milli imtiyazların ortadan kalktığı, bütün milletlerin eşit olduğu kabul edilmekteydi.⁶⁰ Bu anlayış çerçevesinde 1920-36 arasında okullarda eğitim ve öğretim iki dilde sürdürüldü. Esas eğitim-öğretim dili Rusça ise de, Rus olmayan milletlere kendi anadillerinde eğitim fırsatı verildi.⁶¹ Josef Stalin (1879-1953) döneminde bu ayrıcalıkların neredeyse tamamı ortadan kaldırılacaktı.

Lenin döneminde eğitim alanındaki tüm bu uygulamalarının dayandığı temel, Marksist nazariyecilerin, 'okulların devletle birlikte doğduğu ve devletle birlikte de yok olacağı'

⁵⁶ Timasheff, s. 73.

⁵⁷ Timasheff, s. 76.

⁵⁸ Nicholas Dewitt, "The October Revolution and Soviet Education", **Canadian Slavonic Papers**, Cilt: 10, Sayı:3, 1968, s. 240.

⁵⁹ Ramazan Karça, "SBKP XX. Kongresinde Talim ve Terbiye Meseleleri", **Dergi**, Sayı: 6, Münih, 1956, ss. 50, 52, 57.

⁶⁰ İ. Bakolo, "Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin Halk Eğitimi Alanındaki Milli Siyaseti", **Dergi**, Sayı: 39/40, Münih, 1965, s. 28.

⁶¹ Mehmet Saray, **Yeni Türk Cumhuriyetleri Tarihi**, TTK Yayınları, Ankara, 1996, s. 61.

nazariyesiydi. Bu anlayışa göre okullar artık bir oyun yeri, bir kulüptü. Okulun yerini Komünist Parti, sendikalar, fabrikalar ve siyasi toplantılar almalıydı. Ancak Sovyet yöneticileri, 20'li yılların sonlarına gelindiğinde yanıldıklarını anladılar. Çünkü devlet mekanizması, yok olmak bir yana, her geçen gün daha da kuvvetlenmekteydi.⁶² Nitekim Parti içi mücadelenin çözülmesi ve 1930'ların başlarında Stalin'in güç kazanmasıyla, Komünist Parti'nin ve tüm politik sistemin merkezileştirilmesi süreci başladı. Bu yeni dönemde eğitim kurumlarının temel özelliği; merkezi kontrol, okul hiyerarşisindeki artış, sınavlar, itaat ve disipline yapılan vurguydu.⁶³ Kısaca bu dönemde okullar, devrim öncesindeki 'skolastik' vasıflarına geri döndü.⁶⁴

Devrimin ilk yıllarında eğitim alanında uygulanan Büyük Deney süreci böylece son buldu. Zaten Büyük Deney dönemindeki eğitim anlayışı, öğrenciler için ilgi çekici olmaktan uzaktı. Çünkü bu sistem, çocukların anlayabileceği düzeydeki konuları bile, karmaşık ve anlaşılması zor bir hale getirmekteydi. Nisan 1934'te Komünist Partisi Merkez Komitesi de, bu sistemin başarısız bir teşebbüs olduğunu kabul etmekteydi. Ancak durum böyle bile olsa, Büyük Deney sürecinde izlenen eğitim sistemi, devrimin savunduğu değerler doğrultusunda şekillenen bir sistemdi. Nitekim Büyük Deney sürecine son verilen 1934 yılı, komünist hedeflerden büyük ölçüde uzak bir eğitim reformunun başladığı bir yıldır. Yine bu dönem, geleneksel değerlere dönüşün yaşandığı, nizamın yeniden sağlanması ve belirli bir eğitim müfredatının oluşturulmasına yönelik çabaların yoğunlaştığı bir dönemin başlangıcıydı.⁶⁵ Bununla birlikte, eğitim alanındaki bu keskin dönüşün ve disipline yapılan vurgunun çok çeşitli sebepleri mevcuttu. 1931-1934 yılları arasında çocuk suçları oranında neredeyse %100'lük bir artışın görülmesi, gecekonduların yanı sıra metropollerde de holiganizmin artışı gibi olumsuzluklar, aile ve öğretmenlere karşı saygının ve okullarda disiplinin önemini yeniden gündeme getirdi.⁶⁶

Stalin, Büyük Deney sürecinde uygulanan politikaların yol açtığı problemler ve okullarda yarattığı düzensizlik üzerine, bu uygulamalara son verdi. Böylece eğitim alanında Anatoliy Vasilyeviç Lunaçarski (1875-1933)'nin deneyimsel programı reddedildi ve geleneksel metotlara geri dönüldü.⁶⁷ Yeni süreçte yerel Parti organlarının yanı sıra pioner ve komsomol teşkilatlarının okul içerisindeki yetkileri azaltıldı. Öğrenciler arasında disiplinin sağlanmasına yönelik uygulamalar gerçekleştirildi. Daha titiz bir sınav ve not sistemi

⁶² Heller, s.173.

⁶³ Lougho, s. 295.

⁶⁴ Heller, s.173.

⁶⁵ Timasheff, ss.78, 79.

⁶⁶ Robert Service, **A History of Twentieth Century Russia**, The Penguin Press, 1997, s. 246.

⁶⁷ Zickel, s.72.

getirildi.⁶⁸ Okullar artık sağlam bir otokratik yapıya sahipti ve önceden belirlenmiş bir müfredatı uygulamaktaydı. Sınavlar, ev ödevleri, ders kitapları yeniden uygulamaya kondu. Sınıf disiplini, öğretmen ve aile otoritesi yeniden önem kazandı. Bu yıllarda okul üniformaları da yeniden belirdi.⁶⁹

Bireysel performans, eğitimde başarının kıstası haline geldi; müfredat içerisinde sosyal ve politik faaliyetlere katılım sınırlandı. Öğrenim sürecine öğrenci müdahalesi büyük ölçüde azaltıldı ve öğretmenin otoritesi arttırıldı. Aile, yeniden sosyalist toplumun bir parçası olarak kabul edildi ve ebeveynlere okullara yardımda bulunmaları çağrısı yapıldı.⁷⁰ Ancak okullarda disiplini yeniden sağlamak kolay olmadı. Stalin'in isteklerine uygun olarak Komünist yöneticiler, disiplinin daha gevşek olduğu büyük şehirlerdeki okullara gönderildi. Onlar, öğrencileri öğretmenlerine karşı saygılı davranmaları konusunda uyarmakla görevliydi. Bunun yanı sıra öğretmenlere de, öğrencilerin davranışlarını denetleme emri verildi.⁷¹

22-24 Nisan 1934'te Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin aldığı kararla, ilk ve ortaöğretimde politik eğitime son verildi. Böylece 7. sınıfın altındaki sınıflarda politik eğitim tamamen sonlandırılırken, 8. ve 9. sınıflarda haftada bir saat ve 10. sınıfta ise haftada 2 saatle sınırlandırıldı. Bu şekilde politik eğitimin sınırlandırılması, Büyük Deney döneminde ihmal edilen tarih, edebiyat, coğrafya ve anadil eğitimi gibi konuların daha verimli bir şekilde öğrenilmesine imkân verdi.⁷²

Komünist Parti'nin bu yeni eğitim politikası, eğitimcilerden de destek gördü. Nisan 1934'te sosyal bilimler öğretmenleri, yeni Parti politikasına destek vermek için bir konferans topladı. Konferansa katılanlar, özellikle o güne kadar çocukların yaş özelliklerinin göz ardı edilerek, onlara çok küçük yaşta karmaşık sosyolojik ve siyasi problemlerin öğretilmesini eleştirdi. Eğitim alanındaki değişim sürecine destek sağlamak için, basında da yoğun bir kampanya başlatıldı. Editörlere gönderilen çok sayıda mektupta, sosyal bilimlerin öğretiminde o güne dek var olan uygulamalar eleştirilmekteydi. Yayınlanan makaleler ve başyazılarda ders kitaplarında konuların anlatımında somut değil soyut açıklamaların kullanılması kınanmaktaydı.⁷³

Devrim öncesi okul nizamının yeniden sağlanması için atılan bir diğer adım, karma eğitimin yasaklanması oldu. Karma eğitimi sonlandırma hareketi 1942-3'te başladı ve 1943

⁶⁸ Loughlo, s.295.

⁶⁹ Fitzpatrick, *The Russian...*, ss.148, 149.

⁷⁰ Dewitt, s.243.

⁷¹ Timasheff, s.80.

⁷² Timasheff, s.83.

⁷³ Daniel Dorotich, "A Turning Point in the Soviet School: The Seventeenth Party Congress and the Teaching of History", *History of Education Quarterly*, Cilt: 7, Sayı: 3, 1967, s. 300.

sonbaharında yaygın hale geldi. 1944-5 akademik yılında, kız ve erkek öğrenciler için farklı eğitim programları yürürlüğe kondu. Bu program doğrultusunda erkek öğrenciler daha çok teknik alanlara yönlendirilirken; kız öğrenciler ise el sanatları, ev idaresi, kişisel hijyen ve çocuk bakımı gibi konularda eğitim almaya başladı. Bu süreçte yaşanan belki de en büyük değişiklik, politik eğitimin yasaklanması oldu. Bu, komünist liderlerin verdiği tavizlerden belki de en büyüğüydü.⁷⁴

Stalin döneminde akademisyenler üzerindeki baskılar da arttı. Fen bilimci çok sayıda akademisyen, rejimle uzlaşmacı bir tavrı benimsedi. Ancak sosyal bilimlerde durum o kadar kolay olmadı. Özellikle tarihçiler, bağımsız tarih yazımı hususunda ısrarcıydılar. Ancak devlet, bağımsız araştırmacılara arşivin kapılarını kapadı.⁷⁵ Tarihçiler, değişen siyasi çizgiye uygun şekilde komünizmin propagandasını yapmaları ve toplumun Marksist-Leninist doktrin doğrultusunda dönüşümünü gerçekleştirmeleri için, Komünist Parti tarafından yönlendirildi.⁷⁶

Stalin, tarihçilere yeni tarih kitaplarının yazılması emrini verdi. Stalinist tarih yazımında tarihi kahramanlar geri döndü; Korkunç İvan ve Büyük Petro gibi büyük Rus liderlerin itibarları iade edildi.⁷⁷ Korkunç İvan, Büyük Petro ve diğer yöneticilerin devlet kurma çabaları, Çarların ve generallerin vatanseverlik ve kahramanlıkları, bunların yanı sıra Rus halkının kültürel başarıları şimdi yeniden yüceltilmekteydi. Böylece tüm bu Rus mirası, Stalin'in meşruiyetini sağlamanın bir aracı haline geldi. Ancak bu durumu Rus milliyetçiliğinin yeniden doğuşu olarak değil, İkinci Dünya Savaşı yıllarında halk arasında vatanseverlik duygusunu arttırmanın bir vasıtası gibi değerlendirmek gerekir. Nitekim benzer uygulamalar diğer Sovyet cumhuriyetlerinde de görülmekteydi. 1944'te kabul edilen '*Detsky Sad* (Çocuk Bahçeleri) Nizamnamesi'nde şöyle denilmekteydi: "Çocuğun anlayabileceği en mühim memleket hadiselerini, tabiat güzelliklerini ve halkın ortaya koyduğu eserleri zikrederek; çocuğa Sovyet vatanını, halkını, komutanlarını ve ordusunu sevdirmek gerekir."⁷⁸ Böylece eski Bolşevik enternasyoneller tarafından küçümsenen *rodina* (anavatan) kavramı yeniden yaygın olarak kullanılmaya başlandı.⁷⁹ Bu yeni dönemde Rus klasikleri de yeniden keşfedildi, Rus edebiyatı eski saygınlığını yeniden kazandı.⁸⁰

Sovyetler Birliği içerisinde yaşayan her millete, aynı yazarlar ve bu yazarların aynı eserleri okutulmaktaydı. Örneğin, bu standart ders kitaplarından biri olan 'Sovyet Rusya

⁷⁴ Timasheff, s. 83.

⁷⁵ Lionel Kochan ve John Keep, **The Making of Modern Russia**, Penguin Books, 1997, s. 385.

⁷⁶ Gaworek, ss.61 ,62.

⁷⁷ Fitzpatrick, **The Russian...**, s.149.

⁷⁸ Heller, s. 179.

⁷⁹ Fitzpatrick, **The Russian...**, s.149.

⁸⁰ John Lawrence, **A History of Russia**, A Meridian Book, Newyork, 1993, s.287.

Tarihi' adlı eserde tüm Sovyet halkları, aynı ideal etrafında toplanan ve ortak geçmişe sahip bir halk olarak tanıtılmaktaydı.⁸¹ Bu kitaplar yayınlanmadan evvel, devletin yayıncılık departmanının özel sansür birimine yollanmakta ve eserlerin buradan onay alması gerekmektedir. Bunun amacı, Sovyet ders kitaplarının ve edebiyat eserlerinin Sovyet ideolojisine uygun olup olmadığının denetlenmesi ve aynı zamanda insanlar arasında rejime karşı olumlu bir izlenim oluşturma çabasıydı.⁸²

Stalin, yeni ders kitaplarının hazırlanması sürecinde; ideolojik tutarlılığın yanı sıra bilimsel kalite ve pedagojik sağlamlık için, alanında uzman bilimcileri görevlendirdi. Bunun ardından Eğitim Komiserliği, Stalin'in isteklerinin yerine getirilmesi için bir kararname yayınladı. 1935'te, ders kitaplarının hazırlanması için görevlendirilen yazarların denetiminden sorumlu olan kişilerden biri de, meşhur komünist lider Lev Kamanev (1883-1936)'di. Yazarlar, hazırladıkları kitapların detaylı özetini Eğitim Komiserliği'ne teslim etmek zorundaydı.⁸³

Stalin dönemi eğitim sisteminde, üniversitelere kayıtlarda işçilere yönelik pozitif ayrımcılık (*komandirovaniye* sistemi) devam etti. Nitekim Birinci 5 Yıllık Plan (1934-1938) döneminde 150.000 kadar işçi, yüksekokullara gönderildi. Rus ekonomisi o dönemde gelişim sürecinde olduğundan ve devlet, Marksist bir sosyal bilimciden çok, teknik uzmanlara ihtiyaç duyduğundan, bu genç işçiler daha çok mühendislik okullarına gönderildi. Bu isimler arasında; Nikita Kruşçev, Leonid Brejnev gibi geleceğin komünist liderleri de vardı.⁸⁴ Bununla birlikte, işçilere üniversitelerde, okul ve idari alanlarda öncelik tanıyan *komandirovaniye* sistemine 1930'lu yılların sonlarından itibaren son verildi ve üniversiteye alımlarda akademik kıstaslar ve kabiliyet esası önem kazandı.⁸⁵

Eğitim sisteminde meydana gelen bir diğer önemli değişim, 2 Ekim 1940'ta yayınlanan kararnameyle yükseköğrenim kurumlarında 3. sınıfın üstündeki sınıflarda ücretsiz eğitimin kaldırılmasıydı. Yeni tayin edilen ücretler, oldukça yüksekti. Sadece, derslerinin üçte ikisinden 'çok iyi' ve diğerlerinden 'iyi' alan bir grup öğrenci devlet sübvansiyonlarından yararlanabilmekteydi.⁸⁶ Bunun yanı sıra barınma konularında da büyük sıkıntılar mevcuttu. Yurt eşyaları oldukça sınırlıydı; her bir öğrenci bir karyola, bir yatak örtüsü, bir komidin, bir

⁸¹ Ölçekçi, s.137.

⁸² Hulicka, s.142.

⁸³ Dorotich, s.304.

⁸⁴ Fitzpatrick, *The Russian...*, s.134.

⁸⁵ Moshe Lewin, *The Making of Soviet System*, Pantheon Books, Newyork, 1985, s. 223.

⁸⁶ Timasheff, ss.85, 86.

sandalye ile bir çalışma masasına sahipti; dolaplar ise ortak olarak kullanılmaktaydı. Mutfak, banyo ve kafeterya umumiydi.⁸⁷

Stalin döneminde eğitim alanında yaşanan değişimlerden bir diğeriye, Rus olmayan milletlere yönelik uygulamalarda görülmektedir. Lenin döneminde daha önce de belirttiğimiz gibi, Rus olmayan milletlere kendi anadillerinde eğitim alma hakkı verilmişti. Stalin döneminde ise, durum tamamen değişti. Bu dönemde önem kazanan Sovyet vatanseverliği anlayışına uygun olarak, Sovyetler Birliği'ndeki milletler arasında, okullar ve yayın organları vasıtasıyla sosyalist anavatan propagandası yapılmaya başlandı. Artık hangi millete mensup olursa olsun, bir 'Sovyet insanı'nın tek bir vatani vardı ve o da, Sovyetler Birliği'ydi. Sovyet vatanseverliği propagandası doğrultusunda, Rusça eğitim veren okul ağı yaygınlaştırıldı; kreş ve anaokullarında çocukların kendi aralarında Rusça konuşmaları teşvik edildi.⁸⁸ Bu politikanın başarılı olduğu görülmektedir. Nitekim Lawrence, 1945'te Taşkent'te gezdiği bir kreşte eğitimin Rusça yapıldığını kaydetmekteydi.⁸⁹ Stalin dönemindeki bir diğer uygulama, milli olan her şeyin ortadan kaldırılması oldu. Halk edebiyatı, sanat eserleri, tarih, masal ve destanlar da buna dâhildi. Örneğin, Türklerin meşhur Dede Korkut destanı kanun dışı ilân edilmişti.⁹⁰

Sovyet eğitim sisteminde Lenin ve Stalin döneminde disiplin ve müfredat açısından var olan tüm bu farklılıklara rağmen, her iki dönemde de temel endişe, Sovyet gençlerinin komünist rejime sadık birer bireyler olarak yetişmeleriydi. Yani eğitimde metotlar değişse de, hedef aynı kaldı: 'yeni Sovyet insanı'nı yetiştirmek. Burada ifade etmek gerekir ki, gerek eğitim kurumları gerekse çocuk ve gençlik teşkilatları vasıtasıyla, çocukların ve gençlerin ideolojik dönüşümünü sağlamak, sadece Sovyetler Birliği'ne özgü bir durum değildi. Pek çok ülkede bunun örneklerine rastlamak mümkündür.

Osmanlı'da bu tür çalışmaların ilk örnekleri İttihat ve Terakki iktidarı döneminde görülmektedir. Bu dönemde İngiltere'deki izcilik teşkilatından esinle, Galatasaray ve İstanbul sultanilerinde ve Darrüşafaka'da izci birlikleri (o dönemki adıyla keşşaf ocakları) kuruldu. Osmanlı'daki bu ilk izci birlikleri, Türk Gücü adlı cemiyetin himayesinde organize edilmişti. Türk Gücü cemiyeti, Osmanlı gençleri arasında Türkçülük akımını yaymanın bir vasıtası olmanın yanı sıra, gençler arasında beden eğitimi, spor faaliyetleri ve askeri eğitimin

⁸⁷ Mervyn Matthews, "Soviet Students: Some Sociological Perspectives", **Soviet Studies**, Sayı: 1, 1975, s. 96.

⁸⁸ Bakolo, s.37.

⁸⁹ Monteil, s.113.

⁹⁰ M.B. Mehmedzade, "Azerbaycan'da Sovyet İmha Siyaseti", **Dergi**, Sayı: 5, Münih, 1956, s. 64.

yaygınlaştırılması amacını da taşımaktaydı.⁹¹ Cemiyetin bir diğer amacı, köylerde binicilik, ok atma, güreş, kılıç-kalkan gibi milli oyunların öğretilmesi; cemiyet üyeleri arasında medrese ve mektep mezunu olanların tıp alanında gerekli bilgilerle donatılması ve ardından öğretmen olarak köylere gönderilmesi idi.⁹²

Osmanlı'nın yanı sıra, Türkiye Cumhuriyeti döneminde de yeni neslin ideolojik eğitimi amacıyla ve Mustafa Kemal Atatürk'ün girişimiyle, 1921 yılında Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştu. Cemiyetin amacı; korunmaya muhtaç çocukların tedavi ve bakımlarını üstlenmek, onlara yiyecek yardımı yapmak, çocuk bahçeleri ve çocuk kütüphaneleri açmaktı. Cemiyetin gerçekleştirdiği bu çalışmaların amacı, biyolojik açıdan sağlıklı nesiller yetiştirmenin yanı sıra, cumhuriyet ideolojisine sahip çıkacak yeni bir vatandaş tipi yaratmaktı. Nitekim cemiyetin ilk icraatlarından biri, çıkardığı yayınlar vasıtasıyla, faaliyetlerini halkın geniş kesimine tanıtmaya çalışmak oldu. Bu yayınlardan en meşhuru, 1926-35 yıllarında çıkarılan *Gürbüz Türk Çocuğu* isimli dergiydi. Derginin amacı, sağlıklı bir nesil yetiştirmek ile devletin istikbali arasındaki bağlantıya dikkat çekmekti.⁹³

Yeni bir vatandaş tipi yaratma çabalarının görüldüğü bir diğer ülke, Nazi Almanyasıydı. Aslında burada yeni bir vatandaş tipinden çok, üstün bir ırkın yaratılması hedefi mevcuttu. Ancak Nazi ideologlarının öne sürdüğü üstün Alman ırkı (Aryan) idealinin gerçekleşmesi, uzun bir süreç alacaktı. Naziler tarafından bu süreci hızlandırmak amacıyla, yeni bir politik sınıf SS'ler teşkil edildi. Alman gençleri de, Nazilerin bu ırkçı toplum çalışmalarında yer aldı. Haziran 1935'te 18-25 yaş aralığındaki gençler için 6 aylık bir zorunlu toplum hizmeti yürürlüğe kondu.⁹⁴ Yeni vatandaş tipinin oluşturulması sürecinde gençlik teşkilatları da, önemli rol oynadı. Nitekim Almanya'da gençlerin Nazi ideolojisine uygun olarak eğitilmesi amacıyla, Adolf Hitler tarafından bir gençlik teşkilatı kurulmuştu. Bu teşkilat, *Hitlerjugend* (Hitler Gençliği) adını taşımakta ve başında Baldur von Schirach bulunmaktaydı.⁹⁵ Teşkilatın başlıca amaçlarından biri, her bir Alman gencinin 18 yaşına geldiğinde iyi bir asker olarak yetiştirilmesi ve bu amaçla onlara gerekli askeri eğitimin

⁹¹ Zafer Toprak, "İttihat ve Terakki'nin Paramiliter Gençlik Örgütleri", **Boğaziçi Üniversitesi Beşeri Bilimler Dergisi**, Sayı: 7, 1979, s. 1.

⁹² Toprak, s.4.

⁹³ Alev Sınar Çılgin, "Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu", **U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 6, 2005, ss. 98-100.

⁹⁴ Michael Geyer ve Sheila Fitzpatrick, **Beyond Totalitarianism Stalinism and Nazism Compared**, Cambridge University Press, Newyork, 2009, ss.327, 333.

⁹⁵ <http://global.britannica.com/topic/Hitler-Youth> (11.05.2016)

verilmesi idi.⁹⁶ Naziler, tüm Alman gençlerinden Hitler Gençliği teşkilatına katılmalarını talep ederek, bu şekilde bütün bir nesli yeniden yapılandırmaya çalıştı.⁹⁷

Yukarıdaki örneklerden görüldüğü gibi, gençlerin ve çocukların belli bir ideoloji doğrultusunda manipülasyonu yeni bir olgu değildir. Esasında devrimci gençlik hareketinin tarihi de yeni değildir. R. Schüller'in *Komünist Gençlik Enternasyonalî'nin Tarihi* eserinde de ifade edildiği gibi bu süreç, Fransız devrimine kadar uzanmaktadır:

Bütün devrimlerin tarihi gençliğin kahramanca katılımından söz eder. Paris halkının saraya hücumu (1792) sırasında cesur bir gencin kutsal kralların tacına kelimenin tam anlamıyla el koymasının ayaklananları coşturduğu Büyük Fransız Devrimi'ne kadar geriye gidilebilir. Zanaatkâr ve işçi gençliğin ünlü resimlerde ebedileşen ve saptanan yine Paris'teki 1830 Temmuz Devrimi'ne katılımı akla getirilsin.⁹⁸

Genç nesilden yeni toplumun inşacılarının yaratılması metodunun belki de en başarılı şekilde uygulandığı ülkelerden biri, Sovyetler Birliği'ydi. Nikita Kruşçev'in damadı Aleksey Adjubey'in anıları, ideolojinin Sovyet çocuklarının hayatında ne derece etkili olduğunu ortaya koymak açısından önemlidir. 1937 yılında henüz bir öğrenci olan Adjubey, o yıllarda çocuklar için var olan tek şeyin İspanya'nın faşistlere karşı yürüttüğü mücadele olduğunu, bu dönemde İspanyol kasket ve berelerinin moda haline geldiğini, kız ve erkek tüm çocuklar için dünyanın Beyazlar ve Kızılar olarak ikiye bölündüğünü ifade etmekteydi.⁹⁹

Sovyetler Birliği'nde başta eğitim olmak üzere; basın-yayın, sinema ve tiyatro gibi pek çok kurum, tek bir hedefe, gençliğin ideolojik eğitime kanalize edildi. Gençler ve çocuklar eğitimden, ekonomiye pek çok alanda Sovyet ideolojisinin destekçisi oldular. Sovyetler Birliği'nde yeni kuşağın iyi birer 'Sovyet insanı' olarak yetiştirilmesinde en etkili kurumlardan biri hiç kuşkusuz, çalışmamızın konusunu oluşturan pioner teşkilatı idi.

⁹⁶ <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/hitleryouth.html> (11.05.16)

⁹⁷ Geyer ve Fitzpatrick, s.333.

⁹⁸ Richard Schüller, **Komünist Gençlik Enternasyonalî'nin Tarihi Cilt: I**, (Çev., İsmail Yarkın), İnter Yayınları, İstanbul, 1996, s.7.

⁹⁹ Sheila Fitzpatrick, **Everyday Stalinism: Ordinary Life in Extraordinary Times: Soviet Russia in the 1930s**, Oxford University Press, Newyork, 2000, s.69.

BİRİNCİ BÖLÜM

RUSYA'DA PİONER TEŞKİLATININ KURULUŞU: XIX. YÜZYIL SONLARINDAKİ İZCİLİK HAREKETLERİNDEN PİONER TEŞKİLATINA

Pioner teşkilatı, çocukların komünist bir ruhla terbiye edilmesi ve iyi birer ‘Sovyet insanı’ olarak yetiştirilmesi amacıyla, ilk olarak 1922 yılında Moskova’da kuruldu. Daha sonra hızla gelişerek, Rusya’nın diğer şehirlerine ve Sovyetler Birliği’ne bağlı diğer cumhuriyetlere yayıldı. Kısa sayılabilecek bir sürede, on binlerce çocuğu içine alan ve onları emeğin her sahasıyla tanıştıran bir çocuk komünist teşkilatı haline geldi. Tezin bu bölümünde, ilk olarak pioner teşkilatının Rusya’daki kuruluş süreci ele alındı. Pioner teşkilatının ortaya çıkışı, Çarlık Rusya’sı dönemindeki izcilik hareketiyle bağlantılı olduğundan, kısaca bu hareketin Rusya’da ortaya çıkış sürecine ve ilk yıllarda yürüttükleri faaliyetlere değinildi. Ardından komsomol ve oktyabryat teşkilatı, pioner teşkilatıyla ilişkisi bağlamında ele alındı. Son olarak pioner teşkilatının Rusya’da hangi faaliyetler kapsamında Sovyetleştirme sürecine dâhil oldukları ve bu konuda ne tür çalışmalar yürüttükleri, verilen örnekler üzerinden açıklanmaya çalışıldı.

1.1. PİONER TEŞKİLATININ RUSYA'DAKİ KURULUŞ SÜRECİ

Çarlık Rusya’sı döneminde ilk ve tek çocuk hareketi, İngiltere’de ortaya çıkan ve daha sonra diğer ülkelere de yayılan izcilik hareketiydi. Çocukların İngiliz sisteminde eğitimi üzerine temellenen izcilik hareketi, Çarlık Rusya’sında 1910 yılında ortaya çıktı.¹⁰⁰ İngiltere’de İngiliz Robert Stefanson Smith Baden–Pavel (1857-1941) tarafından kurulan izcilik hareketinin bir fikir olarak doğuşu, İngiltere’nin, Afrika’daki sömürgeleri ile yaptığı savaşlar sırasında gerçekleşti. İzcilik hareketinin kurucusu Baden-Pavel de bu savaşta yer aldı ve savaş sırasında İngiliz askerlerinin zor durumda kaldığını, iyi savaşmalarına rağmen geceleri hiçbir şey yapamadıklarını gözlemledi. İngiliz askerler, ağaç yapraklarının çıkardığı seslerden korkmakta, geceleri yollarını kaybetmekte ve en küçük engellere takılarak ilerleyememekteydi. Yaşanan bu olaydan etkilenen Pavel, erken yaştan itibaren doğa ortamına uyum sağlama yollarının öğretildiği, doğayla iç içe bir teşkilat kurma fikrine kapıldı. Böylece, ordudan emekli olduktan sonra kendini, izcilik teşkilatının kurulması işine adanmıştı.¹⁰¹ Pavel’in izcilik hareketi çocuklara disiplinli olmayı, sorgusuz itaat etmeyi öğretmekte ve teşkilatın

¹⁰⁰ “Detskoye Dvijeniye i VLKSM”, *Pedagogičeskaya Entsiklopediya*, Cilt: 2, Moskva, 1965, s.455.

¹⁰¹ İsmail Güven, “Osmanlı’dan Günümüze İzciliğin Gelişimi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 36, Sayı: 1-2, Ankara, 2003, ss.66, 67.

temelinde savaş hazırlıkları yer almaktaydı.¹⁰² Baden Pavel'in izciliğinin önemli ideolojik yönlerinden biri de, bu hareketin din üzerine temellenmiş olmasıydı. Her bir izci, bir dine inanmalı ve onun gereklerini yerine getirmeliydi. Nitekim izcilik yasalarında ve izci yemin töreninde Tanrı'ya inanç yer almaktaydı.¹⁰³ İzci teşkilatında yaş grubu 12-18 yaş arasında değişmekteydi. Bu yaş aralığındaki çocukların oluşturduğu birimlere *patrol* (devriyeci) adı verilmekteydi. Bununla birlikte teşkilat içerisinde, 8-11 yaş aralığındaki çocukları birleştiren ve 'yavru kurt' olarak adlandırılan daha küçük izci grupları da mevcuttu.¹⁰⁴

İzcilik hareketinin Rusya'da ortaya çıkışı, XX. yy'ın başlarında oldu.¹⁰⁵ Rusya'da ilk izci grubu, 1910 yılında Petersburg'da Yüzbaşı Oleg İvanoviç Pantyuhov (1882-1973) tarafından kuruldu. İzci teşkilatı, Çar II. Nikolay (1894-1917) ve onun yakın çevresi tarafından himaye edildi. Rusya'daki ilk izci kongresi, Aralık 1915'te Petersburg'da yapıldı. Bu kongrede, izcilik hareketi ülke genelinde bir hareket haline dönüştürüldü ve ayrıca izci birliklerinin faaliyetlerini düzenleyen belgeler kabul edilerek teşkilatın tüzük ve yapısı belirlendi.¹⁰⁶

28 Aralık 1916'da düzenlenen ikinci izcilik kongresinde ise, Rus izciliğinin hatları ortaya konularak, ailelere izciliğin gelişimine yardım çağrısında bulunuldu. Rus sosyalist devriminin yaklaştığı 1917 yılının başlarında tüm ülkede yaklaşık 20.000, 1917 sonbaharında ise 25.000 izci grubu mevcuttu. İzci teşkilatının amaçları; gençlerin savaş eğitiminin yanı sıra fiziki ve ahlaki gelişimini sağlamak, dünyadaki tüm gençlerin uluslararası birlikteliğini güçlendirmektir.¹⁰⁷ İzciliğin ideolojik amacıysa Tanrı'ya, Çar'a ve anavatana bağlılık duygusu aşılamaktır. Varlıklı ailelerin çocuklarının dâhil olduğu bu teşkilatın yöneticileri Rus subaylarıydı.¹⁰⁸

Ancak Sovyet devriminden sonra izci teşkilatlarının çoğu, Sovyet iktidarına muhalif oldu ve Kızılara karşı Beyazların yanında yer aldı.¹⁰⁹ Bunun üzerine pioner teşkilatının önemli ideologlarından biri ve aynı zamanda o dönemde Halk Eğitim Komiseri yardımcısı olan Nadejda Konstantinovna Krupskaya (1869-1939), 1917 yılında, izcilik hareketinin

¹⁰² "Skautizm", **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, Cilt: 39, Moskva, 1956, s.281.

¹⁰³ İ.Mayorova, "Skautizm Na Slujbe İmperialistov", **Vojatny**, Sayı: 1, 1948, s.19.

¹⁰⁴ A. Lebedenko, **Kızıl Pionerler Haftası**, Azərneşr, Bakı, 1931, s.57.

¹⁰⁵ V.V.Drujinin, **Detskoye Dvijeniye v Rossii**, Logos, Moskva, 2014, s.66.

¹⁰⁶ V.İ.Sokolov, **İstoriya Molodejnov Dvijeniya Rossii so Vtoroy Poloviny XIX. do XXI. Veka**, Ryazan, 2002, s.49.

¹⁰⁷ Drujinin, s.68.

¹⁰⁸ V.S.Kononova, **Mı Pioneri- Deti Raboçih**, Priokskoye Knijnoye İzd-vo, Tula, 1972, s.5.

¹⁰⁹ "Detskoye Dvijeniye i VLKSM", **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, s.455.

burjuva dünya görüşünün bir zehri olduğunu ve bu zehrin, gençleri büyük proleter hareketine katılımından alıkoyduğunu dile getirdi.¹¹⁰

İzci teşkilatının çocuklar arasında sosyalizm karşıtı fikirlerin yayılmasına hizmet ettiğinin anlaşılmasından sonra, çocuk hareketi meselesine el atmak isteyen Halk Eğitim Komiseri Lunaçarskiy'nin de dâhil olduğu bir grup yönetici, 1918 yılında komsomol teşkilatını, 10-14 yaş aralığındaki çocukları içine alan bir komünist çocuk teşkilatının kurulması için görevlendirdi.¹¹¹

Esasında komünist çocuk hareketinin gelişimi, devrimci hareketin gelişimiyle paraleldi. Devrimin ilk yıllarından itibaren çocuklar yetişkinlerle birlikte, çocuk emeğinin sömürülmesi ve kapitalizme karşı mücadelenin aktif katılımcıları olmuştu. Çocuklar yetişkinlerle birlikte grevlere katılmış; yetişkinlerin desteğiyle çocuk emeği karşıtı grev ve mitingler yapılmıştı. Bununla birlikte, savaşın hala devam ettiği bu yıllarda, çocuklar için ayrı bir teşkilatın hemen kurulması mümkün olmamıştı. Bolşevikler enerjisini bu yıllarda, bir çocuk teşkilatının kurulmasından ziyade, bir gençlik teşkilatının kurulmasına vermişti.

Rusya'da ilk komünist gençlik teşkilatları Şubat 1917'den itibaren şekillenmeye başlamıştı.¹¹² Bu teşkilatlar içerisinde en önemlisi, Nisan 1917'de kurulan Petrograd İşçi Gençler Birliği'ydi.¹¹³ O dönemde Petrograd İşçi Gençler Birliği'nde yaklaşık 15.000 kişi bulunmaktaydı. Aynı yıl Moskova'da kurulan Enternasyonal İşçi Gençler Birliği'ne ise, Ekim 1917'ye kadar 2.170 kişi kaydolmuştu. Sonraki yıllarda gençlik teşkilatları -Bolşeviklerin yönetimi altında- Harkov, Rostov, Ufa, Çelyabinsk, Yekaterinburg, Perm ve Lugansk gibi şehirlerde de kuruldu. Kısa süre içerisinde diğer Sovyet cumhuriyetlerinde de gençlik teşkilatları ortaya çıkmaya başladı. Tiflis'te 3 Eylül 1917'de yapılan gençlik toplantısında, 'Spartak Sosyalist Enternasyonalist Gençler Birliği' teşkilatının kurulması için ilk adım atıldı. Bakü'de ise 'Enternasyonal Gençlik Birliği' kuruldu.¹¹⁴

Bu gençlik teşkilatlarının içerisinde çok sayıda çocuk da yer almaktaydı. Gençlik teşkilatlarının çoğunluğu, 13 yaşından büyük çocukları kendi teşkilatına kabul etmekteydi. Nitekim Moskova III. Enternasyonal İşçi Gençler Birliği içerisindeki üyelerin %80'ini 16

¹¹⁰ N.L.Hersonskaya, "N.K.Krupskaya i Pionerskoye Dvijeniye v SSSR", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 2, 1947, s.78.

¹¹¹ Sokolov, s.242.

¹¹² **Rojdeniye i Perviy Şagi Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina (Material v Pomoş Lektoram, Dokladçikam, Komsomolskomu i Pionerskomu Aktivam, Podgotovlenniy Kafedroy Pionerskoy Raboti VKŞ pri TSK VLKSM)**, Ufa, 1972, ss. 2, 3, 5.

¹¹³ "Pionerskaya Organizatsiya v SSSR", **Sovetskaya İstoriçeskaya Entsiklopediya**, Cilt: 11, Moskva, 1999, s.817.

¹¹⁴ "Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya", **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, Cilt: 5, Moskva, 1927, s.465.

yaşından küçük çocuklar oluşturmaktaydı. 1918’de kurulan komsomol teşkilatı içerisinde de çok sayıda çocuk yer almaktaydı.¹¹⁵ Bununla birlikte, komsomol teşkilatı bu yıllarda enerjisini daha çok, devam eden devrimci mücadeleye ve gençlik teşkilatlarının tek bir çatı altında toplanmasına verdiğinden, çocuklar üzerinde çok fazla etki kuramadı. Bu sebeple çocukların birçoğu izci teşkilatının etkisi altına girdi.¹¹⁶ Bu gelişmeler nedeniyle komünist ideolojiye uygun bir çocuk teşkilatının kurulmasının gerekliliği acil bir hal aldı. Böylece komsomol teşkilatı, Komünist Parti’nin direktifiyle, çocuklara yönelik çalışmalar düzenlemeye başladı.¹¹⁷

Komsomol teşkilatının yürüttüğü çalışmalar sonucunda; yetimhaneler, kulüpler ve okullarda çok sayıda çocuk birimi kuruldu. Bu birimlere, 8-14 yaş aralığındaki çocuklar kabul edilmekte; birliklerin başında 3 kişilik bir komite yer almaktaydı. Bu 3 kişiden biri komsomol temsilcisiydi, diğer ikisi ise birliğin toplantısında seçilmekteydi.¹¹⁸ Bu çocuk birimlerinden ilki, Petersburg’da Kasım 1917’de *Detskiy Raboçiy Klub İmeni Mirovoy Revolyutsii* (Dünya Devrimi Çocuk İşçi Kulübü) adıyla kuruldu.¹¹⁹ Bir diğer teşkilat, 1919-1921 yılları arasında faaliyet gösteren ve çok sayıda üyesi bulunan *Detskiy Proletkult* adlı çocuk teşkilatıydı.¹²⁰ Tula’da kurulan bu çocuk teşkilatında o dönemde 1000 kadar çocuk yer almaktaydı. Teşkilat, savaşın devam ettiği yıllarda, “Tüm ülkenin çocuk proleterleri, birleşin!” sloganıyla kendi yayın organı olan haftalık *Detskiy Proletkult* gazetesini çıkarmaktaydı.¹²¹ Bir diğer teşkilat, 1919’da Perm’de kurulan *Muraveynik* (karınca yuvası) adlı çocuk teşkilatıydı. Bu teşkilat da, kendi gazetesi *Murovey-Çudadey*’i (mucize karıncalar) çıkarmaktaydı.¹²² Bu gazete, ülkedeki ilk çocuk gazetelerinden biriydi. *Muraveynik* çocuk teşkilatının, *Muraşiki* (Karıncalar) isimli bir de dergisi mevcuttu.¹²³ Orenburg’da kurulan ‘DPKT’ (*Detsky Proletersky Klub i Teatr-Çocuk Proleter Kulübü ve Tiyatrosu*) adlı teşkilat, Mayıs 1920’de 600 çocuğu bünyesinde birleştirmektedir.¹²⁴

¹¹⁵ **Rojdeniye...**, s.5.

¹¹⁶ V.G.Yakovlev, **Rojdeniye Pionerskoy Organizatsii V.İ.Lenina**, İzdatelstvo Akademii Pedagogičeskih Nauk, Moskva, 1962, s.7.

¹¹⁷ “Detskoye Dvijenije i VLKSM”, **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, s.456.

¹¹⁸ Sokolov, s.258.

¹¹⁹ V.A.Sulemova, **İstoriya VLKSM i Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii V.İ.Lenina**, Prosveşeniye, Moskva, 1983, s.91.

¹²⁰ Sokolov, s. 258.

¹²¹ V.G.Yakovlev (Ed.), **Zori Sovetskoy Pionerii: Očerki po İstorii Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii V.İ.Lenina (1917-1941)**, Prosveşeniye, Moskva, 1972, s. 15.

¹²² Yakovlev, **Rojdeniye...**, s.9.

¹²³ Sulemova, s. 91.

¹²⁴ Yakovlev, **Rojdeniye...**, s.9.

Bu çocuk teşkilatlarından hiçbiri, politik bir yapıya sahip değildi ve tek bir çatı altında toplanmamıştı.¹²⁵ Bunun nedeni, ülkede devam etmekte olan savaşın ülke genelinde tek bir çocuk teşkilatının kurulması için gerekli çalışmaların yürütülmesine imkân vermemesiydi. Böylece ülke içerisinde ve yurt dışında mevcut olan çocuk teşkilatları örneğinde bir teşkilatın kurulmasına karar verildi. Bu noktada izci teşkilatı örnek alındı.¹²⁶ Böylece 1919'da çalışma ve teşkilat biçimi olarak izci teşkilatının bir kopyası olan Yukov (*Yunıy Kommunist- Genç Komünistler*) teşkilatı kuruldu.¹²⁷ 12-16 yaş aralığındaki çocukları kapsayan Yukov teşkilatında ders ve toplantılar, okuma geceleri düzenlenmekte; ayrıca teşkilat bünyesinde çeşitli sanatsal etkinlik grupları teşkil edilmekteydi.¹²⁸ Bu teşkilatın ilk faaliyetlerinden biri, 25 Mayıs 1919'da Kızıl Meydan'daki 'savaş eğitimi günü' kutlamalarına katılmak oldu.¹²⁹ Bu kutlamalarda yerini alan Lenin, 'çocuklar devrime yardım etmelidir, çocuk teşkilatları komünist eğitimin en iyi yoludur' açıklamasında bulundu.¹³⁰ Yukov teşkilatının bir diğer icraatı, 1919 yılının yaz ayında açlıkla mücadele faaliyetlerine katılmak oldu. 1919 yılında bu teşkilata üye olanların sayısı 200 kadardı.¹³¹

Bununla birlikte Yukov teşkilatı da bekleneni veremedi. Bunun nedeni, teşkilatın sadece yapı olarak değil, görüş itibarıyla da izcilik teşkilatının bir kopyası olmasıydı. Nitekim çalışmalarının içeriği izcilik teşkilatıyla aynıydı. Krupskaya da, bu teşkilatın izcilik teşkilatının bir taklidi olduğunu, Yukov teşkilatında komünist ideolojiye ait hiçbir unsurun bulunmadığını ifade etmekteydi.¹³² Bu nedenle Yukov teşkilatı derhal komsomol teşkilatına dâhil edilmeli ve komünist ideolojiyi benimsemeliydi.¹³³ Neticede komsomol teşkilatının Ekim 1919'daki ikinci kongresinde Yukov teşkilatlarının tasfiyesine dair bir karar alındı.¹³⁴

Komsomol teşkilatı, Yukov teşkilatının kaldırılmasından sonra, çocuk hareketi konusundaki çalışmalarına devam etti. Komsomol teşkilatının 10 Ekim 1920'deki üçüncü konferansında "Çocuklar Arasında Komsomol Teşkilatının Çalışmaları Hakkında" başlıklı bir karar kabul edildi. Bu kararda komsomol teşkilatına şu görevler verilmekteydi: çocukların eğitiminde devlete yardım için çalışacak kadroların belirlenmesi; çocuk teşkilatlarının

¹²⁵ İ.İ.Frişman ve diğerleri, **Raznotsvetny Mir Destva: Detskiye Obşestvenniye Organizatsii**, İzd-vo Akademiya, Moskva, 1999, s.6.

¹²⁶ Sulemova, s. 92.

¹²⁷ Sokolov, s. 242.

¹²⁸ Sulemova, s.93.

¹²⁹ T.İ. Erşova, **Komsomol i Pionerskaya Organizatsiya**, Pravda, Moskva, 1949, s.3.

¹³⁰ N.D., Nelyubin, **Roditeli i Şkolniye Pionerskoy Organizatsii**, Sverdlovskoye Oblastnoye Gosudarstvennoye İzd-vo, Sverdlov, 1952, s.5.

¹³¹ Sulemova, s.93.

¹³² Sokolov, s.10.

¹³³ Hersonskaya, s.79.

¹³⁴ Sokolov, s.243.

bulunmadığı yerlerde bu eksikliğin giderilmesi, tüm çocuk teşkilatlarında edebiyat geceleri, gösteriler, geziler, konferanslar, çocuk *subbotnikleri*¹³⁵ düzenlenmesi; Ekim ve Şubat devrimleri, Paris Komünü ve diğer devrimci bayramların organize edilmesi; sergiler, dergi ve diğer yayınlar yoluyla çocukların entelektüel açıdan gelişiminin sağlanması.¹³⁶

Bu arada Yukov teşkilatı kaldırılmıştı. Ancak, izci teşkilatları, Rusya içerisindeki varlıklarını baskı altında da olsa sürdürmeye devam etmekteydi. Nitekim izci teşkilatlarının 1917-23 yıllarında Rusya'nın merkezinde, Arhangelsk'te, Don bölgesi, Kuzey Kafkasya, Ukrayna, Kırım, Donbass, Sibir ve Uzak Doğu'da faaliyet gösterdiği görülmektedir. Ancak komsomol teşkilatı, İç Savaş'ın sona ermesiyle birlikte izci hareketi üzerindeki baskısını arttırdı. 1920 yılının sonunda İrkust Bölge Komitesi izci hareketini ortadan kaldırmaya başladı.¹³⁷ 24 Kasım 1921'de izci teşkilatı hakkında yapılan ve Krupskaya'nın yanı sıra Komsomol Merkez Komitesi sekreterlerinin katıldığı toplantıda, izci teşkilatının tıpkı komsomol teşkilatı gibi 13-18 yaş aralığındaki çocukları içine aldığı, fakat içeriği ve ideolojisi itibarıyla komsomoldan ayrıldığı belirtilmekteydi.¹³⁸ Komsomol teşkilatına göre izcilik;

- Sınıf bilincini zayıflatmakta, burjuva devletine sadık kişiler yetiştirmekteydi.
- Tüm insanlara karşı ikiyüzlü bir sevgiyi propaganda ederek burjuva ahlakını aşulamakta ve çocukların zihinlerini dini dogmalarla bulandırmaktaydı.
- İzcilik teşkilatı bünyesinde gerçekleştirilen hayır işleri, çocukları sınıfsal çalışmalardan alıkoymaktaydı.
- İzci birliklerinde empoze edilen anavatana sevgi şiarı ise, Çarlık ve sonraki Kerenskiy dönemi anavatanına karşı sevgiyi ifade etmekteydi. Son olarak izciliğin imparatorluk savaşına katılım için kurulduğuna vurgu yapılmaktaydı.¹³⁹

Neticede Komsomol Orlov Bölge Komitesi, 11 Mart 1922'de "İzci Teşkilatlarının Kabul Edilmezliği ve Var Olan Teşkilatların Dağıtılması" kararını aldı.¹⁴⁰ Teşkilatın liderleri de *gulag* (Sovyet çalışma kampları) cezasına çarptırıldı.¹⁴¹ Rus izcilerinin son büyük faaliyeti, 1922 sonbaharında Moskova'da illegal olarak düzenledikleri 'Tüm Rusya İzcilik Kongresi' oldu.¹⁴²

¹³⁵ Kızıl Cumartesi. *Subbotnik* tatil günlerinde toplum yararına düzenlenen ücretsiz iş günlerini ifade etmektedir. Komsomol ve pioner teşkilatları tarafından düzenlenen *subbotnik* etkinliklerinde, ücretsiz çalışılmak suretiyle elde edilen kazanç, toplum yararına işlerde kullanılmaktaydı.

¹³⁶ **Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya V.İ.Lenina: Dokument i Material**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1981, ss.20, 21.

¹³⁷ Sokolov, s.243, 250.

¹³⁸ V.İ. Nikolayev, **Komsomol- Organizator Pionerskovo Dvijeniya v SSSR**, Moskva, 1980, s.49.

¹³⁹ Drujinin, s.70.

¹⁴⁰ Sokolov, s. 250.

¹⁴¹ Drujinin, s.71.

¹⁴² Sokolov, s. 254.

Yukov ve ardından izci teşkilatlarının ortadan kaldırılmasıyla birlikte, pioner teşkilatının kurulması için çalışmalar başladı. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde (SSCB) pioner hareketinin gelişimi, Lenin ve Komünist Partisi'nin faaliyetleriyle yakından ilgiliydi. Komünist Partisi, çocuk komünist hareketini komünist eğitimin temel taşı olarak görmekteydi.¹⁴³ Lenin ve onun dava arkadaşları olan Mihail İvanoviç Kalinin, Feliks Edmundoviç Dzerjinsky, Anatoli Vasilyeviç Lunaçarsky, Sergey Mironoviç Kirov, Gregoriy Petrovsky, Emelyan Mihayloviç Yaroslavsky, Mikhail Vasilyeviç Frunze bu süreçte önemli rol oynadı. Bununla birlikte teşkilata en büyük katkıyı yapan isim, Nadejda Krupskaya'ydı. Krupskaya, kurulması planlanan çocuk teşkilatının bütün çocukları Lenin ruhuyla eğitmesi ve çocuklara, sosyalist mücadelenin güçlendirilmesine yönelik savaşa destek fikrini aşıl原因 bir komünist eğitim vermesi gerektiğini ifade etmekteydi.¹⁴⁴ Yeni çocuk teşkilatının kurulmasında, Komünist Parti dışında özellikle komsomol teşkilatı aktif rol oynadı.

1921 yılının sonuna gelindiğinde komsomol, pioner teşkilatının nasıl olması gerektiğine yönelik fikirlerini netleştirdi. Komünist Parti Merkez Komitesi'nin emriyle, pioner teşkilatıyla ilgili çalışmaları yürütecek özel bir komisyon kuruldu.¹⁴⁵ Bu komisyon, yeni çocuk teşkilatının yasa, tüzük ve programının hazırlanması amacıyla çalışmalara başladı. Bu çalışmalarda Krupskaya'nın yanı sıra, komsomol üyelerinden V.Zorin, O.Tarhanov, V.Vasyutin, N.Çaplin, A.Milçakov gibi isimler yer aldı.¹⁴⁶ Teşkilatın adı, 1921 yılında komsomol üyeleri arasındaki tartışma neticesinde belirlendi. Bu tartışmada 'Genç Keşifçiler', 'Öncü Çocuklar', 'Komün Çocukları' gibi birkaç isim önerisi sunuldu. Komsomol üyelerinden Oskar Tarhanov, 'Genç Pioner' adını önerdi. Bu teklif, Krupskaya tarafından da desteklendi.¹⁴⁷ Rusya'da izcilik teşkilatının kurucularından biri olan İ.N.Jukov, pioner teşkilatı için 'Hazır olun!' (*Будь готов!-Bud Gatov!*) sloganını önerdi.¹⁴⁸ Bu slogan, izci teşkilatlarının sloganıydı. İzcilik teşkilatından pioner teşkilatına aktarılan diğer uygulamalar, pioner birlikleri (*otryad*), pioner birlik lideri (*vojatıy*), kamp ateşi ve kızıl fular (*krasnıy galstuk*)'dı. Bir diğer benzerlik, pioner rozetinde görülmekteydi. İzcilik teşkilatının rozetinde bulunan üç yapraklı yaprağın yerini, pioner rozetlerinde üç kıvılcımlı kamp ateşi aldı.¹⁴⁹

¹⁴³ "Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya", **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, s.460.

¹⁴⁴ Drujinin, s.72.

¹⁴⁵ Yakovlev, **Rojdeniye...**, s.17.

¹⁴⁶ "Pionerskaya Organizatsiya v SSSR", **Sovetskaya İstoriçeskaya Entsiklopediya**, s.150.

¹⁴⁷ Vladimir Andreyeviç Kudinov, **Obşestvennyye Dvijeniya i Organizatsii Detey i Molodeji v Rossii v XX Veke**, (Basılmamış Doktora Tezi), Kostromskaya Selskohozyaystvennaya Akademiya, Kostroma, 1994, s.127.

¹⁴⁸ <http://ria.ru/spravka/20070519/65737726.html> (02.10.2014).

¹⁴⁹ "Pionerskaya Organizatsiya", **Rossiskaya Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, Cilt: 2, Moskva, 1999, s.147.

Şubat 1922'de 'Genç Pionerler' komünist çocuk gruplarının kurulması denemesi yapıldı ve Mihail Stremyakov tarafından Moskova'da ilk pioner birliği teşkil edildi.¹⁵⁰ Bu ilk pioner birliğini kuran Mihail Stremyakov'un kendisi de komsomol yöneticisiydi.¹⁵¹ İlk pioner birliğinin kurulduğu Moskova'daki Bolşaya Grebetskaya adlı sokak, sonradan (1937 yılında) Pioner sokağı olarak adlandırılacaktı.¹⁵² Moskova'da kurulan ilk pioner birliğinde 52 pioner bulunmaktaydı.¹⁵³ 13 Şubat 1922'de Moskova'da pioner birliğinin ilk toplantısı yapıldı.¹⁵⁴

10-14 yaş grubundaki çocuklardan teşkil edilen pioner teşkilatı, ilk yıllarda daha çok sanayi tesisleri, fabrikalar, *kolhoz*lar, kulüpler ve çocuk evlerinde (*detsky dom*) kuruldu. Bunun nedeni hem o yıllarda okullarda okuyan çocukların sayısının oldukça az olması¹⁵⁵ ve hem de bu mekânların pionerlerin, komünizmin etkisini ve içtimai teşkilatlarla iletişimini temin edecek mekânlar olmasıydı.¹⁵⁶ Bununla birlikte, Sovyet devletinin güçlendiği ileriki dönemlerde, pioner birlikleri artık sadece okullar ve çocuk evlerinde- yani doğrudan çocukların eğitim-öğretimiyle bağlantılı yerlerde teşkil edilmeye başlandı.¹⁵⁷

Pioner birliklerinin ilk kurulduğu mekânlardan biri olan çocuk evleri (daha sonra pioner ev ve sarayları olarak adlandırılacaktı), çocukların bireysel faaliyetlerinin organize edildiği, çocukların bu faaliyetlerinin topluma faydalı işler üzerine kanallı edildiği mekânlardı. Çocuk evlerinin bir diğer görevi, pioner teşkilatına üye olmayan çocukları bu kurumlar aracılığıyla komünist çocuk hareketine dâhil etmektir.¹⁵⁸ Bu evlerde çocuklara yönelik olarak politik çalışmalar, onların kişisel yeteneklerinin gelişimine yönelik faaliyetler yürütülmekteydi. Bu işlerin idaresinden *detskiy sovet* (çocuk kurulu) sorumluydu.¹⁵⁹ İlk pioner evleri 1923-24 yıllarında Moskova'nın Bauman ve Frunze *rayon* (ilçe)lerinde açıldı ve daha sonra Stalin'in teşebbüsüyle diğer şehirlere de yayıldı.¹⁶⁰ Devlet, pioner evleri ve pioner kulüpleri olarak kullanılması için, eskiden zengin kişilere ait olan saray ve evleri, pioner teşkilatına tahsis etti ve bu kurumlara finansal destek sağladı.¹⁶¹ Moskova, Kiev, Yaroslavl, Bakü, Erivan ve daha pek çok şehirdeki en güzel binalar, pioner evleri olarak kullanılmak üzere pioner teşkilatına verildi. Örneğin, Moskova'da bu şehrin en güzel binalarından biri

¹⁵⁰ Sokolov, s. 267.

¹⁵¹ D.Lebedev, "Pioneri Veka- Kto Oni?", *Vospitaniye Şkolnikov*, Cilt: 7, Moskva, 2008, s.39.

¹⁵² O.Yusufzade, *Sizi Ne Uçun Pioner Adlandırırılar*, İzd-vo Detskoy i Yunoşeskoj Literaturı, Bakı, 1942, s.4.

¹⁵³ L.K.Balyanskaya, *Smena Smene İdet*, Znaniye İzd-vo, Moskva, 1962, s.6.

¹⁵⁴ Y.M.Nikişov ve S.M.Fligelman, *Pionerskiye Salyuti*, Kalininskoye İzd-vo, Kalinin, 1962, s.24.

¹⁵⁵ Balyanskaya, s.7.

¹⁵⁶ E.Bağırzade (Ed.), *Genç Pioner Teşkilatının Kuruluşu ve İşleri*, Azeneşr, Bakı, 1934, s.6.

¹⁵⁷ T.İ.Yerşova, *Komsomol i Pionerskaya Organizatsiya*, Pravda, Moskva, 1949, ss.6, 7.

¹⁵⁸ *Pioner Destebaşları Seminarları Uçun İş Materialı*, Azeneşr, Bakı, 1927, s.7.

¹⁵⁹ *RGASPI*, f. M-1, op. 23, d. 1315, l. 11.

¹⁶⁰ *V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı*, Azərbaycan Uşag ve Kençler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1952, s.357.

¹⁶¹ Koutaissoff, s.110.

olan Aniçkov sarayı, pionerlere hediye edildi.¹⁶² Azerbaycan'daki pioner evlerinin en önemlisi ise, 18 Haziran 1937'de kurulan Merkez Pioner Evi'ydi.¹⁶³ Bu pioner evinde, 1940'lı yılların sonlarında 97 farklı etkinlik grubu mevcuttu ve bu gruplarda yaklaşık 2000 kadar çocuk bulunmaktaydı. Bakü'nün farklı bölgelerinden çocuklar, buraya gelerek bu gruplara katılabilmekteydi.¹⁶⁴

Pioner teşkilatına tahsis edilen bu evler yeniden restore edilerek, her bir odada farklı etkinlik mekânları (müzik, edebiyat, tarih, savaş, teknik, satranç odaları, kütüphane, okuma salonları vb.) oluşturuldu.¹⁶⁵ Bu şekilde çocukların boş vakitleri de verimli bir şekilde düzenlendi ve onların yeteneklerini geliştirmelerine yardım edildi.¹⁶⁶ Pioner evlerinde çocukların yanı sıra pioner görevlilerinin de kendilerini geliştirmeleri için ders ve seminerler verildi.¹⁶⁷ Ayrıca yine pioner görevlilerine yönelik olarak, Pazar günleri kulüp günü organize edildi. Burada pioner görevlilerine pionerlerle çalışmalarında gerekli olan bilgiler verilmekteydi. Bunlar; pioner takımlarında spor faaliyetleri, emek faaliyetleri, teknik faaliyetler, turizm ve beden eğitimi gibi konulardı.¹⁶⁸ Pioner evleri, pionerlerin komünist eğitiminde de önemli vasıtalarından biriydi. Pioner ev ve saraylarında, Eğitim Bakanlığı sisteminde eğitim-öğretim çalışmaları yürütülmekte ve çocukların komünist bir terbiye ile yetişmesi sağlanmaktaydı.¹⁶⁹

Pioner evleri dışında diğer okul-dışı kurumlar çocuk istasyonları ve çocuk deniz limanlarıydı. Bu kurumlar, pioner ve öğrencilere bu alanlarda teknik eğitimin verildiği kurumlardı. Çocuk demiryollarından ilki, 1935'te Tiflis'te kurulurken; ilk deniz limanı ise, 1937'de Batum'da açıldı.¹⁷⁰ Mayıs 1952'de ülkede 412 genç teknisyenler istasyonu ve 20 çocuk demiryolu mevcuttu.¹⁷¹

Pioner teşkilatının ülke çapında bir teşkilat haline gelişi, komsomol teşkilatının 19 Mayıs 1922'deki ikinci konferansında alınan kararla gerçekleşti.¹⁷² Bu konferansta pioner birliklerinin ülkedeki tüm şehir ve köylerde kurulması kararı alındı. Bu nedenle 19 Mayıs

¹⁶² Yerşova, s.11.

¹⁶³ E.Emrahov, **Tarihe Dönmüş İller**, Kençlik, Bakı, 1973, s.36.

¹⁶⁴ T. Mastanov, "Dom Pionerov Azerbaydjana", **Vojatıy**, Sayı: 5, 1949, s.1.

¹⁶⁵ A.İ.Soloveyçik, "Moskovskiy Dom Pionerov i Oktyabryat", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 10, 1938, s.138. Okul-dışı kurumların sayısı, Komsomol'un girişiyle sonraki yıllarda daha da artmış ve 1941 yılında Pioner ev ve saraylarının sayısı 1.473; çocuk teknik ve doğa bilimci istasyonlarının sayısı ise 796'ya ulaşmıştı. 1936 yılından itibaren kurulmaya başlanan çocuk demiryollarının sayısı da, Mayıs 1941'de 20 idi. (Bkz. K.Voronkov, "Organizatsiya Yunıh Pionerov İmeni V.İ.Lenina Pered XI. Syezdom VLSKSM", **Vojatıy**, Sayı: 2, 1949, s.1.)

¹⁶⁶ **Lenin Adına Genç Pioner Komünist Çocuklar Teşkilatının Nizamnaması**, Azernesr, Bakı, 1929, s.6.

¹⁶⁷ "Bojevaya Programa Vospitatelnoy Raboty Komsomola s Yunımi Pionerami", **Vojatıy**, Sayı: 5, 1949, s.4.

¹⁶⁸ **V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı**, ss.361, 362.

¹⁶⁹ "Pioner", **Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisi**, Cilt: 7, Bakı, 1983, s.532.

¹⁷⁰ Yakovlev, **Zori...**, s.158.

¹⁷¹ Krivoruçenko, s.9.

¹⁷² "Pionerskaya Organizatsiya v SSSR", **Sovetskaya İstoriçeskaya Entsiklopediya**, s.150.

1922 tarihi, pioner teşkilatının kuruluş tarihi olarak kabul edildi.¹⁷³ Temmuz 1922’de sadece Moskova’da 15 pioner birliği ve bu birliklerde 300’den fazla pioner bulunmaktaydı.¹⁷⁴ Devletin de desteğiyle birlikte pioner teşkilatı, ülkenin pek çok köşesinde ortaya çıkmaya başladı. Artık Petrograd, Harkov, Minsk, Erivan, Aşkabad, Taşkent ve daha birçok şehirde de pioner teşkilatları mevcuttu.¹⁷⁵ Tver, Smolensk, İvanovo-Voznesensk, Yaroslav, Kostrom, Vladimir, Ryazan ve diğer merkezlerde pioner birliklerinin ortaya çıkışı, 1922 yazından itibaren oldu. Kırım’da ise ilk pioner birliği 1923 yılında kuruldu.¹⁷⁶ Bununla birlikte o tarihlerde bu teşkilatların ortak bir adı yoktu. Örneğin, Moskova teşkilatı ‘Spartak’, Petrograd teşkilatı ‘KİM (*Kommunističeskiy Internatsional Molodeji*-Komünist Enternasyonal Gençlik) Pioner Teşkilatı’, Ukrayna teşkilatı ‘Genç Spartaklar’, Samara’daki ise ‘Razina Genç Pionerler Grubu’ olarak adlandırılmaktaydı.¹⁷⁷

Komsomol teşkilatının Ekim 1922’deki beşinci kongresinde, pioner teşkilatlarının tek bir çatı altında toplanmasına karar verildi ve alınan bu kararla tüm pioner birlikleri, tek bir çocuk teşkilatı – Spartak Genç Pioner Teşkilatı- altında birleştirildi.¹⁷⁸ Bu tarihlerde pioner teşkilatında yaklaşık 4.000 pioner bulunmaktaydı.¹⁷⁹ Kongrede ayrıca pioner teşkilatının tüzük ve yasası, tören yemini kabul edildi.¹⁸⁰ Pioner tören yemini şu şekildeydi: “İşçi sınıfına sadık kalacağıma, kendi emekçi arkadaşlarıma yardım edeceğime, pioner yasalarını öğrenip, onlara itaat edeceğime yemin ederim.”¹⁸¹ Tören yemininde de görüldüğü üzere, işçi sınıfına sadakat ve onun devrimci mücadelesine yardım, pioner teşkilatının başlıca görevlerinden biriydi. Artık pionerler; komünistler ve komsomol üyeleriyle birlikte devrimci mücadelenin üç savaşçı kuşağından biriydi. Komsomol üyeleri komünistlere, pionerler ise hem komünistlere hem de komsomol üyelerine yardım etmekteydi.¹⁸²

Pioner teşkilatı, 1923 yılında izcilik metotlarından tamamen uzaklaştı ve teşkilatın çalışmaları toplumsal-politik bir içerik kazandı. Kısa bir süre içerisinde Sovyetler Birliği’nin pek çok yerinde kurulan pioner teşkilatı, Komünist Parti ve komsomolun yönetimi altında faaliyet göstermekteydi. Pionerler artık, Sovyetler Birliği’ndeki çocukların organizatörüydüler.

¹⁷³ Nikişov ve Fligelman, s.24.

¹⁷⁴ S.Muraşov, "Pod Znamenem Partii Lenina-Stalina", *Vojaty*, Sayı: 10, 1948, s.4.

¹⁷⁵ Sokolov, s.271.

¹⁷⁶ Yakovlev, *Zori...*, ss.36, 37.

¹⁷⁷ Sokolov, s.271.

¹⁷⁸ "Pionerskaya Organizatsiya v SSSR", *Sovetskaya İstoričeskaya Entsiklopediya*, s.150.

¹⁷⁹ *Rojdeniye...*, s.21.

¹⁸⁰ "Pionerskaya Organizatsiya v SSSR", *Sovetskaya İstoričeskaya Entsiklopediya*, s.150.

¹⁸¹ *Rojdeniye...*, s.22.

¹⁸² *RGASPI*, f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 115.

Tablo 1: 1923-1925 Yıllarında Pioner Teşkilatının Üye Sayısı

Yıllar	Pioner sayısı
1922 (Şubat ayı)	52
1922 (Ekim ayı)	4.000
1923 (Nisan ayı)	75.000
1923 (Kasım ayı)	100.000
1924 (Ocak ayı)	161.349
1924 (Nisan ayı)	175.000
1924 (Haziran ayı)	200.000
1924 (Ekim ayı)	760.000
1925 (Ocak ayı)	1.000.032
1925 (Nisan ayı)	1.299.519

Kaynak: L.K.Balyanskaya, **Smene Smene İdet**, Znaniye İzd-vo, Moskva, 1962, s.6. **Rojdeniye i Perviy Şagi Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina (Material v Pomoş Lektoram, Doklatçikam, Komsomolskomu i Pionerskomu Aktivam, Podgotovlenniy Kafedroy Pionerskoy Raboti VKŞ pri TSK VLKSM)**, Ufa, 1972, s.21. “Detskoye Dvijiye i VLKSM”, **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, Cilt: 2, Moskva, 1965, s.461.

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere, pioner teşkilatı çok kısa bir sürede hızlı bir gelişim kaydetti. Sovyet kaynaklarında pioner teşkilatına üyeliğin gönüllülük üzerine olduğu ifade edilmekte ise de, yukarıdaki rakamlar, teşkilata üyelikte bir baskı unsurunun da olabileceği ihtimalini akla getirmektedir. Ancak mevcut kaynaklardan bu konuyla ilgili objektif bilgilere ulaşmak oldukça zordur. Bu konudaki eksikliği kapamada özellikle romanlar ve anılar önemlidir. Örneğin Sofi Oksanen’in *Stalin’in İnekleri* adlı romanında yer alan şu ifadeler hayli dikkat çekicidir:

Onlar (komünistler) benim cesur Baltıklı annemin, o büyük ve ihtişamlı halkların dostluğu evinden, Sovyetlerden gelse de, sırsıklam bir yurtsever olduğunu, kırmızı öncü çocuk kaşkolunu (kızıl pioner fularını) takmayı daha ilkokuldayken reddettiğini, o kaşkolu taktığında boğulacakmış gibi olduğunu söyleyerek, öğretmeninin aklını başından aldığını bir türlü anlayamıyorlardı. Ya sınıftan birisi böyle bir konuşmayı rapor ederse halleri nice olurdu? Öğretmeninin anti-Sovyet bir kuşak yetiştirdiği rapor edilirse? Öğretmeni Sibirya’yı boylamaz mıydı?¹⁸³

Oksanen’in romanında yer alan bu ifadeler, gerek eğitimciler gerekse pionerler üzerinde yoğun bir ideolojik baskının var olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla pioner teşkilatında kısa sayılabilecek bir zaman içerisinde görülen bu hızlı büyümede, bir baskı unsurunun da var olduğu ihtimalini gözden kaçırmamak gerekmektedir.

¹⁸³ Sofi Oksanen, **Stalin’in İnekleri**, (Çev., Ali Arda), Pegasus Yayınları, İstanbul, 2013, s.41.

Daha önce de belirtildiği gibi, pioner teşkilatının şekillenmesinde ve çocuklara yönelik çalışmaların nasıl daha iyi bir hale getirileceği konusunda Lenin'in katkısı büyüktü. Lenin, bu teşkilatın çocukların iyi birer komünist olarak eğitilmesinde önemli bir vasıta olduğunu savunmakta ve çocukların, komünizmin gerçek savaşçıları olacağına inanmaktaydı.¹⁸⁴ Lenin, aynı zamanda devrimci kimliğiyle de çocuklar için bir örnek teşkil etmekteydi. Öğretmenler ve pioner liderleri, okulun ilk gününde pionerlere Lenin'in çocuklukta ve gençlikte nasıl bir öğrenci olduğunu anlatmakta, çocuklara Lenin hakkında yazılan kitaplar okutulmaktaydı.¹⁸⁵ Komsomol Merkez Komitesi de, Lenin'in ölümünün ardından gerçekleştirdiği toplantıda, Sovyetler Birliği'ndeki çocuk gruplarının Lenin'in görüşleri sayesinde kurulup güçlendiğine vurgu yapmaktaydı.¹⁸⁶ Bu nedenle, Lenin'in 1924 yılında ölümü üzerine Komsomol Merkez Komitesi 21 Ocak 1924'te pioner teşkilatına 'Lenin' adının ilave edilmesi kararını aldı. Böylece teşkilat, 'Lenin adına Genç Pioner Teşkilatı' ismini aldı.¹⁸⁷ Komsomol Merkez Komitesi ve Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu, SSCB'deki çocuklara şu çağrıda bulunmaktaydı: "İlyiç, proleter mücadelede en büyük pionerdir..... İlyiç'in yaşadığı gibi yaşamak, savaştığı gibi savaşmak ve öğrenmek sizin en önemli görevinizdir."¹⁸⁸ 23 Mayıs 1924'te pioner teşkilatının Lenin adını alması vesilesiyle bir geçit töreni düzenlendi. Bu törende pionerler ilk kez meydanlarda görüldü.¹⁸⁹ Kızıl Meydan'da düzenlenen bu törene yaklaşık olarak 10.000 pioner katıldı.¹⁹⁰

Pioner teşkilatının köylerdeki gelişimi ise, 12-18 Temmuz 1924'teki komsomol kongresinden sonra hız kazandı. 1 Ocak 1924'te köylerdeki pionerlerin sayısı 266 iken, iki yıl sonra bu rakam 24.338'e ulaştı.¹⁹¹ Komünist Parti'nin 27-29 Nisan 1925'teki konferansında pioner teşkilatının hem şehir hem de köylerde hızlı bir şekilde geliştiği bildirilmekte, bu nedenle Komünist Parti ve komsomolun bu konudaki çalışmalara ağırlık vermesi gerektiği ifade edilmekteydi. Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin 15 Mayıs 1925'teki "Komsomolun Köylerdeki Çalışmaları ve Durumu Hakkında" başlıklı kararında ise, pioner teşkilatının köylerde başarılı bir şekilde gelişimi için, Komünist Parti'nin köy hücrelerinin bu çalışmalarda komsomol teşkilatına yardımda bulunması gerektiği bildirilmekteydi.¹⁹²

¹⁸⁴ Bud Gotov, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1981, s.4.

¹⁸⁵ A.Paegle, "Pionerskaya Drujina v Borbe za Znaniya", *Vojaty*, Sayı: 3, 1949, s.8.

¹⁸⁶ "A Çestyu Nosit İmya Lenina", *Vojaty*, Sayı: 1, 1949, s.1.

¹⁸⁷ Nelyubin, s.6.

¹⁸⁸ G. P. Sarafannikova, "Komsomol i Pionerskaya Organizatsiya", *Sovetskaya Pedagogika*, Sayı: 1, 1959, s.67.

¹⁸⁹ Yerşova, s.5.

¹⁹⁰ "Krasniy Galstuk", *Smena*, Sayı: 10, 1952, s.15.

¹⁹¹ İ.G.Gordin-B.M.Zumakulova, *Stranitsı İstorii Yunih Lenintsev (Materialı Dlya Besed)*, Pedagogika, Moskva, 1976, s.48.

¹⁹² *Dokumentı TSK KPSS i TSK VLKSM o Rabote Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina*, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1970, ss.14,15.

Şehirlerdeki pioner birlikleri de, *şefskaya komissiya* (yardım komisyonu) adı verilen komisyon aracılığı ile köylerdeki çocukları pioner birliklerine çekmeye çalıştı. Şehir pioner birlikleri, köylerdeki çocuklar için buralarda çeşitli geceler düzenledi, köylü çocuklara pioner oyunları ve şarkılarını öğretti. Bunun yanı sıra, köylerdeki çocukları şehirlere davet ederek onlara şehir hayatını, fabrikalardaki çalışmaları tanıttı ve onları kendi faaliyetleri hakkında bilgilendirdi. Köylerdeki pioner birliklerinin ilk faaliyetlerinden biri, köylerdeki pionerler arasında cehaletin yok edilmesi için çalışmak oldu. Bunun yanı sıra yetişkinler arasında çocukların okula gönderilmesi için propaganda yürüttü. *Krestyanskaya Gazeta* (Köylü Gazetesi) için abone toplanması, bu gazetenin evlerde aile üyelerine yüksek sesle okunması, okullardaki çalışmalara yardım edilmesi, köy pionerlerine verilen diğer görevler arasındaydı.¹⁹³

Tablo 2: 1926-1927 Yıllarında Pioner Birliklerinin Sayısı

Yıllar	Pioner Birliklerinin Sayısı
1926 (Ocak ayı)	37.499
1926 (Nisan ayı)	42.088
1926 (Temmuz ayı)	45.129
1926 (Ekim ayı)	45.054
1927 (Ocak ayı)	45.123
1927 (Mart ayı)	45.550

Kaynak: “Detskoye Dvijenıye i VLKSM”, *Pedagogičeskaya Entsiklopediya*, Cilt: 2, Moskva, 1965, s.461.

Pioner teşkilatının ilk ‘Tüm Birlik’¹⁹⁴ toplantısı, Ağustos 1929’da Moskova’da yapıldı. Bu toplantıda pioner teşkilatının 7 yılda yapmış olduğu tüm çalışmalar ele alındı.¹⁹⁵ Bu toplantıyla eş zamanlı olarak, Moskova’da ilk ‘Uluslararası Proleter Çocuk Kongresi’ düzenlendi. Bu kongreye Amerika, Çin, İngiltere, Almanya ve İsveç’ten pionerler de katıldı.¹⁹⁶

Çocukları sosyalist anavatana sadık bir vatandaş olarak yetiştirmek amacına hizmet eden ‘Genç Pioner Teşkilatı’ aynı zamanda, Komünist Partisi üyeliğine dek giden sürecin de bir parçasıydı. Bu zincirin ilk halkasını, daha küçük yaş grubundaki çocukların üye olduğu ve onları pioner teşkilatına katılmak için hazırlayan oktyabryat teşkilatı oluşturmaktaydı.

¹⁹³ Hersonskaya, s.82.

¹⁹⁴ Pioner teşkilatının adı içerisinde yer alan ‘Tüm Birlik’ (Vsesoyuzny) kavramının ifade ettiği mana, bu teşkilata on beş Sovyet cumhuriyetindeki pioner teşkilatlarının da dâhil olmasıydı. (Bud Gatov, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1981, s.5.)

¹⁹⁵ Yerşova, s.8.

¹⁹⁶ Nikişov ve Fligelman, s.29.

Zincirin ikinci halkasını, çalışmanın konusu olan ve çocukları komsomol teşkilatına hazırlayan pioner teşkilatı teşkil etmekteydi. Son halka ise, sadece pioner teşkilatını başarıyla tamamlayan çocukların kabul edildiği komsomol teşkilatıydı. Komsomol teşkilatında en büyük gayret ve başarıyı gösteren kişiler ise, Komünist Parti'ye üye olma hakkını elde etmekteydi.

1.2. PİONER TEŞKİLATININ İDARECİSİ OLARAK KOMSOMOL

14-28 yaş aralığındaki gençleri içerisine alan komsomol teşkilatı, Komünist Parti tarafından pioner teşkilatının idarecisi olarak görevlendirilmişti. Komsomol teşkilatı, pioner teşkilatıyla birlikte, gençler arasında komünist değerlerin propaganda edilmesi amacıyla kurulmuştu.¹⁹⁷ Bu bakımdan, teşkilatın kuruluş sürecini, amaç ve hedeflerini genel hatlarıyla ifade etmek yerinde olacaktır.

Komsomolun tüm komünist gençleri birleştiren bir teşkilat halini alma süreci, Rus devrim tarihiyle yakından bağlantılıydı. Bolşevikler arasında özellikle Lenin, gençlerin devrimci eğitimine özel bir önem vermekteydi. Lenin'in endişesi, ideolojik donanıma sahip olmayan gençlerin «sözde devrimci» gruplara kayabilme olasılığı idi. Gençliğin devrimci rolünü küçümseyenlere karşı Lenin, gençlerin kendi teşkilatlarını kurmaları gerektiğinde ısrar etmekteydi. Çünkü Lenin, bu olmaksızın gençlerin iyi birer sosyalist olamayacağına ve sosyalizmi daha ileriye götüremeyeceğine inanmaktaydı. Nitekim Bolşevikler artık her yerde -fabrikalar ve köylerde, okul ve askeri birliklerde- gençlerle birlikte çalışmakta, devrimci mücadelelerine onlarla birlikte devam etmekteydi.¹⁹⁸ Binlerce genç, Şubat devrimi günlerinde işçilerin Çarlık jandarma ve polislerine karşı verdiği mücadeleye katılmaktaydı. Tüm bu faaliyetlerin sonucunda, Sovyetler Birliği'nde büyük bir proleter gençlik hareketi ortaya çıktı.¹⁹⁹

Genel olarak 'Sosyalist İşçi Gençlik Teşkilatları' olarak tanımlanan yapılanmalar ilk olarak; Şubat 1917 burjuva-demokratik devriminden sonra Moskova ve Petersburg gibi sanayi merkezlerinde ortaya çıktı. Moskova'da ilk gençlik teşkilatı Mart 1917'de; Petersburg'ta ise Nisan 1917'de kuruldu.²⁰⁰ Daha sonra, hızla gelişen bu gençlik hareketinin tek bir çatı altında toplanması için çalışmalar başladı. Haziran 1918'de gençlik teşkilatlarını tek bir çatı altında toplayacak bir kongrenin toplanması için, özel bir büro teşkil edildi. Bu büronun

¹⁹⁷ Zickel, s.229.

¹⁹⁸ "Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya", **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, s.465.

¹⁹⁹ M.Çernenko, "V Borbe za Stalinskiy Plan Velikih Rabot", **Vojaty**, Sayı: 7, 1948, s.14.

²⁰⁰ K.Evdokimova, "Kak Bıl Sozdan Komsomol", **Vojaty**, Sayı: 7, 1943, s.11.

gerçekleştirdiği çalışmalar neticesinde kongre, 29 Ekim 1918'de toplandı.²⁰¹ Kongrede, komsomol teşkilatının program ve tüzüğünün temel prensipleri belirlendi. Bunun yanı sıra, birliğin kendini köylü ve işçi gençlerin Sovyet ülkesinin inşasına aktif katılımına ve gençler arasında komünist fikirlerin yayılmasına adanması gerektiği ifade edildi. Komsomolun başlıca görevi, Marksist-Leninist idealler doğrultusunda gençlerin eğitilmesine yardım etmek ve gençler arasında, toplumsal olaylara karşı sınıfsal bir yaklaşımın benimsenmesini sağlamaktı.²⁰² Böylece komsomol, proleter diktatörlük sisteminde emekçi gençlerle Komünist Partisi arasındaki ilişkiyi sağlayan, kitleleri Komünist Parti'nin etkisi altına alan ve Komünist Parti'ye üye yetiştiren bir teşkilat olarak ortaya çıktı.

Bununla birlikte, kurulduğu ilk yıllarda komsomol teşkilatının Komünist Parti'den bağımsız bir teşkilat olduğu görülmektedir. Mart 1919'da Komsomol Merkez Komitesi sekreteri Lazar Abramoviç Şatskin (1902-1937)'in de yer aldığı Komünist Parti'nin VIII. kongresinde, Komünist Parti'nin gençlik teşkilatlarıyla işbirliğinin hatları belirlendi. Burada alınan kararlarda, Komünist Partisi ile komsomol arasındaki bu işbirliğinin hatlarının, komsomol teşkilatının bizzat kendisi tarafından belirlendiği görülmektedir.²⁰³

Ancak bu durum uzun sürmeyecekti. Sovyet yönetimi, komsomolun böyle bir otonomiye sahip olarak Komünist Partisi yasalarına uyum sağlayamayacağı kararına vardı. Bu nedenle komsomol, Komünist Partisi'nin bir alt birimi olarak yeniden teşkil edilmeliydi. Komsomol teşkilatının 2-10 Ekim 1920'deki üçüncü kongresi, Komünist Parti'nin program ve uygulamalarını kabul ettiğini açıkladı. Böylece komsomol, Komünist Parti'nin kontrolü altına girdi.²⁰⁴

Komsomola yüklenen bu misyon, teşkilatın tüzüğünde de yer almaktaydı. Burada; komsomolun; Komünist Parti'nin yardımcısı ve Komünist Partisi üyelerinin yetiştirildiği bir teşkilat olduğu ifade edilmekteydi. Ayrıca komsomolun, Komünist Parti'nin yönetimi altında gençleri komünist bir ruhla eğittiğine ve gençleri Sovyet otoritesinin etrafında birleştirdiğine vurgu yapılmaktaydı.²⁰⁵ Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin tüzüğünde de komsomolun, özellikle parti teşkilatlarının bulunmadığı yerlerde, Parti direktiflerinin uygulayıcısı olması gerektiği belirtilmekteydi.²⁰⁶ Böylece komsomol teşkilatı yeni ekonominin inşasında, kültür

²⁰¹ İ. Aluf, "Verniy Pomoşnik Partii", *Vojaty*, Sayı: 10, 1938, s.15.

²⁰² "Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya", *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*, s.466.

²⁰³ Sulemova, s.76.

²⁰⁴ B.N.Gusev, *İz İstorii Molodyojnoy Organizatsii-Komsomol v 20-30e Godı: Uroki Proşlogo Dlya Nastoyaşego*, Kostroma, 1997, s.48.

²⁰⁵ *Ustav Vsesoyuznogo Kommunističeskogo Soyuzu Molodeji*, İzd-vo Detskoy i Yunoşeskoy Literaturı, Baku, 1941, s.3.

²⁰⁶ "Vsesoyuznyy Leninskiy Kommunističeskiy Soyuz Molodeji (VLKSM)", *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*, Cilt: 5, Moskva, 1927, s.272.

devriminin gerçekleştirilmesinde, ülke savunmasında Komünist Parti'nin en büyük yardımcısı haline geldi.²⁰⁷

Komsomol teşkilatına herkes üye olamazdı. Bu bakımdan, pioner teşkilatının başlıca vazifelerinden biri, çocukları komsomol teşkilatına hazırlamaktı. Pioner teşkilatına, takım içerisindeki en aktif pionerin komsomol teşkilatına tavsiye edilmesi hakkı verilmişti. Bu tavsiye, pioner takım kurulu tarafından verilmekteydi. Kurul, herhangi bir karara varmadan evvel, sınıf başkanından ve pioner birlik kurulundan, o pionerle ilgili gerekli bilgileri (okulda nasıl bir öğrenci olduğu, disiplinli olup olmadığı, hangi toplumsal çalışmalara katıldığı vb.) talep etmekteydi.²⁰⁸

Bir pioner komsomol teşkilatına katılabilmek için öncelikle, Komünist Parti ve komsomolun nasıl ortaya çıkıp güçlendiğini, başlıca görevlerinin neler olduğunu, Sovyetler Birliği ve kapitalist ülkelerde emekçilerin nasıl bir mücadele verdiğini bilmek zorundaydı.²⁰⁹ Pionerler ayrıca, Lenin ve Stalin'in hayatı ve faaliyetleri, Sovyetler Birliği'nde ve uluslararası alanda meydana gelen politik olaylar hakkında da yeterli düzeyde bilgi sahibi olmalıydı.²¹⁰ Bu nedenle komsomola katılmak için hazırlanan pionerler, Lenin ve Stalin'in hayatı ve faaliyetleri hakkında kitaplar okumakta; bu konular hakkında komsomol üyeleri ile görüş alışverişinde bulunmaktaydı.²¹¹

Bunların yanı sıra, bir pionerin komsomol teşkilatına üye olabilmesi için, her şeyden önce derslerinde başarılı olması ve okullarda yürütülen toplumsal çalışmalarda aktif görev alması gerekliydi.²¹² Komsomola hazırlık sürecinde pioner birlik ve grupları tarafından matematik, fizik, astronomi gibi alanlarda çalışmalar düzenlenmekte; pionerler 'Genç Matematikçiler', 'Genç Fizikçiler' adı altında düzenlenen olimpiyatlara katılmaktaydı.²¹³

Pionerler 7. sınıftan itibaren komsomola katılmak için hazırlandığından, pioner teşkilatının çalışmalarının içeriği de, 7. sınıftan itibaren bu doğrultuda değişime uğramaktaydı. Örneğin, 7. sınıftaki bir pionere daha çok; komsomol teşkilatının tarihine, komsomolla ilgili film ve sanatsal çalışmalara dair bilgiler verilmekteydi.²¹⁴ Pionerler ayrıca, komsomol teşkilatını yakından tanımak amacıyla 6. ve 7. sınıftan itibaren, okul komsomol teşkilatının çalışmalarına, komsomol toplantılarına ve yine okul komsomol teşkilatının

²⁰⁷ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 18.

²⁰⁸ A.P.Albitskaya, "Osobennosti Vospitatelnoy Raboty s Pionerami v Sedmih Klassah Sredney Şkoli", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 2, 1953, s.46.

²⁰⁹ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 19.

²¹⁰ Albitskaya, s.36.

²¹¹ A.Levşin, "İz Opita Pionerskoy Raboty", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 11, 1951, s.45.

²¹² Albitskaya, s.42.

²¹³ Levşin, s.45.

²¹⁴ Albitskaya, s.42.

organize ettiği kitlesel faaliyetlere katılmaktaydı.²¹⁵ 7. sınıfta okuyan bir pionerin en önemli görevlerinden biri de, birinci ve ikinci sınıfta okuyan çocuklarla yürüttüğü çalışmaları.²¹⁶

Komsomolun pioner teşkilatına yönelik başlıca göreviyse, bu teşkilatın yönetimiydi. Bu görev komsomola, bizzat Komünist Parti tarafından verilmişti. Komsomol teşkilatı, pioner teşkilatının her türlü çalışmalarından (pioner liderlerinin çalışmalarının idaresi ve denetimi, pioner toplantılarında yer almak, pioner teşkilatındaki yarışmaları organize etmek, her türlü faaliyetlerin düzenlenmesinde pioner teşkilatına yardım etmek, pionerlere yönelik olarak konuşmalar düzenlemek vb.) sorumlu merciiydi. Yine pioner teşkilatına yönelik problemler de komsomolun toplantı ve kongrelerinde düzenli olarak ele alınmaktaydı.²¹⁷ Komsomol teşkilatı, Komünist Parti'nin pioner teşkilatı ile ilgili olarak almış olduğu kararlarının yerine getirilmesinden de sorumluydu. Bu nedenle, her bir komsomol ve pioner görevlisi; gençlerin eğitim ve öğretimine yönelik Parti politikalarını, pioner ve komsomol teşkilatının faaliyetleriyle ilgili Parti dokümanlarını derinlemesine bilmek zorundaydı.²¹⁸

Genç Pioner Merkez Bürosu da komsomol teşkilatının idaresi altında faaliyet göstermekteydi. Merkez Büro, pioner birliklerinin faaliyetlerinden, komsomolun çocuk hareketinden sorumlu komitelerinin çalışmalarının yönetiminden ve çocuk hareketinin metodolojik problemlerinin çözümünden sorumlu en üst düzey birimdi.²¹⁹ Komsomol teşkilatı, pioner teşkilatının idaresiyle ilgili her türlü faaliyetini, Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin aldığı kararlar doğrultusunda gerçekleştirmekteydi.²²⁰

Komsomol, pioner teşkilatının yönetiminde ayrıca; komsomol kongresi kararlarına ve Komsomol Merkez Komitesi kararnamesine de bağlı kalmak zorundaydı. Komsomol Merkez Komitesi, gerek Rusya'da ve gerek diğer Sovyet cumhuriyetlerinde, pioner teşkilatının yönetiminden sorumlu komsomol organlarının faaliyetlerini yönlendiren kurumdu. Merkez Komitesi bütçesinin bir kısmını, pioner teşkilatı ile ilgili harcamalar için ayırmaktaydı.²²¹ Komsomol teşkilatı, özellikle komsomolun pioner birimleri ve pioner birliklerinde yürütölen seçim sürecini de organize etmekteydi. Seçimler döneminde komsomol komiteleri ve komsomol teşkilatının pioner birimleri; pioner liderlerinin pioner birlik ve gruplarını nasıl

²¹⁵ Yerşova, s.30.

²¹⁶ Levşin, s.45.

²¹⁷ **O Rabote Pionerskoy Organizatsii (Postanovleniye Plenuma VII. TK VLKSM)**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1951, s.7.

²¹⁸ V.V.Lebedinskiy, **O Rukovodstve Partii i Komsomola Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsiyey İmeni V.İ.Lenina**, Moskva, 1964, s.5.

²¹⁹ "Detskoye Dvijeniye i VLKSM", **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, s.474.

²²⁰ Nelyubin, s.17.

²²¹ Lebedinskiy, **O Rukovodstve...**, ss. 6-8.

yönettiğini, pioner liderlerinin çalışmalarında ne tür eksiklikler bulunduğunu gözlemlemekte ve çalışmalardaki eksikliklerin giderilmesine yardımcı olmaktaydı.

Komsomolun bir başka görevi de, pioner liderlerinin yetiştirilmesi idi. Komsomol komiteleri ve komsomol teşkilatının pioner birimleri, pioner liderlerini iyi bir şekilde yönlendirmeli ve onlara pionerlerle yürüttüğü çalışmalarda yardımda bulunmalıydı.²²² Bu amaçla komsomol üyeleri, pioner evlerinde ve pioner takımlarında pioner teşkilatı liderlerini ve üyelerini eğitmekteydi. Bu amaçla örneğin, savaş eğitimi hazırlıkları için dersler vermekte, pioner görevlileri için toplantılar düzenlemekte, onların pioner oyun ve şarkılarını öğrenmelerine yardımda bulunmaktaydı.²²³ Aralık 1924'te Komsomol Merkez Komitesi tarafından, çocuk komünist hareketinin liderlerinin yetiştirilmesi için ilk kurslar açıldı. Bunlara 100 kadar pioner birliği çalışanı katıldı. Bu kurslarda eğitim programı; 'Pioner Çalışmalarının Metodları', 'Parti ve Komsomol', 'Pedagojik Evre', 'Beden Eğitimi', 'Genel Eğitim' şeklinde 5 aşamadan oluşmaktaydı. Nisan 1925'teki XIV. Komünist Partisi Kongresi'nin aldığı "Pioner Hareketi Yöneticilerinin Hazırlanması İçin Gerekli Önlemler Hakkında" kararıyla, komsomol teşkilatı bünyesinde yeni kurslar da açıldı.²²⁴

Komsomol teşkilatı, pioner liderlerinin sorunlarının çözümü için de mücadele etti. Komsomol teşkilatının Mart 1926'daki yedinci kongresinde, pioner liderlerinin çalışma koşullarının ağırlığına dikkat çekildi. Kongrede komsomol hücrelerine; pioner liderlerinin işlerinin nasıl hafifletileceğinin tartışılması, işçi kulüplerinde pioner çalışmalarını ele almak amacıyla özel günlerin tertip edilmesi, pioner birliklerinin ihtiyaç duydukları malzemelerin (kâğıt, kalem vb.) temini, pioner liderlerinin ücretlerinin arttırılarak maddi şartlarının iyileştirilmesi, pioner birliklerinin çalışmalarına sadece pedagoglar, doktor ve tarım uzmanlarının değil; marangozundan, ayakkabıcısına, müzisyeninden akordeon ustasına herkesin katılımının sağlanması, pioner liderlerinin üzerine kaldırabileceğinden fazla sayıda pioner birliğinin sorumluluğunun verilmemesi talimatı verildi.²²⁵

Pioner liderleri konusunda yaşanan bir başka problem, pioner liderlerinin sayısının yetersiz olmasıydı. Bu problem, Komsomol Merkez Komitesi'nin yaptığı bir araştırma sonucunda ortaya çıktı. Bu araştırma neticesinde hemen hemen her bölgedeki pioner birliklerinden 3 ya da 4'te 1'inin liderlerinin olmadığı görüldü. Araştırmanın ortaya çıkardığı bir diğer problem ise, komsomol teşkilatının sarfettiği tüm çabalara rağmen pioner liderlerinin eğitim düzeyinin yetersiz olmasıydı. Yapılan araştırmalar neticesinde pioner liderlerinin 3'te

²²² "O Vborah Pionerskogo Aktiva", *Vojatny*, Sayı: 8-9, 1938, s.2.

²²³ *O Rabote Pionerskoy Organizatsii*, s.9.

²²⁴ Yakovlev, *Zori...*, s.42.

²²⁵ *Vsesoyuznaya...*, s.45.

l'inin eğitim seviyesinin, idare ettikleri pionerlerden ve öğrencilerden daha düşük olduğu görülmekteydi. Pioner liderleri, çocuklara yaptıkları konuşmalarda kitlenin yaş, cinsiyet gibi özelliklerini göz önünde bulundurmamakta ve konuşmalarını oldukça sıkıcı bir dille gerçekleştirmekteydi. Hâlbuki Komsomol Merkez Komitesi'nin pioner liderlerinin nasıl konuşma yapmaları gerektiğine dair bir kararı da bulunmaktaydı.²²⁶

Pioner liderleri konusunda yaşanan tüm bu eksikliklerin giderilmesi için, komsomol teşkilatı içerisinde çalışmalar başlatıldı. 1935 yılında pioner liderleri, 3 ve daha fazla yıl süren komsomol stajına tabi tutuldu. Komsomol teşkilatı, pioner teşkilatının yapısını güçlendirmek amacıyla en başarılı üyelerini ve öğretmenlerini pioner liderlerinin eğitimi için yürütülen çalışmalarda görevlendirdi. Bu çerçevede Moskova, Saint Petersburg, Rostov ve daha pek çok şehire öğretmenlerini yolladı. Nisan 1936'daki komsomol teşkilatının X. kongresinde alınan karar doğrultusunda, pioner liderlerine yönelik akşam ve uzaktan eğitim kurslarının sayısı arttırıldı.²²⁷ Ancak bu çalışmalar, pioner liderlerinin çoğunluğunun İkinci Dünya Savaşı yıllarında savaşa katılması ve bir kısmının ise *kolhoz*larda ve fabrikalarda çalışmak zorunda kalması nedeniyle kesintiye uğradı.²²⁸ Bu nedenle Komsomol Merkez Komitesi 28 Ocak 1942'de pioner liderleri kadrolarının güçlendirilmesine yönelik bir karar aldı.²²⁹

“Komsomol Teşkilatının Büyük Pioner Liderlerini Yönetimi Hakkında” başlıklı bu kararda, komsomol teşkilatlarından, pioner liderlerine yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmaların iyileştirilmesi, pioner teşkilatının problemlerinin komsomol bürolarında ve genel toplantılarında tartışılması, pioner teşkilatı içerisindeki çalışmalarda pioner liderlerine yardımda bulunulması talep edilmekteydi.²³⁰ Bu amaçla, pioner liderlerine yönelik kurslar ve toplantılar organize edildi; onlara pionerler arasında yürütecekleri tarım teknikleri, savaş eğitimi gibi konularda bilgi verildi. Pioner liderlerine savaş eğitimi konusunda verilen bu bilgiler, pioner liderlerinin, savaş zamanında pionerleri gerekli bilgilerle donatmalarına yardım etti.²³¹ Ancak, pioner teşkilatına üye olanların sayısının yıldan yıla artmaya devam etmesi nedeniyle, pioner liderlerinin sayısındaki yetersizlik, alınan tüm tedbirlere rağmen problem olmaya devam etti.²³²

²²⁶ V.Muskin, **Kommunističeskoye Vospitaniye Detey-Boyevaya Zadaça Komsomola**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1935, ss.8-10.

²²⁷ Yakovlev, **Zori...**, s.68.

²²⁸ Lebedinskiy, **O Rukovodstve...**, s.35.

²²⁹ N.F.Basov, **İstoriya Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina (Voprosı Metodologii i Teorii)**, Yaroslavl, 1987, s.20.

²³⁰ Lebedinskiy, **O Rukovodstve...**, s.35.

²³¹ Drujinin, s.79.

²³² Yakovlev, **Zori...**, s.69.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında komsomolun pioner teşkilatı içerisindeki faaliyetleri sadece pioner liderlerine yönelik sorunların çözümünden ibaret değildi. Komsomol bu yıllarda kendi teşkilatlarından; pionerler arasında savaş ve vatanseverlik eğitiminin artırılmasını, çocuklar arasında disiplinin güçlendirilmesini, ekonomi alanındaki faaliyetlere pionerlerin de dâhil edilmesini talep etmekteydi. Çocukların, Almanlara karşı yürütülen savaşa da katılımı sağlanmalıydı. Komsomolun bu direktifleri doğrultusunda pionerler, savaş yıllarında ülke ekonomisine ve orduya büyük yardımda bulundu. Tüm bu süreçte pioner teşkilatının en büyük yardımcısı komsomol teşkilatıydı.²³³

Komsomolun pioner teşkilatına yönelik bir başka görevi, pioner kamplarının yönetimi idi. Nitekim 'Artek' ve 'Orlenok' kampları başta olmak üzere, pioner kamplarının idaresinden de Komsomol Merkez Komitesi ve Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu sorumluydu.²³⁴ Komsomol teşkilatı, Halk Eğitim organlarıyla işbirliği içerisinde, şehirlerde çocukların yazları kalabileceği mekânların tesisinden ve ayrıca pioner kamplarındaki eğitim çalışmalarının yürütülmesinden sorumluydu. Komsomol teşkilatı, kamp sürecinde politik eğitim ve kültürel çalışmaları yürütmekle de görevliydi. Komsomol teşkilatı bu amaçla çocuklara yönelik olarak; Lenin ve Stalin'in hayatı, SSCB'de sosyalist insanın başarıları, Stalin'in doğayı dönüştürme planları gibi konularda konuşmalar düzenlemekteydi.²³⁵ Ayrıca komsomol, pioner kamplarında ve pionerlerle öğrencilere yönelik olarak düzenlenen turistik gezilerde görev alan yöneticilere, pioner liderlerine, pedagoğlara, beden eğitimi öğretmenlerine yönelik olarak da seminerler düzenlemekteydi. Komsomol teşkilatı, pioner kamplarının vaktinde hazırlanmasından da (kamp sürecine en az 2 hafta kala) sorumluydu.²³⁶ Komsomol teşkilatının kamplardaki bir diğer görevi, Halk Eğitim organları ile işbirliği içerisinde voleybol, basketbol, yüzme, atletizm yarışmalarının düzenlenmesiydi.²³⁷

Komsomol Merkez Komitesi, pioner teşkilatı için yayınlar da çıkarmaktaydı. Bu işten sorumlu olan yayın kurulu da, pioner teşkilatıyla işbirliği içerisinde, Komsomol Merkez Komitesi tarafından belirlenmekteydi. Pionerlere ve pioner liderlerine yönelik olarak çıkarılan *Pionerskaya Pravda* (Pioner Gerçeği), *Vojatny* (Pioner lideri), *Yuniy Teknik* (Genç Teknisyen), *Yuniy Naturalist* (Genç Doğa Bilimci), *Yuniy Hudojnik* (Genç Ressam), *Murzilka* gibi

²³³ **Polojeniy e Vsesoyuznoy Ordena Lenina Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1967, s.8.

²³⁴ **Polojeniy e...**, s.8.

²³⁵ **Ob Učastii Komsomolskih Organizatsiy v Podgotovke i Provedenii Letnogo Otdiha Pionerov i Školnikov (Postanovleniye VI. Plenuma TSK VLKSM)**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1951, ss. 1, 4.

²³⁶ **Ob Organizatsii Letnogo Otdiha Pionerov i Školnikov v 1950 Godu**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1950, s.4.

²³⁷ **Ob Učastii...**, s.6.

yayınların her türlü faaliyetleri de yine Komsomol Merkez Komitesi tarafından yönlendirilmekteydi.²³⁸

Komsomol teşkilatının bir diğer görevi, pionerler için okullarda kızıl köşeler, kütüphane, park, kulüp ve spor alanlarının teşkil edilmesi idi.²³⁹ *Kolhoz*larda faaliyet gösteren komsomol teşkilatları ise, pioner ve öğrencilerin emek eğitime ve onların yeni teknoloji ile tanışmalarına yardımcı olmaktaydı. Bunun dışında pioner toplantı ve konferansları, pionerlere yönelik her türlü kitlesel yarışma ve festivaller komsomolun idaresi altında düzenlenmekteydi.²⁴⁰ Örneğin, pioner birlikleri ve *forpost*²⁴¹larda spor müsabakalarının düzenlenmesi ve tüm pioner birlik ve *forspost*larının bu müsabakalara katılımının sağlanması için gerekli hazırlıkların yürütülmesinden komsomol teşkilatı sorumluydu.²⁴²

Bunun yanı sıra, her yıl pionerlerin kendi yaptıkları çalışmaların yer aldığı sergilerin düzenlenmesi için pioner teşkilatını organize etmek de, komsomolun bir görevidir.²⁴³ Bu sergilerden biri, Komsomol Merkez Komitesi'nin kabul ettiği bir kararnameyle, Ağustos 1938'de Moskova'da düzenlenmiş; sergi, komsomolun kuruluşunun 30. yıldönümüne adanmıştı.²⁴⁴

Sovyet Halk Eğitim organlarıyla birlikte, pioner liderlerinin ve pioner evlerinin yöneticilerinin seçiminden de yine komsomol teşkilatı sorumluydu.²⁴⁵ Komsomol teşkilatı, pioner birliklerine; pioner kulüp ve kütüphanelerinin teşkilinde de yardımcı olmaktaydı.²⁴⁶

Bununla birlikte pionerler de komsomol teşkilatına, düzenledikleri tüm kampanyalarda, bayram, gösteri ve gecelerde yardıma bulunmaktaydı.²⁴⁷ Pionerler ayrıca, komsomol teşkilatının kuruluş yıldönümlerinde düzenlenen pioner toplantılarında, kamp ve *forpost*lardaki konuşmalarda komsomolun tarihine, komsomol üyelerinin kahramanlık hikâyelerine bolca yer vermekte, ayrıca komsomol üyeleri için hediyeler hazırlamaktaydı.²⁴⁸ Pionerler; kulüplerin süslenmesi, afişlerin asılması, rozetlerin satılması gibi işlerde de görev almakta; komsomol kongrelerinin ve konferansların düzenlenmesine yardıma

²³⁸ Lebedinskiy, *O Rukovodstve...*, ss.8-10.

²³⁹ *Polojeniyeye...*, s.8.

²⁴⁰ Lebedinskiy, *O Rukovodstve...*, ss.8-10.

²⁴¹ *Forpost*lar, ilk defa 1923/4'ten itibaren pioner birliklerinin bulunmadığı okullarda teşkil edilen; aynı okulda okuyan, ancak çeşitli kurum ve işletmelerde kurulan farklı pioner birliklerinden olan pionerleri ve *oktyabrenok*ları birleştiren yapılandırmalardı. (Daha fazla bilgi için bkz. **Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya İmeni V.İ.Lenina: Dokumenti i Materiali**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1981, s.52.)

²⁴² *O Provedenii Voenno-Fizikulturnih Sorevnovanii Pioner-Otryadov i Pioner-Organizatsiy Şkol Goroda Moskvi*, MGK VLKSM, Moskva, 1938, s.3.

²⁴³ *O Rabote Pionerskoy Organizatsii*, s.11.

²⁴⁴ "V TSK VLKSM", *Vojatıy*, Sayı: 4, 1948, s.10.

²⁴⁵ Lebedinskiy, *O Rukovodstve...*, s.10.

²⁴⁶ "Detskoye Dvijenıye i VLKSM", *Pedagogičeskaya Entsiklopediya*, s.475.

²⁴⁷ "Detskoye Dvijenıye i VLKSM", *Pedagogičeskaya Entsiklopediya*, s.475.

²⁴⁸ "Po-Boyevomu Gotovitsya k Dvadsatiletıyu Komsomola" *Vojatıy*, Sayı: 7, 1938, s.3.

bulunmaktaydı. Pioner ve komsomol teşkilatları, ortaklaşa geziler ve toplantılar da düzenlemekteydi.²⁴⁹

Ancak Komsomol teşkilatının pioner teşkilatına yönelik yürüttüğü çalışmalarda bazı eksiklikler de görülmekteydi. Örneğin, bazı komsomol teşkilatları, pioner birliklerinin okullarda yürüttüğü çalışmalara hiçbir yardımda bulunmamakta; pioner grup, birlik ve takımlarının çalışmalarıyla ilgilenmemekte ve hatta toplantılarına dahi katılmamaktaydı.²⁵⁰ Komsomol teşkilatına, pionerlerle çalışmalarında yöneltilen eleştirilerden diğerleri ise; pioner teşkilatına dair problemlerin komsomol toplantılarında yeterince ele alınmaması, çocuklarla ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olunmaması, okullarda yaşanan çocuklar arasındaki disiplinsizliğe gerektiği kadar eğilinmemesi idi.²⁵¹ Özellikle Komünist Parti'nin komsomola bu konularda sıkça eleştiriler getirdiği, bu eksikliklerin giderilmesi için talimatlar verdiği görülmektedir.

1.3. PİONER TEŞKİLATININ OKTYABRYATLARLA YÜRÜTTÜĞÜ ÇALIŞMALAR

Pioner teşkilatının başlıca görevlerinden biri, oktyabryat teşkilatı içerisinde gerçekleştirdiği çalışmalardı. Sovyetler Birliği'nde okula başlama yaşı 7'ydi ve bu yaş grubundaki Sovyet çocuklarının ilk üye olduğu teşkilat, oktyabryat teşkilatıydı. Oktyabryat teşkilatı, pioner birliklerine bağlı olarak teşkil edilen, aynı sınıfta okuyan ve *oktyabrenok*²⁵² olmak isteyen çocukları birleştiren teşkilattı.²⁵³ Sovyetler Birliği'nde ilk oktyabryat grubu, Moskova'daki pioner birlikleri nezdinde, 1923 yılında kuruldu.²⁵⁴ Daha önceki dönemde *Oktyabrenoklar*; 'kırmızı yıldız', 'kırmızı tohumcuk' ya da 'çiçekler' olarak adlandırılmaktaydı.²⁵⁵ Ancak kurulduğu ilk yıl bu gruba, 1917 doğumlu çocuklar katıldığı için teşkilat, Ekim (*Oktyabr*) devrimine atıfla 'oktyabryat' adını aldı.²⁵⁶

Pioner teşkilatının denetimi altında bulunan bu teşkilata, 7 ve 9 yaş aralığındaki çocukların tümü kabul edilmekteydi. Komsomol üyelerinin, pionerlerin ve ailelerin

²⁴⁹ "Detskoye Dvijiye i VLKSM", *Pedagogičeskaya Entsiklopediya*, s.475.

²⁵⁰ *Postonevleniye Plenuma GK VLKSM ot 7 Maya 1947 g.*, s.4.

²⁵¹ E.Volkova, "Konkretnye Rukovodit Pionerskimi Otryadami", *Vojaty*, Sayı: 7, 1938, s.5.

²⁵² Oktyabryat teşkilatına üye her bir çocuğu ifade etmektedir.

²⁵³ *V.İ.Lenin adına Umumittifag Pioner Teşkilatının Esasnamesi*, Azerbaycan Uşag ve Kençler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1958, s.15.

²⁵⁴ "Oktyabryata", *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*, Cilt: 18, Moskva, 1930, s.1081.

²⁵⁵ A. Zebzeyeva, *Pioner Heyatının Elifbası*, Kençlik Yayınları, Bakı, 1989, s.50.

²⁵⁶ "Oktyabryata", *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*, s.1081.

katılımıyla düzenlenen tören ortamında, oktyabryat teşkilatına dâhil olan çocuklara yıldız nişanı verilmekteydi.²⁵⁷

İlkokulların birinci sınıfından itibaren kurulan ve çocukların pioner teşkilatına katılmasıyla son bulan oktyabryat teşkilatı, kendi içerisinde ‘grup’ ve ‘yıldız’lara bölünmüştü. Pioner takımları bünyesinde kurulan ve okul Komsomol üyeleri ya da pioner liderleri tarafından idare olunan²⁵⁸ oktyabryat grubu, 25 çocuktan oluşmaktaydı. Eğer bir sınıfta 40’tan fazla sayıda çocuk bulunuyorsa ve bunların tamamı *oktyabrenok* ise, o zaman bu çocuklardan iki oktyabryat grubu teşkil edilmekteydi.²⁵⁹ Oktyabryat grupları, pioner birlik kurulunun görevlendirdiği pionerler tarafından idare edilmekteydi. Bu pionerlerin seçimine, pioner birlik grubunun toplantısında karar verilmekteydi.²⁶⁰ Bu seçim sürecinde önemli noktalardan biri, oktyabryat grubunun idaresinin verileceği pionerlerin büyük yaş grubundan olmasıydı. Nitekim bu kişiler, 8. ve 9. sınıfta okuyan pionerler arasından seçilmekteydi.²⁶¹ Oktyabryat grubunun başında ayrıca; oktyabryat grup liderleri, yıldız liderleri ve onların yardımcılarının oluşan bir kurul bulunmaktaydı.²⁶² Oktyabryat gruplarının toplantıları 2 ayda 1 yapılmaktaydı.²⁶³

25 kişiden oluşan oktyabryat grubu, kendi içinde her biri 5 çocuktan oluşan yıldızlara (*zvezdočka*) bölünmekteydi.²⁶⁴ *Zvezdočka*’daki 5 çocuk, 5 köşeli yıldız sembolize ettiğinden bu isim verilmişti. Yıldızların liderleri de, pioner teşkilatı tarafından görevlendirilen bir pionerdi. Yıldız liderlerinin *oktyabryenka* olarak adlandırılan bir de yardımcısı bulunmaktaydı.²⁶⁵ Yıldız liderleri, her bir yıldızdaki *oktyabrenok*’a, hem eğitiminde hem de boş vakitlerini düzenlemede yardım etmekteydi.²⁶⁶ Genellikle en sorumluluk sahibi ve derslerinde en başarılı kişiler arasından seçilen yıldız liderleri; çocuklara şarkılar söylemekte, hikâyeler anlatmakta ve vatansever duyguların arttırılmasına yönelik farklı etkinlikler gerçekleştirmekteydi.²⁶⁷ Oktyabryat yıldızlarının toplantıları ise, ayda 3 ya da 4 kez yapılmaktaydı.²⁶⁸

²⁵⁷ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 37.

²⁵⁸ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 37.

²⁵⁹ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 125.

²⁶⁰ *Lenin Adına...*, s.17.

²⁶¹ “Mektebde Pioner Teşkilatının İşİ”, *Pioner*, Sayı: 5, Bakı, 1941, s.8.

²⁶² RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 36.

²⁶³ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 20.

²⁶⁴ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 125.

²⁶⁵ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 125.

²⁶⁶ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 37.

²⁶⁷ <http://www.realussr.com/ussr/the-patriotic-education-in-the-ussr-part-one-the-october-kids> (06.03.2014)

²⁶⁸ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 20.

Tablo 3: 1926-1927 Yılları Arasında SSCB’de Oktyabryat Teşkilatının Üye Sayısı

Yıllar	Oktyabryat Sayısı
1926 (Ocak ayı)	221.543
1926 (Nisan ayı)	250.190
1926 (Temmuz ayı)	273.909
1926 (Ekim ayı)	272.388
1927 (Ocak ayı)	268.137
1927 (Mart ayı)	272.018

Kaynak: “Detskoye Dvijeniye i VLKSM”, **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, Cilt: 2, Moskva, 1965, s.460.

Tüm okullarda mevcut olan oktyabryat grup ve yıldızlarının görevleri; çocukları birbirleriyle arkadaşlık duygusu içerisinde eğitmek, çocuklara sorumluluk duygusu aşılamak ve çocukların topluma faydalı faaliyetlere katılımını sağlamaktı.²⁶⁹ Çocuklar arasında disiplin, otoritelere saygı ve emeğe karşı sevgi oluşturmak bu teşkilatın en temel vazifesiydi. Oktyabryat grupları tatil zamanlarında da öğrenciler için savaş müzelerine, fabrikalara ziyaret gibi çeşitli etkinlikler organize etmekteydi. *Oktyabrenoklar*, okullardaki çalışmalara yardımda bulunmakta; örneğin, öğrenciler arasındaki disiplin problemlerinin çözümüne yardımcı olmakta ve öğrencileri daha sıkı çalışmaları konusunda teşvik etmekteydi. Okullar da bu çalışmalarında oktyabryat teşkilatını sınıf ve materyal temini yoluyla desteklemekteydi.²⁷⁰

Oktyabrenokların pionerlerde olduğu gibi yemin törenleri yoktu.²⁷¹ Sadece her bir çocuğun oktyabryat teşkilatının sembolü olan broşlarını taktığı ve teşkilat içerisinde uymaları gereken kuralların açıklandığı bir toplantı düzenlenmekteydi.²⁷² Komsomol üyelerinin, pionerlerin, ebeveynlerin ve kimi zaman ise eski Bolşeviklerin katıldığı tören havasında geçen bu toplantıda *oktyabrenoklara* rozetleri takılmaktaydı. Bu rozetler, *oktyabrenoklar* için pionerlerin kızıl fuları gibiydi ve gömleğin sol yakasına takılmaktaydı. Bu yıldızın üzerinde ‘Oktyabryat-Lenin’in torunları’ ibaresi yazılıydı.²⁷³

Oktyabryat teşkilatının bir diğer sembolü, komsomol üyeleri ve pionerler tarafından verilen kızıl bayraktı. Bunun yanı sıra, Lenin’in 3 yaşındaki halinin bulunduğu büyük kızıl

²⁶⁹ Z.A.Hodorovskaya, **Vozrastnoy Podhod v Rabote Pionerskoy Organizatsii**, Moskva, 1990, s.23.

²⁷⁰ Jean Macintyre, “Political Socialization Of Youth In The Soviet Union: Its Theory, Use, and Results”, **Unpublished Dissertation**, Naval Postgraduate School, California, 1993, s.43.

²⁷¹ V.Majorov, **Pioner Teşkilatının Kuruluşu**, Azerneşr, Bakı, 1936, s.23.

²⁷² <http://www.realussr.com/ussr/the-patriotic-education-in-the-ussr-part-one-the-october-kids> (06.03.2014)

²⁷³ **Lenin Adına...**, s.17.

yıldız formunda bir de flaması mevcuttu.²⁷⁴ Bu flama 45x60 cm ebadındaydı ve bayramlarda, geçit törenlerinde ve toplantılarda kullanılmaktaydı. Flama, pioner odasında muhafaza edilmekteydi.²⁷⁵ Sovyetler Birliği'nde her yıl 16-22 Nisan tarihlerinde 'Tüm Birlik Oktyabryat Haftası' düzenlenmekteydi.²⁷⁶

Oktyabryat teşkilatının da tıpkı pioner teşkilatı gibi kendi kuralları vardı. Bu kurallar, pioner teşkilatının nizamnamesinde şu şekilde açıklanmaktaydı:

- 1- Oktyabryatlar, Genç Pioner olmaya çalışırlar,
- 2- Oktyabryatlar, beden temizliğine ve kıyafetlerinin temiz olmasına dikkat ederler,
- 3- Oktyabryatlar, ders çalışmayı ve okulu severler,
- 4- Oktyabryatlar, okul sıralarını, kitaplarını, hayvan ve bitkileri korurlar,
- 5- Oktyabryatlar, oyun oynar, şarkı söyler ve mutlu yaşarlar.

Bu kanunlara uyan oktyabryatlar, 11 yaşına geldiklerinde pioner teşkilatına kabul edilmekteydi.²⁷⁷ Oktyabrenokların pioner teşkilatına geçişi, pioner birlik kurulunun kararıyla olmaktadır.²⁷⁸

Oktyabrenoklar için çeşitli yayınlar da çıkarılmaktaydı. Bunlar, ülke genelinde çıkarılan *Vesyolye Kartinki* (Neşeli Resimler), *Murzilka*, 'Tüm Birlik' dergileri ve Sovyetler Birliği'ne bağlı olan cumhuriyetlerde çıkarılan çocuk dergileriydi.²⁷⁹ İlk defa 1937 yılında çıkarılan *Murzilka* dergisi, adını derginin kahramanından almaktaydı. *Murzilka* karakteri, bir kamerası ve çok meraklı bir yapısı olan kökeni bilinmeyen sarı tüylü bir yaratıktı. *Vesyolye Kartinki* dergisi ise, bir mizah dergisi olup içinde çeşitli fıkralar, bulmacalar yer almaktaydı.²⁸⁰ Azerbaycan'da ise oktyabrenoklara yönelik olarak *Köyerçin* (Güvercin) dergisi yayınlanmaktaydı.²⁸¹ Bunların yanı sıra, pioner teşkilatının çıkardığı dergi ve gazetelerde de (*Vojaty, Naçalnaya Şkola, Vospitaniye Şkolnikov* vb.) oktyabrenoklara yönelik yazılar mevcuttu.²⁸²

Oktyabrenoklar için, çocukların yaş özellikleri dikkate alınarak ve onlardaki bilhassa savaşçı yetenekleri geliştirmek amacıyla çeşitli oyunlar organize edilmekteydi. Bunlardan biri, *Razvedçiki* (pilotlar) isimli oyundu. Bu oyunda çocuklar, *razvedçiki* (pilotlar) ve *protivniki* (düşmanlar) olmak üzere iki gruba bölünürdü. Oyun için önceden, çocukların rahat

²⁷⁴ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 36.

²⁷⁵ Simvolı, Atributı, Ritualı Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina, Vladimir, 1979, s.8.

²⁷⁶ "Oktyabryata", Bolşaya Sovetskaya Ensiklopediya, s.1081.

²⁷⁷ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 126.

²⁷⁸ P.O.Arutunyan (Ed.), Şuralar İttifakı Pioner Teşkilatının Kuruluşu, Azneşr, Bakı, 1930, s.37.

²⁷⁹ "Oktyabryata", Bolşaya Sovetskaya Ensiklopediya, s.1081.

²⁸⁰ <http://www.realussr.com/ussr/the-patriotic-education-in-the-ussr-part-one-the-october-kids> (06.03.2014)

²⁸¹ "Oktyabryatlar", Azərbaycan Sovyet Ansiklopedisi, Cilt: 7, Bakı, 1983, s.338.

²⁸² "Oktyabryata", Bolşaya Sovetskaya Ensiklopediya, s.1081.

bir şekilde gizlenebileceği bir mekân belirlenirdi. Ardından düşmanlar gizlenmek üzere gruptan ayrılırdı. Onlardan 5-8 dk sonra pilotlar grubu, düşmanları bulmak için etrafa dağılırdı. Pilotların görevi, 10-12 dk içerisinde tüm düşmanları bulmaktı. Sürenin bitiminde pilotların kaç düşman yakaladığı tespit edilirdi. Daha sonra pilotlar ve düşmanlar yer değiştirir, oyun yeniden başlardı. Bu oyunda da skor tespiti yapıldıktan sonra, oyunun kazananı belli olurdu.

Bir diğer oyun, 30 kişiyle oynanan *Velikanı* (Devler) adlı oyundu. Bu oyun, 40 kadar kişiyle ve karlı kış günlerinde oynanmaktaydı. Oyuncular öncelikle iki gruba bölünür ve kardan bir dev yaparlardı. Bu dev için ayrıca birkaç kafa daha hazırlanırdı. Oyun bundan sonra başlardı. Başlangıç işaretinin verilmesinden sonra her iki grup, kardan devin kafasını devirmek için mücadele ederdi. İlk kafayı deviren grup, 1 puan kazanırdı. Bunun hemen ardından diğer kafa yerine konur ve mücadele yeniden başlardı. İlk 3-5 puanı alan grup, oyunu kazanırdı. Bunların dışında *Palatki* (Barakalar), *Çasovoy v Temnote* (Karanlıkta Bir Saat), *Perebejki* (Sıçrama) gibi farklı oyunlar da mevcuttu.²⁸³

Oktyabryat teşkilatının başlıca vazifesi, çocuklarda pioner ve komsomol teşkilatına karşı sevgi uyandırmak²⁸⁴ ve onları pioner teşkilatına hazırlamaktı. Bu nedenle pionerler, oktyabryat grubundaki çocuklara pioner teşkilatının kurallarının öğretilmesinden ve her bir *oktyabrenok*un pioner teşkilatına katılımını gerçekleştirmekten sorumluydu.²⁸⁵ Oktyabryat teşkilatına üye çocuklar, pioner birliklerinin denetimi altında faaliyette bulunarak ve kendi pioner liderlerinin sorumluluğunda toplumsal çalışmalara katılarak pioner teşkilatına hazırlanmaktaydı. 9 yaşına gelen her *oktyabrenok*, pioner teşkilatına katılma hakkına sahipti. Kimin pioner teşkilatına katılacağına ise, oktyabryat grubunun bağlı olduğu pioner birliği karar vermekteydi. Pioner teşkilatına kabulde arkadaşlarıyla iyi geçinen ve kendinden küçüklere iyi davrananlara öncelik verilmekteydi.²⁸⁶

Oktyabryat teşkilatının bir diğer görevi, Sovyetler Birliği'nde ve yurtdışında meydana gelen olaylar, Çarlık Rusya'sında işçi ve köylünün durumu, vatan savaşı ve bu savaşın kahramanları, Komünist Parti'nin önemli liderleri gibi konular hakkında çocukları bilgilendirmektir. *Oktyabrenok*lardan sorumlu olan pionerler, çocuklara çeşitli oyunlar oynatmakta; şiir ve hikâyeler okumaktaydı.²⁸⁷ Örneğin, her yıl, Lenin'in doğumgünü olan 22 Nisan gününde üst sınıftan bir pioner, *oktyabrenok*ların sınıfına giderek, onlara Lenin

²⁸³ N.Panova, "İğri Oktyabryat", *Vojatny*, Sayı: 2, 1938, s.57.

²⁸⁴ "Mektebde Pioner Teşkilatının İş'i", *Pioner*, s.8.

²⁸⁵ **Bud Gotov**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1981 ss.22, 23.

²⁸⁶ Hodorovskaya, ss.12, 38.

²⁸⁷ **Pamyatka Pioner Vojatomu**, VLKSM, Lagan, 1939, s.6.

hakkında hikâyeler okumaktaydı.²⁸⁸ Pionerler, tüm bunların yanı sıra, görülmesi gereken yerlere, müze ve sergilere, hayvanat bahçelerine geziler düzenlemekte; çocukları sinema ve tiyatroya götürmekteydi.²⁸⁹ Oktyabryat teşkilatının pioner liderleri, *oktyabrenok*larla birlikte kamplara da gitmekte ve burada ormanlara geziler düzenlemekteydi. Çocuklar bu geziler sırasında, kendi pioner liderlerinin gözetiminde, meyve toplamayı, bu meyvelerden reçel yapmayı, hızlı bir şekilde çadır kurmayı -ormanda yollarını kaybetme olasılığına karşılık- yol işaretlerinin ne anlama geldiğini vb. öğrenmekteydi. Pionerler, *oktyabrenok*larla birlikte *kolhoz* ve fabrikalara da geziler düzenlemekteydi. Böylece onların emek faaliyetlerini yakından tanımaları sağlanmaktaydı.²⁹⁰

Pionerlerin oktyabryat teşkilatı içerisindeki bir diğer görevi, çocuklara resim çizdirmek, spor etkinlikleri organize etmektir. Çocukların kişisel yeteneklerinin gelişiminden, ödevlerinin kontrolünden ve hijyen kurallarını öğrenmelerinden de yine pionerler sorumluydu.²⁹¹ Pionerler, *oktyabrenok*lara dans etmeyi, şarkı söylemeyi, bulmaca çözmeyi de öğretmekte ve onlara hediye olarak oyuncaklar hazırlamaktaydı.²⁹²

Oktyabryatlar ise, pionerlere çeşitli işlerinde (okul duvarlarının boyanması, pioner kulüplerinin açılması vb.) yardımda bulunmaktaydı. *Oktyabrenok*ların pionerlerle ortaklaşa bir şekilde yürüttükleri bu tür çalışmalar, çocuklarda birlikte hareket etme kabiliyetinin şekillenmesine katkıda bulunmaktaydı.²⁹³ Bununla birlikte *Oktyabrenok*larla yürütülen çalışmalarda bazı noksanlar mevcuttu. Henüz 1928 yılında Merkez Pioner Bürosu, Komsomol teşkilatının çocuklar arasında yürüttüğü eğitim çalışmalarının yetersiz olduğunu ifade etmekteydi. Teşkilatın maddi açıdan yeterli miktarda desteklenmemesi nedeniyle, çocuklar arasındaki eğitim çalışmalarında eksiklikler gözlemlenmekteydi. Örneğin *Oktyabrenok*lar, oynamaları ve çalışmalarını gerçekleştirebilmeleri için gerekli ortamdan yoksundu. En büyük eksikliklerden biri de, yerel Komsomol birimlerinin *Oktyabrenok*lar arasındaki çalışmaları yakından takip etmemesiydi.²⁹⁴ Ancak bu problemler, sonraki yıllarda da devam etti.

²⁸⁸ <http://unienc.ru/w/ru/940311-oktyabryata.html> (19.02.2016)

²⁸⁹ *Pamyatka...*, s.6.

²⁹⁰ T. Ganzburg, “Progulki i Ekskursii s Oktyabryatami”, *Vojaty*, Sayı: 3, 1938, ss.17, 18.

²⁹¹ *Pamyatka...*, s.6.

²⁹² “Pomojem Oktyabryatam”, *Pionerskaya Pravda*, 6 Şubat 1939.

²⁹³ Hodorovskaya, s.29.

²⁹⁴ “Oktyabryatlar arasında iş zeyfidir”, *Pioner İşçisi*, Sayı: 2-3, 1930, s.12.

1.4. RUSYA PİONER TEŞKİLATININ SOVYETLEŞTİRME SÜRECİNDEKİ ROLÜ

Komsomol teşkilatının XI. kongresinde, pioner teşkilatının temel görevinin çocukların, Sovyet anavatanına ve Komünist Parti'ye koşulsuz bağlılık ruhuyla yetiştirilmesi olduğu ifade edilmekteydi.²⁹⁵ Aynı kongrede pioner teşkilatına, komünizmin zaferi için, Lenin ve Stalin için mücadelede kendi gücüne inanan, zinde bir gençlik yetiştirilmesi görevi verilmekteydi.²⁹⁶ Esasında bu iki açıklama, pioner teşkilatının Sovyetleştirme sürecindeki rolünü ortaya koymaktaydı. Bunlardan ilki, çocukların Sovyet ideolojisine uygun şekilde eğitimi idi. Diğer bir deyişle, onların her birinden iyi birer 'Sovyet insanı' yaratmaktı. Pioner teşkilatına verilen ikinci görev ise, ülkenin sosyalist dönüşümüne (Sovyetleştirilmesine) katkıda bulunmaktı. Pioner teşkilatının eğitimden ekonomiye, pioner kamplarından orduya yardıma kadar gerçekleştirmiş olduğu her bir çalışma, bu iki amaca hizmet etmekteydi.

1.4.1. Rusya'da Sosyalist Bir Toplum Düzeninin Kurulmasında Pioner Teşkilatının Rolü

Bilindiği gibi, sosyalist anlayış çerçevesinde burjuva toplumunun bir özelliği olarak tanımlanan din, gelenekler, özel mülkiyet gibi kavramlar ve başta cinsiyet olmak üzere her türlü ayrımcılık reddedilmekteydi. Bu bakımdan pioner teşkilatının gerçekleştirdiği çalışmaların önemli yönlerinden biri; dini inançlar, gelenekler, cinsiyet ayrımı gibi sosyalist anlayışla uyum olmayan 'zararlı fikirlerin' yayılmasını önlemek ve bu şekilde sosyalist bir toplum düzeninin kurulmasına hizmet etmektir. Rusya pioner teşkilatının yeni bir toplum düzeninin kurulması için verdiği bu mücadeleye; evsiz çocuklar için verilen mücadele, alkol karşıtı çalışmalar ve Beyaz Ordu taraftarları ile 'sol sapmacılığı' olarak nitelenen Troçkistlere karşı yürütülen mücadele de dâhildi.

Pioner teşkilatı, kurulduğu ilk yıllarda ülkedeki savaş ortamının yarattığı durumun bir sonucu olan evsiz çocuklara (*besprizornik*) yardım için mücadele etti. Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan ayrılıp iç savaşa sürüklendiği dönemde (1921-2'deki kıtlık yıllarından sonra), Rusya sokaklarında tahminen 4-7.5 milyon evsiz çocuk mevcuttu.²⁹⁷ Pioner teşkilatının bu soruna eğilme nedenlerinden biri, evsiz çocukların 'sınıf düşmanları'nın tesiri altına girme tehlikesiydi. Nitekim bir *gulag* yetkilisinin komsomol teşkilatına gönderdiği bir dilekçede, 'sınıf düşmanları'na karşı tedbir olarak evsiz, başıboş çocukların pioner teşkilatına

²⁹⁵ N.K.Krupskaya, **O Yunh Pionerah**, İzd-vo Akademii Pedagogičeskih Nauk RSFSR, Moskva, 1949, s.3.

²⁹⁶ V.G.Yakovlev, " O Sisteme Pionerskih Sborov", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 1, 1953, s.16.

²⁹⁷ Matthias Neumann, "Youth, It's Your Turn!: Generations and the Fate of the Russian Revolution (1917–1932)", **Journal of Social History**, Cilt: 46, Sayı: 2, 2012, s.280.

alınmasına yönelik talebi yer almaktaydı.²⁹⁸ Pionerler, evsiz çocuklar problemiyle mücadele kapsamında bu çocuklar yararına özel geceler düzenledi; devrim bayramlarında, gösteri ve gezilerde onları da kendi çalışmalarına dâhil etti.²⁹⁹

Pioner teşkilatının kurulduğu ilk yıllarda gerçekleştirdiği bir diğer çalışma, kendi aileleri arasında yeni hayat normlarının şekillenmesi için mücadele vermektir. Pionerler, ebeveynlerinin pioner kulüplerini ziyaret etmesini, pioner teşkilatına ait yayınları okumalarını sağlamaya çalıştı; devrim bayramlarında evleri süsledi, ebeveynlerini devrim bayramlarını kutlamak için düzenlenen gecelere ve kulüplere davet etti.³⁰⁰

Yeni bir toplum düzeni için mücadele veren pioner teşkilatı, Rus toplumu içerisinde yaygın olarak kullanılan alkole karşı da kampanya yürüttü.³⁰¹ Örneğin, 1927 yılında Kolomna (Moskova) pionerleri, kendi kulüplerinin yakınlarında bulunan birahanenin kapatılması için mücadele etti. Pionerler, 4 yılın sonunda, verdikleri bu mücadelede galip geldi. Birahane kapatılarak bir kitapçıya dönüştürüldü.³⁰² Bunun yanı sıra, *Komsomolskaya Pravda*'nın 6 Ocak 1929 tarihli sayısında Rusya'nın Tver şehrindeki pioner ve öğrencilerin Spirovo köyünde alkol karşıtı bir gösteri düzenlediği haberi yer almaktaydı. Aynı haberde Rıbinsk'te de pionerler ve öğrenciler tarafından alkol karşıtı gösteriler düzenlendiği bildirilmekteydi.³⁰³

Sosyalist bir toplum düzeninin kurulması için verilen mücadelede en önemli aşamalardan birini, dinle mücadele teşkil etmekteydi. Bilindiği gibi, Sovyetlerin kilise ve dine karşı tutumlarını belirleyen, Marksist ideoloji ve diyalektik materyalizmdi.³⁰⁴ Lenin de, din ile mücadelenin materyalizm ve Marksizm'in 'abecesi' olduğunu ifade etmekteydi.³⁰⁵ Din, emekçilerin başlıca düşmanı olarak tanımlanmanın yanı sıra, kadınların erkeklerden daha kötü yaşam şartlarına sahip olmasının, onlardan daha az ücret alıp, eğitimden mahrum bırakılmasının nedeni olarak da görülmekteydi.³⁰⁶ Bu anlayışın bir sonucu olarak, ülke genelinde din karşıtı kampanya başlatıldı. Sovyet hükümeti 1921'de gençlerin dini eğitim almasını yasakladı. Dini kitapların yayını durduruldu, kilise okulları ve manastırlar kapatıldı. Rahip ve keşişlere yönelik baskılar arttırıldı. Kiliselere ait araziler kamulaştırıldı; kilise hazineleri ve din adamlarına ait mallar müsadere edildi.³⁰⁷ Hristiyan geleneğinin önemli bir

²⁹⁸ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 93.

²⁹⁹ "Detskoye Dvijeniye i VLKSM", *Pedagogičeskaya Entsiklopediya*, s.460, 479.

³⁰⁰ "Detskoye Dvijeniye i VLKSM", *Pedagogičeskaya Entsiklopediya*, s.478, 470.

³⁰¹ *Genç Pionerlerin Kanun ve Adetleri*, Bağı İşçisi Kooperatif Neşriyyatı, Bakı, 1926, s.32.

³⁰² *Pioner Toplanışının Tapşırığı*, Azərneşr, Bakı, 1930, s.30.

³⁰³ "Detskiye Demonstratsii Protiv Votki", *Komsomolskaya Pravda*, 6 Ocak 1929.

³⁰⁴ Kochan ve Keep, s.140.

³⁰⁵ *Ateističeskoye Vospitaniye v Pionerskom Lagere*, Leningrad, 1964, s.3.

³⁰⁶ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 24.

³⁰⁷ Kochan ve Keep, s.141.

parçası olan yeni yıl kutlamaları ve *elka* (yeni yıl ağacı) geleneği de yasaklandı. Din karşıtı bir yayın organı olan *Bezbojnik* (Tanrıtanımaz)'te *elka*, Batı'daki Christmas burjuva kapitalizminin bir parçası olarak eleştirilmekteydi. Bu nedenle 1928'de *elka* ve Rus Noel Babası olan *Ded Moroz* yasaklandı.³⁰⁸

Gençler arasında dine karşı kampanyanın en etkili kurumlarından biri, 1925'te kurulan 'Militan Ateistler Birliği'ydi. Bu kuruluşun görevi; dini alaya almak ve kilisenin otoritesini zayıflatmaktı. Bu kuruluşun, *Bezbojnik* adlı bir de yayın organı bulunmaktaydı.³⁰⁹ 1929 yılında ateist eğitim, Sovyet okullarındaki eğitim programına dâhil edildi. 1929-32 yıllarında din karşıtı mücadelenin sadece bilimsel eğitim yoluyla değil, öğrencilerin dine karşı mücadeleye aktif katılımıyla gerçekleştirilmesi çağrısı yapıldı.³¹⁰ Bu amaçla, 1929'da 'Çocuk Tanrıtanımazlık Hareketi' (*Detskoye Bezbojniye Dvijenije*) kuruldu. Ancak bu hareketin çalışmalarında eksiklikler mevcuttu. Bu nedenle, din karşıtı mücadelenin pioner teşkilatına bırakılmasına karar verildi.³¹¹ Artık dinle mücadele, pioner teşkilatının başlıca görevlerinden biriydi.

Pionerler, dinle mücadele kapsamında, kiliselerin kapatılması için mitingler organize etti; bunun yanı sıra dini bayramların yasaklanması amacıyla çalışmalar yürüttü. Onlar, dini bayramların yaklaştığı tarihlerde, bu bayramlar vesilesiyle verilecek olan tatilleri boykot ettiler.³¹² Pioner birlikleri içerisinde teşkil edilen çeşitli gruplar da (Genç Sanatçılar, Genç Teknisyenler, Genç Sağlıkçılar, Genç Denizciler vb.) dine karşı yürütülen mücadelede aktif görev aldı. Örneğin, 'Genç Sanatçılar' grubu, programı Sovyet şair, yazar ve bestekârları tarafından hazırlanan din karşıtı konserler düzenlemekteydi.³¹³

Bunun yanı sıra pioner teşkilatı tarafından, din karşıtı konularda konuşmaların yapıldığı geceler düzenlendi. Bilim adamları ve yazarların din konusunda kaleme aldığı eserlerin, Marksizm-Leninizm klasiklerinin, ateist yayınların yer aldığı din karşıtı köşeler hazırlandı; din karşıtı sergiler ve film gösterimleri organize edildi. Pioner birlikleri tarafından çıkarılan duvar gazetelerinde de din karşıtı konularda kaleme alınan yazılara yer verildi.³¹⁴

³⁰⁸ Karen Petrone, **Life Has Become More Joyous Comrades-Celebrations in The Time of Stalin**, Indiana University Press, Bloomington, 2000, s.85.

³⁰⁹ Kochan ve Keep, s.142.

³¹⁰ Valeriy Şevçenko, **Yuniye Bezbojniki Protiv Pionerov**, Algoritim Knigi, Moskva, 2009, s.7.

³¹¹ Şevçenko, ss. 201, 239.

³¹² **Pioner Toplanışının...**, s.33.

³¹³ **Ateistiçeskoye...**, s.5.

³¹⁴ **Ateistiçeskoye...**, ss. 8, 9.

‘Komsomol paskalyası’ ve ‘komsomol yeni yılı’³¹⁵ sürecinde pionerlerin de katıldığı meşale alayları organize edildi.³¹⁶

Çalışma sürecinde incelenen Sovyet kaynaklarında genellikle din karşıtı propaganda yöntemleri ve bu süreçte pionerlerin gerçekleştirdikleri çalışmalar ele alınmaktadır. Bununla birlikte, bu propagandanın ne derece etkili olduğu ya da pionerler arasında ateist görüşü benimsemeyenlerin mevcut olup olmadığı gibi bilgilere rastlanmamıştır. Ancak Alya Von Bremzen’in kaleme aldığı bir hatıratta yer alan şu bilgiler, bu sorulara az da olsa ışık tutmaktadır:

Tartışacak çok şey vardı. ... İki genç önder (pioner) kızıl fularlarını mahalledeki bir kediye bağlarken yakalanmıştı. Ya beden eğitimi dersinde üniformasının içine haç taktığı ihbar edilen üçüncü sınıf öğrencisi Valya Maksimova ne olacaktı? Sorumluluk sahibi sınıf arkadaşları üstüne gidince itiraf etmişti. Babuşkası (büyükannesi) bazen onu kiliseye götürüyordu.³¹⁷

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, pionerler arasında gizli de olsa dini inancını sürdüren kişiler bulunmaktaydı. Ancak incelenen kaynaklarda bu tür bilgilere ulaşılammıştır.

Rusya’da pioner teşkilatının yeni bir toplum düzeninin kurulması için verdiği mücadeleye, Beyaz Ordu taraftarları ve Troçkistlere karşı mücadele de dâhildi. Yetkililer, halk eğitim kurumlarına ve komsomol teşkilatına sızan bu unsurların, çocukların komünist eğitime zarar vermeyi amaçladıklarını, çocukların zihinlerini şövanizmle zehirlemeyi, pioner teşkilatını parçalamayı, çocukları sosyalist inşa sürecinden koparmayı hedeflediklerini savunmaktaydı.³¹⁸

Komsomol teşkilatı, tüm komsomol birimlerine gönderdiği gizli bir mektupta, ‘sınıf düşmanları’nın çocuklar arasında yürüttüğü çalışmalara dikkat çekmekteydi. Mektupta, ‘sınıf düşmanları’nın sosyalist inşa sürecine zarar vermek için ellerinden gelen her şeyi yaptığı, çocuklar arasında komünizm karşıtı fikirleri yaymaya çalıştığı belirtilmekteydi. Buna karşı Komünist Parti ve komsomolun; Sovyet okullarını inşa etmek ve ayrıca pioner teşkilatını güçlendirmek suretiyle bu girişimlerle mücadele etmesi gerektiği ifade edilmekteydi.³¹⁹

³¹⁵ Komsomol teşkilatı, dine karşı mücadelede, geleneksel dini bayramların ve etkinliklerin yerine kendisinin organize ettiği birtakım etkinlikler koymuştu. Geleneksel dini bayramların müzikli, şarkılı, meşaleli bir geçit törenine ve karnavallara dönüştürüldüğü ‘Komsomol noeli’ ya da paskalya yortusu bunlardan biriydi. Bunların dışında örneğin, ‘kızıl vaftiz’ ve ‘komsomol düğünü’nü de sayabiliriz. Kızıl vaftiz uygulaması genellikle, tüm kolektif huzurunda olarak işçi kulüplerinde veya sosyal teşkilatların temsilciliklerinde gerçekleştirilmekteydi. (Bkz. Peter Gooderham, “The Komsomol and Worker Youth: The Inculcation of ‘Communist Values’ in Leningrad during NEP”, *Soviet Studies*, Cilt: 34, Sayı: 4, 1982, s.509.)

³¹⁶ Nikişov-Fligelman, s.31.

³¹⁷ Anya Von Bremzen, *Sovyet Mutfak Sanatı*, (Çev., Özlem Yüksel), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015, s.154.

³¹⁸ L.Y.Rivin, "Pionerskaya Organizatsiya v Şkole", *Sovetskaya Pedagogika*, Sayı: 5, 1939, s. 43.

³¹⁹ *RGASPI*, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 42.

Mektupta ayrıca, ‘sınıf düşmanları’nın çocuklardan çeteler oluşturduğu ve bunlara karşı tedbir almakta geç kalındığı bildirilmektedir.³²⁰ Bu çetelerden biri, Sverdlovsk’ta kurulan *Kougas* (Sverdlovsk Şehrini Öğrencilerini Tedip Teşkilatı) çetesi idi. *Kougas* çetesinin görevi, pionerler ve öğrenciler arasında devrim karşıtı bildiriler dağıtmak ve okullardaki çalışmaları baltalayıcı faaliyetlerde bulunmaktı. Bu gibi çeteler, komsomol ve pioner teşkilatı tarafından şiddetli bir direnişle karşılaşınca, pionerlerin en iyi ve en başarılı üyelerine yönelik terör faaliyetlerine girişti.³²¹ Örneğin, *Leninskiye Iskı* gazetesinde 4 Şubat 1933’te Özbekistan’ın Semerkand şehrinde pioner Jenya Rıbin’in bir ‘sınıf düşmanı’ (Beyaz Ordu subaylarından birinin karısı olan Zakis Tarasova) tarafından öldürüldüğü haberi yer almaktaydı.³²²

Benzer şekilde Komsomol Merkez Komitesi’ne gönderilen bir raporda, 13 Ocak 1935’te 14 yaşındaki pioner Nikita Senin’in, daha önce ‘sınıf düşmanı’ olan ancak daha sonra komsomola katılan ve pioner birliği lideri olan Andrey Kulakov tarafından öldürüldüğü bildirilmektedir.³²³ Mektupta tüm bunlara önlem olarak, pionerler arasında politik çalışmaların artırılması; bu kapsamda çocuklara sosyalist insanın başarılarının, Parti politikalarının anlatılması ve Parti’nin izlediği çizginin doğruluğuna çocukların inandırılması gerektiği ifade edilmektedir.³²⁴ Komsomoldan beklenen ise, pioner teşkilatının ‘sınıf düşmanları’na karşı korunması, pionerlerden gelen mektuplara daha duyarlı ve dikkatli davranılmasıydı.³²⁵

Sosyalist bir toplum için mücadelenin bir diğer aşamasını, kapitalist düzenin bir parçası olan ‘özel mülkiyet’ anlayışına karşı mücadele teşkil etmekteydi. Bu mücadelede pioner teşkilatına düşen görev, devletin kolektifleştirme siyasetinin propagandasını yapmak ve *kulak* (zengin köylü) sınıfına karşı mücadelede aktif yer almaktı. *Kolhozlar*, Stalin’in 5 Yıllık Plan’ının önemli bir parçasıydı. Bu plan, Sovyetler Birliği ekonomisinde üçüncü aşamayı teşkil etmekteydi. Sovyet ekonomisinde ilk aşama, Bolşevik ihtilalinin hemen ardından uygulanmaya başlanan ve 1920 yılına kadar devam eden Savaş Komünizm’i dönemi idi. Bu dönemde iktisadi hayat da dâhil devletin uyguladığı tüm siyasete yön veren ‘Herşey cephe için sloganıydı’. Ancak 1921 yılında Bolşeviklere karşı Sovyet denizci ve askerlerinin başlattığı Kronştadt isyanı ve ardından yaşanan olaylar, Bolşevik yönetimini yeni bir ekonomik siyaset izlemek zorunda bıraktı. Sovyet ekonomisinin ikinci aşamasını oluşturan bu dönem, 1921’den 1927’ye dek sürecek olan NEP dönemi idi. Bu yeni dönemde, ekonomiyi

³²⁰ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 43.

³²¹ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 44.

³²² RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1056, l. 5.

³²³ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 48.

³²⁴ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 45.

³²⁵ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 46.

canlandırmak adına, şahsi teşebbüse sınırlı da olsa müsaade edildi. Sovyet ekonomisinin üçüncü aşaması ve bizi asıl ilgilendiren kısmı, 1928'den 1932 yılına dek süren ve zirai alanda kolektifleştirmeyi kapsayan Birinci 5 Yıllık Plan dönemi idi.³²⁶ Bu planda köy ekonomisinin, sosyalist ekonominin talepleri doğrultusunda şekillendirilmesi için, kişisel köy işletmelerinin ortadan kaldırılarak köylülerin *kolhoz*larda birleştirilmesi amaçlanmaktaydı.³²⁷ *Kolhoz*lar, Sovyet rejiminin tarımın kolektifleştirilmesi amacıyla kurmuş olduğu kolektif çiftliklerdi. Kolektifleştirme siyaseti çerçevesinde, köylülerin ev, hayvan gibi taşınır-taşınmaz mal ve mülklerine devlet tarafından el konuldu. Böylece köylüler, hemen hemen tüm üretim araçlarından mahrum bırakıldı.³²⁸

*Kolhoz*ların inşasının, Komünist Parti'nin kırsal kesimde güçlenmesiyle de bağlantısı vardı. Komünist Parti, uzun bir süre kırsal kesimde varlık gösterememişti. 1939 gibi geç bir tarihte, hala Komünist Parti şubelerinin mevcut olmadığı köyler vardı. Bu açıdan *kolhoz*ların inşası, komünist fikirlerin buralarda yayılmasının ve Parti kontrolünün sağlanamadığı köylerde kontrolü sağlamanın bir yolu olarak görüldü.³²⁹ 1927 yılında XV. Parti kongresinde alınan kararla, köy ekonomisinin kolektifleştirilmesi süreci başladı.³³⁰

1928'de *kolhoz*lar tüm ekili alanların sadece %1.2'sini oluşturmaktaydı. Bununla birlikte Sovyet yöneticileri, kolektif tarımın, köylülerin yürüttüğü bireysel tarımdan daha üstün olduğuna inanmaktaydı. Nitekim Stalin, ekonomide kriz yaşanmaya başladığında bunun nedeninin *kulak*ların ürünleri stoklaması olduğunu savundu ve böylece 1928 yılında *kulak*lara karşı saldırılar daha da sertleştirildi.³³¹ Devlet, *kolhoz* alanlarının daha da genişletilmesi için çalıştı. Rostov yakınlarındaki Salsk'ta dünyadaki en büyük *kolhoz* teşkil edildi. Bu *kolhoz*, 128.000 hektarlık bir alanı kapsamaktaydı.³³² 1930 yılında Kuzey Kafkasya, İdil bölgesi, Sibirya, Kazakistan ve diğer bölgelerde 140 *kolhoz* daha teşkil edildi. Böylece *kolhoz*ların sayısı hızla arttı. Öyle ki atıcılık, kuşçuluk, geyikçilik gibi çok çeşitli alanlarda *kolhoz*lar kuruldu. Birinci 5 Yıllık Plan'ın sonlarına doğru *kolhoz*ların sayısı 5.000'e ulaştı.³³³

*Kulak*lara karşı mücadele, Stalin'in küçük, dağınık köylü çiftliklerinin yerine toprağın ortaklaşa işlenmesine dayalı büyük ve birleşik çiftliklerin kurulması düşüncesini uygulamaya

³²⁶ N.Vassilyev, "Sovyet Ekonomi Siyasetinin Kırk Yıllığı", **Dergi**, Sayı: 11, Münih, 1957, s.28.

³²⁷ Çernenko, s.10.

³²⁸ V.Merzalow, "Sovyetler Birliği'nde Köylü Sınıfının Durumu", **Dergi**, Sayı: 15, Münih, 1959, s.14.

³²⁹ Lawrence, s.278.

³³⁰ N.K.Krupskaya, **Drug Balşoy Zabotliviy: Perepiska s Pionerami 1924-1939**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1987, s.105.

³³¹ Fitzpatrick, **The Russian...**, s.123.

³³² **Pioner Toplanışının...**, s.5.

³³³ S.Kabış, "Kırk Yılda Sovhozlar", **Dergi**, Sayı: 13, Münih, 1958, s.61.

koymasıyla birlikte ortaya çıktı.³³⁴ Komünist Parti, kolektifleştirme siyasetine hız verdiğinde, *kulak* sınıfı buna karşı şiddetli direniş gösterdi. Bunun üzerine Stalin *kulakların* sınıf olarak tasfiye edileceğini açıkladı. Kolektifleştirme siyaseti kapsamında binlerce şehirli işçi, kırsal kesimde *kolhoz* örgütleyicisi ve yetkilisi olarak çalıştırılmak üzere seferber edildi.³³⁵ Bununla birlikte kolektifleştirme sürecinin aktif katılımcıları, köylerdeki komünistler ve komsomol üyeleri idi. Daha sonra bu gruba pionerler de dâhil oldu. Bu dönemde köylerdeki çalışmalara yardım amacıyla pioner ekipleri teşkil edildi.³³⁶

Pionerlerin bu süreçte üstlendiği önemli görevlerden biri, *kolhoz*larda yeni tarım metodlarının uygulanmasına yönelik propaganda yürütmektir.³³⁷ Pionerler ayrıca *kolhozların* ve hasadın güvenliğinin sağlanması için karakollar teşkil etti. Bunun yanı sıra, Stalin döneminde *kulak* sınıfının tasfiyesi hedefiyle yürütülen çalışmalarda aktif rol oynadı.³³⁸ Pioner teşkilatı kurallarının 7. maddesinde; ‘pioner toplumsal, sosyalist mülkün koruyucusudur’ denilmekteydi.³³⁹ Pionerler, bu kuralın talep ettiği şekilde, *kolhozların* güvenliği ve tahılların *kulaklardan* korunması için gözetleme kulelerinde nöbet tuttular.³⁴⁰ *Kulak* sınıfına karşı yürütülen mücadele sırasında; Pavlik Morozov, Kolya Myagotin, Kolya Yakolyev, Kışan Djakilov gibi çok sayıda pioner hayatını kaybetti.³⁴¹ Bu isimlerden Kolya Myagotin, Kolyasnikovo köyündeki pioner aktivistlerinden biriydi. O, 1930 yılında *kolhozdan* buğday çalan İvan ve Mihail Vahruşev kardeşleri ihbar ettiği için daha sonra bu kişiler tarafından öldürüldü.³⁴²

Kolhozların güvenliği için mücadelede hayatını kaybeden pionerlerden en meşhuru Omsk bölgesindeki Gerasimovsk köyünden Pavlik Morozov’dur.³⁴³ Bu bölge Ekim devrimine kadar *kulakların* elindeydi ve *kulaklar*, bu bölgede sosyalist inşaya karşı direniş göstermişti.³⁴⁴ Pavlik Morozov, 1931 yılında Gerasimovsk’ta öğretmen Zoya Aleksandrovna tarafından ilk pioner birliği kurulduğunda, pioner teşkilatının ilk katılımcılarından biri oldu. Daha sonra bu pioner birliğinin başkanı seçildi. Ancak onun pioner teşkilatına üyeliği babası Trofim

³³⁴ Belkis Ulusoy, “Stalin Döneminde Azerbaycan’da Kolektifleştirme”, *Stalin ve Türk Dünyası*, (Haz.; Emine Gürsoy Naskali-Liaison Şahin), Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2007, s.153.

³³⁵ Fitzpatrick, *The Russian...*, ss.124, 126.

³³⁶ V.G. Anopin ve A.Z. İogoleviç, *Pioneriya*, Çelyabinskoye Knijnoye İzd-vo, Çelyabinsk, 1962, s.9.

³³⁷ Krupskaya, *Drug...*, s.105.

³³⁸ “Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya”, *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*, s.460.

³³⁹ *RGASPI*, f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 118.

³⁴⁰ Krupskaya, *Drug Bolşoy...*, s.106.

³⁴¹ “Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya”, *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*, s.460.

³⁴² *RGASPI*, f. M-1, op. 23, d. 1056, l. 8.

³⁴³ Yakovlev, *Zori...*, s.72.

³⁴⁴ Yakovlev, *Rojdeniye...*, s.1.

Morozov'dan gizlendi.³⁴⁵ Morozov'un babası, köy konseyinin başkanıydı. Ancak o, bu görevde bulunduğu sırada *kolhoz* çalışmalarının aleyhine, *kulak*larla işbirliği yaptı.³⁴⁶ Pavlik Morozov'un öldürülmesi olayı, ekmeği saklayan ve *kolhoz* teşkilatını ortadan kaldırmak isteyen babasını ve *kulak* çetesini ihbarı üzerine, 3 Eylül 1932'de meydana geldi.³⁴⁷ Pavlik daha önce de bir markette gizlice patates satmayı planlayan amcası Arseny Silin'i Sovyet yetkililerine şikâyet etmişti. Druzhnikov'un Pavlik Morozov'la ilgili olarak kaleme aldığı kitapta, annesi Tatyana'nın da oğlunun muhbirliğinden haberdar olduğu ve hatta onu bizzat teşvik ettiği bilgisi yer almaktadır.³⁴⁸

Babasını ihbarı üzerine *kulak*lar tarafından katledilen Pavlik Morozov, pionerler için bir kahraman haline geldi. Pioner birliklerinde her yıl, Pavlik Morozov'un ölüm yıldönümünde anma etkinlikleri düzenlendi.³⁴⁹ 1939 yılında Pavlik Morozov adına çocuk evinden pionerler, Moskova Sovyeti Prezidyum'undan, Moskova'daki Novo-Vagankovskiy sokağının adının Pavlik Morozov sokağı olarak değiştirilmesi talebinde bulundu.³⁵⁰ Bunun yanı sıra Sovyet şair ve yazarları tarafından, onun için, tüm SSR cumhuriyetlerinin dillerinde, 'sınıf düşmanları'na karşı nefret ve halk kahramanlarına karşı sevgi aşılayan şarkı ve şiirler yazıldı. Ünlü Sovyet yazarlarından Maksim Gorki (1868-1936) de, Pavlik Morozov'un faaliyetleri ve ölümü ile ilgili olarak kaleme aldığı makalesinde şunları yazacaktı: "Bu küçük kahraman, kendi adına dikilecek bir anıtı hak etmektedir ve inanıyorum ki bir gün bu anıt dikilecektir."³⁵¹ 3 Eylül 1952'de Pavlik Morozov için bir anıt dikildi ve bu anıtın açılış törenine Moskova'dan çok sayıda pioner katıldı.³⁵² Bu açılışa katılan pionerler, Stalin'e gönderdikleri mektupta, bu anıtın kendilerine daima; nasıl yaşamaları, nasıl eğitim görmeleri ve nasıl çalışmaları gerektiğini hatırlatacağını ifade etmekteydi.³⁵³

Pavlik Morozov 'sınıf düşmanları'yla mücadelede hayatını kaybeden pionerlerden yalnızca biriydi. Sadece 1934-5 yıllarında Saratov'da, *kulak*lara karşı yürütülen mücadele sırasında 6 pioner hayatını kaybetti.³⁵⁴ Komsomol Merkez Komitesi'nin 5 Kasım 1935 tarihli raporunda Valya Makeyeva isimli pionerin, kendi annesi ve üvey babası tarafından

³⁴⁵ L.Boçin, **Yuniye Pioneri**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1938, s.6.

³⁴⁶ E.Smirnov, "Pioneri Geroyi", **Vojatny**, Sayı: 10, 1938, s.47.

³⁴⁷ Yakovlev, **Zori...**, s.72.

³⁴⁸ Yuri Druzhnikov, **İnformer 001: The Myth of Pavlik Morozov**, Transaction Publishers, New Jersey, 2012, ss.39, 40.

³⁴⁹ Smirnov, s.46.

³⁵⁰ "Pereulok İmeni Pavlika Morozova", **Pionerskaya Pravda**, 10 Şubat 1939.

³⁵¹ Yakovlev, **Rojdeniye...**, ss.1, 2.

³⁵² V.K.Krivorıçenko, **İstoriya Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina v Hronike Dat i Sobitii v Dvuh Çastyah**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1985, s.10.

³⁵³ "Pamyatka Geroyu Pioneru Pavliku Morozovu", **Vojatny**, Sayı: 2, 1949.

³⁵⁴ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 48.

öldürüldüğü bildirilmektedir.³⁵⁵ Raporda belirtildiğine göre, Valya'nın arkadaşları, onun sık sık üvey babası tarafından dövüldüğünü, 1935 yılının yaz ayında nehirde yaptığı banyo sırasında Valya'yı boğma teşebbüsünde bulunduğunu ve onun pioner fularını takmasını yasakladığını ifade etmekteydi.³⁵⁶

Yaşanan bu hadiselerle rağmen pionerler, *kolhoz*ların güvenliği için sürdürdükleri mücadeleye devam etti. 17 Ekim 1952'de Kuybişevsky bölgesinde *kolhoz*da çıkan bir yangında pioner Volodya Afanasyev, Yura Sençukov ve Talya Artyukov *kolhoz*daki biçerdöverleri kurtarmayı başardı.³⁵⁷ Ürünlerin korunması, hayvancılığın gelişimi ve yüksek hasat için *kolhoz*lara gösterdikleri tüm bu yardımlardan ötürü, devlet tarafından pioner teşkilatına çeşitli ödüller verildi.³⁵⁸

Sonuç olarak, pioner teşkilatının, Rusya'da sosyalist bir toplum düzeninin kurulması için verdiği mücadelede başarılı neticeler elde edilmiştir. Pioner teşkilatının dinle mücadele kapsamında gerçekleştirdiği çalışmalar sonucunda, bazı kiliseler kapatılmıştır. Örneğin, Rostov'da çocuklar Emek Sarayı yakınlarındaki kilisenin kapatılması için bir kampanya düzenlemiş ve onların bu kampanyası neticesinde kilise kapatılmıştır. Yegoryevsk'teki pioner ve öğrenciler, kapatılan bu kilisenin içtimai bir kulübe çevrilmesini sağlamıştır.³⁵⁹ Pioner teşkilatı özel mülkiyetin ortadan kaldırılması için de etkili bir mücadele yürütmüştür. Kolektifleştirme faaliyetlerine katılan pionerler, *kolhoz*lardaki çalışmaları yakından tanıma fırsatı bulmuş, *kolhoz*ların kurulmasına yardım etmiş ve tarım aletlerini kullanmayı öğrenmiştir.³⁶⁰ Bununla birlikte, *kulak*lara karşı verilen mücadelede çok sayıda pioner hayatını kaybetmiştir. Pavlik Morozov, Kolya Myagotin, Kolya Yakolyev, Kıçan Djakilov bunlardan sadece birkaçıdır.

1.4.2. Pioner Teşkilatının Eğitim Alanındaki Faaliyetleri

Pioner teşkilatı, çocukların okullardaki eğitim-öğretim faaliyetlerinde de Komünist Parti'nin başlıca yardımcılarından biriydi. Lenin 1913'te, çocukların, çağdaş yaşam şartlarının taleplerini karşılayabilmek için daha iyi, daha kararlı bir mücadele yürütmesi gerektiğini ifade etmekte ve eklemekteydi: "Biz, babalarımıza karşı iyi bir şekilde mücadele ettik. Şimdi ise bizim çocuklarımız bu mücadeleyi daha kararlı bir şekilde sürdürecektir ve zafer

³⁵⁵ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 36.

³⁵⁶ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 37.

³⁵⁷ Krivoriçenko, s.11.

³⁵⁸ "Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya", *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*, s.460.

³⁵⁹ *Pioner Toplanışının...*, s.33.

³⁶⁰ Krupskaya, *Drug...*, s.105.

kazanacaktır.”³⁶¹ Lenin ayrıca, eğitim için atılan her adımın, emekçi mücadelenin bir parçası olduğunu vurgulamaktaydı. Eğitim, pionerler için başlıca vatanseverlik görevi olarak tanımlanmaktaydı.³⁶² Benzer şekilde Stalin de, 4 Ağustos 1924’teki Komünist Parti Merkez Kurulu toplantısında, pioner teşkilatının, okulların yeniden yapılandırılması ve çocukların sağlıklı şekilde gelişiminde önemli bir rol oynaması gerektiğini savunmaktaydı.³⁶³ Kısaca, pioner teşkilatının okul içerisindeki faaliyetlerine Komünist Parti tarafından özel bir önem verilmekteydi. Bu konuda Parti’nin almış olduğu çok sayıda kararın bulunması da bunu ortaya koymaktadır. Nitekim Komünist Partisi’nin kabul ettiği bir kararnamede, çocuk hareketinin en önemli görevinin; okuldaki öğrenimin kalitesini arttırmak, çocuklar arasında disiplinin gelişimini sağlamak ve temel bilimlerin öğrenilmesi için mücadele etmek olduğuna vurgu yapılmaktaydı.³⁶⁴ Pioner teşkilatı, kendisine verilen bu görevleri yerine getirmek için çalıştı.

1.4.2.1. Pioner Teşkilatının Okul Yapılanmaları

Pioner teşkilatının okullardaki öncü yapılanmaları olan *forpostlar*, 1923/24’ten itibaren kurulmaya başlandı.³⁶⁵ *Forpostların* okullarda kurulması çalışmalarını yürütenler, komsomol üyeleri idi.³⁶⁶ Pioner birliklerinin bulunmadığı okullarda teşkil edilen *forpostlar*, aynı okulda okuyan, ancak çeşitli kurum ve işletmelerde kurulan farklı pioner birliklerinden olan pionerleri ve *oktyabryenokları* birleştiren yapılanmalardı. Bir okulda *forpostların* kurulabilmesi için 3 ve daha fazla sayıda pioner ve *oktyabrenok* bulunması gerekmekteydi. *Forpostlar*, öğrencileri pionerlerin idaresi altında çeşitli faaliyetler düzenlenmeleri için organize etmekteydi. Bu yapılanmaların idaresi ise, komsomol hücrelerinin yönetimi altında, pionerler tarafından yürütülmekteydi. *Forpostların* çalışmalarının doğru şekilde yürütülebilmesi için, okuldaki pioner temsilcileri ve pioner liderlerinin katılımıyla toplantılar düzenlenmekteydi.³⁶⁷

Forpostların başlıca görevleri; pionerlerin eğitim seviyesinin artırılması, okullardaki öğrencilerin ve pionerlerin doğru şekilde organize edilmesi, okulların toplumsal ve politik faaliyetlere katılımının artırılması, okul çalışmaları ile pioner çalışmalarının birleştirilmesi,

³⁶¹ Basov, ss.8, 9.

³⁶² "Reç Lenina- Programma Vospitaniya Podrastayuşego Pokoleniya", **Vojatıy**, Sayı: 10, 1945, s.1.

³⁶³ V.G.Yakovlev, "Sozdaniye Organizatsii Yunih Pionerov v SSSR", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 5, 1952, s.69.

³⁶⁴ Boçin, s.72.

³⁶⁵ Basov, s.64.

³⁶⁶ Yakovlev, "Sozdaniye Organizatsii Yunih Pionerov v SSSR", **Sovetskaya Pedagogika**, s.70.

³⁶⁷ **Vsesoyuznaya...**, s.42.

okul binalarının inşasıydı.³⁶⁸ *Forpost*lardaki pionerler ayrıca; okullarda pioner köşelerinin kurulmasına ve devrim bayramlarına hazırlıkta okullara yardım etmekte; kendi faaliyetlerine ve toplantılarına öğrencileri çekmek için çalışmaktaydı.³⁶⁹ *Forpost*lar, kendi okullarındaki komsomol ve Komünist Parti hücrelerinin çalışmalarına öğrencilerin katılmasını da sağlamakta; din karşıtı kampanyalar yürütmekteydi.³⁷⁰ Kısaca okul içerisindeki her türlü çalışmaya yardım etmek, *forpost*ların göreviydi. Bununla birlikte, pionerleri teşkilata kabul etme ya da teşkilattan ihraç etme gibi bir yetkisi yoktu.³⁷¹ *Forpost*lar, kendi çalışmaları hakkında fabrikalar ve demiryollarındaki pioner birlikleri önünde hesap vermekle yükümlüydü.³⁷²

1927 yılına gelindiğinde şehirlerdeki öğrencilerin %24.3'ü pioner teşkilatına üyeydi ve okulların %72.4'ü *forpost*lara sahipti. Yine de 1930'lu yılların başlarına kadar, okullarda nispeten az sayıda pioner bulunmaktaydı. Zamanla pioner teşkilatına üye olanların sayısı arttı. Bunun üzerine, önce her paralel sınıf için (örneğin, tüm 1. sınıflar için ayrı, tüm 2. sınıflar için ayrı) pioner birlikleri kuruldu. Ancak pioner sayısının artmaya devam etmesi üzerine, her sınıf için ayrı bir pioner birliğinin kurulması ihtiyacı doğdu. 1932 yılında Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin aldığı "Pioner Teşkilatının Çalışmaları Hakkında" başlıklı kararla, pioner teşkilatı okul prensiplerine göre yeniden düzenlendi. Artık pioner teşkilatının yürüttüğü çalışmalar, okullardaki eğitim çalışmalarının bir parçasını teşkil etmekteydi.³⁷³ Böylece fabrikalar, demiryolları gibi işletmelerdeki pioner birlikleri işlevsiz hale geldi ve bu birlikler 1934'te tasfiye edildi. Eylül 1936'daki Komsomol Merkez Komitesi toplantısında pioner teşkilatlarının sınıflara göre yapılandırılması durumu resmiyet kazandı. Bu karar, tüm pionerlerin okul içerisindeki dayanışmasına katkıda bulundu.³⁷⁴ Bu karar ile birlikte, 3. sınıftan 8. sınıfa dek, her bir sınıf için ayrı pioner birlikleri kurulmaya başlandı.³⁷⁵

Artık okul içerisinde *forpost*lar değil, doğrudan pioner birlikleri faaliyet göstermekteydi. Okullarda her yıl pioner birlik ve pioner takım kurulu ile pioner grup liderleri seçimleri düzenlenmekteydi. Yapılan bu seçimlerde aynı zamanda, çocukların girişimciliğinin nasıl arttırılacağı ve çocuklardaki sorumluluk duygusunun nasıl

³⁶⁸ **Vsesoyuznaya...**, s.43.

³⁶⁹ Yakovlev, **Zori...**, s.43.

³⁷⁰ **Rojdeniye...**, s.26.

³⁷¹ **Lenin Adına...**, s.18.

³⁷² Nikişov ve Fligelman, s.27.

³⁷³ "Pionerskaya Organizatsiya", **Rossiskaya Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, s. 148.

³⁷⁴ Yakovlev, **Zori...**, ss.47,65,68.

³⁷⁵ Basov, s.19.

geliştirileceğine yönelik kararlar da alınmaktaydı. Seçimlere pioner liderlerinin yanı sıra, öğretmen ve okul müdürleri de katılmaktaydı.³⁷⁶

Bununla birlikte pioner birliklerinin her okulda aynı kalitede çalıştıkları söylenemezdi. Bazı okullarda, pioner birliklerinin çalışmalarında büyük eksiklikler bulunduğu görülmekteydi. Örneğin, okulların bazılarında pioner kulüpleri ve odaları ya da oyun mekânları mevcut değildi. Bu nedenle okullardan bu konuyla ilgili şikâyetler gelmekteydi.³⁷⁷ Bunun yanı sıra komsomol teşkilatının VII. genel toplantısındaki kararnamede, birçok pioner takım ve birliklerinin okul müdürlerine ve öğretmenlere öğrencilerin eğitimi için verilen mücadelede yeterli yardımı göstermediği, pek çok okulda pioner takımlarında topluma faydalı çalışmalara yeteri kadar yer verilmediği ifade edilmekteydi. Kararnamede ayrıca, pioner toplantılarına hazırlıklarda ve bu toplantıların düzenlenmesinde eksiklikler bulunduğu, bazı pioner liderlerinin, pioner teşkilatının önemli bir özelliğini, pionerlerin kendi inisiyatifleriyle hareket etme becerisinin geliştirilmesini, göz ardı ederek pek çok işi kendilerinin yaptığı ve pionerler arasında disiplini ihlal eden çok sayıda kişinin bulunduğu bildirilmekteydi.³⁷⁸

Bir başka problem de bazı okullarda pioner birlik liderlerinin sayısal ve niteliksel açıdan yetersiz olmasıydı. Pioner liderlerinin bazıları, pioner teşkilatının kurallarından ve üzerine düşen görevlerden habersizdi.³⁷⁹ Daha vahimi ise, okullarda meydana gelen yaralanma ve ölüm vakalarıydı. Bunlardan biri, 30 Ocak 1935'te meydana gelmişti. Komsomol Merkez Komitesi'ne gönderilen raporda, 5. sınıf öğrencisi, 13 yaşındaki pioner Viktor Yegorov, tüfekle başından vurularak öldürülmüştü. Bunun nedeni, Yegorov'un okuldaki ve pioner birliğindeki savunma eğitime katılmamasıydı. Bu olay üzerine pioner birlik lideri görevinden alınmış ve komsomoldan atılmıştı. Yine aynı raporda kayak eğitimi sırasında yaşanan bir tartışma nedeniyle iki ortaokul öğrencisi arasında meydana gelen tartışma sırasında, öğrencilerden birinin yaralandığı bildirilmekteydi. Olayın sorumlusu olan öğrenci okuldan atılmıştı.³⁸⁰ Bir başka ölüm vakası, bu kez komsomol üyesi okul müdürünün ilgisizliği nedeniyle meydana gelmişti. Raporda belirtildiğine göre, 7. sınıf öğrencisi pioner Aleksandr Sokolov'un maddi durumu kötüydü. Annesinin kendisini evden kovması üzerine okul müdürü Eskov'a başvurmuş, ancak kendisinden herhangi bir yardım alamamıştı. Bunun

³⁷⁶ Nelyubin, s.17.

³⁷⁷ Krupskaya, *Drug...*, s.68.

³⁷⁸ *O Rabote Pionerskoy Organizatsii*, ss.4,5.

³⁷⁹ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1128, l. 73.

³⁸⁰ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 49.

üzerine Sokolov, bir tabancayla kendini öldürmüştü. Olay üzerine okul müdürü görevinden alınmış ve komsomoldan ihraç edilmişti.³⁸¹

Teşkilat içerisinde var olan tüm bu eksikliklere rağmen, pioner teşkilatı okul içerisindeki çalışmalarda önemli başarılar elde etti. Pionerlerin, Komünist Parti ve komsomol ile birlikte yürüttüğü çalışmaların da etkisiyle, 1936-1937’de ilk ve orta öğretimde okuyan öğrenci sayısı 28 milyona ulaşırken, pioner teşkilatına üye olanların sayısı ise 1936 yılında 7 milyonu bulmuştu. İkinci Dünya Savaşı, bu olumlu gidişatı bir süreliğine etkilediyse, pioner teşkilatı sonraki yıllarda da gelişmeye devam etti. Nitekim 1951 yılında pioner teşkilatına üye olanların sayısı 19 milyona ulaştı.³⁸²

1.4.2.2. Pioner Teşkilatının Sovyet Eğitim Politikalarının Uygulanmasına Katkısı

İlk yıllarda Sovyet eğitim politikalarının başlıca hedeflerinden biri, ülkede okur-yazar nüfus oranının artırılmasıydı. Bu bakımdan pioner teşkilatının eğitim alanında üstlendiği vazifelerin başında, okur-yazar nüfus oranının artırılması için verilen mücadele gelmekteydi. Bu problem, kurulduğu ilk yıllarda Sovyetler Birliği’nin başlıca problemlerinden biriydi. Ülkede 20 milyondan fazla vatandaş okuma-yazma bilmemekteydi.³⁸³ Sorunun çözümü için, ülkede geniş çaplı bir mücadele başlatıldı. Lenin, komsomol kongrelerinden birinde, ‘cehaletle mücadeleye genç neslin kendisi girişmelidir’ demektedir. Lenin’in bu vasiyeti, gerek komsomol gençleri gerekse pioner teşkilatı tarafından yerine getirilmeye çalışıldı.³⁸⁴ Komsomol teşkilatının 1928 yılındaki VIII. kongresinde köylerde eğitim ve kültür çalışmalarının artırılması ve eski geleneklerle mücadele edilmesine yönelik kararlar alındı. Bu kongrede ele alınan bir başka konu da, halkın okur-yazar hale getirilmesi meselesiydi. Komsomol kongresinde, bunun için alınması gereken tedbirler sıralandı. Bu tedbirlerden bazıları şunlardı: cehaleti tasfiye için 1000 kadar komünist gençten oluşan bir grubun hazırlanması, komsomol teşkilatının kendi üyeleri arasında cehaletin ortadan kaldırılması, her eğitim-öğretim yılının başlangıcında Eğitim Bayramı’nın kutlanmasıydı. Kongre kararlarında bunların yanı sıra, her bir komsomol üyesinin okur-yazar olmayan bir başka kişiye okuma-yazma öğretmekle mükellef olduğu ifade edilmekteydi.³⁸⁵

³⁸¹ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 50.

³⁸² “К 30-Летью Пioneрскoй Oрганизaции Имени В.И.Ленина”, *Сoветскaя Педагoгикa*, Sayı: 5, 1952, ss. 7, 10.

³⁸³ *Pioneer Savad Ugrunda Mubareze*, Azərneşr, Bakı, 1930, s.3.

³⁸⁴ *Pioneer Savad...*, s.8.

³⁸⁵ Eyüp Akman, *Sovyetler Birliği Döneminde Azerbaycan’da Folklor Politikaları ve Çalışmaları (1917-1953)*, Platin Yayınları, Ankara, 2008, s.112.

Pioner teşkilatı da okur-yazar nüfus oranının arttırılması için başlatılan kampanyanın aktif bir katılımcısıydı. Pioner teşkilatında her birlik ve her okul, kendi bölgesinin sorumluluğunu üzerine aldı. Pionerler tarafından ‘cehaleti lağv grupları’ teşkil edildi ve yine aynı amaçla para toplandı. 23 Nisan 1929’da St. Petersburg’un Moskova-Narvsk *rayonunda* öğrenci ve pionerler, büyük bir gösteri düzenledi. Gösteriye binlerce çocuk katıldı. Bu gösterinin sloganları; ‘1930 yılında *rayonda* bir tane bile eğitimsiz kişi kalmamalı’, ‘8 yaşından 14 yaşına kadar tüm çocuklar okullara gönderilmeli’ idi.³⁸⁶

Pionerler, Komünist Parti ve komsomol teşkilatının evsiz ve okuma-yazma bilmeyen çocuklar için yardım faaliyetlerine de katıldı.³⁸⁷ Komsomol Merkez Komitesi’nin cehaletle mücadele kararı sonrasında, öğretmenlerle birlikte bir eğitim programı hazırladılar. Pionerler, öğrencilerden ‘kültür ekipleri’ teşkil etti. Bu ekipler, evlere giderek okuma-yazma öğrettiler.³⁸⁸ Özellikle Sovyet iktidarının ilk yıllarında okuma-yazma bilmeyen çok sayıda çocuk vardı. Pionerler, bu çocukların okuma-yazma öğrenmelerine yardım ettiği gibi, piyesler yazıp sahneleyerek elde ettikleri paralarla bu çocuklar için kitap, defter, kalem gibi ders araç-gereçleri aldılar.³⁸⁹ Bu meseleye pioner teşkilatı tarafından özel bir önem verilmekteydi. Nitekim, bazı şehirlerde pioner birlikleri cehaletle mücadelede aktif görev üstlenmeyen, bu mücadeleye katılmayan pionerlerin, komsomol teşkilatına geçmesine izin vermemişti.³⁹⁰

Pionerlerin bu eğitim-öğretim seferberliği sadece çocukları kapsamamaktaydı. Pionerler, köylerde yürüttükleri kültürel faaliyetlerle, çok sayıda köylüye okuma- yazma öğrettiler, evlere giderek kitaplar dağıttılar.³⁹¹ Okumayı az bilen ya da hiç bilmeyen yetişkinlere gazete ve kitaplar okudular.³⁹² Pionerler, kendi ebeveynlerine de okuma-yazma öğretti. Bunlardan biri pioner Vera Kolobayeva’ydı. O, *Pionerskaya Pravda* gazetesinde yayınlanan haberde bu çabalarını şu şekilde ifade etmekteydi:

Annem kısa süre öncesine kadar okuma-yazma ve hatta imza atmayı bile bilmiyordu. Onu çocukken okula göndermemişler. 7 yaşında da öksüz kalmış. ... Annemin bu durumu benim için de üzüntü vericiydi. Böylece ona okuma-yazma öğretmeye karar verdim. Annem hızlı bir şekilde harfleri yazmayı öğrendi. Şimdi imza da atabiliyor.³⁹³

Pioner teşkilatının okullarda üstlendiği görevlerden bir diğeri, okul çalışmalarında (mesela ders programının hazırlanmasında) öğretmenlere yardımcı olmaktı. Pioner teşkilatı

³⁸⁶ **Pioner Savad...**, ss.6, 16.

³⁸⁷ Drujinin, s.73.

³⁸⁸ Anopin ve İogoleviç, s.11.

³⁸⁹ A.V.Gerasimova, **Oni Bili Pionerami**, Minsk, 1962, s.5.

³⁹⁰ **Pioner Savad...**, s.21.

³⁹¹ Gerasimova, s.8.

³⁹² **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 131.

³⁹³ “Obuçayu Mat Gramote”, **Pionerskaya Pravda**, 22 Ocak 1939.

toplantı ve geceler organize ederek, çeşitli etkinlik grupları oluşturarak, geziler ve okuma günleri düzenleyerek öğretmenlere öğrencilerin eğitiminde yardımda bulunmaktaydı. Hiçbir pioner toplantısı ya da hiçbir etkinlik, öğretmenlerin ya da sınıf başkanlarının katılımı olmaksızın gerçekleştirilememekteydi. Onlar, pioner teşkilatına, örnek olarak yapacağı toplantının konusu hakkında tavsiyelerde bulunmakta, toplantının nasıl daha verimli hale getirileceğine dair görüşlerini bildirmekteydi.³⁹⁴

Burada şunu belirtmek gerekir ki, devrimin ilk yıllarında öğretmenler ile Sovyet yönetimi arasında bir çatışma mevcuttu. Bunun nedeni, henüz devrimin ilk yıllarında Bolşevik Karşısı Öğretmenler Birliği'nin merkezle mücadeleye girmesiyle bağlantılı olan gelişmelerdi. Bu olaylar, Sovyet yönetiminin öğretmenlere karşı sert bir tavır almasına neden oldu. Bununla birlikte, daha sonra bu siyasette yumuşama görüldü ve 1921'de Komünist Partisi Merkez Komitesi, yerel Parti teşkilatlarına, eğitimcilerin bir sabotajcı oldukları fikrinden vazgeçmeleri emrini verdi. Ancak Parti görevlileri ile öğretmenler arasındaki gerginlik sonraki süreçte de devam etti. Bu durum komsomol ve pioner teşkilatına da sirayet etti. Sovyet siyasetçi Nikolay İvanoviç Buharin (1888-1938), 1925'teki Öğretmenler Kongresi'nde yaptığı konuşmada, öğretmenlerin politik meselelerde komsomol teşkilatına riayet etmesi ve pionerlere liderlik etmek konusunda komsomolun üstünlüğünü kabul etmesi gerektiğini ifade etmekteydi. Bununla birlikte Buharin, komsomol teşkilatının da, öğretmenlerin okullarda söz sahibi kişiler olduklarını kabul etmesi ve öğretmenlere nezaket çerçevesinde davranılması çağrısında bulunmaktaydı.³⁹⁵

Yapılan tüm bu çağrılara ve alınan önlemlere rağmen, öğretmenler ile komsomol teşkilatı arasındaki güç mücadelesi uzun süre devam etti. Pionerler, öğretmenlerin Parti çizgisine uyup uymadıklarını kontrol etmekte, aksi halde onları yerel Sovyet idarecilerine ya da Parti yetkililerine şikâyet etmekteydi.³⁹⁶

Sovyet idarecileri, aldıkları kararlarla bu problemin çözülmesi, komsomol ve pioner teşkilatının okullardaki çalışmalarını; pedagoji kurulu, öğretmen, okul müdürü ve sınıf başkanlarıyla işbirliği içerisinde yürütmesi için çalıştı. Nitekim Komsomol Merkez Komitesi'nin VII. toplantısında altı çizilen noktalardan biri de, pioner takım ve birliklerinin; her dersin planlandığı şekilde yapılmasında, öğrencilerin öğretmenlerin anlattıklarını dikkatli bir şekilde dinlemesinde, ev ödevlerinin özenli şekilde yapılmasında öğretmenlere yardımda bulunmalarının gerekliliği idi. Ancak öğretmenler, okul müdürleri ve pedagoji kurulu

³⁹⁴ Levşin, ss. 43,48.

³⁹⁵ Fitzpatrick, *The Cultural...*, ss.100-103.

³⁹⁶ Peters, s.422.

çevresinin çalışmalarında da eksiklikler mevcuttu. Örneğin, komsomolun Ekim 1951'deki VII. toplantısında pedagoji kurullarının pioner ve komsomol teşkilatının çalışmaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı, yine kendi yayın organlarında pioner ve komsomol teşkilatının okullardaki çalışmalarına nadiren yer verdiği belirtilmekteydi.³⁹⁷ Bunun yanı sıra sınıf başkanlarının çalışmalarında da eksikliklerle karşılaşılmaktaydı. Onlardan bazıları da, komsomol ve pioner teşkilatına karşı sorumluluklarının neler olduğundan, bu teşkilatların çalışma metodlarından habersizdi.³⁹⁸

İlerleyen dönemde komsomol ve pioner teşkilatları ile okul yönetimi arasındaki tüm bu problemlerin çözümü için adımlar atılmaya devam edildi. Komsomol Merkez Komitesi'nin VII. toplantısından sonra, pedagoji kurulu, pioner teşkilatının çalışma planı ve problemlerini kendi toplantılarında ele almaya başladı. Sınıf başkanı ve öğretmenler ise, pioner kurul ve toplantılarına düzenli olarak katılmaya, bu çalışmalarda pioner liderlerine yardımda bulunmaya başladı.³⁹⁹

Problemin çözümü için atılan en etkili adımlardan biri, Komsomol Merkez Komitesi'nin XII. toplantısında alınan karardır. Bu kararda, komsomol ve pioner okul teşkilatlarının, yürüttükleri faaliyetler açısından, öğretmen ve müdürlerle birlikte önemli bir merci olduğunun altı çizilmekteydi. Bununla birlikte komsomol ve pioner teşkilatının öğretmenlerin çalışmalarına karışması, yaptıkları toplantılarda öğretmen ve müdürleri eleştirmesi yasaklanmaktaydı. Komsomol ve pioner teşkilatlarının çalışmaları müdürlerin denetimi altına alınmakta ve komsomol ve pioner teşkilatına kabullerde öğretmenlerin görüşleri de artık göz önünde bulundurulmaktaydı. Toplantıda ayrıca, öğrencilerin komsomol ve pioner teşkilatı tarafından düzenlenen toplumsal faaliyetler nedeniyle derslerden alıkonulmasına yasak getirilmekteydi.⁴⁰⁰

Okul çalışanlarına yardım dışında pioner birliğinin bir diğer önemli görevi, öğrenciler arasında disiplin anlayışının gelişmesine katkıda bulunmaktır. Komünist Parti'nin pioner teşkilatının 10. yıldönümü olan 1932 yılında aldığı "Pioner Teşkilatlarının Çalışmaları Hakkında" başlıklı kararda bu hususa vurgu yapılmaktaydı. Kararda, pioner teşkilatında başlıca önemin; çocukların eğitime, onlarda disiplin anlayışının geliştirilmesine, çocukların bedensel eğitime ve komünist eğitiminin arttırılmasına verilmesi gerektiği ifade

³⁹⁷ "Konkretnaya Programa Dalneyşego Uluşşeniya Pionerskoy Rabotı v Şkole", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı:1, 1952, ss.15,16.

³⁹⁸ V.G.Yakovlev, "Osnovı Sovmestnoy Rabotı Klassnih Rukovoditeley s Komsomolskimi Organizatsiyami i Vojatimi Pionerov", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 2, 1952, s.4.

³⁹⁹ İ.G.Gordin, "Sovmestnaya Rabota Pedagogičeskogo Kollektiva s Komsomoltsami po Rukovodstvu Pionerskoy Drujinoy v Sredney Şkole", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 5, 1953, s.45.

⁴⁰⁰ Yerşova, s.17.

edilmekteydi. Aynı yıl düzenlenen komsomol teşkilatının VII. kongresinde de Komsomol Merkez Komitesi Sekreteri Sergey Saltanov (1904-1937), pioner teşkilatının temel görevinin eğitim faaliyetleri ve çocuklar arasında disiplin anlayışının geliştirilmesi olduğunun altını çizmekteydi.⁴⁰¹

Disiplinin önemi konusunda pionerlere Lenin'in şu sözü hatırlatılmaktaydı: "Köylü ve işçilerde disiplin anlayışı olmadığı sürece, durumumuz umutsuzdur. Bu olmaksızın, kapitalistlere ve onların destekçilerine karşı zafer kazanmamız mümkün olmayacaktır!"⁴⁰² Böylece pionerden beklenen; pioner birliği ve okul tarafından verilen görevleri sıkı bir disiplin anlayışı içinde ve eksiksiz olarak yerine getirmeleri idi.⁴⁰³

Disiplin kavramı, pioner teşkilatının kuralları arasında da yer almaktaydı. Pionerlerden; okulda en başarılı öğrenciler olmaları, sokakta ve sınıfta çocuklara liderlik etmeleri istenmekteydi.⁴⁰⁴ Pionerler, teşkilata kabul törenlerinde, okulda ve pioner birliklerinde kendisine düşen bu görevleri yerine getireceğine dair yemin etmekteydi.⁴⁰⁵

Pioner teşkilatının okul içerisinde üstlenmiş olduğu belki de en önemli görev, öğrencilerin başarı seviyesinin yükseltilmesi için çalışmaktı. Bu nedenle pioner birlikleri, komsomol teşkilatının yönetimi altında, eğitim mücadelesine aktif olarak katılmaktaydı. Pioner birliği içerisindeki her bir pioner, düzenledikleri pioner geceleri, okul gezileri gibi etkinlikler vasıtasıyla öğrencilerin okula hazırlanmasına yardımda bulunmaktaydı.⁴⁰⁶ Bunların yanı sıra çocukların yoklamasını yapmakta ve dersten geri kalanlara yardımcı olmaktaydı. Derse katılmayanların evlerine bizzat giderek bunun nedenini araştırmaktaydı.⁴⁰⁷ Örneğin, 1943 yılında Tula'daki bir okulda 16 çocuğun okula gelmediğini tespit eden pionerler, bizzat bu öğrencilerin evlerine giderek, onların niçin okula gelmediğini araştırdı. Çocukların maddi imkânsızlıklar nedeniyle okula gelemediklerini öğrendiklerinde ise, onlara yardımda bulundu. Pionerler bu çocuklar için; kıyafet, ayakkabı ve ders kitabı temin etti.⁴⁰⁸

Bu duruma bir başka örnek, pioner Viktor idi. Viktor adlı bu öğrenci annesinin hastalığı nedeniyle tüm ev işleri ile kendisi ilgilenmek zorunda kalmış, bu sebeple yabancı dil sınavından düşük not almıştı. Bunun üzerine pioner teşkilatından bir grup pioner görevlisi, pioner teşkilatının bir üyesi olan bu öğrenciye düzenli olarak yardımda bulundu. Pioner

⁴⁰¹ Basov, ss.13,19.

⁴⁰² RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 29.

⁴⁰³ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 30.

⁴⁰⁴ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 116.

⁴⁰⁵ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 30.

⁴⁰⁶ *Materiali o Vsesoyuznom Sorevnovanii Pionerskih Otryadov*, Vilnyus, 1962, ss.14,15.

⁴⁰⁷ Yakovlev, *Zori...*, s.64.

⁴⁰⁸ Mihail Pavloviç Gluşko, *Pioneri i Şkolniki v Velikoy Oteçestvennoy Vayne 1941-1945 Godov*, Moskva, 2000, s.9.

Viktor'un yükünü hafifletmek amacıyla, öğrencinin kızkardeşi kreşe gönderildi ve ayrıca evin ısınması için ihtiyaç duyulan odunun hazırlanmasında da kendisine yardım edildi. Pioneerler, yaptıkları bu yardımlarla öğrencinin okuldaki başarı durumunun yükselmesini sağladılar.⁴⁰⁹

Pioneerlerin okullardaki başarı durumu, pioneer birlik ve grup toplantılarında da sıkça ele alınmaktaydı. Buna örnek olarak, pioneer teşkilatına üye olan 5. sınıf öğrencilerinden Sonya'nın durumu verilebilir. Sonya adlı bu öğrenci, ev ödevini yeteri kadar iyi hazırlamamış, onun durumu pioneer grup toplantısında ele alındıktan sonra aynı gruptaki tüm pioneerler Sonya'nın evine giderek durumun sebeplerini araştırmıştı. Araştırma sonucunda Sonya'nın ev ödevini hazırlamak konusunda tembellik ettiği, günlük çalışma düzenine uymadığı, sınıfta ders esnasında farklı şeylerle uğraştığı görülmüştü. Bu tespitin sonrasında tüm pioneerler, Sonya'nın okuldaki başarı durumunu takip etmeye başladı. Böylece eğitim-öğretim yılının sonuna doğru, Sonya'nın başarı durumunun büyük oranda arttığı saptandı.⁴¹⁰

Pioneer teşkilatındaki bir pioneerin okuldaki başarısı, pioneer birlik toplantılarında taltif edilmekteydi. Bunun nedeni, yapılan bu taltiflerin diğer pioneerlerin okuldaki başarısı için teşvik unsuru olacağının düşünülmesiydi. Böylece her bir pioneer, okuldaki başarısını arttırmak için çalışacak, herhangi bir başarısızlık durumunda ise bu, onun için bir utanç kaynağı olacaktı.⁴¹¹ Nitekim derslerinde başarılı olan çocuklar, bir takdir belgesi ya da pioneer kampına gönderilmek suretiyle ödüllendirilmekteydi.⁴¹²

Pioneer teşkilatının pioneer ve öğrencilerin derslerindeki başarıyı arttırmak ve aynı zamanda onların keyifli vakit geçirmelerini sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği diğer faaliyetler; çeşitli konularda konuşmalar, geziler, toplantı ve söyleşiler düzenlemektir.⁴¹³ Bu amaçla ders aralarında çocuklar arasında oyunlar organize edilmekte; tatil günlerinde ise tiyatro, sinema etkinlikleri, müze ve sergilere geziler düzenlenmekteydi.⁴¹⁴ Özellikle söyleşiler, çocukların eğitim sürecine önemli katkı sağlamaktaydı. Söyleşiler için, mesela bir mühendis okula davet edilmekte ve matematik derslerinin neden öğrenilmesi gerektiğine dair bir konuşma yapmaktaydı. Bu şekilde çocukların matematik dersine olan ilgisinin artırılması hedeflenmekteydi.⁴¹⁵ Okullardaki pioneer birlik toplantılarında da, pioneerleri bilgilendirme amaçlı konuşmalar tertip edilmekteydi. Örneğin, SSCB anayasasının öğretilmesi amacıyla, pek çok pioneer birliğinde 'Büyük Stalin Anayasası', 'Çalışma, Tatil ve Eğitim Hakkı'

⁴⁰⁹ N.İ.Monahov, "Rabota Klassnogo Rukovoditelya s Pionerskim Aktivom", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 2, 1955, s.17.

⁴¹⁰ Levşin, s.42.

⁴¹¹ "Pionerskaya Organizatsiya v Borbe za Znaniya", **Vojatny**, Sayı: 1, 1948, s.5.

⁴¹² "Elacı Şagirdler Mukafatlanır", **Azerbaycan Pioneri**, 4 Haziran 1939.

⁴¹³ Yakovlev, **Zori...**, s.74.

⁴¹⁴ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 25.

⁴¹⁵ Krupskaya, **Drug...**, s.104.

başlığıyla konuşmalar yapılmıştı. Pioner birlik toplantılarında ayrıca; coğrafya, biyoloji ve diğer alanlardaki konularda da toplantılar düzenlenmekteydi.⁴¹⁶ Ayrıca Komünist Parti'nin, Sovyet devletinin, Lenin ve yoldaşlarının hayatının ve faaliyetlerinin öğrenilmesi için de çeşitli etkinlikler organize edilmekteydi. Bu amaçla pionerler, bu konular hakkında söyleşiler, sergiler, müzelere ve tarihi önem arz eden bölgelere geziler düzenlemekteydi.⁴¹⁷ Ayrıca bu tarz konuların öğretildiği pioner toplantı ve geceleri de tertip edilmekteydi.⁴¹⁸ Pioner teşkilatının pioner ve öğrencilerin derslerindeki başarıyı arttırmak ve aynı zamanda onların keyifli vakit geçirmelerini sağlamak amacıyla gerçekleştirdiği bir diğer faaliyet, çocuklar için enternasyonal dostluk kulüpleri, sanat, tiyatro, genç teknisyen kulüpleri, dans, kültür ve bilim kulüplerinin organize edilmesi idi.⁴¹⁹

Pionerlerin okullarda üstlendikleri bir başka görev, okul araç-gereçlerinin temini ve okulun daha donanımlı hale getirilmesi için aktif sorumluluk üstlenmektir. Bu amaçla pionerler, kendi elleriyle okul bahçelerini düzenlemekte; spor salonlarının inşasında; fizik, kimya, biyoloji dersleri için gerekli malzemelerin temininde kendi okullarına yardımda bulunmaktaydı.⁴²⁰ Pionerler, okul araç-gereçlerinin tamirine, okul kitaplarının düzenlenmesine ve okul müzelerinin kurulmasına da yardım etmekteydi.⁴²¹ Örneğin, 1949 yılında Saratov'daki 60 numaralı kız okulunda öğrenim gören pionerler, okullarında bir kütüphane kurdu. Bunun için her bir pioner, kendi evinden bir kitap getirdi. Pionerler, getirdikleri bu kitaplardan bir kütüphane teşkil etti.⁴²² 13 Haziran 1952'de ise 27 numaralı Gorki okulundan pionerler, kamplarda çalışarak; coğrafya, matematik ve fizik derslerinde kullanılmak üzere, kendi elleriyle 100'den fazla ders araç-gereci hazırladılar.⁴²³ Pionerlerin bu çalışmaları, yaz aylarında da devam etmekteydi. Çocuklar yaz tatillerinde istirahat etmekle birlikte, sonraki eğitim-öğretim yılı için derslerine hazırlanmakta ve tüm bunların dışında okullardaki çalışmalara yardım etmekteydi. Pionerler mesela; öğrencilerin kütüphanelerden ödünç aldıkları ders kitaplarının öğrencilerden toplanmasına, derslerde kullanılan materyallerin tamirine, yeni ders döneminde gerekli olan ders araç-gereçlerinin hazırlanmasına yardım etmekteydi.⁴²⁴ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda, pionerlerin

⁴¹⁶ A.M.Gelmont, "Pioner: Pomoşniki Učitelya v Borbe za Proçniye Znaniya i Soznatelnyu Distiplinu", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 7, 1950, s.36.

⁴¹⁷ Yakovlev, **Zori...**, s.75.

⁴¹⁸ Drujinin, s.76.

⁴¹⁹ **Material...**, ss.14,15.

⁴²⁰ Yerşova, s.31.

⁴²¹ Nelyubin, s.12.

⁴²² "Drujina Kitapxanası", **Pioner**, Sayı: 4, Bakı, 1949, s.12.

⁴²³ Krivoriçenko, s.9.

⁴²⁴ **V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı**, s.81.

faaliyetleri, savaştan harap olan okulların onarımına odaklandı. Pionerler, öğrencilerin toplumsal çalışmalara yönlendirilmesinde öğretmenlere yardım etti.⁴²⁵

Pioner teşkilatının okullarda yürüttüğü bir başka çalışma, devrim günlerini anma etkinliklerinin düzenlenmesiydi. Bu tür çalışmalar, çocukların ideolojik eğitimi açısından önemliydi. Devrimci bayramların (21 Ocak Lenin'i Anma Günü, 23 Şubat Kızıl Ordu Günü, 8 Mart Kadınlar Günü, 1 Mayıs İşçi Bayramı gibi) kutlanması, pioner teşkilatında özellikle önem verilen bir gelenektir.⁴²⁶ Pionerler, bu devrim günleri için yapılan hazırlıklarda aktif şekilde görev almaktaydı.⁴²⁷ Onlar bu güne özel olarak anne, babalarına, küçük çocuklara ve gazilere verilmek üzere kendi elleriyle hediyeler hazırlamaktaydı.⁴²⁸

Pioner teşkilatının okul içerisinde yürüttüğü ideolojik çalışmalarda pioner odalarının da önemi büyüktü. Bu odalarda din karşıtı ve savaş içerikli köşeler, Lenin ve Stalin köşeleri, pioner gruplarının çalışma planı ve müzik aletleri ile kitap, gazete ve dergiler yer almaktaydı. Pioner odaları aynı zamanda, pioner teşkilatının okul içerisindeki çalışmalarının organize edildiği mekânlardı. Pioner birlik ve pioner grup toplantıları ve yine bu toplantılarda yapılacak konuşmalara hazırlıklar pioner odalarında yapılmakta; bunun yanı sıra oyunlar ve okuma etkinlikleri düzenlenmekteydi.⁴²⁹ Bu odalarda satranç, dama, domino gibi çok sayıda oyun bulunmakta ve duvarlarda her zaman gazetelerin en son sayıları asılı durmaktaydı. Pioner odaları çocukların tenefüslerde dinlenmelerine de imkan vermektedir.⁴³⁰

Sonuç olarak pioner teşkilatı, ders aralarında ve tatil zamanlarında dahi, çocukların eğitim sürecini yakından takip ederek, derslerinde başarılı olanlara ödülleri vererek, onlar için söyleşiler, çeşitli etkinlik grupları, geziler organize ederek pionerlerin derslerdeki başarılarının artmasına katkıda bulundu. Pioner teşkilatının eğitim alanında yürüttüğü çalışmalarda elde ettiği bir diğer başarı, ülkedeki okur-yazar nüfus oranının artırılması oldu. 1930'da Komünist Parti'nin XVI. kongre raporunda; pionerlerin 1.000.000 kişiye okuma-yazma öğrettiği, yaklaşık 500.000 kitap toplayarak bunları köylere gönderdiği ifade edilmektedir.⁴³¹ Pioner teşkilatının, öğrenciler arasında disiplinin sağlanması konusunda da önemli bir başarı kaydettiği görülmektedir. Siyaset bilimci Marguerite J. Fisher'ın kaleme aldığı bir makalede anlatılan bir olay, okullarda çocuklar arasında disiplin anlayışının gelişiminde pioner teşkilatının rolünü göstermek açısından önemlidir:

⁴²⁵ M.M. Meçeva, "Ob Uluçsenii Rabotu Pionerskoy Organizatsii", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 8, 1947, s.48.

⁴²⁶ Yakovlev, **Zori...**, s.74.

⁴²⁷ **Prazdnik Pervoye Maya Pionerskoy Drujine**, Yaroslavskiy Dvoret Pionerov, Yaroslavl, 1947, s.10.

⁴²⁸ **O Rabote Pionerskoy Organizatsii**, s.11.

⁴²⁹ **Pamyatka...**, s.5.

⁴³⁰ "V Pionerskom Komnate", **Pionerskaya Pravda**, 10 Ocak 1939.

⁴³¹ "Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya", **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, s.460.

Rostov'da 4 saattir uçağımızın gelmesini bekliyorduk. Saat 7'de gelmesi gereken uçak, 11'e dek gelemeyecekti. Bu sırada bir öğretmen yanlarındaki çelenkle birlikte bir grup öğrenciyi, uçağımızı beklediğimiz bu 4 saat boyunca nizamlı bir şekilde bir arada tutmayı başarmıştı. Öğretmene, 'çocuklar yerinden ayrılamaz mı?' diye sorduk. Öğretmen 'çocuklar hiçbir yere ayrılamaz!' şeklinde karşılık verdi. 'Bunlar, uçakla Hindistan'dan gelecek ticaret heyetini karşılamak için gelen okulumuzdaki pionerlerdir.' Çocuklar tüm bu 4 saat boyunca sessiz ve neşeli bir şekilde beklediler. 'Onları bu şekilde tutmayı nasıl başarıyorsunuz?' diye sorunca, öğretmen; 'onlara lider olarak seçildiklerini hatırlatıyorum' cevabını verdi.⁴³²

Bununla birlikte, her pioner birliğinde çalışmaların gerektiği şekilde yürütülmediği görülmektedir. Pioner liderlerinden bazıları, üzerlerine düşen sorumlulukları tam olarak yerine getirmemekteydi. Örneğin, *Pionerskaya Pravda* gazetesindeki bir haberde Krasnodarsk'taki pionerlerden birinin, kendi pioner liderleri Vera Vilkova'dan şikayetçi olduğu görülmektedir. Bu şikayet üzerine *Pionerskaya Pravda* gazetesinden yetkililer, bir mektup göndererek durumu Komsomol komitesine bildirdi. Böylece Vilkova'nın yerine bir başka pioner lideri görevlendirildi.⁴³³ Pioner teşkilatı, çocuklar arasında disiplinin sağlanması konusunda yürüttüğü çalışmalarda da kimi zaman sorunlarla karşı karşıya kalmaktaydı. Nitekim pionerlerin kimi zaman disipline uymadığı görülmektedir. Onların bu davranışları, komsomol teşkilatının toplantılarında da sıkça ele alınmaktaydı. Komsomol yetkililerinden pionerlere gönderilen mektuplardan birinde, pionerler tarafından gerçekleştirilen disiplinsizliklerin bir örneği gündeme gelmekteydi. Bu mektupta pionerlerin tramvay altında kalarak yaralanma ve ölümlerine dikkat çekilerek; meydana gelen kazaların pionerlerin dışarıda disiplin kurallarına uymamalarından kaynaklandığı ifade edilmekteydi. Mektupta disiplinin gerekliliğe vurgu yapılmaktaydı.⁴³⁴ Pionerler arasında yaşanan disiplinsizliklerin bir başka örneği, *Pioner* dergisindeki bir haberde yer almaktaydı. Haberde, Moskova'daki bir okulda sınıfta sigara içen pionerlerden bahsedilmekteydi. Bu pionerler, yakalanmalarına rağmen sigarayı bırakmayınca onlardan birinin babası okula çağırılmış ve konu, pioner birlik kurulunda ele alınmıştı. Bunun üzerine pioner, kurulda bir daha sigara içmeyeceğine dair söz vermek zorunda kalmıştı.⁴³⁵

⁴³² Marguerite J.Fisher, "Soviet Theory and Practice in Education", *Social Studies*, Cilt:1, Sayı:6, s.205.

⁴³³ "V Şkolu Poslali Drugogo Vojatogo", *Pionerskaya Pravda*, 16 Ocak 1938.

⁴³⁴ *RGASPI*, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 57.

⁴³⁵ "Kakim Doljen Bit Pioner", *Pioner*, Sayı: 6, Bakı, 1939, s. 65.

1.4.3. Çocuklar Arasında Sosyalist Eğitimin Bir Parçası Olarak Pioner Kampları ve Geziler

Sovyet iktidarının kurulduğu ilk yıllarda, ülke içerisinde çocuklar için çok sayıda pioner kampı açıldı. Pioner kamplarının izci kamplarından farkı, izci kamplarının daha militarize bir yapıya sahip olmasıydı. Pioner teşkilatı, kamplardan bu militarizmi ve yaşamdan kopuk yönü çıkardı.⁴³⁶ Kamp içerisinde çocuklara çeşitli görevler (kamp alanının düzenlenmesi, kamp için gerekli düzeneklerin hazırlanması, mutfak, tarla ve bahçe işleri vb.) verilerek⁴³⁷ ve çocuklar arasında sosyal açıdan faydalı çalışmalar organize edilerek, onlara çalışmaya karşı sevgi aşılanmaya çalışıldı. Pioner kamplarının başlıca hedefi; düzenlenen sohbetlerle sosyalist ideolojinin propagandasını yapmak⁴³⁸ ve çocuklar arasında disiplin anlayışını geliştirmekti. Kamplar, pionerler arasında dostluk bağlarının kuvvetlenmesine ve işbirliği anlayışının gelişmesine de katkıda bulunmakta;⁴³⁹ pionerleri komünal bir yaşama adapte etmekteydi.⁴⁴⁰ Kısaca, kamplarda gerçekleştirilen çalışmalarla öğrencilerin yaz tatillerinden, onların emek ve ideolojik eğitimi maksadıyla istifade edilmekteydi.⁴⁴¹ Pioner kamplarının elbette tek amacı, çocukların ideolojik eğitimi değildi. Bu kamplarda çocukların keyifli vakit geçirmeleri ve dinlenmeleri de sağlanmaktaydı. Özellikle çocukların beden gelişimine yönelik çalışmalar, pioner kamplarının olmazsa olmazıydı.

Kamplar, işlevi açısından üç şekilde kategorize edilmekteydi: genel pioner kampları, sanatoryum kampları ve turistik pioner kampları. Genel pioner kampları, eğitim-öğretim yılının tamamlanmasından sonra şehirden uzak yerlerde çocukların istirahat etmesi ve sağlığını daha da kuvvetlendirmesi amacıyla teşkil edilen kamplardır. Sanatoryum kampları, ağır bir hastalık geçirdikten sonra zayıf düşmüş ve toparlanmaya ihtiyacı olan çocukların gönderildiği kamplardır. Turistik pioner kampları ise, daha büyük yaş grubunda olup fiziksel açıdan daha güçlü olan ve esas olarak turistik faaliyetlere ilgi duyan çocuklar için kurulan kamplardır. Bu kampların asıl amacı, pionerlerin kendi ülkesini yakından tanımalarını sağlamaktır.⁴⁴² Bizim bu başlık altında ele alacağımız kamp türü, genel pioner kamplarıdır.

⁴³⁶ "Detskoye Dvijenije i VLKSM", *Pedagogičeskaya Entsiklopediya*, s.487.

⁴³⁷ **Pioner Lagerlerinin İş Nece Gurulmalıdır**, Azərbaycan LKKİ MK Uşag ve Kençler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1941, s.3.

⁴³⁸ S.V.Dubroviç, **Deyatelnost Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina po Vospitaniyu u Podrostkov Proleterskogo İnternatsionolizma (1922-iyun 1941 gg.)**, Moskva, 1979, s.12.

⁴³⁹ Dubroviç, s.12.

⁴⁴⁰ "Detskoye Dvijenije i VLKSM", *Pedagogičeskaya Entsiklopediya*, s.487.

⁴⁴¹ "Pioner", *Azərbaycan Sovyet Ansiklopedisi*, s.533.

⁴⁴² **V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı**, ss.304, 305.

1.4.3.1. Rusya’ da Pioner Kamplarının Kuruluşu

Rusya’da ilk pioner kampları 1920’li yılların başlarında kuruldu. Sovyet iktidarının ilk yıllarında, pioner kampları da ülke içerisindeki karışıklıklardan etkilendi. Nitekim genellikle ormanlarda kurulan kamplar, o yıllarda bu ormanlar aynı zamanda Beyaz Ordu mensuplarının saklandıkları mekânlar olduğundan, pionerler için tehlike arz etmekteydi. Bu amaçla geceleri, kamplarda keşif kolları kurulmakta ve her pioner yöneticisi, yanında silah taşımaktaydı.⁴⁴³

Pioner kampları ağı, çok kısa bir sürede yaygınlık kazandı. Sovyet yönetiminin kararıyla, pionerler için Kırım’ın güneyinde 16 Haziran 1925’te kurulan ‘Artek’ kampı, en büyük pioner kamplarından biriydi.⁴⁴⁴ Artek pioner kampına sadece en başarılı ve en çalışkan çocuklar katılabilmekteydi.⁴⁴⁵ Kamp 8 farklı pioner-takımından (Gornaya, Morskaya, Lazurnaya, Kiparisnaya, Ozyornaya, Reçnaya, Lesnaya ve Polevaya) meydana gelmekteydi.⁴⁴⁶ Artek pioner kampı, tarihi boyunca çok sayıda tanınmış ismi de ağırladı. Bunlardan biri, Sovyet yazarlarından Arkadi Gaydar’dı. Gaydar, Savaş Sırrı kitabını burada yazdı. İlk kozmonot Yuri Alekseyeviç Gagarin de bu kampta ağırlanan isimlerden biriydi. Bu isimlerin yanı sıra, savaş kahramanları, çeşitli ülkelerden Komünist Parti üyeleri, sanatçılar, yazarlar sıklıkla Artek pioner kampının konduğu oldular.⁴⁴⁷ Bu kampa 1926 yılından itibaren, dünyanın farklı ülkelerinden çocuklar da kabul edilmeye başlandı.⁴⁴⁸ Bunun etkisiyle İsviçre, Almanya, Fransa, Avusturya gibi ülkelerde de, buradaki komünist çocukların katıldığı kamplar açıldı. Sovyetler Birliği’nde pioner kamplarının sayısı, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra hızla artış gösterdi. Bu dönemde çocuklar için çok sayıda dinlenme yerleri kuruldu.⁴⁴⁹ 1949 yılının yaz ayında pioner kamplarında 2.400’den fazla çocuk bulunmaktaydı.⁴⁵⁰

1940’lı yılların sonlarında pioner kamplarına gidemeyip şehirde kalan çocuklar için ‘şehir pioner kampları’ teşkil edildi. Bu kampların ilk örneği, Moskova’nın Kirov rayonundaki okulların, kendi pioner takımlarını pioner kampları esasında düzenlemesiyle ortaya çıktı. Bu teşebbüs olumlu neticelendi ve daha sonra 1950 yılının yazında Moskova, Kiev, Gorki ve başka şehirlerde bu tarz kamplar kurulmaya başlandı. Şehir pioner kampları, yazın kampa gidemeyen çocuklar arasında eğitim çalışmalarını yürütmek ve onların istirahat etmelerini sağlamak amacıyla teşkil edildi. Buradaki çalışmalar yaz dönemi için geçici olarak

⁴⁴³ Anopin ve İogoleviç, s.8.

⁴⁴⁴ Nikişov ve Fligelman, s.25.

⁴⁴⁵ “Segodnya Artek-14 Let”, **Pionerskaya Pravda**, 6 Temmuz 1939.

⁴⁴⁶ “Artek”, **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, Cilt: 1, Moskva, 1964, s.832.

⁴⁴⁷ Zebzeyeva, s.4.

⁴⁴⁸ Dubroviç, s.12.

⁴⁴⁹ **Ob Uçastii...**, s.1.

⁴⁵⁰ **Ob Organizatsii...**, s.3.

kurulan pioner birlikleri aracılığıyla yürütülmekteydi ve kamplarda uygulanan sistem ne ise, yaz dönemi için teşkil edilen bu birliklerde de o sistem uygulanmaktaydı.⁴⁵¹

Pioner kampları, genellikle şehirden uzak ve doğal güzelliğe sahip bölgelerde kurulmaktaydı. Bunun nedeni, pioner ve öğrencilerin fiziki açıdan sağlıklı yetişmeleri idi. Nitekim pioner kampları özellikle yaz aylarında çocukların fiziki eğitim çalışmaları için elverişli bir ortam sağlamaktaydı. Kış aylarında bu çalışmaları yürütmek (özellikle ilk yıllarda bina ve materyal eksiklikleri gibi nedenlerle) zor olmaktaydı.⁴⁵² Bu nedenle kamp zamanları Haziran'ın 15'inden Eylül ayına dek sürmekteydi.⁴⁵³

Çocuklar pioner kamplarına gitmeden önce, bir sağlık taramasından geçmek zorundaydı. Ancak doktordan kampa gitmesi için onay aldıktan sonra kampa katılabilmekteydi.⁴⁵⁴ Pionerlerin sağlık taraması kamp doktoru tarafından da yapılabilmekteydi. Kamp doktoru, kampın ilk üç-dört günü boyunca tüm çocukları tıbbi muayeneden geçirmekte ve onlar için şahsi günlükler hazırlamaktaydı.⁴⁵⁵ Aksi durumda bir pionerin kampa girebilmesi için, sağlık durumunun buna uygun olduğuna dair bir rapor getirmesi şarttı.⁴⁵⁶

Pioner kampında ilk akşam samimi bir havada yapılan konuşmayla, çocuklara pioner kampının kuralları açıklanmaktaydı.⁴⁵⁷ Çocuklar kampın bu ilk gününde, kampı ve kampın çevresini tanımaya çalışmakta; pioner birlik liderleri onlara nöbet yazmakta ve vazifelerini anlatmaktaydı.⁴⁵⁸ Kamplardaki faaliyet planı önceden hazırlandığından, çocuklar kamp süresince neyle uğraşmak istediğini erkenden bildirmek zorundaydı. Kampın ilk günlerinde çocuklar arasında, kamptaki yaşama ve faaliyetlere yönelik onların istek ve dileklerini ölçen anketler yapılmaktaydı. Böylece bu anketin sonuçlarına göre, çocuklar kendi birliklerindeki yaşam kurallarını kendileri tayin etmekteydi. Kampta pionerlerin saat kaçta uyanıp kaçta yatacağı, kahvaltı, öğle ve akşam yemeğini kaçta yiyecekleri, sabah jimnastiği, akşam çayı, yüzme ve boş vakitleri için ayrılacak zaman vb. tüm bunlar önceden planlanmaktaydı. Kampta ikinci gün şenlik ateşi yakılmakta ve pionerler, kendi birlikleri için isim, slogan, şarkı ve amblem seçmekteydi.⁴⁵⁹

⁴⁵¹ V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı, ss. 268, 270.

⁴⁵² Birinci Piyoner Slyotuna, Halk Maarif Komisarlığı, Tiflis, 1929, s.16.

⁴⁵³ 1949 il Pioner Tegvimi, Uşagkençeşr, Bakı, 1948, s.3.

⁴⁵⁴ Lagernaya Pamyatka Pionera, Yaroslavl, 1935, s.4.

⁴⁵⁵ V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı, s.313.

⁴⁵⁶ 1949 il Pioner..., s.13.

⁴⁵⁷ Z.D.Petruhina, Vospitaniye Obşestvennoy Aktivnosti v Pionerskom Lagere, Narodnaya Asveta, Minsk, 1976, s.15.

⁴⁵⁸ V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı, s.313.

⁴⁵⁹ Lagernaya..., ss.5, 6.

Pioner kampları, pioner teşkilatının okullarda yürüttüğü çalışmaların devamına da imkân vermektedir. Pioner kamplarında, farklı okullardan bölge ve şehirlerden pionerleri birleştiren geçici pioner birlikleri teşkil edilmektedir. Bu durum, kalıcı pioner birliklerinde elde edilen deneyimlerin pionerler tarafından kullanımına ve okullarda başladıkları çalışmaları devam ettirmelerine imkân vermektedir. Pioner kamplarında pioner liderleri ve öğretmenler sürekli olarak öğrencilerle birlikte vakit geçirdiği için, bu durum onların çocukları ve onlardaki yetenekleri daha yakından tanımalarına yardımcı olmaktadır.⁴⁶⁰ Pioner kamplarının idarecileri; okul müdürleri, pedagoglar ve büyük yaştaki pioner görevlileriydi. Pioner görevlilerinin çoğunluğu, orta ve yüksek eğitim düzeyine sahipti.⁴⁶¹ Pioner kamplarındaki çalışmalardan sorumlu birim, Komsomol Bölge Komitesi'nin pioner birimidir.⁴⁶²

Uzun bir eğitim-öğretim yılının ardından düzenlenen pioner kampları, çocuklar için keyifli zaman geçirmenin, yeni yetenekler kazanmanın bir vasıtasıydı.⁴⁶³ Bu amaçla çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmekteydi. Örneğin, pionerler; fotoğraf, sinema, sağlık gibi gruplardan birini tercih etmekte ve ona üye olmaktadır. Kamplarda ayrıca; edebiyat, klasik müzik ya da Sovyet liderlerinin tanıtılmasına yönelik geceler organize edilmekte, bunun dışında savaş oyunları, yürüyüşler ve ormanlara geziler düzenlenmektedir.⁴⁶⁴ 5. sınıf öğrencisi pioner Maşa Masalskiy, pioner kampında nasıl vakit geçirdiklerini, *Pioner* dergisine gönderdiği mektupta şu sözlerle ifade etmekteydi: “Kampta vakit geçirmek çok eğlenceli. Buradaki herşeyi çok seviyorum. Kampta spor yapıyoruz, oyunlar oynuyor ve yürüyüşe çıkıyoruz.”⁴⁶⁵

Pioner kamplarında özellikle beden eğitimi faaliyetleri önemli yer tutmaktaydı. Beden eğitimi, pioner teşkilatının tüzüğünde de yer almaktaydı. Burada, bir pionerin sosyalizmin inşasına katılmak için, daima sağlıklı olmasının gerekli olduğuna vurgu yapılmaktaydı.⁴⁶⁶ Yine pioner yasaları içerisinde yer alan maddelerden birinde, ‘pioner sağlıklı ve güçlü olmalı; her sabah jimnastik yapmalı, daima temiz ve bakımlı olmalıdır’ denilmektedir.⁴⁶⁷ Kalinin de bir konuşmasında çocukların bedensel ve ruhsal sağlığının önemine dikkat çekmekte ve ‘eğer okullarımıza ruhsal ve bedensel bozukluğu bulunan insanları alırsak, o zaman bu ne işe

⁴⁶⁰ Petruhina, ss.7,8.

⁴⁶¹ RGASPI, f. M-1 op. 23 d. 1361 l. 52.

⁴⁶² RGASPI, f. M-1 op. 23 d. 1361 l. 53.

⁴⁶³ Lagernaya..., s.3.

⁴⁶⁴ Lagernaya..., s.10.

⁴⁶⁵ “Letom v Şkole”, *Pioner*, Sayı: 6, 1955, s.34.

⁴⁶⁶ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 44.

⁴⁶⁷ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 6.

yarayacak? Biz, sağlıklı bir nesil, sağlıklı erkekler ve sağlıklı kadınlar yetiştirmek zorundayız' demektedir.⁴⁶⁸

Pioner teşkilatında beden eğitimi çalışmaları iki yönlüydü. Bunlardan ilki belli bir fiziksel eğitim çalışması; diğeri ise kişisel hijyen ve çevre temizliği eğitimi. Kişisel hijyen ve çevre temizliği eğitimi, dişlerini düzenli fırçalamak, yemekten önce ellerini yıkamak, evin temizliğine yardım etmek gibi faaliyetleri kapsamaktaydı.⁴⁶⁹ Sigara içmemek ve alkol kullanmamak da, pioner kurallarından biriydi.⁴⁷⁰ Bunların yanı sıra yaşadığı odayı düzenli tutmak, odayı gündüz ve gece havalandırmak, kıyafetlerinin temizliğine özen göstermek, doğru ve düzenli beslenmek vb. tüm bunlar kişisel hijyen ve çevre temizliği eğitiminin bir parçasını oluşturmaktaydı.⁴⁷¹

Beden eğitimi çalışmalarının diğeri yönü, düzenlenen fiziksel aktivitelerdi. Bu amaçla kamp içerisinde geniş spor sahaları, stadyum ve tenis kortları kuruldu.⁴⁷² Bu spor aktiviteleri, kampın günlük rejimi içerisinde ayrılan zamanla sınırlıydı. Bunlar gün içerisinde; sabah jimnastiği, spor saati ve toplu spor müsabakaları şeklinde kategorilere ayrılmaktaydı.⁴⁷³ Pioner kamplarında her gün spor müsabakaları düzenlenmekte, jimnastik yapılmakta, çeşitli oyunlar organize edilmekteydi.⁴⁷⁴ Bununla birlikte her çocuk spor aktivitelerine katılamazdı. Çocuklar sağlık durumlarına göre, doktor tarafından kategorilere ayrılmakta ve bu sonuca bakılarak spor aktivitelerine dâhil edilmekte ya da edilmemektedir.⁴⁷⁵

Spor faaliyetleri dışında çocukların fiziksel eğitiminde önemli olan bir diğeri vasıta, pioner oyunlarıydı. Özellikle Krupskaya bu konuya dikkat çekmekteydi. Krupskaya, pioner teşkilatının gündelik hayatının daha canlı ve eğlenceli olması gerektiğine vurgu yapmakta ve bu noktada oyunların önemli olduğunu belirtmekteydi. Çünkü oyunlar, çocuğun sadece fiziksel gelişimi için değil, zihinsel açıdan gelişimi ve girişkenliğinin artırılması, onlardaki kolektif hislerin gelişimi için de önemliydi.⁴⁷⁶ Aynı şekilde Sovyet eğitimcilerinden Anton Semenoviç Makarenko (1888-1939) da, faaliyetlerinde oyuna yer vermeyen bir çocuk teşkilatının gerçek bir çocuk teşkilatı olamayacağını; oynusuz bir eğitimin, gerçek bir Sovyet eğitimi olmayacağını ifade etmekteydi.⁴⁷⁷ Oyunlar vasıtasıyla çocukların kolektivist yönü,

⁴⁶⁸ M.İ. Kalinin, "O Vospitatelnoy Rabote v Pionerskoy Organizatsii", **Vojatny**, Sayı: 11, 1948, s.12.

⁴⁶⁹ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 26.

⁴⁷⁰ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 120.

⁴⁷¹ "Detskoye Dvijeniye i VLKSM", **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, s.480.

⁴⁷² M.S. Novikov, "N.K.Krupskaya o Pionerskoy Dvijenii", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 8, 1955, s.127.

⁴⁷³ S.M.İvanov, **Fizkultura Pionerov**, Saratovskoye Gosudarstvennoye İzd-vo, Saratov, 1935, s.14.

⁴⁷⁴ **Ob Organizatsii...**, s.5.

⁴⁷⁵ İvanov, s.12.

⁴⁷⁶ Novikov, s.123.

⁴⁷⁷ L.İ. Bojoviç ve T.İ.Konnikova, "Formirovaniye Liçnosti Sovetskogo Şkolnika v Protsesse Pionerskoy Raboti", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 2, 1954, s.25.

disiplin anlayışı, birlikte arkadaşlık içerisinde hareket etme duygusu ve cesareti gelişmekteydi. Komsomol teşkilatının XI. kongresinde de çocukların sağlıklı gelişimi için spor aktiviteleri ve oyunlara geniş yer verilmesinin gerekli olduğunun altı çizilmekteydi.⁴⁷⁸

Pioner oyunları; fiziksel eğitime yönelik oyunlar ve politik gelişime yönelik oyunlar şeklinde kategorize edilmekteydi. İkinci tip oyuna çocuğun katılımı, onun sadece ele alınan konuyu anlamasını sağlamakla kalmamakta; ona bunu bizzat yaşatmaktaydı. Kamp oyunları kollektif bir anlayışla düzenlenmişti. Nitekim bu oyunlar, pionerler arasındaki birliğin güçlü bir aracıydı.⁴⁷⁹ Kamplarda oynanan pioner oyunlarından biri, ‘Balık Tutmaca’ oyunuydu. 10-12 yaş grubundaki çocuklara yönelik olan bu oyunda balık yakalama ipi kemerlere bağlanır ve bundan sonra çocuklar kaçışmaya başlardı. Çocuklar ayaklarıyla üstüne basmak suretiyle bu ipleri yakalamaya çalışır ve en çok ipi tutan kişi kazanırdı. Bir diğer kamp oyunu 10 yaşından büyük çocuklar için olan ‘Tilki Baba’ adlı oyundu. Bu oyunda bir kişi tilki baba ve diğerleri avcı olurdu. Tilki baba olan kişi, kendisine verilen 10 dk süre içerisinde, yerlere ipucu olarak kâğıt parçaları dökerek saklanacağı yere gider ve ipucu olarak bıraktığı en son kâğıt parçasından 5-6 adımlık mesafe uzaklıkta bir yere gizlenirdi. Diğer çocuklar, tilki babanın bıraktığı kâğıt parçalarından onu bulmaya çalışır ve tilki babayı ilk bulan kişi kazanırdı. Bunun dışında 12 yaşından büyük çocuklara yönelik olan ‘Kazan’ ve ‘Kim Güçlü’ oyunları ve 10 yaşından büyük çocukların oynadığı ‘Yurtsuz Tavşan’ ve ‘Seyyah’ oyunları da vardı.⁴⁸⁰

Kamp içerisinde düzenlenen spor müsabakaları, oyunlar ve geziler, çocukların uzun bir eğitim yılının ardından kamplara katılımının sağlanması ve bu ortamın çocuklar için daha eğlenceli bir hale getirilmesi için de gerekliydi. Öyle ki, kamplarda düzenlenen konuşmaların bile uzun ve sıkıcı olmamasına dikkat edilmekteydi.⁴⁸¹ Komsomol Merkez Komitesi’nin “1949’da Pioner Kamplarının Düzenlenmesi Hakkında” başlıklı kararnamesinde, kamplarda yapılan konuşmaların düzenlenme aralığının sık olmaması ve yine bu konuşmaların 15-20 dakikayı aşmaması gerektiği belirtilmekteydi.⁴⁸²

1.4.3.2. Pioner Kamplarının ve Gezilerin Sovyetleştirme Sürecine Katkısı

Her ne kadar pioner kampları ile ilgili olarak akla ilk gelen çocuklar için eğlenceli vakit geçirme, dinlenme mekânları olsa da, buralarda çocuklar sadece oyun oynayıp şarkı söylememekte, aynı zamanda komünist eğitimin bir gereği olan topluma yararlı faaliyetlerde

⁴⁷⁸ N.Studenetskiy ve V.Yakovlev, **İgri Pionerov**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1950, ss.3,4.

⁴⁷⁹ “Detskoye Dvijeniye i VLKSM”, **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, s.485.

⁴⁸⁰ “Lagerde Oyunlar”, **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1937, ss.53, 54.

⁴⁸¹ “Pionerskaya Organizatsiya Letom”, **Vojatıy**, Sayı: 5, 1948, s.2.

⁴⁸² “Usilit Vospitatelnuyu Rabotu s Pionerami v Lageryah”, **Vojatıy**, Sayı: 6, 1949, s.1.

bulunmaktaydı.⁴⁸³ Bu tür faaliyetler, çocukların ideolojik eğitiminde önemliydi. Pionerler, bu faaliyetler kapsamında, kamplarda spor ve oyun alanlarının kurulmasından, kamp etkinlikleri sırasında kullanılacak masa ve bankların yapımına, çiçek dikiminden *kolhoz* çalışmalarına dek yardımda bulunmaktaydı.⁴⁸⁴ Yani pioner kampları sadece bir dinlenme yeri değil, çocukların sosyalist eğitime yönelik çalışmaların bir parçasıydı.⁴⁸⁵ Komsomol Merkez Komitesi'nin kararnamesinde pioner kamplarının, çocuklara 'çeşitli yetenekler kazandıran, onlara toplumsal hijyeni, güneş ve sudan nasıl istifade edeceklerini öğreten bir kurum' olması gerektiğine vurgu yapılmaktaydı.⁴⁸⁶

Pioner kamplarında çocuklar, doğrudan yaşamla tanışmaktaydı. Pionerler burada sadece Sovyet halkının nasıl yaşadığı ya da onların önünde ne tür görevler bulunduğuyula ilgilenmekle kalmamakta; doğrudan ormanlarda, *kolhozlarda* bulunmak suretiyle bu problemlerin nasıl çözüleceğini yaşayarak öğrenme imkânı elde etmekteydi. Burada çocuklara *kolhoz* çalışanları, öğretmenler, işçiler tarafından komünist inşanın başarıları ve ayrıca Sovyet ülkesinin bilim ve teknikte elde ettiği gelişmeler hakkında bilgi verilmekteydi.⁴⁸⁷ Nitekim pioner kampları genellikle, çocukların *kolhoz*, hayvan çiftlikleri gibi üretim alanlarıyla tanışabileceği yerlere yakın bölgelerde konumlanmıştı. Pionerlerin buralarda çalışan kişilerle tanışması, çocukların emeğe karşı duyduğu saygıyı ve yetişkinlerin çalışmalarına dâhil olma isteğini arttırmaktaydı.⁴⁸⁸ Daha çok ormanda ya da su kenarlarında bulunan pioner kampları, doğa ya da alan araştırma çalışmalarının düzenlenmesine de imkân vermektedir.⁴⁸⁹ Bu çalışmalar çocukların sadece toplumsal becerilerini geliştirmekle kalmayıp onların düşünce ve hayal gücünün de artmasını sağlamakta, küçük de olsa kendi başlarına işleri öğrenmelerine yardımcı olmaktadır.

Kamplardaki ideolojik eğitimde sosyo-politik içerikli konuşmalar da önemli vasıtalar. Bu konuşmaların içeriği, örneğin, 'Komünist Parti'nin XIX. Kongresi', 'Kapitalist Ülkelerde Çocuk', 'Neden her yıl milyonlarca insan ölüyor?' gibi sosyo-politik olaylardan oluşmaktaydı.⁴⁹⁰ V.Kaspina'nın makalesinde bu konuşmalarla amaçlananın, dünyada meydana gelen sosyo-politik olayların sebeplerinin çocuklar tarafından anlaşılması olduğu belirtiliyorsa da, yapılan bu konuşmaların başlıca hedefi, çocuklara Sovyet ülkesini tümüyle

⁴⁸³ G.G. Prokaza, **V Pionerskom Lagere**, Gosuderstvennoye İzd-vo, Kişinev, 1963, s.4.

⁴⁸⁴ "Trud Na Obşuyu Polzu", **Vojatıy**, Sayı: 5, 1948, s.20.

⁴⁸⁵ N.V.Dobretsova, **Ekologiçeskoje Vospitaniye v Pionerskom Lagere**, Agropromizdam, Moskva, 1988, s.6.

⁴⁸⁶ **Lagernaya...**, s.3.

⁴⁸⁷ Petruhina, s.7.

⁴⁸⁸ Dobretsova, s.7.

⁴⁸⁹ Petruhina, s.10.

⁴⁹⁰ V.Kaspina, "Rabota s Pionerami v 5-7 Klassah po İdeyno-Politiçeskomu Vospitaniyu", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 6, 1953, s.25.

pozitif yönleriyle tanıtmak ve başta ABD olmak üzere kapitalizmin mevcut olduğu ülkeler hakkında olumsuz bir imaj yaratmaktı. Bunun yanı sıra, pioner kamplarındaki çocuklarla; İkinci Dünya Savaşı gazileri, ilk pionerler, pioner liderleri ve komsomol üyeleri arasında tanışma etkinlikleri organize edilmekte; bu şekilde çocuklarda anavatana karşı sevgi uyandırılmaktaydı. Yapılan söyleşilerde, *kolhoz*lardaki çalışmalarda, orman gezilerinde ya da film izlerken, kısaca kamptaki her ortamda çocuğa politik eğitim verilmekteydi.⁴⁹¹

Kamplarda yürütülen ideolojik çalışmaların önemli bir parçası da, yürütülen din karşıtı kampanyaydı. Örneğin, Ateizm ve Din Tarihi Müzesi'nden görevliler, pioner kamplarına gelerek çeşitli konularda konuşmalar yapmaktaydı. Bu konuşmalar çocukların yaş özellikleri dikkate alınarak belirlenmekteydi.⁴⁹²

Tablo 4: Pioner Kamplarında Din Karşıtı Konuşma Temaları

Pioner Birlikleri	Konuşma Temaları
I.Pioner Birliği	"İnsan, Tanrı ve Uzay"
II.Pioner Birliği	"Kutsal Kitap mitinin yıkılması"
III.Pioner Birliği	"Dinin zararı nedir?"
IV.Pioner Birliği	"Sovyet kozmonotları, uçuşları sırasında neler gördüler"
V.Pioner Birliği	"Tabiattaki mucizeler"
VI.Pioner Birliği	"Yeryüzünde hayat nasıl oluştu?"
IX.Pioner Birliği	"Dinde ve bilimde insanın ortaya çıkışı"
X.Pioner Birliği	"Din neden ve nasıl ortaya çıktı?"
XI.Pioner Birliği	"Uyku ve rüyalar"

Kaynak: *Ateistiçeskoye Vospitaniye v Pionerskom Lagere*, Leningrad, 1964. s.4.

Kamplarda yürütülen din-karşıtı kampanyalarda önemli araçlardan biri, kamp kütüphaneleriydi. Bu kütüphanelerde; doğanın kanunları, dünyanın oluşumu, dinin ortaya çıkış sebepleri gibi din karşıtı içeriğe sahip kitaplar yer almaktaydı. Bu kitaplar okunduktan sonra, pioner birlik ve gruplarında tartışılmaktaydı.⁴⁹³

Kamplarda yürütülen ideolojik çalışmalarda, Komünist Parti propagandası da yapılmaktaydı. Özellikle Komünist Parti'nin çalışmaları ya da Komünist Parti'nin yeni programı hakkında bilgi verici konuşmalar düzenlenmekteydi. Bu konuşmalar kamplardaki

⁴⁹¹ Petruhina, ss.19, 22.

⁴⁹² *Ateistiçeskoye...*, s. 4.

⁴⁹³ *Ateistiçeskoye...*, s.12.

eğitimciler tarafından yapılabildiği gibi, daha büyük yaştaki pionerler tarafından da yapılabilmektedir.⁴⁹⁴

Pionerlerin sosyalist eğitiminde kampların yanı sıra önemli rollerden birini, düzenlenen geziler oynamaktaydı. Pioner kamplarında olduğu gibi bu gezilere de sadece sağlığı buna elverişli olan çocuklar katılabilmektedir. Bunun için onlar öncelikle, tıbbi muayeneden geçirilmektedir. Pioner birlik lideri, geziye katılacak olan çocukları belirledikten sonra, gezinin amaç ve vazifelerini (pioner ve öğrencilerin yolda nelerle karşılaşabileceği, yapılacak olan bu seyahatin çocuklara ne tür bilgiler kazandıracağı, ne tür materyaller toplayacakları, gezi sırasında ne tür zorluklarla karşılaşabilecekleri ve bunların üstesinden nasıl gelecekleri şeklindeki bilgileri) içeren bir plan hazırlamaktaydı. Hazırlanan bu plan pioner birlik toplantısında müzakere edilmektedir. Bu müzakere sırasında pionerler de kendi tekliflerini sunmaktaydı.⁴⁹⁵

Geziler uzun süreli olabildiği gibi, 2-3 günlük kısa süreli turistik geziler de düzenlenmektedir. Gezilerde belirli görevleri yerine getirmek üzere çeşitli görevliler bulunmaktaydı. Bunlardan ilki, geziye katılan çocukların güvenliğinden ve pioner birliğinin düzeninden sorumlu olan pioner birlik başkanıydı. Bir diğeri, yiyeceklerin envanteri ve satın alınımından sorumlu *starşina*'ydı. Ayrıca birliğin günlüğünün tutulmasından sorumlu bir görevli ve yaralanma durumlarında ilk yardımdan sorumlu *medrabotnik* (sağlık görevlisi) bulunmaktaydı. Diğer görevliler ise; her türlü oyun ve spor müsabakalarının düzenlenmesinden ve sabah jimnastiğinden sorumlu olan *fizorg* ile bir fotoğrafçı ve ayakkabıların tamirinden sorumlu olan kişiydi.⁴⁹⁶

Gezilerin çocukların ideolojik eğitimine katkılarının biri, pionerler arasında emek eğitimini güçlendirmektir. Emek eğitimi, pionerlerin kolektif emeği benimsemesini, toplumsal hayatın bir temeli olarak üretim süreciyle tanışmasını kapsamaktaydı. Geziler, pionerlerin farklı üretim alanlarını tanımalarını da sağlamaktaydı.⁴⁹⁷ Örneğin, *kolhoz*lara düzenlenen gezilerle, pionerler buralardaki çalışmaları bizzat gözlemlemekte ve bostanların işlenmesine, hasat işlerine yardımda bulunmaktaydı.⁴⁹⁸ Fabrikalara yapılan gezilerde ise örneğin, devrim olaylarına tanık olan işçilerin bulunduğu fabrikalar seçilmekte ve burada toplantılar düzenlenmektedir. Devrim sürecini yaşayan işçiler, bu süreçte bizzat dâhil oldukları mücadeleler ve ayrıca fabrikanın devrim sürecindeki gelişimi hakkında bilgiler vermektaydı.

⁴⁹⁴ Prokaza, s.6.

⁴⁹⁵ V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı, ss.268, 270, 291.

⁴⁹⁶ Pioner-Turist, Krasnoyarski Krayevoy İnstitut, Krasnoyarsk, 1959, s.9.

⁴⁹⁷ "Detskoye Dvijenije i VLKSM", Pedagogičeskaya Entsiklopediya, s.481.

⁴⁹⁸ Drujinin, s.77.

Fabrikalara yapılan geziler, hem çocuklarda ülkelerinin fabrikalarına karşı sevgi uyandırılması ve hem de onların buradaki üretim faaliyetlerini yakından görmeleri açısından önemliydi.⁴⁹⁹ Örneğin, Kalinin’de Redginsk okulu pioner ve öğrencileri için cam fabrikasına bir gezi düzenlenmişti. Bu gezi sayesinde çocuklar, camın nasıl eritildiğini, camdan ne tür materyaller hazırlandığını bizzat görme imkânı bulmuştu. Bu geziye katılan öğrencilerden N.Kuznetsova ve V.İvanov gezi ile ilgili tecrübelerini şu şekilde paylaşmaktaydı: “Bu yıl düzenlenen en ilginç gezimiz, cam fabrikasına yapmış olduğumuz geziydi... Camın pişirildiği fırının en yakınına giderek, bu süreci yakından gözlemledik. Daha sonra makinelerle camdan nasıl şişe, sürahi, levha hazırlandığını izledik.”⁵⁰⁰

Gezilerin bir başka amacı da; çocukların Stalin ve Lenin’in, Sovyet kahramanlarının, komsomol teşkilatının, Sovyet şair, ressam, bilimadamı ve yazarlarının hayatı ve faaliyetleriyle ilgili mekânları yakından tanımalarını sağlamaktır.⁵⁰¹ Bu amaçla düzenlenen gezilerde çocuklardan; örneğin, ‘ilk Marksist gruplar’, ‘*Iskra*’ (Kıvılcım) gazetesi ve bu gazetenin Rusya’nın sanayi merkezlerindeki işçilere dağıtımı’, ‘devrim öncesi gizli toplantılar ve gruplar’, ‘1905-1907 devrimlerine proleterlerin ve köylülerin katılımı’, ‘Bolşeviklerin İç Savaş yıllarındaki mücadeleleri gibi’ konularda materyaller toplaması istenmekteydi. Aynı zamanda çocukların savaş gazileri ile görüşmeler yapması da sağlanmaktaydı.⁵⁰² Bu amaçla gerçekleştirilen gezilerden biri, komsomolun kuruluşunun 30. yıldönümü vesilesiyle, 1948 yılının yaz ayında pioner teşkilatı tarafından tertiplenen geziydi. Bu gezi, komsomol teşkilatının tarihinde önemli yere sahip mekânlara düzenlenmişti.⁵⁰³

Gezilerin bir diğer amacı ise, çocukların Sovyet ülkesini yakından tanımalarını sağlayarak onlarda Sovyet ülkesine karşı sevgi oluşturmaktır. Bu noktada özellikle 1930’lu yıllarda ortaya çıkan ekolojik gezilerin önemi büyüktü. Bu hareket çerçevesinde, pionerler arasında, bulundukları bölgenin tabiatını araştırmak üzere geziler düzenlenmeye başladı.⁵⁰⁴ Ekolojik geziler, özellikle bahar ve yaz aylarında düzenlenmekteydi. Bu geziler kitlesel geziler ya da grup gezileri şeklinde olmak üzere iki şekilde yapılmaktaydı. Çocukların sayısal çoğunluğuna göre geziler, 30-40 kişilik ya da daha büyük gruplar halinde düzenlenmekteydi.⁵⁰⁵ Pioner-turistler, çeşitli uzmanlık alanlarına göre, jeolog, botanikçi,

⁴⁹⁹ L.N. Tovbin, "Pionerskaya Organizatsiya v Şkole", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 1, 1938, s.100.

⁵⁰⁰ “Na Stekolnom Zavode”, **Pioner**, Sayı: 10, Moskva, 1955, s.57.

⁵⁰¹ N.İvanova, "Pionerskaya Organizatsiya Moskvı Nakanune XI S’ezda VLKSM", **Vojatıy**, Sayı: 3, 1949, s.6.

⁵⁰² Yerşova, s.3.

⁵⁰³ İvanova, s.6.

⁵⁰⁴ “Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya”, **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, s.460.

⁵⁰⁵ **Naturalistiçeskaya Rabota v Pioner-Lagere v Letniy Period**, İzd-vo Başnarkomprosa, Ufa, 1936, s.3.

zoolog, topograf, meteorolog şeklinde, iki-üç kişilik gruplara ayrılmaktaydı.⁵⁰⁶ Ekolojik geziler; doğa ya da çayırlara, bahçe ya da göllere yapılabilmekteydi.⁵⁰⁷ Bu açıdan özellikle pioner kamplarının kurulduğu ormanlar, önemli bir eğitim alanıydı. Bu eğitim bilhassa, doğal ortamdan uzakta yaşayan şehirli pionerler açısından daha da önemliydi. Doğa eğitimi, çocukların anavatana karşı duyduğu sevgiyi arttırmanın, onların fiziksel ve psikolojik sağlığını ve aynı zamanda onlardaki estetik duyguları güçlendirmenin bir vasıtası olarak görülmekteydi.⁵⁰⁸

Ekolojik gezilerin bir diğer çeşidi, her bir pioner grubunun farklı bölgelere yaptığı gezilerdi. Örneğin, bir pioner grubu Ukrayna'ya giderken, bir diğeri Gürcistan'a ve bir başkası Özbekistan'a gitmekteydi. Pionerler, gittikleri bu bölgelerde o bölgenin iklimi, manzarası, flora ve faunası, oradaki insanların yaşam biçimi ve kültürü hakkında bilgiler toplamaktaydı. Gezi bitiminde ise, edindikleri bu bilgileri, pioner birlik toplantısında, başka bölgeleri ziyaret eden diğer pioner gruplarıyla paylaşmaktaydı.⁵⁰⁹ 1932-1933'te Kazakistan, Kuzey Kafkasya ve Volga'ya üç ayrı pioner gezisi düzenlendi. Pionerler, buradan elde ettikleri verileri bilimsel kurumlara verdiler. Dördüncü büyük pioner gezisi ise, 1934'te Altay bölgesine yapıldı.⁵¹⁰

Çocuklar bu ekolojik geziler sayesinde kampların çevresindeki doğayla tanışmakta ve doğada araştırmalarda bulunmaktaydı.⁵¹¹ Bu gezilerde çocuklardan örneğin, bulundukları bölgenin yeryüzü şekillerini incelemeleri ve yeryüzü şekillerinden hareketle o bölgenin jeolojik geçmişini öğrenmeleri; araştırma bölgesindeki dağ yapısı, mineralleri gibi bilgileri iyice öğrendiklerinde ise, bölgenin yer altı yapısını anlatmaları istenmekteydi.⁵¹² Pionerler bu gezilerde maden aramaları da gerçekleştirmekteydi.⁵¹³ Bunun yanında hayvanları ve bitkileri yakından tanıma fırsatı yakalamakta ve gezilerde gözlemledikleri olaylar için günlük tutarak gözlemlerinin sonuçlarını arkadaşlarıyla paylaşmaktaydılar.⁵¹⁴ Bu gezilerde pionerler sadece gözlem yapmakla kalmamakta, buna ek olarak, tıpkı kamplarda olduğu gibi, *kolhoz* ve ormanlardaki çalışmalara da yardımda bulunmaktaydı.⁵¹⁵ Gezinin ardından kampa dönüştü

⁵⁰⁶ **Pioner-Turist**, s.9.

⁵⁰⁷ **Naturalistiçeskaya...**, s.3.

⁵⁰⁸ Dobretsova, s.6.

⁵⁰⁹ Gelmont, s.36.

⁵¹⁰ Yakovlev, **Zori...**, s.74.

⁵¹¹ İ.D.Zvereva (Ed.), **Ekolojiçeskoye Dvijiye Pionerov i Şkolnikov**, Moskva, 1990, s.11.

⁵¹² **Organizatsiya Poiskovo-İssledovatel'skoy Raboti po Geografii v Hode Vsesoyuznoy Turistskoy Krayevedçeskoy Ekpeditsii Pionerov i Şkolnikov**, Moskva, 1983, ss.11,12.

⁵¹³ Nelyubin, s.12.

⁵¹⁴ **Naturalistiçeskaya...**, s.6.

⁵¹⁵ V.V.Lebedinskiy, **Pionerskaya Organizatsiya v Period Vosstanovleniya Narodnogo Hozyaystva i Dalneyşego Razvitiya Sotsialistiçeskogo Obşestva v 1946-1958 Godah**, Moskva, 1973, s.18.

pionerlere, gözlemlediklerinin tespiti, gerekli çizimleri yapmaları ve elde edilen materyalleri düzenlenmeleri için biraz zaman verilmekteydi. Bu süre zarfında, çocukların ekolojik gezi sırasında temin ettikleri örnekler; tablo, dergi, albüm, duvar gazetesi ya da makale haline dönüştürülmekte ve sonra ya kamplardaki pioner köşelerinde⁵¹⁶ ya da etnografya müzesinde sergilenmekteydi.⁵¹⁷ Özetle, ekolojik geziler; hem çocukların botanik, zooloji, coğrafya gibi alanlardaki bilgilerini arttırmaya hem de onlarda Sovyet vatanına bağlılık duygusunun yaratılmasına yardımcı olmaktaydı.⁵¹⁸

7 Ocak 1948'de üçüncü kez 'Tüm Birlik Genç Gezginler' toplantısı yapıldı. Bu toplantıya 3 milyon pioner-gezgini temsilen, Sovyetler Birliği'nin tüm cumhuriyetlerinden delegeler katıldı. Toplantıya katılan delegelere 'Genç Gezgin' nişanı verildi.⁵¹⁹ Bu toplantıda önemli bir karar da alındı. Alınan bu kararda, 'Genç Gezginler'in yapmış oldukları gezilerden elde ettikleri malumatın bir kitap haline getirileceği ifade edilmekteydi.⁵²⁰

Sonuç olarak, gerek kamplarda yürütülen çalışmalar, gerekse ülke içerisinde düzenlenen geziler, pionerlerin ülkelerini yakından tanımalarına, anavatana karşı bağlılıklarının artmasına ve fiziksel olarak daha dayanıklı hale gelmelerine katkıda bulundu. 1940'ların sonlarında yaklaşık 9.5 milyon pioner ve öğrenci, pioner liderleri ve öğretmenlerinin gözetiminde ülke içinde geziler düzenledi.⁵²¹ 1947'de bu gezilere katılan pioner ve öğrencilerin sayısı 3 milyondur.⁵²² 1949 yılında gerçekleştirilen ekolojik gezilere ise, 5 milyondan fazla sayıda pioner ve öğrenci katıldı. Bu gezilerde 'Genç Doğa Bilimciler', öğretmenlerinin ve pioner liderlerinin yönetimi altında çok sayıda bahçenin kurulması ve çiçeklerin yetiştirilmesi için yaz boyunca çalıştı. Pionerler bu çalışmaları sırasında, okullarda kullanılmak üzere çok sayıda görsel ders aracı topladılar.⁵²³ Yapılan bu geziler, öğrencilerin o yıllara ait öğrenim programlarının hafızalarına kazınmasını sağladı. Ayrıca yapılan gezinin içeriğine (coğrafya, tarih, biyoloji, jeoloji) göre, çocukların o konudaki bilgilerinin derinleşmesine katkıda bulundu.⁵²⁴

⁵¹⁶ D.Çentsov, **Ekskursii i Turizm v Pionerskom Lagere**, Tsentrelnaya Detskaya Stantsiya Narkomprosa, Moskva, 1940, ss.14,26.

⁵¹⁷ **Organizatsiya...**, s.13.

⁵¹⁸ Dobretsova, s.6.

⁵¹⁹ Nikişov ve Fligelman, s.68.

⁵²⁰ "Pionerler Kitap Yazırlar", **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1948, s.12.

⁵²¹ Yerşova, s.23.

⁵²² Lebedinskiy, **Pionerskaya...**, s.18.

⁵²³ **Ob organizatsii...**, s.1.

⁵²⁴ Gelmont, s.35.

1.4.4. Pioner Teşkilatının Ülke Ekonomisine ve Orduya Yardımları

Sovyetler Birliği'nde eğitim, 'topluma yararlı faaliyetler'le birlikte yürütülmekteydi. Çocuklar ve gençler; fabrika ve işletmelerde, inşaat ve hasat çalışmalarında gönüllü olarak görev üstlenmekte; bunun yanı sıra orduya yardım için de çeşitli faaliyetler organize etmekteydi. Bu tür faaliyetlerin, çocukların hayata ve topluma bakışında komünist bir anlayışın geliştirilmesine yardımcı olacağına inanılmaktaydı.⁵²⁵ Krupskaya, pionerlere yazdığı mektuplardan birinde; "Pioner olmak demek, çevresindeki yaşamın iyileştirilmesine aktif şekilde katılmak demektir" açıklamasında bulunmaktaydı.⁵²⁶ Krupskaya'ya göre; toplumsal açıdan faydalı işler, her bir çocuğun, topluma faydalı bir birey olmanın ne demek olduğunu farkına varmasını sağlamaktaydı. Sadece 'emek', vatandaş olmanın ne demek olduğunu onlara öğretebilirdi.⁵²⁷ 1925 yılında Moskova'da düzenlenen Çocuk Hareketi Liderlerinin Uluslararası Konferansı'nda da pioner teşkilatının savaşçı bir nitelik taşıması gerektiği ifade edilmekteydi. Yeni sosyalist düzenin kurulması için verilen savaşa işçi, köylü ve komsomol üyeleri kadar çocuklar da dâhil olmalıydı.⁵²⁸ Benzer şekilde komsomol teşkilatının XI. kongresinde pioner takım, birlik ve gruplarındaki çalışmaların öğretmen, okul müdürü ve sınıf başkanın yönetiminde, ancak çocukların faaliyetleri üzerine temellendirilmesi gerektiği vurgulanmaktaydı.⁵²⁹ Pioner teşkilatı, gerek fabrikalar ve *kolhoz*larda gerekse orduya yardım amacıyla gerçekleştirdiği çalışmalarla, kendinden bekleneni vermek için mücadele etti.

1.4.4.1. Pioner Teşkilatının Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri

Pioner teşkilatının çocuklara kazandırdığı önemli özelliklerden biri, pionerlerin inisiyatif yönünün, girişimciliğinin artırılmasıydı. Bu ise; teşkilatın faaliyetlerine, bilhassa üretim alanındaki çalışmalara, pionerlerin katılımının sağlanması anlamına gelmekteydi.⁵³⁰ Karl Marks'a göre, sosyalist bir devlette yetişmekte olan nesil, üretim işiyle alakadar olmalıydı. Ancak burada önemli olan nokta, bu emek faaliyetlerinin eğitim süreciyle birlikte yürütülmesiydi. Marks'a göre bu yöntem, çocuk emeğinin gerek aile ve gerekse iş sahipleri tarafından sömürülmesine engel olmanın tek yoluydu.⁵³¹ Lenin de, komünist düzenin ancak, bu ideolojinin kalıp şeklinde öğrenilmiş fikir ve emirler şeklinden çıkarılıp canlı bir hale

⁵²⁵ Ludmilla B. Turkevich, "Soviet Education", *The Modern Language Journal*, Cilt: 44, Sayı: 3, 1960, s.302.

⁵²⁶ V Pamoş Pioner-Vojatomu, s.10.

⁵²⁷ V.S.Hançin, "N.K.Krupskaya i Pionerskoye Dvijenije ", *Sovetskaya Pedagogika*, Sayı: 9, 1957, s.32.

⁵²⁸ Lebedenko, ss. 37, 38.

⁵²⁹ Gordin ve Zumakulova, s.54.

⁵³⁰ İ.P.İvanov, "O Samodeyatelnosti i Sorevnovanii v Rabote Pionerskoy Organizatsii", *Sovetskaya Pedagogika*, Sayı: 12, 1956, s.35.

⁵³¹ P.Benyuh, *Qent Pioner Destesinde Politexnizm*, Azernesr, Bakı, 1931, s.7.

getirildiği takdirde kurulabileceğini ifade etmekteydi.⁵³² Benzer şekilde Kalinin de 11 Mart 1926'da komsomol teşkilatının VII. kongresinde yaptığı konuşmada Marksizm'i öğrenmede sadece Marks ve Engels okumanın yeterli olamayacağını, Marksizm'in, bu fikirlerin günlük yaşama da uyarlanmasıyla öğrenilebileceğini dile getirmekteydi.⁵³³

Pioner teşkilatı, tıpkı komsomol teşkilatı gibi, devrimin ilk yıllarından itibaren ülkedeki sosyalist inşa sürecinin aktif katılımcısı oldu. Pioner teşkilatı, topluma faydalı işler kapsamında *kolhoz*larda görev aldı. Bu çalışmalara sadece köylerdeki pionerler değil, şehirlerdeki pionerler de katıldı.⁵³⁴ Pionerlerin *kolhoz*larda yürüttüğü bu çalışmalar, vatana hizmetin bir parçası olarak görülmekteydi.⁵³⁵ Burada belirtmek gerekir ki, *kolhoz*larda 10 yaşından küçük çocukların görev alması yasaktı. Bunun yanı sıra günde 4 saatten fazla çalışmalarına müsaade edilmemekte ve onlara gücünü aşacak görevler verilmemekteydi.⁵³⁶ Pionerler örneğin, *kolhoz*lardaki üretim faaliyetlerinde kullanılmak üzere kürek, kova, tırmık gibi malzemeler hazırlamak, daha sonra ise bunları törenle köy ekonomisine bağışlamak gibi çok da ağır olmayan vazifeler üstlenmekteydi.⁵³⁷ Bununla birlikte, pionerlerin yürüttükleri bu çalışmalar karşılığında alacağı ücret meselesi Sovyet kanunlarında yer almamaktaydı. Emeklerinin karşılığında pioner birliklerine kimi zaman ürün, kimi zaman nakit para ve çoğunlukla madalya verilmekteydi.⁵³⁸

Stalin'in 1929'da başlayan Birinci 5 Yıllık Ekonomi Planı sürecinde pionerler; patates, şeker pancarı, turuncu, mısır, baklagil gibi çeşitli ürünlerin yetiştirilmesine ve hasat çalışmalarına yardımda bulundu.⁵³⁹ Çocuklar, ekim ve hasat çalışmalarının yanı sıra, ürünlerin ihracatına ve taşınacağı yolların onarımına kadar yardımda bulundu. Toprakların gübrelenmesi için kül temin etti, tohumları cinslerine göre ayırdı, tarlalardan taşların temizlenmesine yardımda bulundu.⁵⁴⁰ Bunun yanı sıra, sebze bahçelerindeki ve tarlalardaki yabancı otları temizledi.⁵⁴¹ Pionerler, *kolhoz*lardaki çalışmalara katkıda bulunmak için para toplayarak traktör ve biçer-döverler aldı.⁵⁴²

⁵³² P.O.Arutunyan, **Çocuk Kommunist Harekatının Mahiyet ve Vezifeleri**, Azərneşr, Bakı, 1930, s.36.

⁵³³ M.İ. Kalinin, **Devrimci Eğitim Devrimci Ahlak**, Sorun Yayınları, İstanbul, 2006, s.14.

⁵³⁴ Vladimir Velikanov, **V Trude Zakalyayutsya Ruki**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1959, s.10.

⁵³⁵ İ.Benediktov, "Pionerskaya Pomoş Kolhozam", **Vojatıy**, Sayı: 3, 1942, ss.6,7.

⁵³⁶ Krupskaya, **Drug...**, s.117.

⁵³⁷ Anopin ve İogoleviç, s.12.

⁵³⁸ Y.Kaval, "Sovyetler Birliği'nde Çocuk İşçiliği", **Dergi**, Sayı: 2, Münih, 1955, s.125.

⁵³⁹ Yakovlev, **Zori...**, s.71.

⁵⁴⁰ Gerasimova, s.7.

⁵⁴¹ Nelyubin, s.12.

⁵⁴² **Material...**, s.14.

Pionerlerin *kolhoz*lara yardım amacıyla yürüttüğü bir diğer çalışma, tarlaların zararlı böceklerden, tarla sincapları ve diğer kemirgenlerden arındırılmasına yardım etmektir.⁵⁴³ Bu amaçla pionerler tarafından kontrol birimleri kurulmuştu. Bu birimlerdeki pionerler, dersten sonra tarlalara giderek sorumlu oldukları bölgelerde kontrol gerçekleştirmekteydi. Bu esnada ürünlere zarar veren böcekleri tespit ettiklerinde, durumu derhal *kolhoza* haber vermekteydiler.⁵⁴⁴ Daha sonra onlar, *kolhoz* çalışanlarıyla birlikte ilaçlama çalışmalarına katılmaktaydı. Pionerler, böceklerin yanı sıra kemirgenlerle de mücadele ettiler. İvanov-Voznesensk vilayetinin Kalaşevo köyünde pioner birlikleri, köylü çocukları organize ederek çöl farelerine karşı mücadele etti; onlar, bir gün içinde 2.000 kadar çöl faresini öldürdü.⁵⁴⁵ Her bir farenin yılda 16 kg tahıla zarar verdiği göz önünde bulundurulduğunda⁵⁴⁶ pionerlerin bu faaliyetlerinin ekonomik açıdan taşıdığı önem daha net anlaşılacaktır.

Pionerler *kolhoz* çalışanlarına yönelik olarak da çalışmalar gerçekleştirdi ve onlar için çeşitli etkinlik grupları kurdular. Örneğin, 1934 yılında Odessa'daki bir tahıl *kolhozunda* 4 pioner birliği ve 1 oktyabryat grubunun faaliyetleri neticesinde pioner kulübü teşkil edildi. Bu kulüp bünyesinde bir orkestra, çeşitli spor ve ilk yardım grupları ile teknik gruplar yer almaktaydı.⁵⁴⁷ Pioner birlikleri, yürüttükleri bu çalışmalarla, çok sayıda *kolhozda* büyük yararlılıklar gösterdi. Pionerlerin *kolhoz* çalışanlarına yönelik olarak gerçekleştirdiği bir diğer faaliyet, onlar için gazete okumaktı. Krupskaya *oblastından* pioner Şura Peçnih bu konudaki deneyimlerini şu sözlerle aktarmaktaydı:

Kolhoz çalışanları beni, onlara gazete okumam için davet etti. Memnuniyetle kabul ettim; o günden beri sıkça *kolhoza* gidiyor ve onlara gazete okuyorum. Onlara diğer *kolhozlarda* Stalin'in 7-8 milyar buğday planı için nasıl savaş verildiğini, tüm ülkedeki hasad çalışmaları ile ilgili haberleri okuyorum. Ben bunları okuduğumda onlar da aralarında gururla kendi *kolhozlarındaki* çalışmalarını anlatmaya başlıyor.⁵⁴⁸

Pioner teşkilatları, yetişkinlerle birlikte *kolhozlardaki* üretimin artırılması ve ürünlerin güvenliğinin sağlanmasında da aktif görev aldı. 1934 yılında tarlalarda ürünlerin güvenliğinin sağlanması için çok sayıda 'pioner devriye grubu' kuruldu.⁵⁴⁹ Pionerler, özellikle *kolhozda* çıkan yangınlara karşı mücadele etti. Örneğin, 1938 yılında Velskiy *rayonuna* bağlı Sudromskiy köyünde çıkan *kolhoz* yangınında durumu ilk fark edenler pionerler oldu. Onlar 3

⁵⁴³ Nelyubin, s.12.

⁵⁴⁴ "Signalnye Posti", **Pionerskaya Pravda**, 8 Nisan 1938.

⁵⁴⁵ Yakovlev, **Zori...**, s. 86.

⁵⁴⁶ **Pioner Toplanışının...**, s.73.

⁵⁴⁷ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1126, l. 90.

⁵⁴⁸ "İ Ya Pomogayu Kolhozu", **Pionerskaya Pravda**, 20 Ağustos 1939.

⁵⁴⁹ Gerasimova, s.12.

saat boyunca bu yangını söndürmek için çalıştı. Daha sonra *kolhoz* çalışanlarının da olay yerine gelmesiyle durum kontrol altına alındı.⁵⁵⁰

1940 yılında komsomol teşkilatının çağrısıyla 90.000 kadar pioner ve öğrenci, köy ekonomisine yardım etmek üzere görevlendirildi. 1940 yılının yaz ve sonbahar aylarında pionerler, *kolhozlarda* 4 milyon işgünü çalıştı. Pionerler bu süreçte 6200 meyve ağacı, 33.000 ahududu ağacı, 25.000 frenküzümü ağacı dikti.⁵⁵¹

İkinci Dünya Savaşı yıllarında da *kolhozlarda* pionerlere büyük görev düştü. Bu yıllarda *kolhozların* büyük bir çoğunluğu, Almanlar tarafından yağmalanmıştı. Almanlar, *kolhoz* işçilerinin ellerinden tahılı almış, çiftlik mallarına zarar vermişti.⁵⁵² Pionerler bu şartlar altında, ders çıkışında *kolhozlardaki* çalışmalara yardım ettiler. Pionerler ve öğrenciler bu dönemde, Komünist Partisi Merkez Komitesi ve Sovnarkom'un (*Sovet Narodnih Kommisarov*- Halk Komiserliği Kurulu) kararıyla, *kolhozlardaki* çalışmalarda görevlendirildi. Bu işte asıl sorumluluk pioner liderlerinin elindeydi. Bununla birlikte, daha önce de belirtildiği gibi, pionerlerin *kolhozlarda* herhangi bir ağır işte ve uzun süre çalıştırılmaları yasaktı. Onların önceliği, dersleri olmalıydı.⁵⁵³ Bu nedenle bu tür çalışmalar, ders dışı zamanlarda gerçekleştirilmekteydi.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında pioner teşkilatının çalışmalarında özellikle, toprağın verimliliğini arttırmada kullanılacak olan kül toplama faaliyetleri dikkat çekmekteydi. Nitekim komsomol teşkilatı tarafından her bir pionere günde belirli bir miktar kül toplama görevi verilmişti. Bu faaliyet kapsamında pionerler tarafından, sadece 1942 yılının kış tatili döneminde, 93 ton kül toplandı.⁵⁵⁴

Savaş yıllarında pioner teşkilatının faaliyetlerinde, *kolhozlardaki* ürün kayıplarının önlenmesi de önemli yer tutmaktaydı. Bu noktada pionerlerden teşkil edilen 'hafif süvari' ve 'ürün bekçileri' gibi grupların katkısı büyüktü.⁵⁵⁵ Bunun yanı sıra pionerlerin, tarlalarda mahsullere zarar veren böcekleri ve kemirgenleri imha çalışmaları da, ürünlerdeki kaybı en alt düzeye indirdi.⁵⁵⁶

Pioner teşkilatının İkinci Dünya Savaşı yıllarında *kolhozlara* yardım amacıyla gerçekleştirdiği bir diğer çalışma, çocuklar için parklar inşa etmektir. Savaş döneminde erkeklerin cephede olması nedeniyle *kolhozlarda* çok sayıda kadın işçi çalışmaktaydı. Onların

⁵⁵⁰ "Pioneri Spasli Les ot Pojara", **Pionerskaya Pravda**, 2 Ağustos 1938.

⁵⁵¹ Nelyubin, s.13.

⁵⁵² M.İlin ve P.Simironov, **Pioner Sotsialistiçeskogo Zemledeliya**, Rostovskoye Oblastnoye İzd-vo, Rostov, 1947, s.4.

⁵⁵³ Benediktov, ss. 6,7.

⁵⁵⁴ A.P.Şerbakov, **Pioneri v Godı Voynı**, İzd-vo Komi, Siktıvkar, 1965, s.21.

⁵⁵⁵ Yakovlev, **Zori...**, s.73.

⁵⁵⁶ "Pionerskaya Pomoş Rodine", **Pioner**, Sayı: 8, Moskva, 1947, s.14.

burada daha rahat çalışabilmesi için çocukları oyalayacak parklara ihtiyaç vardı. Pioneerler, özellikle kız pioneerler (*pionerka*), bu parkların kurulmasına yardım etti.⁵⁵⁷

Pioneerler, savaş yıllarından sonra da *kolhoz*lardaki çalışmalarına devam etti. 1948 yılında Saint Petersburg'ta Serebryanskoye köyündeki pioneerler, yazın *kolhoz* çalışmalarına yardımda bulundu. Onlar, 4500 kg kül ve 550 kg gübre toplayarak bunları *kolhoza* gönderdi.⁵⁵⁸ Pioneerler, meyve bahçelerinin teşkiline ve sebzelerin ekimine de yardım etti.⁵⁵⁹

Pioneerlerin *kolhoz*lara yönelik bir diğer faaliyeti, *kolhoz* çalışanları için radyo alıcısı kurmaktı. 1947 yılında Moskova Pioneer Evi'ne bağlı 'Genç Radyocular' derneğinin üyeleri, 60 kadar detektörlü radyo alıcısı hazırlayarak Svitino köyündeki *kolhoz* çalışanlarının evlerine gönderdi. Pioneerler ayrıca, lambalı radyo alıcısı hazırlayarak bunu köyün okuluna hediye etti.⁵⁶⁰ Mayıs 1951'de ise, Vinnitsky bölgesi Daşkovetsky okulundaki pioneerler tarafından *kolhoz*lar için 80 radyo alıcısı kuruldu. 1952 yılında Sverdlov pioneer sarayındaki teknik gruplarda çalışan pioneer ve komsomol teşkilatının üyeleri, hazırladıkları 80 kadar radyo alıcısını köylere gönderdi.⁵⁶¹

Pioneerlerin *kolhoz*lardaki bir başka görevi de, hayvancılık faaliyetleriydi. Pioneerler hayvan çiftliklerinde hayvanlara su ve yemek verdi, hayvanların temizlik işleriyle ilgilendi.⁵⁶² Onlar; tavuk, civciv ve tavşan gibi kümes hayvanlarının yetiştirilmesine de yardım etti.⁵⁶³ Pioneerler daha civciv iken aldıkları hayvanları evlerine götürerek, daha sonra bu hayvanlar büyüyüp geliştiklerinde onları tavuk çiftliklerine bağışladı.⁵⁶⁴ Örneğin, 1944 yazında Gorki bölgesinden pioneerler, kümes hayvanlarının yetiştirilmesinde *kolhoz*lara yardımda bulundular. Bunun yanı sıra hayvanlar için kilolarca yem hazırladı ve kümesleri onardılar.⁵⁶⁵ Kalinin *oblast*(eyalet)'indeki Kesevogor okulunun pioneerleri ise, *kolhoz* çiftliklerindeki yavru hayvanların bakımını üstlendiler. Pioneerler, yavru hayvanların vaktinde karnının doyurulmasına ve temizlenmesine yardım ettiler. Onlar bu şekilde 200'den fazla sayıda yavru dana yetiştirdi. Pioneerler, yaptıkları işleri her gün, günlüklere kaydettiler.⁵⁶⁶ 1948'de İvanovo vilayetinin Pistsevo kasabesindeki ortaokulun pioneerleri de, *kolhoz*lara yardım amacıyla

⁵⁵⁷ Benediktov, s.9.

⁵⁵⁸ "Kolhoza Kömek Edirler", **Pioner**, Sayı: 3, Bakı, 1948, s.12.

⁵⁵⁹ "Pioneerlerin Kömeyi", **Pioner**, Sayı: 12, Bakı, 1947, s.11.

⁵⁶⁰ "Kendi Radiolaşdırmışlar", **Pioner**, Sayı: 12, Bakı, 1947, s.10.

⁵⁶¹ Nelyubin, s.13.

⁵⁶² Benediktov, s.8.

⁵⁶³ **Materialı...**, s.14.

⁵⁶⁴ "Pomogayut Vıraşivat Domaşnyuyu Ptitsu", **Vojatyı**, Sayı: 6, 1948, s.8.

⁵⁶⁵ Gluşko, s.8.

⁵⁶⁶ "Heyvanları Şefliye Kötürek", **Azerbaycan Pioneri**, 17 Aralık 1940.

buradaki hayvanların bakımını üstlendi. Pioneerler, haftada iki kez ağıla giderek buzağılara yem verip, onların temizlenmesine yardım etti.⁵⁶⁷

Pioneerlerin *kolhoz*lara yönelik yardımlarını teşvik amacıyla yarışma ve sergiler de düzenlenmekteydi. Nitekim okullardaki pioneer birlikleri arasında sık sık yarışmalar tertip edilmekteydi. Bu yarışmalarda galip gelen pioneer birliğine, komsomol tarafından ödül olarak kızıl bayrak ve bir miktar para verilmekteydi.⁵⁶⁸ Aynı amaçla 1949 yılında tüm pioneer ve öğrencilere ‘Tüm Birlik Köy Tarımı’ sergisine hazırlık çağrısı yapıldı. Tüm Birlik Komsomol Merkez Komitesi “Genç Doğa Bilimcilerin ve Genç Teknisyenlerin Tüm Birlik Köy Tarımı Sergisine İştirakı Hakkında” başlıklı bir karar aldı. Kararda bütün Komsomol teşkilatlarına, ‘Genç Doğa Bilimci’lerin ve ‘Genç Teknisyen’lerin sergiye katılımı için gerekli hazırlıkları yürütmesi görevi verilmekteydi. Bu serginin amacı, pioneer ve öğrencilerin tarımda kullanılmak üzere hazırladıkları malzemelerin tanıtılmasıydı.⁵⁶⁹ Bu gibi etkinliklerle amaçlanan, pioneerlerin *kolhoz* çalışmalarına katılımını arttırmaktı.

Pioneerler, yeni rejimin ekonomik inşası sürecinde, sanayi alanında da görevler üstlendi. Fabrikalarda kurdukları pioneer köşeleri vasıtasıyla, işçi kulüplerine yardımda bulundular. Örneğin, işçi kulüplerinde bir etkinlik ya da bir kampanya düzenleneceği zaman, pioneer birlikleri de bu çalışmalarda (kulübün süslenmesi, programın hazırlanması, biletlerin dağıtılması vb.) işçilere gönüllü olarak yardım etti. Pioneerler işçi kulüplerinde çocuk odaları (anne köşeleri diye de adlandırılmaktaydı) kurulmasına da yardımda bulundu. Bu odalar, anneleri fabrikada çalışan, toplantılarda olan ya da eğitim gören çocuklar için teşkil edildi. Pioneerler işçi kulüplerinde; kütüphane ve okuma salonlarının çalışmalarına da yardım etti. Onlar burada; kitapların düzenlenmesi, kitapların ödünç verilmesi ve iadesi gibi işleri yürüttü.⁵⁷⁰

Pioneerler tüm bunların yanında, traktör ve otomobil yapımında kullanılmak üzere hurda topladı.⁵⁷¹ Pioneerler ayrıca ülkenin sanayileşme sürecine maddi yardımda bulunmak amacıyla ‘sanayi günü’ organize ederek, topladıkları paraları ülkenin sanayi fonuna bağışladı. Sovyetler Birliği’nin 1930 yılındaki VI. Tüm Birlik Kongresi’nde, ülkenin sanayileşmesi için verilen mücadeleye 4 milyon pioneerin katıldığı rapor edilmekteydi.⁵⁷²

Çocuklar maden çalışmalarına da katıldı. Bu çalışmalarda pioneerlere madenciler yol göstermekteydi. Pioneerler ve madencileri bir araya getiren toplantılarda pioneerler işçilere

⁵⁶⁷ “Çavan Heyvanları Besleyirik”, **Pioneer**, Sayı: 3, 1948, s.12.

⁵⁶⁸ Şerbakov, s.27.

⁵⁶⁹ “Umumittifag Kend Teserrufat Serkisine Hazırlaşın!”, **Pioneer**, Sayı: 6, 1949, s.1.

⁵⁷⁰ “Detskoye Dvijeniye i VLKSM”, **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, ss.474, 475.

⁵⁷¹ Lebedinskiy, **Pionerskaya...**, s.16.

⁵⁷² Krupskaya, **Drug...**, ss. 96, 99.

kendi çalışmaları hakkında bilgi vermekte; madencilerse onların günlük çalışmalarını düzenleyerek, tavsiyelerde bulunmaktaydı. Madenciler, bu çalışmalarda öğretmenlerle de görüş alışverişinde bulunmakta ve bu amaçla okullardaki toplantılara katılmaktaydı.⁵⁷³

Pioner teşkilatı tarım, hayvancılık ve sanayi alanında gerçekleştirdiği faaliyetlerin yanı sıra, ülkedeki imar çalışmalarına da yardım etti. Pionerler bu kapsamda inşaatlarda çalışan işçilere yardımda bulundular; caddeleri temizleyip çiçeklerle donattılar;⁵⁷⁴ çocukların bilimsel ve sanatsal gelişimine yönelik olarak pioner istasyonları ve tiyatroların açılmasına yardım ettiler.⁵⁷⁵ Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu, Ocak 1928’de, pionerleri okulların yenilenmesinde, yol ve köprülerin onarım faaliyetlerinde komsomola ve köylü gençlere yardıma çağırırmaktaydı.⁵⁷⁶ Bu tür çalışmalar, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde daha da yoğunlaştı. Pionerler bu dönemde savaştan harap olmuş şehir ve köylerin onarım faaliyetlerine katıldı. 1943 yılında Kursk şehrinin Volkonovka köyündeki pioner birlikleri, savaştan zarar gören köy okulunun tamirine yardımda bulundu.⁵⁷⁷ Poltova şehrinin Tişki köyündeki pionerler de, savaşta harap olan köy okulunun onarımına yardım etti. Pionerler, okul sıralarını ve masalarını onardılar; duvarları boyadılar.⁵⁷⁸ 1949 yılında ise, Gori şehrinin Gorodets köyündeki pionerler, bir okulun inşasına yardımda bulundu. Pionerler, okulun inşasının tamamlanmasından sonra ise okul çevresini temizledi; bunun yanı sıra ağaç dikip, bahçeler ve spor sahaları kurdu.⁵⁷⁹ Daha büyük yaştaki pionerler, sokakların etrafında su kanallarının kazılmasına, yolların tamirine yardımda bulundu. Köy meclisinin emriyle, köylerindeki evlerin numaralandırılmasına, her bir eve numara levhasının asılmasına, bunun yanı sıra köyün giriş ve çıkışına köyün adının yazıldığı levhaların dikilmesine yardım etti. Pionerler, elektrik hatlarının kurulması çalışmalarında da yer aldı. Yalnız kendi evlerine değil, komşu evlere ve okullara da elektrik hattının çekilmesine yardımda bulundu.⁵⁸⁰ Şehir pionerleri çocuklar için oyun parkları kurdu ve çocuk bahçeleri (*detsky sad*) için oyuncak üretti. Gezici kütüphanelerle birlikte çalışarak, sanat kitapları dağıttı.⁵⁸¹

Pionerler, ülkenin çorak alanlarını ağaçlandırma faaliyetlerinde de görev aldı.⁵⁸² 1947’de pionerler tarafından yaklaşık 5 milyon meyve ağacı ve fidan dikildi.⁵⁸³ Aynı yılın

⁵⁷³ B.S.Kobzar, "Navstreçu 40-Letiyu Pionerii", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 4, 1962, s.59.

⁵⁷⁴ Velikanov, s.10.

⁵⁷⁵ Lebedinskiy, **Pionerskaya...**, s.16.

⁵⁷⁶ **Vsesoyuznaya...**, s.48.

⁵⁷⁷ "Pionerskaya Pomoş Rodine", **Pioner**, s.14.

⁵⁷⁸ "Faydalı İş", **Pioner**, Sayı: 1, Bakı, 1949, s.15.

⁵⁷⁹ "Pionerlerin Kömeyi", **Pioner**, Sayı: 4, Bakı, 1949, s.12.

⁵⁸⁰ **V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı**, ss.113, 114.

⁵⁸¹ Kobzar, s.56.

⁵⁸² Lebedinskiy, **Pionerskaya...**, s.16.

Nisan ayında, Moskova'da Çobotov okulunun pionerleri, Sovyetler Birliği'nin bütün pioner ve öğrencilerine, ülkedeki yeşillendirme faaliyetlerini genişletme teklifinde bulundu. Komsomol Merkez Komitesi bu teklifi beğendi ve en iyi 'Genç Bahçıvan' ünvanını vermek üzere, bir 'Tüm Birlik' müsabakası düzenlendi. Bu müsabakaya 1947 yılında 4.5 milyon ve 1948 yılında 6 milyon pioner ve öğrenci katıldı.⁵⁸⁴ Saint Petersburg pionerleri de, 1947 yılında yeşillendirme çalışmalarına katıldı. Saint Petersburg'taki 15 numaralı okulun başlattığı kuraklıkla mücadele çağrısı sonrasında şehirdeki tüm okullar bu çalışmalara dâhil oldu. Onlar, topladıkları tohumları 'Genç Doğacılar' derneğine verdi. Dernekteki pionerler, bu tohumları uzmanların gösterdiği yerlere ekerek Saint Petersburg'ta kuraklığın önüne geçmeye çalıştı.⁵⁸⁵ 1948 yılında Miçurinsk'te yapılan 'II. Tüm Birlik Genç Bahçıvanlar' toplantısında alınan kararda, tüm pioner ve öğrencilerden, şehir ve köy sokaklarının yeşillendirilmesi çalışmalarına katılmaları istendi. Ülkedeki tüm pioner ve öğrenciler, bu kararın yerine getirilmesi için çalıştı.⁵⁸⁶

Pionerlerin yeni rejimin ekonomik inşası sürecinde gerçekleştirdikleri tüm bu faaliyetler, her ne kadar çocuklarda emeğe karşı sevginin oluşmasını amaçlamışsa da, bu çalışmalar ülke ekonomisinin gelişimine de yardım etti. Bununla birlikte, tüm uyarılara ve alınan tedbirlere rağmen, çocuklar üzerine haddinden fazla iş yüklenilmeye başlanması dönem dönem Komünist Parti'nin bazı tedbirler almasına neden oldu. Bu tedbirlerden biri, Komünist Parti'nin 1933 yılında almış olduğu "Pioner Hareketi Hakkında" başlıklı karardı. Kararda, çocuklar arasındaki çalışmalarda yetişkinlerdeki çalışma metotlarının uygulandığına ve bu durumun ortadan kaldırılması gerektiğine vurgu yapılarak; bu tip çalışmaların, çocukların eğitim sürecine engel olduğu ifade edildi.⁵⁸⁷ Böylece Komünist Parti Merkez Komitesi, bu tür siyasi ve ideolojik faaliyetlerin ders saatleri içerisinde gerçekleştirilmesini yasakladı. Artık öğrencilerin en önemli toplumsal görevi, derslerine daha sıkı çalışmaktı. Komsomol ve diğer Parti teşkilatlarının, öğrencileri toplantıya çağrımları ve tatillerde topluma faydalı işler için öğrencilerin aşırı bir yük altına alınmaları yasaklandı. Ekonomik ve politik mücadelelerde öğrencilerden yardım alınmasına sadece ders dışı zamanda ve öğrencinin açık rızası halinde izin verilmeye başlandı.⁵⁸⁸

⁵⁸³ K.Voronkov, "Organizatsiya Yunih Pionerov İmeni V.İ.Lenina Pered XI. Syezdom VLKSM", **Vojaty**, Sayı:2, 1949, s.1.

⁵⁸⁴ **V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı**, s.39.

⁵⁸⁵ "Kuraklıkla Mübarize Üçün", **Pioner**, Sayı: 1, Bakı, 1949, s.15.

⁵⁸⁶ "Veteni Yaşıllaştırmak Üçün", **Pioner**, Sayı: 10, Bakı, 1948, s.18.

⁵⁸⁷ **Dokümenti KPSS o Leninskom Komsomole i Pionerii**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1987, s.72.

⁵⁸⁸ Turkevich, s.302.

1.4.4.2. Pioner Teşkilatının Kızıl Ordu'ya Yardım İçin Yürüttüğü Çalışmalar

Pioner teşkilatı, Sovyet ordusuna yardım için de çeşitli görevler üstlendi. Pioner teşkilatının yasalarında pionerlere düşen görevlerden birinin, Sovyet ülkesini düşmana karşı korumak; Kızıl Ordu ve Sovyet donanmasını sevmek olduğu ifade edilmekteydi.⁵⁸⁹ Nitekim pioner teşkilatının Kızıl Ordu'ya yardım amacıyla gerçekleştirdiği faaliyetler, çocuklarda Sovyet vatanına karşı sevgi uyandırılmasına yardım etti.

Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu, Ocak 1928'de Kızıl Ordu'nun kuruluşunun 10. yıldönümünde, pioner teşkilatını savaş hazırlıklarını daha da arttırmaya çağırdı. Merkez Büro pioner birliklerine, eğer birliklerdeki savaş hazırlıkları yeterli değilse, bunların iyileştirilmesi için önlemler alınması, atıcılık grupları oluşturulması, daha büyük yaştaki pionerlerinse topografya kurslarına katılması çağrısında bulundu. Büro ayrıca, pionerlerin savaş çalışmalarındaki başarılarını gösteren sergiler düzenlenmesini, çocuklar arasında gezilerin ve savaş oyunlarının arttırılmasını da talep etmekteydi.⁵⁹⁰

Pioner liderlerinin başlıca görevlerinden biri, pionerlere askeri alanda gerekli olan donanımın kazandırılmasıydı. Pionerler bu amaçla okullarda çok erken yaştan itibaren iyi birer savaşçı olmaları için eğitilmekte ve bu alanda gerekli olan bilgileri edinmekteydi.⁵⁹¹ Bu kapsamda çocuklar yeni savaş teknikleriyle tanıştırmakta, silah ve diğer savunma araçlarını kullanmayı öğrenmekteydi.⁵⁹² Savaş eğitimi kapsamında her bir pioner; ilk yardım, hava saldırısı ve kimyasal saldırılara karşı korunma, Mors alfabesi, harita ve pusula kullanma gibi konularda gerekli bilgilerle donatılmaktaydı.⁵⁹³ Askeri eğitim sürecinde, önemli tarihi olayların çocuklara öğretilmesi de önemli bir yer tutmaktaydı.⁵⁹⁴

Savaş eğitiminde beden eğitimi çalışmalarının da önemi büyüktü. Bu çalışmalar temel olarak; sabah jimnastiklerini, pioner takım, birlik ve gruplarının savaş eğitimine yönelik spor faaliyetlerini ve pioner kamplarındaki çalışmaları kapsamaktaydı.⁵⁹⁵ Pioner teşkilatının beden eğitimine verdiği önemin bir diğer göstergesi, düzenlenen spor geçitleriydi. Pionerler, 1933'ten itibaren her yıl, Kızıl Meydan'daki spor geçitlerine katıldı. Tüm Sovyet cumhuriyetlerinden pionerlerin katıldığı ilk geçit töreni, 1937 yılında düzenlendi. Beden eğitimi dışında pionerlerin, savaş eğitiminde askerlerle yapılan temaslar da oldukça

⁵⁸⁹ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 5.

⁵⁹⁰ Vsesoyuznaya..., s.49.

⁵⁹¹ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 28.

⁵⁹² M.Zanegin, "Oboronnaya Rabota v Otryade", **Vojatny**, Sayı: 5, 1938, s.43.

⁵⁹³ RGASPI, f. M-1, op. 23 d. 1361 l. 27.

⁵⁹⁴ Zanegin, s.43.

⁵⁹⁵ V.N.Koronovskiy, "Voenno-Fiziçeskaya Podgotovka Pionerov", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 5-6, 1943, s.29.

önemliydi.⁵⁹⁶ *Pionerskaya Pravda* gazetesi, Sovyet ordusu ve donanmasının yıldönümü vesilesiyle, Moskova'daki pionerler ile İkinci Dünya Savaşı'na katılan Sovyet askerleri arasında bir buluşma tertip etmişti.⁵⁹⁷ Bu tür buluşma etkinlikleri, farklı dönemlerde de düzenlenmeye devam etti.

Pionerler, İkinci Dünya Savaşı'nın yaklaştığı dönemde, casusların yakalanmasına da yardımda bulundu. Pioner matbuatında bu tür haberlere sıkça rastlanmaktadır. Örneğin, *Pionerskaya Pravda* gazetesinde, pionerler Grişa ve Pinya Gutsik ile Vigder Vaynştak'ın sınır bölgelerinden birinde sokakta fark ettikleri şüpheli bir şahsı takip ettikleri ve bu şahsı sınır güvenliğine bildirdikleri ifade edilmekteydi.⁵⁹⁸ Yine 1939 yılında sınır köylerinden birinde pionerler Timofey Lesnik ve Timofey İsakov şüpheli bir şahısla karşılaşmış ve durumu güvenlik birimlerine bildirmişti. Çok geçmeden bu kişi tutuklandı. Şahsın bir ajan olduğu anlaşıldı. Çocuklar bu kahramanlıklarından ötürü SSSR İçişleri Halk Komiserliği tarafından ödüllendirildi.⁵⁹⁹ Aynı yıl benzeri bir olay daha meydana geldi. 25 numaralı okulda okuyan pionerler Harunjay, Godlin ve Ryabçenko sinemaya gittiklerinde filmin başlamasını bekledikleri sırada yanlarına bir yabancı yaklaştı. Bu şahıs onlara buradaki fabrikalar hakkında sorular sormaya başladı. Durumdan şüphelenen pionerler, durumu sinemanın müdürüne bildirdi. Şüpheli tutuklandı. Şahsın bir ajan olduğu anlaşıldı.⁶⁰⁰

İkinci Dünya Savaşı yıllarında pionerlere büyük görevler düştü. Pioner teşkilatları savaş süresince “Her şey cephe ve her şey zafer için” sloganıyla çalıştı.⁶⁰¹ Almanya ile yaşanan bu savaş, pioner teşkilatının ve okulların faaliyetlerini büyük ölçüde değiştirdi. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu cepheye gitti, okulların büyük bir kısmı hastanelere çevrildi. Komünist Parti bu yıllarda, pionerlerin başlıca görevinin eğitimlerine devam etmek olduğu çağrısını yaptı.⁶⁰²

Bu çağrıya rağmen, pioner teşkilatı, yaşanan ağır savaş şartlarında cepheye yardım için mücadele etti. Çok sayıda pioner ve öğrenci, savaşın ilk günlerinden itibaren hemşire olarak hastanelerde görev yaptı, şehir sokaklarında devriye görevinde bulunarak polislere yardım etti. Çatı ve damlarda nöbet tuttu, yangınları önledi.⁶⁰³ Pionerler, ordu için hizmet köpekleri,

⁵⁹⁶ Yakovlev, **Zori...**, s.82.

⁵⁹⁷ Krivoruçenko, s.12.

⁵⁹⁸ “Pioneri Pomogli Zaderjat Haruşıtsya Granitsı”, **Pionerskaya Pravda**, 14 Kasım 1938.

⁵⁹⁹ “Yuniye Patrioti”, **Pionerskaya Pravda**, 12 Nisan 1939.

⁶⁰⁰ “Pioneri Zaderjali Şpiona”, **Pionerskaya Pravda**, 12 Şubat 1939.

⁶⁰¹ Drujinin, s.79.

⁶⁰² V.İ.Nikolayev, **Pionerskaya Organizatsiya v Godı Velikoy Oteçestvennoy Voynı (1941-1945 gg.)**, Moskva, 1973, s.6.

⁶⁰³ A.Goldin, “Yuniye Patrioti Goroda Lenina”, **Vojatıy**, Sayı: 8, 1942, s.11.

atlar⁶⁰⁴ ve ayrıca posta güvercinleri yetiştirdi. Rostov'da 'Genç Doğacılar' grubunun pionerleri, Kızıl Ordu için 200 km'ye kadar posta taşıyabilen güvercinler yetiştirdi.⁶⁰⁵ Pionerler bunun yanı sıra *vaskresenikler*⁶⁰⁶, şifalı ot ve hurda toplama faaliyetleri organize etti, gazetelerin *kolhoz*lara ulaştırılmasını sağladı.⁶⁰⁷

Pionerler ayrıca, komünistlerin ve komsomol üyelerinin rehberliğinde gizli birlikler organize ederek, Almanlara karşı mücadelede Sovyet ordusuna yardımda bulundu. Örneğin, Stalino vilayetinin Artymovsky *rayonundaki* Poktrovskoye köyündeki pionerler tarafından, 16 Mayıs 1942'de gizli bir birlik kuruldu. Bu birlik, yaralı Sovyet askerlerini hendek ve mağaralarda gizledi, onlar için ilaç ve erzak temin etti. Bunun yanı sıra Alman ordusunun durumu hakkında malumat topladı.⁶⁰⁸ Onlar, avcı taburlarının düşman paraşütçüleri vurmalarına da yardım etti; ordu için istihbarat topladı, geceleri duvarlara faşizm karşıtı afişler asıp, düşmana sabotajlar düzenledi.⁶⁰⁹

Almanlara karşı mücadele yıllarında, pionerlerin savaş eğitimine verilen önem daha da arttı. Pek çok okul ve pioner evlerinde savaş sporuna yönelik grup ve kulüpler kuruldu. Bu kapsamda pionerler savunma sporlarını ve savaş mesleklerini (muhaberecilik, atışçılık, pilotluk, paraşütçülük vb.) öğrendi.⁶¹⁰ Yine pek çok şehirde 'Ülkenin Genç Müdafaacıları' adlı birlikler teşkil edildi. Kasım 1941'de Moskova'da bu birliklerin sayısı 42.000'e ulaşmıştı. Bu gruplar, yangınların söndürülmesinde kullanılacak malzemeler hazırlanmasına, tanksavar kollarının teşkiline ve sığınakların kurulmasına yardım etti.⁶¹¹

Pionerlerin savaş eğitiminde önemli hususlardan biri, düzenlenen müdafa yarışlarıydı. Bu yarışların amacı; çocukların keşif ve istihbarat yeteneğini, arazide kamuflaj, engelleri aşma ve uzak görüş becerisini arttırmaktı. Bu amaçla, özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarında, pioner kamplarında sık sık yarışlar düzenlendi.⁶¹² Bunlardan biri, 1940 yılında düzenlenen 'Tüm Birlik' savunma yarışlarıydı. Bu yarışın amacı, okullarda kitlesel savunma faaliyetlerinin arttırılması ve çocukların halk muharebesi tarihini, Kızıl Ordu liderlerini

⁶⁰⁴ "Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya", **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, s.460.

⁶⁰⁵ "Hoşbaht Uşaqların Pavilyonu", **Pioner**, Sayı: 10-11, Bakı, 1939, s.21.

⁶⁰⁶ *Subbotnikler* tatil günü olan Cumartesi günlerinde, *Vaskresenikler* ise Pazar günlerinde toplum yararına düzenlenen ücretsiz iş günlerini ifade etmektedir. Komsomol ve pioner teşkilatları tarafından düzenlenen bu etkinliklerde, ücretsiz çalışılmak suretiyle elde edilen kazanç, toplum yararına işlerde kullanılmaktaydı.

⁶⁰⁷ Nikolayev, **Pionerskaya...**, s.9.

⁶⁰⁸ **V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı**, s.36.

⁶⁰⁹ Gluşko, ss.3, 11.

⁶¹⁰ Yakovlev, **Zori...**, s.81.

⁶¹¹ Nikolayev, **Pionerskaya...**, s.23.

⁶¹² Şerbakov, s.16.

öğrenmelerini sağlamaktı.⁶¹³ Bir diğer yarışma da, *Pionerskaya Pravda* gazetesinin girişimiyle 1941’de düzenlendi.⁶¹⁴

Savaş yıllarında komsomol teşkilatı, Komünist Parti’nin rehberliğinde pioner teşkilatını daha da güçlendirmek amacıyla çalışmalarda bulundu. 15 Eylül 1942’de Komsomol Merkez Komitesi, “Pioner Teşkilatının Çalışmalarındaki Büyük Eksiklikler ve Bunların Ortadan Kaldırılması Hakkında” başlıklı bir karar aldı. Bu kararda, pioner teşkilatının görevleri, savaş yıllarındaki durum göz önünde bulundurularak, yeniden düzenlendi. Bu düzenlemelerle, pioner teşkilatı içerisinde beden eğitimi ve savaş eğitimi ile ilgili çalışmalara ve ayrıca topluma yararlı faaliyetlere daha fazla yer verildi.⁶¹⁵

1941-2 yıllarında Almanlara karşı savaşta Sovyet ordusuna ve yakınları cephede bulunan ailelere yardım için, Arkadiy Gaydar ve onun kaleme aldığı *Timur ve Askerleri*⁶¹⁶ adlı eserinden ilhamla gelişen ‘Timur hareketi’ başladı. Timur hareketinin sadece Rusya’daki katılımcı sayısı, 2 milyon kadardı.⁶¹⁷

Arkadiy Gaydar 1941’de *Pionerskaya Pravda* gazetesini aracılığıyla çocuklara şu çağrıda bulunmaktaydı: “İçinde bulunduğumuz dönem, sizlerden çaba ve cesaret isteyen zor ve korkulu bir dönem! Bu dönemde siz, sadece iyi bir öğrenci olmak ve disiplinli davranmakla yetinmemeli, aynı zamanda evlere, fabrikalara, tarlalara yardımda bulunmalısınız!”⁶¹⁸

Timur hareketi kapsamında pionerler; ilaç, hurda ve hava filosu için malzemeler topladı; hastanelerde nöbet tuttu, hasat çalışmalarına katıldı ve cephedeki askerlerin ailelerine yardımda bulundu.⁶¹⁹ Sadece 1944 yılında Moskova’da 9.000 pioner grubu, asker ailelerine gönüllü yardımda bulundu.⁶²⁰ *Pionerskaya Pravda*’da bir asker eşi, pionerlerin kendilerine yardımlarıyla ilgili olarak şunları aktarmaktaydı:

4 çocuğum var. Ben sabah erkenden fabrikaya gidiyorum ve bazen gece yarısına kadar çalışmak zorunda kalıyorum. Ancak aklım hiçbir şekilde çocuklarımda kalmıyor. Çünkü bize her gün, 194 numaralı okuldan pionerler geliyor. Onlar çocukların derslerine

⁶¹³ 1940-çı İlde Pioner ve Mekteblilerin Umum İttifaq Mudafie Yarışları, Uşaq ve Gençler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1940, s.3.

⁶¹⁴ Yakovlev, *Zori...*, s.84.

⁶¹⁵ V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı, s.37.

⁶¹⁶ Bu kitap İkinci Dünya Savaşı’nın arifesinde, 1940 yılında *Pionerskaya Pravda* gazetesinde, ardından radyolarda yayınlandı. Hemen sonrasında ise ayrı bir kitap olarak basıldı. Kitabın filmi de çekildi ve 1940 yılının sonuna doğru ekranlarda gösterildi. Kitabın başkahramanı Timur, çocuklar tarafından çok sevildi. Bu kitabın etkisiyle savaş yıllarında pek çok pioner birliği ve okullarda, pioner saraylarında Timur birlikleri kuruldu. (Bkz. Arkadiy Gaydar, *Timur i Ego Komandi*, Buryatskoye Knijnoye İzd-vo, Ulan-ude, 1981.)

⁶¹⁷ Drujinin, s.79.

⁶¹⁸ Nikolayev, *Pionerskaya...*, s.12.

⁶¹⁹ “Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya”, *Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya*, s.462.

⁶²⁰ Nikolayev, *Pionerskaya...*, s.17.

yardımcı oluyor, odalarını temizliyor, küçük olan çocuklarının bakımıyla ilgileniyor, onların karnını doyuruyor, onlara hikâyeler anlatıp uyutuyorlar.⁶²¹

Bu yıllarda komsomol teşkilatı, pionerlere ev işlerinde de çeşitli görevler düştüğüne vurgu yapmaktaydı. Bu kapsamda pionerlerden beklenen, ev ekonomisine yardımda bulunmaları, odun toplayıp kırmaları, küçük çocukların bakımıyla ilgilenmeleriydi. Kuybışevsk pionerlerinden İra Andreyeva, yazdığı bir mektupta babasının cepheye gidişiyle annesinin çalışmak zorunda kaldığını ve bu sebeple ev işlerinin abisiyle kendilerine kaldığını, daha önce hiç yapmadığı bu işlerin kimi zaman onlar için zorlayıcı olduğunu yazmaktaydı.⁶²²

Timur hareketi kapsamında, Saint Petersburg'ta Tambovsky sokağında kız pionerler, hasta ve yaşlılara yardım etti; onlar için su ve odun taşıdı, evlerini temizledi, çamaşırlarını yıkadı. Çocuk evleri için oyuncak, kıyafet, kitap, kap-kacak topladı. Yine Saint Petersburg'taki Oktyabrsky bölgesinde pionerler, komsomol üyesi liderlerinin yönetiminde hastaneler için sanat kitapları, kap-kacak topladı; yaralıların yanında nöbet tuttu, savaşta askerlere moral vermek için onlara mektuplar yazdı.⁶²³ Pionerler, gezici hastanelerde de görev aldı. Görev yerine kadar bu seyyar hastanelere eşlik etti; yolculuk sırasında yaralı askerlerle ilgilendi ve sağlıkçılara yardımda bulundu.⁶²⁴

İkinci Dünya Savaşı yıllarında pionerlerin cepheye yardım için geliştirdikleri önemli faaliyetlerden biri, 'uçak gruplarının' kurulmasıydı. Bu gruplar tarafından toplanan paralar sayesinde cepheye çok sayıda uçak bağışlandı.⁶²⁵ Örneğin, Saint Petersburg pionerleri, bu şekilde topladıkları paralarla donanmaya *Leninskiye İskrı* (Lenin Kıvılcımı) adlı bir uçak bağışında bulundu. Moskova'da da 2.000 kadar genç, topladıkları paralarla yaptırdıkları *Pionerskaya Pravda* (Pioner Gerçeği) adlı uçağı, bizzat Tuşansky Havalimanı'na giderek pilotlara hediye etti.⁶²⁶ Savaş pilotları yaptıkları bu yardımlardan ötürü pionerlere duyduğu minnettarlıklarını içeren mektuplar gönderdi. Bu mektuplardan birinde pilotlar, pionerlerin topladıkları paralarla cepheye yollanan 'Pioner Komi ASSR' (Otonom Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti) isimli uçakla 4 düşman uçağının düşürüldüğünü ve düşman bölüklerinin yok edildiğini bildirmekteydi.⁶²⁷ Stalin de savaş sürecinde gösterdikleri bu yardımlarından dolayı, çocuklara duyduğu şükranını dile getiren çok sayıda mektup gönderdi.⁶²⁸

⁶²¹ Gluşko, s.6.

⁶²² Nikolayev, *Pionerskaya...*, ss.9, 13.

⁶²³ Goldin, s.12.

⁶²⁴ Gluşko, s.6.

⁶²⁵ Şerbakov, s.20.

⁶²⁶ Yakovlev, *Zori...*, s. 76.

⁶²⁷ Şerbakov, s. 20.

⁶²⁸ Yerşova, s. 14.

Pionerler tarafından toplanan paralar ve hurdalarla tanklar da üretildi. Pionerler tankların üretimini için gerçekleştirilen etkinliklerde komsomol teşkilatı ile birlikte çalıştı. Bu amaçla, 15 Şubat 1942’de hurda toplanması için kitlesel bir etkinlik başlatıldı. Bu etkinlik kapsamında çok sayıda pioner, tonlarca hurda topladı.⁶²⁹ Pionerlerin bu faaliyetleri neticesinde; Moskova’da ‘Moskovsky Pioner’ (Moskova Pioneri), Ryazan’da ‘Yunıy Pioner’ (Genç Pioner); Krasnoyarsk’ta ‘Sivastopol’ ve ‘Pioner’ ismini taşıyan çok sayıda tank ve uçak üretildi.⁶³⁰

Savaş yıllarında pionerlerin gerçekleştirdiği bir başka etkinlik, askerlere manevi destek için bizzat kendilerinin yaptıkları resimleri hediye edip, onların mektup yazmalarına yardımcı olmaktı. Pionerler yaz aylarında ise, yaralıları taze besinlerle beslemek için yaban mersini, kayısı gibi meyveler topladı.⁶³¹

Pioner teşkilatının savaş yıllarında gerçekleştirdiği bir başka önemli çalışma, 1942 yılında ‘Genç teknisyenler cepheye yardıma!’ sloganıyla düzenlenen Çocuk Teknik Keşifler Gösterisi’ydi. Bu hareket kapsamında 200.000’den fazla katılımcı; asker ailelerine, okul ve cepheye yardımı dokunacak teknik buluşlar gerçekleştirdiler. 1944’te sayıları artık 600.000’e yaklaşan teknisyenler, 1 milyondan fazla malzeme üretmişti.⁶³²

8 Kasım 1942’de çok sayıda pioner, ‘Pionerler cepheye’ sloganıyla düzenlenen *vaskreseniklere* katıldı. Bu kapsamda çocuklar; 4.268 ton hurda topladı ve okullar ile ailesi cephede olanlar için 80.000 metre küp odun hazırladı.⁶³³

İkinci Dünya Savaşı’nın devam ettiği yıllarda, pionerler arasında herhangi bir konuda uzmanlığı bulunmayanlar, savaş yıllarında çeşitli kurslara katılarak farklı alanlarda (traktörcü, biçer-döverci, şoför, doğramacı, çilingir vb.) uzmanlık edindi.⁶³⁴ Yine pioner evlerinde farklı üretim grupları (marangoz, çilingir, dikiş-nakış vb.) teşkil edilerek; pionerler tarafından, cephe için gerekli olan malzemeler hazırlandı. Sadece Moskova’da 17.000 çocuğun çalıştığı 330 grup mevcuttu.⁶³⁵ Bu gruplarda cephede kullanılmak üzere fişek kutuları, seyyar sağlık çantaları yapıldı. Pionerler ürettikleri bu ürünleri satışa çıkararak para topladı; bunun yanı sıra kendi ürettikleri eşyaların verildiği ‘eşya lotoları’ düzenledi, cepheye yardım için kışlık kıyafetler dikti.⁶³⁶

⁶²⁹ Şerbakov, s. 21.

⁶³⁰ Gluşko, s. 4.

⁶³¹ Drujinin, s.80.

⁶³² Drujinin, s.80.

⁶³³ Nikişov ve Fligelman, s.47.

⁶³⁴ Gluşko, s.7.

⁶³⁵ Nikolayev, *Pionerskaya...*, s.18.

⁶³⁶ Goldin, s.13.

Sonuç olarak pioner teşkilatı, çocuklara yönelik olarak düzenlediği savaş eğitimi ve spor faaliyetleriyle çocukların askeri konuda daha donanımlı hale gelmesine yardım etti. Pionerler, gerek ordu için düzenledikleri yardım faaliyetleri gerekse doğrudan cephede yürüttükleri çalışmalarla Sovyet ordusunun başarısı için mücadele verdi. Pioner teşkilatının gerçekleştirdiği bu çalışmalar, çocuklar arasında Sovyet vatanseverliğinin oluşumuna da katkıda bulundu. Pioner teşkilatına Almanlara karşı mücadelede gösterdikleri cesaretlerinden ve emeklerinden ötürü, ‘Sovyetler Birliği’nin kahramanı’ ödülü verilirken, 1.000 kadar pioner de, çeşitli nişan ve madalyalarla taltif edildi.⁶³⁷ Almanlara karşı savaşta cesaret ve kahramanlık gösteren pioner Lyönya Golikov, Marat Kazey, Valya Kotik, Zina Portnova gibi çok sayıda pioner, ‘Sovyetler Birliği’nin Kahramanı’ nişanını aldı.⁶³⁸

⁶³⁷ “Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya”, **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, s.462.

⁶³⁸ <http://ria.ru/spravka/20070519/65737726.html> (02.10.2014).

İKİNCİ BÖLÜM

PİONER TEŞKİLATININ AZERBAYCAN'DA KURULUŞU, YAPISI, AMAÇ VE HEDEFLERİ

İlk defa 1922 yılında Moskova'da kurulan pioner teşkilatı, daha sonra Rusya'nın diğer şehirlerinde ve Sovyetler Birliği'ne bağlı cumhuriyetlerde de kurulmaya başlandı. Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde pioner teşkilatının ortaya çıkışı, Sovyet Rusya ile eş zamanlı olarak gerçekleşti. Burada ilk pioner birliği 1922 yılında Bakü'de kuruldu ve kısa süre içerisinde Azerbaycan'ın diğer şehirlerine de yayıldı. Tezin bu bölümünde ilk olarak, pioner teşkilatının Azerbaycan'da kuruluş süreci ele alındı. Ardından pioner teşkilatının yapısı, kuralları, sembol ve yayın organları hakkında bilgi verildi. Son olarak Azerbaycan pioner teşkilatı, Sovyetleştirme sürecine katkısı bağlamında incelendi. Ancak pioner teşkilatının Azerbaycan'da ortaya çıkış süreci ve faaliyetleri açıklanmaya başlanmadan önce, genel hatlarıyla da olsa, Çarlık ve Sovyet dönemi Azerbaycan eğitim sistemine değinmek gerekmektedir.

Çarlık Döneminde Azerbaycan'da Eğitim

Çarlık Rusya'sı döneminde Azerbaycan'da eğitimin yapıldığı esas mekânlar, mektepler ve medreselerdi. Mescit ya da küçük binalarda teşkil edilen mekteplerde 10 ila 100 arasında öğrenci eğitim görmekteydi ve eğitim paralıydı.⁶³⁹ Eğitim ücreti, ailelerin maddi imkânları göz önünde bulundurularak hesaplanmakta ve ürün karşılığı da ödenebilmekteydi.⁶⁴⁰ Dersleri genellikle din adamları vermekteydi. Mekteplerde sadece okuma-yazma ve Farsça öğretilmekte; ancak bazı mekteplerde tarih dersleri de verilebilmekteydi. Dönemin yüksek eğitim kurumu olarak tanımlayabileceğimiz medreseler ise, mescitlerin bünyesinde hizmet vermekteydi. Buraya anadilini ve Farsçayı iyi bilen 16 yaşından büyük çocuklar kabul edilmekteydi. Medreselerde eğitim ücretsizdi. Burada din eğitiminin yanı sıra Arapça öğretilmekte; felsefe, mantık, edebiyat ve İslam tarihi gibi alanlarda da dersler verilmekteydi.⁶⁴¹ Bu geleneksel eğitim sistemi, Çarlık Rusya'sının uygulamaya koyduğu Ruslaştırma politikalarıyla birlikte değişime uğradı.

Çarlık Rusyası'nın eğitim politikalarının hedeflerinden biri, hem Rus hem de Türk çocuklarının karma olarak eğitim almasıydı. 1829 yılında Rus hükümeti tarafından Güney

⁶³⁹ Z.M.Bünyadov (Ed.), *Azerbaycan Tarixi (En Qedim Zamanlardan XX. Esredek)*, Çıraq Neşriyyatı, Bakı, 2007, s.644.

⁶⁴⁰ Mahmud İsmayılov (Ed.), *Azerbaycan Tarixi (VII. Cild)*, Elm Neşriyyatı, Bakı, 2007, s.137.

⁶⁴¹ Bünyadov, s.644.

Kafkasya'daki (Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan) okullarla ilgili olarak alınan kararın ardından, Azerbaycan'da geleneksel usulle eğitim veren okullara ek olarak Rus okulları açılmaya başlandı.⁶⁴² Bu kararlar birlikte, 1830'lu yıllarda Şuşa, Bakü, Gence, Nahçıvan ve Şamahı'da Rus okulları açıldı. Açılan bu okullara daha ziyade zengin ailelerin çocukları gönderilmektedir.⁶⁴³ Rus okullarında dini ilimler ve anadil eğitimine devam edilmekle birlikte; bunlara ek olarak aritmetik, Rusça gibi dersler de verilmektedir.⁶⁴⁴ Bilhassa zorunlu Rus dili eğitimi, Çarlık Rusya'sının eğitim politikasının en önemli ayağını oluşturmaktaydı. Nitekim Rus Eğitim Bakanlığı tarafından 1870 yılında yayınlanan bir raporda, ülke içerisinde yaşayan ve farklı etnik kökene mensup halkların kaynaştırılması açısından Rus dilinin önemi vurgulanmaktaydı.⁶⁴⁵

Bununla birlikte halkın geneli çocuklarını, anadilini öğrenmeleri ve dini bir terbiye almaları amacıyla, eski usulle eğitim veren okullara göndermeyi tercih etmekteydi. Böylece çocukların, en azından Rus okullarında eğitim göreceği zamana kadar bu okullarda eğitim almaları sağlanmaktaydı.⁶⁴⁶

Azerbaycan'da yaşayan nüfusun oranı arttıkça, eğitime olan talep ve dolayısıyla okulların sayısı da artmıştı. XIX. yy'ın ikinci yarısında Azerbaycan'daki mektep ve medreselerin sayısı 600-700 gibi bir rakama ulaştı.⁶⁴⁷ Ancak açılan okul sayısının her geçen yıl artış göstermesine rağmen, Çarlık döneminde Azerbaycan'da eğitilmiş nüfusun sayısının az olduğu görülmektedir. Nitekim 1903 yılında Bakü nüfusunun %53.3'ü eğitimsizdi ve bu nüfusun çoğunluğunu Azerbaycan Türkleri oluşturmaktaydı. Bu yıllarda eski usulle eğitim veren okulların yanında, modern eğitim veren okullar da açılmaya başlandı. 1905'te Salyan'da, 1907'de Lenkeran'da, 1908'de Şamahı ve Ağdaş'ta, 1909'da Şeki, Gence, Gedebe ve Balakend'te, 1913'te ise Kah ve Zakatala'da yeni usulle eğitim veren okullar açıldı.⁶⁴⁸ Bolşevik ihtilalinin yaklaştığı dönemde de Azerbaycan'da yeni okullar açılmaya devam etti. 1915 yılına dek açılan okulların sayısı 942'ydi. 1914-5 eğitim-öğretim yılında bu okullarda öğrenim gören 63.000 öğrenci vardı. Ancak bu öğrencilerden sadece 22.162 kadarı Azerbaycanlıydı.⁶⁴⁹

⁶⁴² G.M. Ahmedov, "İz İstorii Razvitiya Şkolnogo Obrazovaniya v Azerbaydjane v Pervoy Palavine XIX. Veka", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 11, Moskva, 1980, s.110.

⁶⁴³ Metin Yıldırım, **Dünden Bugüne Azerbaycan Eğitim Sistemi**, Azerbaycanlılar Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul, 2006, s.36.

⁶⁴⁴ Ahmedov, s.110.

⁶⁴⁵ Oliver Roy, **Yeni Orta Asya Ya da Ulusların İmal Edilişi**, Metis Yayınları, İstanbul, 2005, s.89.

⁶⁴⁶ Mahmud İsmayilov (Ed.), **Azerbaycan Tarixi (V.Cilt)**, Elm Neşriyyatı, Bakı, 2008, s.209.

⁶⁴⁷ Yıldırım, s.37.

⁶⁴⁸ İsmayilov, **Azerbaycan Tarixi (V.Cilt)**, s.209.

⁶⁴⁹ **1949 il Pioner...**, s.150.

Azerbaycan'da Sovyet Eğitim Sisteminin Kuruluşu

Azerbaycan'da uzun yıllar devam eden Çarlık hâkimiyeti 1917 devrimiyle sona erdi. Bunun üzerine, Güney Kafkasya'da 15/28 Kasım 1917'de Gürcü, Ermeni ve Azerbaycanlı temsilcilerden oluşan Maveray-yı Kafkas Komiserliği ilan edildi. Komiserliğin, merkezi Tiflis olan bir de hükümet organı bulunmaktaydı. Bu yapılanma içerisinde Gürcü, Ermeni ve Azerbaycanlılar kendi bölgelerinde tümüyle bağımsızdılar. Ancak çok geçmeden bu üç topluluk arasında anlaşmazlıklar ortaya çıktı. Bunun nedeni, Ermenilerin Ruslarla; Gürcülerin Rusya, Almanya ve İngiltere'yle; Azerbaycanlıların ise Türkiye ile ittifak yapmak istemesiydi. Böylece ilk olarak Gürcistan topluluktan ayrılarak bağımsızlığını ilan etti. Ardından Azerbaycanlılar Müsavat Partisi lideri Mehmet Emin Resulzade öncülüğünde bağımsızlığını açıkladı.⁶⁵⁰ Azerbaycan'da 28 Mayıs 1918'de kısa süreliğine de olsa, Müsavat Partisi liderliğinde bağımsız Milli Azerbaycan Cumhuriyeti kuruldu.⁶⁵¹ Ancak Sovyetler Birliği, 27 Nisan 1920'de Azerbaycan'daki Müsavat Partisi'nin iktidarına son verdi. 28 Nisan 1920'de burada Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (SSC) kuruldu ve bu tarih, 'Nisan Devrimi' olarak ilan edildi.⁶⁵² Sovyet yönetimi Azerbaycan'da, Komünist Parti dışında tüm partilerin faaliyetlerini yasakladı. Bunun sonucu olarak Müsavat ve İttihat gibi diğer partiler çalışmalarına gizli olarak devam etmek zorunda kaldı.⁶⁵³ Azerbaycan'da artık yeni bir rejim, yeni bir ideoloji hâkimdi. Bu yeni ideolojinin Azerbaycan'da sağlam bir temelle yerleşebilmesi için çalışmaların yoğunlaştığı ilk alanlardan biri eğitim oldu.

Stalin, henüz 9 Nisan 1918'de yerel idare organları, yerel mahkemeler ve yerel okullar olmaksızın kitleleri Sovyet yönetimine yakınlıştırmanın mümkün olamayacağını ifade etmekteydi.⁶⁵⁴ Bu bakımdan Sovyet iktidarının Azerbaycan'daki ilk icraatlarından biri, eğitim sistemini kendi ideolojisine uygun hale getirmek ve Azerbaycan'da kurulacak yeni okulların prensiplerini belirlemek oldu. Bu amaçla ilk olarak, Azerbaycan SSC Halk Maarif Komiserliği kuruldu. Bu dönemde Halk Maarif Komiseri olarak, aynı zamanda Azerbaycan Komünist Partisi'nin bir üyesi olan Dadaş Bünyadzade (1888-1938) ve yardımcısı olarak Nadejda Nikolayevna Kolesnikova (1882-1964) tayin edildi.⁶⁵⁵ İlk Halk Eğitim Komiseri olan

⁶⁵⁰ Sebahattin Şimşir, *Azerbaycan'ın İstiklal Mücadelesi*, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2006, ss.19, 20.

⁶⁵¹ Belkis Ulusoy, *Azerbaycan Siyasi Muhaceretinin İstanbul'daki Basın Etkinliklerinin Kamuoyu Oluşturmadaki Rolü (1923-1931)*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2004, ss.40, 41.

⁶⁵² Ebulfez Süleymanlı, *Milletleşme Sürecinde Azerbaycan Türkleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006, s.147.

⁶⁵³ Okan Yeşilot, *Ateş Çemberinde Azerbaycan*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2010, s.28.

⁶⁵⁴ M.Mehtizade, "Borba za Sovetskuyu Şkolu v Azerbaydjane v Period Grajdanskoy Voynı i İnastrannoy İnterventsii (1917-1920 gg.)", *Sovetskaya Pedagogika*, Sayı: 6, Moskva, 1955, s.77.

⁶⁵⁵ M.M. Mehdizade, *Azerbaycan'da Sovet Mektebinin Tarihine Dair Hulaseler*, Azerbaycan Devlet Neşriyyatı, Bakü, 1958, s.20.

Bünyadzade, 20 Mayıs 1920'de Azərbaycan'da anadilde eğitim veren, parasız politeknik (mesleki) okulların teşkiline dair bir karar aldı.⁶⁵⁶

Sovyet eğitim sisteminin en büyük yeniliklerinden biri, eğitimin halkın her kesimine açık ve ücretsiz olmasıydı. 26 Mayıs 1920'de kabul edilen 'Azərbaycan Sovyet Sosialist Cumhuriyeti Emek Okullarının Kararnamesi'nde; eğitimin ücretsiz ve anadilde olacağı, okulların emekçi kesimden tüm çocuklara açık olacağı, okulların cami ve kiliselerin nüfuzundan kurtarılacağı ifade edilmekteydi. Aynı yıl, eğitim meseleleriyle ilgili olarak bu kararname dışında bir dizi karar daha alındı. Alınan bu kararlarda, 1920-1 eğitim-öğretim yılında açılması planlanan yeni okulların müfredatı, kız ve erkeklerin birlikte eğitim görmeleri, okullara kabul kaideleri gibi konular ele alınmaktaydı.⁶⁵⁷

Azərbaycan'da Sovyet eğitim sisteminin kurulmaya çalışıldığı bu ilk dönemde başlıca problemlerden biri, Sovyet okullarında eğitim verecek öğretmen kadrolarının hazırlanmasıydı. İlk aşamada, bu problemin acil çözümü için eski öğretmen kadroları görevlendirildi. Ancak bu öğretmenlerin büyük bir kısmı hala, sosyalizm karşıtı fikirlerin etkisi altındaydı. Bu problemin çözümü için bir dizi tedbir alındı. Bunlardan biri, öğretmenlerin maaşlarının artırılmasıydı.⁶⁵⁸ Bu tür tedbirlerin yanı sıra öğretmenlerin, Sovyet hükümetinin siyasi talepleriyle ve yeni açılacak Sovyet okullarının amaç ve vazifeleriyle de derhal tanıştırılması gerekti. Bu amaçla 26 Haziran 1920'de Bakü'de, 2 Ağustos 1920'de Gence'de ve daha sonra Azərbaycan'ın diğer şehirlerinde öğretmenlere yeni eğitim sistemini tanıtmak amacıyla konferanslar düzenlendi. Aynı zamanda yeni öğretmen kadrolarının hazırlanması için Temmuz-Ağustos 1920'de pedagojik kurslar açıldı. Düzenlenen bu kurslara ilk yılda 1000'den fazla sayıda kişi katıldı. Sovyet iktidarı döneminde öğretmenlerin ve eğitim organlarının hazırlanmasına katkıda bulunmak amacıyla atılan bir diğer adım, pedagojik dergilerin yayınlanmaya başlanmasıydı. 1923 yılında *Maarif ve Medeniyyet* dergisi yayınlandı. 1924 yılında ise, Azərbaycan Halk Eğitim Komiserliği tarafından *Yeni Mekteb* adlı dergi neşredilmeye başlandı. Bu derginin amacı, Azərbaycan'daki okulların durumu hakkında bilgi vermek ve okullardaki eğitim faaliyetlerinin düzene koyulması için gerekli olan ne varsa bunları izah etmektir. Bir diğer dergi, 1925 yılında yayınlanmaya başlayan *Maarif İşçisi* adlı dergiydi.⁶⁵⁹

⁶⁵⁶ Cemil Quliyev, **Azərbaycan Tarixi (VI. Cild)**, Elm Neşriyyatı, Bakü, 2008, s.221.

⁶⁵⁷ Mehdizade, s.21.

⁶⁵⁸ E. Musayeva, **Azərbaycan Tarixi (III. Cild)**, Elm Neşriyyatı, Bakı, 1973, s.425.

⁶⁵⁹ Mehdizade, ss.21, 22, 33, 99.

Eğitim kadrolarının hazırlanmasına yönelik olarak alınan bu tedbirlerin neticesinde Azerbaycan'daki öğretmenlerin sayısı, 1920-1 eğitim-öğretim yılında 2.611 iken, 1925-6 eğitim-öğretim yılında 5.232'ye yükseldi.⁶⁶⁰

Sovyet eğitim sisteminin önemli bir özelliği, eğitimde kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasıydı. Bu bakımdan, Azerbaycan'da Sovyet eğitim sisteminin kurulması çalışmalarında karşılaşılan problemlerden biri, okullarda okuyan kız öğrenci sayısının az olmasıydı. Esasında bu problemin çözümü için uzun yıllardır mücadele verilmekteydi. Azerbaycan'da ilk Müslüman kız okulu, Çarlık Rusya'sı döneminde Azerbaycan zenginlerinden Hacı Zeynelabidin Tagiyev'in çabaları neticesinde 1901 yılında açılmıştı. Bu okulda, Kafkasya'nın her bölgesinden gelen kız öğrenciler okumakta ve okul personelinin tamamı kadınlardan oluşmaktaydı.⁶⁶¹ Ağustos 1906'da Azerbaycan'da yapılan Birinci Öğretmenler Kongresi'nde de kız öğrenci meselesi ele alınmıştı. Kongrede kadınların eğitimi problemine özel bir önem verilmiş ve Azerbaycanlı kızlar için, her şehirde ve nüfusun kalabalık olduğu diğer bölgelerde kız okullarının açılması teklif edilmişti. Bakü'de 1 Temmuz 1917 tarihine kadar 486 kız öğrencinin eğitim gördüğü toplam 4 okul faaliyet göstermekteydi.⁶⁶²

Çarlık Rusya'sı döneminde atılan bu adımlara rağmen, Sovyet iktidarının ilk yıllarında okullarda eğitim gören Azerbaycanlı kız öğrencilerin sayısı hayli azdı. 1920-1 eğitim-öğretim yılında ilkokullarda öğrenim gören Azerbaycanlı kız öğrencilerin sayısı, 6.448'di. Azerbaycan Komünist Partisi'nin Ocak 1925'teki kongresinde de kız öğrencilerle ilgili bu problem dile getirildi. Kongrede, diğer eğitim meseleleriyle birlikte, köylerdeki kızların okullara gönderilmesi problemine dikkat çekildi. Alınan bu tedbirlerin sonucunda Azerbaycan'da eğitim gören kız öğrencilerin sayısı yıldan yıla artış gösterdi. 1924-5 eğitim-öğretim yılında 11.432 olan kız öğrenci sayısı, 1926-7 eğitim-öğretim yılında 14.189'a yükseldi.⁶⁶³

Bu dönemde karşılaşılan bir başka problem, anadilde ders kitaplarının hazırlanmasıydı. Anadilde ders kitaplarının hazırlanması için çalışmalar, 1920 yılından itibaren başlatıldı. Bunun için, Çarlık döneminde ders kitaplarını hazırlayan yazarlar görevlendirildi. Onların daha önce anadilde hazırlamış oldukları ders kitapları yeniden gözden geçirilip Sovyet ideolojisine uygun hale getirildi. Hazırlanan bu kitapların yayınlanması amacıyla, Mayıs 1920'de özel bir komisyon kuruldu. Haziran 1921'de ise, Halk Eğitim Komiserliği nezdinde yayın şubesi teşkil edildi. Bu şube, 1924 yılında Azerbaycan Devlet

⁶⁶⁰ Quliyev, s.224.

⁶⁶¹ Okan Yeşilot, **Tagiyev**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2004, ss.61, 63.

⁶⁶² A.D.Rafibeyli, **Rol Russko-Tatarskih Şkol v Razvitii Prosveşeniya v Azerbaydjane**, Bakü, 1969, s.14.

⁶⁶³ Mehdizade, s.45.

Neşriyatı'na (Azernesr) dönüştürüldü. Azernesr'in kurulduğu ilk yıllardaki başlıca vazifesi, ders kitapları yayınlamaktı.⁶⁶⁴

Sovyet döneminde Azerbaycan'da yürütülen eğitim faaliyetleri kapsamında kütüphane ve okuma kulüpleri de teşkil edildi. 1920 yılında Azerbaycan'da 107 kulüp ve 61 kütüphane mevcuttu. Bunlar, okullar dışında Sovyet ideolojisini yaymanın diğer aracıydılar.⁶⁶⁵

1920 yılının Mayıs ayında eğitim alanında atılan bir diğer önemli adım, okulların kilise ve camilerden tamamen ayrılması oldu. Azerbaycan Devrim Komitesi'nin aldığı karar gereğince, Halk Eğitim Komiserliği'nin denetiminde olan bütün devlet okullarında dini içerikli derslerin eğitimi ve her türlü dini bayramın kutlanması yasaklandı.⁶⁶⁶

Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde ilk ders yılı, 1 Ekim 1920'de başladı. Bu ilk yıllarda, Sovyet okulları şu şekilde düzenlendi; 8-13 yaş grubundaki çocukları kapsayan ve eğitim süresi 5 yıl olan ilkokullar, 13-17 yaş grubundaki çocukları içine alan ve eğitim süresi 4 yıl olan orta dereceli okullar. Bunun yanı sıra farklı tipte okullar da teşkil edildi. Bunlardan biri, 1920-1 eğitim-öğretim yılında Azerbaycan Devlet Üniversitesi bünyesinde kurulan ve eğitim süresi 4 yıl olan işçi fakülteleri (*rabfak*) idi. Bu fakülteler, Sovyet Rusya'sında kurulan işçi fakülteleri örneğinde organize edildi. 1922-3 eğitim-öğretim yılından itibaren Bakü'de eğitim süresi 2-3 yıl olan, ilkokul düzeyinde eğitim veren ve amacı sanayi sektörü için eğitilmiş işçi kadroları hazırlamak olan 'Fabrika Öğrencileri Okulları' açıldı. 1924-5 eğitim-öğretim yılında yedi yıllık, 1926-7 eğitim-öğretim yılında dokuz yıllık okullar teşkil edildi. 1926-7 eğitim-öğretim yılından itibaren ise, eğitim süresi 3 yıl olan, ilkokul düzeyinde eğitim veren ve toprağı kolektif olarak işletebilecek modern çiftçiler yetiştirmek amacını taşıyan 'Köylü Gençler Okulları' kuruldu.⁶⁶⁷

Sovyet döneminde Azerbaycan'daki okulların ve öğrencilerin sayısı, Çarlık dönemine kıyasla oldukça arttı. 1926-7 eğitim-öğretim yılında yedi yıllık okulların sayısı 17, bu okullarda okuyan öğrencilerin sayısı ise 4.405'ti. Azerbaycan'daki işçi fakültelerinde okuyan öğrencilerin sayısıysa 1.824'tü. Bu dönemde Azerbaycan'da ilk defa çocukların boş vakitlerini değerlendirebilecekleri teknik istasyonlar, pioner evleri, çocuk sineması, çocuk dinlenme parkları gibi müesseseler kuruldu.⁶⁶⁸

Azerbaycan komsomol teşkilatının 1926 yılında düzenlenen VI. kongresinde, yeni Sovyet okullarının farkının, öğrencilere bilgilerini hem hayata tatbik edebilmeyi hem de bu

⁶⁶⁴ Mehdizade, ss.56, 57.

⁶⁶⁵ Yeşilot, *Ateş...*, s.87.

⁶⁶⁶ Quliyev, s.222.

⁶⁶⁷ Mehdizade, ss.25, 37, 38, 43.

⁶⁶⁸ *1949 il Pioner...*, s.150.

bilgileri Sovyet yönetiminin vazifeleriyle ilişkilendirmeyi öğretmesi olduğu ifade edilmekteydi. Kongrede dikkat çekilen bir diğer husus, Sovyet okullarında eğitim-öğretim faaliyetlerinin daha da geliştirilebilmesi için okullarda komsomol ve pioner teşkilatlarının yaygınlaştırılmasıydı.⁶⁶⁹

2.1. PİONER TEŞKİLATININ AZERBAYCAN'DA KURULUŞU

Pioner teşkilatının Sovyetler Birliği'ne bağlı diğer cumhuriyetlerde kurulması meselesi, bilhassa önem taşımaktaydı. Özellikle Azerbaycan gibi Müslüman Sovyet Cumhuriyetlerinde bu durum büyük aciliyet arz etmekteydi. Çünkü buralarda yerel dini okulların varlığı bir tehdit olarak algılanmakta ve yeni Sovyet okullarındaki çalışmalara enerjinin harcanmasını daha acil hale getirmektedir. Lenin, 1913 yılında yaptığı bir konuşmada, milli esaslara dayalı bir eğitim anlayışına karşı çıkılması ve okullarda eğitimin ulusların eşit hakları temelinde verilmesi gerektiğini ifade etmekteydi. Lenin'e göre okullar, ulusal kültürün değil, dünya işçi hareketinin uluslararası kültürünün savunucusu olmalıydı.⁶⁷⁰ Bu noktada pionerlerden beklenen, teşkil edilecek pioner *forpost*ları aracılığıyla, bu cumhuriyetlerdeki okullara düzenli ziyaretler gerçekleştirerek, öğretmenlerin yeni eğitim metotlarını hayata geçirmesine yardım ederek ve halk arasında çocukların dini okullar yerine Sovyet okullarına gönderilmesi için propaganda yürüterek, okullardaki eğitim sürecini Sovyet çıkarlarına uygun şekilde organize etmeleri idi.⁶⁷¹

Azerbaycan'da henüz pioner teşkilatının kurulmadığı dönemde, burada da izci teşkilatları faaliyet göstermekteydi. Birinci bölümde de ifade edildiği gibi, bu teşkilatlar, militarist bir nitelik taşımaktaydı. İzci teşkilatları burjuva çocuk teşkilatının bir kopyası olarak kabul edildiğinden, Azerbaycan'da da bu teşkilatın tasfiyesi süreci başladı. Gence Komsomol Komitesi 1922 yılında izci birliklerinin ortadan kaldırılması kararını aldı. İzci teşkilatının yerine ilk olarak, Rusya'da olduğu gibi *Yukov* (*Yunıy Kommunist*-Genç Komünist) teşkilatı kuruldu. Gence'de kurulan ilk *Yukov* birliğine 50 çocuk kabul edilmişti. Bunların arasında izciler de vardı.⁶⁷² Daha sonra *Yukov* teşkilatı da izci teşkilatının bir benzeri olduğu gerekçesiyle kaldırıldı. Böylece Azerbaycan'da da pioner teşkilatının kurulması için çalışmalar başladı.

⁶⁶⁹ Mehdizade, ss.63, 64.

⁶⁷⁰ V.İ.Lenin, **Gençlik Üzerine**, Sol Yayınları, Ankara, 1993, s.49.

⁶⁷¹ **Vsesoyuznaya...**, s.39.

⁶⁷² Rovşana, s.19.

1922 yılında Moskova'daki ikinci komsomol konferansında, pioner teşkilatının Moskova örneğinde Sovyetler Birliği'nin diğer tüm şehir ve köylerinde kurulması kararı alındı. Kararda, bu çalışmaların, Moskova pioner teşkilatının örnek alınarak aynı esaslar üzerinde ve Komsomol Merkez Komitesi'nin yönetimi altında kurulması gerektiği ifade edilmekteydi.⁶⁷³ Nitekim Moskova'nın ardından Saint Petersburg'ta ve ayrıca Ukrayna ile Belarus'ta pioner teşkilatının ilk grup ve birlikleri kuruldu. Daha sonra ise tüm Sovyetler Birliği'nde pioner hareketi genişledi. Sovyet cumhuriyetlerinde bu çalışmalar, yerel parti organlarının rehberliğinde yürütülmekteydi.⁶⁷⁴

12 Kasım 1922'de Azerbaycan Komsomol Bakü Komitesi'nde "Çocuk Hareketi Hakkında" başlıklı konu müzakere edildi. Burada, pioner teşkilatının kurulması için gerekli hazırlıkların yapılması kararı alındı. Böylece aynı yıl, Azerbaycan Komünist Partisi Birinci Sekreteri Sergey Mironoviç Kirov (1886-1934)'un emri üzerine pioner teşkilatının kurulması çalışmaları başladı.⁶⁷⁵ Azerbaycan Komsomol Teşkilatı Bakü Komitesi'nin kararıyla, çocuk hareketiyle ilgili çalışmalar yürütmek üzere Paller, Prokofyev, Petrov gibi isimlerden ve bunun yanı sıra Halk Sağlık Komiserliği, Bakü Halk Eğitim Şubesi ve Bakü Halk Eğitim Komiserliği'nin üyelerinden oluşan bir komisyon kuruldu.⁶⁷⁶ Kasım 1922'de Bakü komsomol teşkilatı tarafından kurulan Azerbaycan'daki bu çocuk teşkilatı, 'Spartak Çocuk Teşkilatı' adını aldı.⁶⁷⁷ Spartak ismi, eski Roma'da köle isyanının lideri ve halk kahramanı olan Spartaküs'ten gelmekteydi.⁶⁷⁸

Bakü'deki bu ilk pioner birlikleri, Komsomol hücrelerine bağlı olarak, petrol madenlerinde, fabrikalarda ve çocuk evlerinde kuruldu. Bir süre sonra pioner birlikleri güç kazanmaya başladığında, bu çocuk evleri pioner evi (*doma pionerov*) olarak adlandırılmaya başlandı.⁶⁷⁹ Azerbaycan'daki ilk pioner birliklerinin fabrika ve işletmeler ile pioner evlerinde kurulma nedeni, hem o dönemde okullarda okuyan öğrenci sayısının az olması, hem de okulların o dönemde bu iş için yeterli donanıma sahip olmamasıydı.⁶⁸⁰

Bakü Komsomol Komitesi, 14 Aralık 1922'de, pioner teşkilatının kanunnamesini onayladı.⁶⁸¹ Artık Spartak Pioner Teşkilatı'nın kendi nizamnamesi ve programı vardı. 1923

⁶⁷³ E.Bağırzade, **Azerbaycan Pioner Teşkilatı Tarihinden**, Keçlik, Bakı, 1974, s.9.

⁶⁷⁴ Emma Pavlovna Hosrovyan, **Bakı Pioner Teşkilatının Tarixinden**, Azerbaycan Uşag ve Keçler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1958, s.4.

⁶⁷⁵ Emrahov, s.11.

⁶⁷⁶ Hosrovyan, s.6.

⁶⁷⁷ **Rojdeniye...**, s.20.

⁶⁷⁸ Rovşana Gasimova, **Nesilden Nesle**, Azerbaycan Devlet Neşriyyatı, Bakı, 1963, s.9.

⁶⁷⁹ Bağırzade, **Azerbaycan...**, ss.11, 12.

⁶⁸⁰ Hosrovyan, s.11.

⁶⁸¹ Bağırzade, **Azerbaycan...**, s.13.

yılında işçi kulübünün bulunduğu binada (bugünkü Gençler meydanında) Spartak Pioneer Teşkilatı'nın 2 numaralı pioner birliği teşkil edildi. 2 numaralı pioner birliğinin üyeleri, kendi birliklerine annesiz babasız çocukları da dâhil ederek, onlarla birlikte çalışmalarda bulundular. Bu kolektifin bir de duvar gazetesi mevcuttu. Burada çocukların vazifelerinden, gerçekleştirdikleri faaliyetlerden bahsedilmekteydi. Gazetede bir de mizah köşesi bulunmaktaydı. Burada hatalı davranan, çalışmalara katılmayan çocukların karikatürleri çizilerek tenkit edilmekteydi.⁶⁸²

15-16 Ocak 1923'te Bakü'de düzenlenen XIV. komsomol konferansında, Bakü'de kurulan pioner birliklerinin bir yıllık süreçteki çalışmaları değerlendirildi. Bakü komsomol teşkilatı, 14-16 yaş aralığındaki üyelerini, pioner teşkilatının Bakü'nün tüm *rayon*larında kurulması için görevlendirdi. Bu iş için görevlendirilen komsomol üyeleri, 2 aylık hazırlık sürecinden sonra pioner grup lideri (*zvenyev*) oldular. Bu kişiler ilerleyen yıllarda, Azerbaycan pioner teşkilatının çekirdek kadrosunu teşkil edecek olan isimlerdi.⁶⁸³

Azerbaycan'da komünist çocuk hareketinin kurulmasına yönelik çalışmalara, Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından özel bir önem verilmekteydi. Şubat 1923'te Komünist Parti Bakü Komitesi, çocuk komünist teşkilatının sorunlarını ele aldı ve Halk Eğitim organlarının bu teşkilata maddi yardımda bulunmalarının gerekliliğine dikkat çekti.⁶⁸⁴ Azerbaycan Komünist Partisi Bakü Komitesi'nin 6 Nisan 1923'teki kongresinde de, Parti teşkilatlarının çocuk hareketine hem maddi hem de ideolojik açıdan tüm kuvvetleriyle yardım etmeleri gerektiği ifade edilmekteydi.⁶⁸⁵ Bu kongrede ayrıca izci teşkilatını yakından tanıyan parti üyelerinin, Spartak Pioneer Teşkilatı'nda görevlendirilmesi kararı alındı.⁶⁸⁶

Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi, Komünist Parti direktifleri doğrultusunda, 11 Nisan 1923'te pioner teşkilatının Bakü teşkilatı örneğinde Azerbaycan'ın diğer bölgelerinde de kurulması için çalışmalara başladı ve bu işin, teşkilat şubelerine havale edilmesi kararını aldı.⁶⁸⁷ 17-25 Nisan 1923'teki Komünist Parti XII. kongresinde alınan kararda, pioner teşkilatına her türlü yardımın yapılması gerektiği ifade edildi.⁶⁸⁸ 1923 yılından itibaren Bakü'nün yanı sıra, fabrikaların ve işletmelerin bulunduğu diğer şehirlerde de pioner

⁶⁸² Rovşana, s.10.

⁶⁸³ A.Bagirzade, **İstoriya Pionerskoy Organizatsii Azerbaydjana (1922-1940 gg.)**, Gyandjlik, Bakı, 1976, s.12.

⁶⁸⁴ Bagirzade, **İstoriya...**, ss.13, 20.

⁶⁸⁵ Emrahov, s.11.

⁶⁸⁶ Hosrovyan, s.7.

⁶⁸⁷ Bagirzade, **Azerbaycan...**, s.16.

⁶⁸⁸ Emrahov, s.11.

birlikleri kurulmaya başlandı. Böylece Gence, Nahçıvan, Lenkeran, Zakatala ve Şeki (Nuha)'de ilk pioner birlikleri, kuruldu.⁶⁸⁹

10 Mayıs 1923'te düzenlenen Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi toplantısında pioner birliklerinin Azerbaycan'daki köylerde de teşkil edilmesi kararı alındı. Köylerde kurulacak olan bu ilk pioner birlikleri, komsomol hücrelerine bağlı olarak organize edilmeli, şehirlerdeki pioner birliklerine fazla uzak olmamalı ve burada görev alacak ekip ve materyaller açısından yeterli donanımına sahip olmalıydı. Nihayet gerekli hazırlıkların tamamlanmasının ardından, 1923 yılının Mayıs ayının ortalarından itibaren, Azerbaycan'daki köylerde pioner birliklerinin kurulması çalışmaları başladı. Bakü pionerleri de, köylerdeki pioner birliklerinin çalışmalarına-yeni şarkı ve oyunların öğrenilmesine, piyeslerin sergilenmesine ve ayrıca tiyatro kulüplerinin kurulmasına- gönüllü yardımda bulundu.⁶⁹⁰

Azerbaycan pioner teşkilatının ilk konferansı, 500 pionerin katılımıyla 22 Mayıs 1923'te Bakü'de düzenlendi.⁶⁹¹ Konferansta Bakü Komsomol Komitesi tarafından pioner teşkilatına kırmızı bayrak taltif edildi.⁶⁹² Temmuz 1923'te gerçekleştirilen Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi toplantısında, çocuk hareketini güçlendirmek amacıyla bir dizi karar kabul edildi. Merkez Komite, komsomolun çocuk hareketine liderliğini güçlendirmek amacıyla, çocuk hareketiyle ilgili her işte komsomol komitelerini görevlendirdi.⁶⁹³

Azerbaycan'da, pioner teşkilatının idari işlerinden sorumlu olan Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu, 1923 yılının sonbaharında kuruldu. Ardından önce Bakü'nün *rayon*larında, ve bir süre sonra diğer şehirlerde pioner büroları teşkil edilmeye başlandı. Bu dönemde Bakü şehrinin Bayıl, Bibi-Heybet, Balahanı-Sabunçu, Zavagzal, Binegedi, Surahanı, Gala ve Hızı *rayon*larındaki pioner bürolarına, Azerbaycan pioner teşkilatının ilk kurucularından olan Şergli Agayev, Murtuz Eliyev, Helil Huseynov, Kim Kasparov, Ferman Memmedov, Ebdul Reçebov, Ruhulla Rızayev, Henri Vişniovsky liderlik etmekteydi. Bu büroların çalışmalarını ise, Bakü'deki Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu yönlendirmekteydi. Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu'nun ilk toplantısı 17 Ekim 1923'te düzenlendi. Bu toplantıda, çocuk komünist hareketinin problemleri ele alındı.⁶⁹⁴ Toplantıda ayrıca, Haçumov'un başkanlığında Azerbaycan Pioner Merkez Bürosu tasdik edildi ve Ahundzade, Ağayev, Taller ve Prokofyev bu büronun üyeliğine seçildi.⁶⁹⁵

⁶⁸⁹ Bagirzade, *İstoriya...*, s.13.

⁶⁹⁰ Bagirzade, *İstoriya...*, ss.15, 24.

⁶⁹¹ Yakovlev, *Zori...*, s.33.

⁶⁹² Bagirzade, *İstoriya...*, s.30.

⁶⁹³ Hosrovyan, s.11.

⁶⁹⁴ Bagirzade, *Azerbaycan...*, s.20.

⁶⁹⁵ Hosrovyan, s.12.

Azerbaycan pioner teşkilatı kısa sürede güç kazandı. Temmuz 1923'te Lenkeran'daki pioner birliğinde 230, Zakatala'da 150, Salyan'da 80, Gence'de 90, Nahçıvan'da ve Şeki'de 70-80 kadar çocuk bulunmaktaydı. Aynı dönemde Bakü'deki pioner teşkilatında 600 pioner mevcuttu. Tüm Azerbaycan'daki pionerlerin sayısı ise, 2.265'e ulaşmıştı.⁶⁹⁶ Pioner teşkilatındaki bu hızlı gelişim, muhtemeldir ki baskı siyasetinin bir neticesiydi. Bir diğer neden ise, bu teşkilata üye olanlara hayatın birçok alanında, bilhassa iş ve eğitim alanında, sağlanan ayrıcalıklar olabilir. Sovyet tarihçilerinden Orlando Figes'in *Karanlıkta Fısıldaşanlar* adlı eserinde, babası 'halk düşmanı' ilan edilen Antonina Golovina ile ilgili olarak yapılan açıklamalar, bu son ifadeyi desteklemektedir:

Antonina kendi yaşamı üzerine düşünürken, aslında Parti'ye ve ideolojisine hiç inanmadığını belirtiyor, hem de bir Sovyet uzmanı olma statüsünden açıkça gurur duymasına ve böyle bir statünün doktor olarak çalışmalarında sistemin temel hedeflerini ve ilkelerini benimsemesini gerektirmesine karşın. Belki de bir ikili yaşam sürdü; kamusal yaşamında Sovyet normlarına uyarken, özel yaşamında ailesinin köylü-Hristiyan değerlerinin karşı çekimini hissetmeye devam etti. Birçok Sovyet insanı böyle ikiliklerle yaşadı.⁶⁹⁷

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, Sovyet halkı üzerinde ciddi bir rejim baskısı mevcuttu. Bununla birlikte, istisna durumların da mevcut olduğunu gözden kaçırmamak gerekir. Örneğin, Bakü'deki 190 numaralı okulun pionerlerinden Mehti Tagiyev'in, bir dans gösterisi için Moskova'ya yaptığı yolculukla ilgili izlenimlerini aktardığı ve *Pionerskaya Pravda* gazetesine gönderdiği mektup bu açıdan bir hayli ilginçtir:

Bakü'den ayrılırken arkadaşlarım, Moskova'ya gittiğim ve Stalin'i göreceğim için çok şanslı olduğumu söylediler. Tüm yolculuk boyunca düşünüp durdum. Sahiden büyük önderi görebilecek miydim? Nihayet Moskova'ya vardık. Birkaç gün geçti; gezilere katıldık, tiyatroya gittik ama hiçbirimiz Stalin'i göremedik. Bolşoy tiyatrosuna gittiğimizde, orada yoldaş Stalin ve onunla birlikte yoldaş Vorosilov, Molotov ve Kalinin'in geldiğini duyduk. Kalbim heyecanla atmaya başladı. Onu perdenin aralığından görmek için sahneye koşmak istedim. ... Biz de o sahnede Şah Senem oyunu için pioner Ayvazova'yla Lezginka dansı edecektik. Sahneye çıktım ve gözlerimle Stalin yoldaşın oturduğu yeri aramaya başladım. Onu daha iyi görebilmek için sahnenin diğer tarafına geçtim. Nihayet benim dans sıram geldi. Edebileceğim en mükemmel şekilde dans etmek istiyordum. Dans ettiğim sırada tek düşündüğüm şey, Stalin'in bana bakıp bakmadığıydı. ... Stalin, Molotov, Vorosilov ve Kalinin yoldaşların bizi gülümseyerek alkışladığını hatırlıyorum. Bugünü asla unutmayacağım.⁶⁹⁸

⁶⁹⁶ Bagırzade, *Azerbaycan...*, ss.16, 18.

⁶⁹⁷ Orlando Figes, *Karanlıkta Fısıldaşanlar*, (Çev., Nurettin Elhüseyni), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009, s.31.

⁶⁹⁸ "Ya Vstupal Pered Stalinım", *Pionerskaya Pravda*, 20 Nisan 1938.

Bu mektup, pionerler arasında Stalin'e ve dolayısıyla rejime gerçekten inananların var olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan pioner teşkilatına gerçekten gönüllü olarak mı üye olunduğu, yoksa baskı politikalarının mı bu duruma etki ettiği sorusuna net bir cevap verebilmek kolay değildir.

Azerbaycan'da pioner teşkilatının sayısal açıdan gelişimi hızlı olmakla birlikte, bazı pioner birlikleri maddi açıdan yeterli düzeyde desteklenmemekteydi. Bu mesele, Azerbaycan Komünist Parti teşkilatları ve özellikle Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Kirov tarafından gündeme taşındı ve meselenin çözümü için adımlar atıldı. Bu adımlardan ilki, 9 Haziran 1924'te Azerbaycan Komünist Parti Bakü Komitesi'nin aldığı "Çocuk Hareketi Hakkında" başlıklı karardı. Burada, Bakü pioner teşkilatına gerekli olan maddi desteğin sağlanması için tedbirler sıralandı. Bunun dışında teşkilatın maddi açıdan desteklenmesi amacıyla, çeşitli petrol şirketlerinden belirli miktarda para yardımı alınmaya başlandı. Bu maksatla alınan bir başka tedbir de, bu iş için Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi bünyesinde özel bir komisyonun kurulması oldu.⁶⁹⁹

Azerbaycan'da pioner teşkilatına üye olan çocukların sayısı zamanla artsa da, bunlar arasında Azerbaycanlı çocukların oranı hayli azdı. Azerbaycanlı pionerler, teşkilatın sadece %25 kadarını oluşturmaktaydı.⁷⁰⁰ Bu önemli bir problemdi. Kaynaklarda bu problemin nedenleri açıklanmamaktadır. Bununla birlikte, bu yılların Sovyet iktidarının ilk yılları olduğu ve Azerbaycan halkının Çarlık hâkimiyetindeki Ruslaştırma siyasetinden sonra, yeni rejime karşı bazı çekincelerinin mevcut olabileceği ihtimalinin bu duruma yol açmış olabileceği ihtimali üzerinde durulabilir. Sovyet yönetimi, 21-26 Haziran 1924'te yapılan Azerbaycan komsomol teşkilatının V. kongresinde, bu problemle ilgili olarak, daha fazla sayıda Azerbaycanlı çocuğun pioner teşkilatına dâhil edilmesinin gerekliliğine vurgu yaptı. Konferansta ayrıca, teşkilatın işçi ve köylü sınıfından çocukların lehine genişletilmesi hakkında karar alındı.⁷⁰¹

1924 yılındaki bu kongrenin ardından, Bakü pionerleri ilk kez sokaklarda görüldü. Bu, Bakü pioner teşkilatının ilk geçit töreniydi. 4 saat devam eden geçitte, Komünist Parti ve hükümet liderleri pionerler karşısında konuşma yaptı ve onları komünist hareketin aktif savaşçıları olmaya çağırdı.⁷⁰²

⁶⁹⁹ Bağırzade, *Azerbaycan...*, ss.36, 39.

⁷⁰⁰ Hosrovyan, s.17.

⁷⁰¹ Hosrovyan, s.18.

⁷⁰² Rovşana, s.22.

Azerbaycan Spartak Pioner Teşkilatı, Lenin'in 21 Ocak 1924'teki ölümünün ardından Kasım 1924'te Lenin Pioner Teşkilatı adını aldı.⁷⁰³ Bu dönemde Azerbaycan pioner teşkilatındaki çocukların sayısı 22.817'ye ulaşmıştı.⁷⁰⁴

Azerbaycan pioner teşkilatının güçlendirilmesi için alınan tedbirlere rağmen, bazı konularda hala eksiklikler mevcuttu. Temmuz 1925'teki Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi'nin IV. Merkez Kurulu toplantısında pioner teşkilatındaki bu eksiklikler ve bunların ortadan kaldırılmasına yönelik tedbirler ele alındı. Burada başlıca gündem maddesi, pioner liderlerinin yetiştirilmesi meselesiydi. Bu problemin çözümü için Ağustos ayında 7 günlük kurslar açıldı. Bu iş için, dönemin önemli eğitimci ve pedagogları görevlendirildi.⁷⁰⁵ Pioner liderleri bu kurslarda çocuklara yönelik olarak çeşitli oyunlar, konuşmalar, geziler, toplantılar organize etmeyi öğrenmekteydi.⁷⁰⁶

Azerbaycan'da pioner teşkilatının gelişimi konusu, Kasım 1925'teki Azerbaycan Komünist Partisi VII. kongresinde de ele alındı. Bu kongrede Parti teşkilatlarına, pioner teşkilatına yaptıkları yardımı arttırmaları; Azerbaycan komsomol teşkilatına ise çocuklarla yürütülen çalışmaları yoğunlaştırmaları görevi verildi.⁷⁰⁷ Kongre ayrıca, Halk Eğitim Komiserliği'nden gençlik hareketine gerekli önemin verilmesini ve öğretmenlerin de bu çalışmalarda görevlendirilmesini talep etti. Kongrenin bir başka talebi, pioner teşkilatının çalışmalarında görevlendirilecek öğretmenler için kurslar organize edilmesiydi. Bu kursların amacı, onların pioner teşkilatı hakkında gerekli bilgilerle donatılmalarını sağlamaktı.⁷⁰⁸ Bu tarihlerde Azerbaycan pioner teşkilatında bulunan çocukların sayısı 44.000'e yaklaşmıştı.⁷⁰⁹

Tablo 5: 1923-1925 Yılları Arasında Azerbaycan Pioner Teşkilatına Üye Olan Çocukların Sayısı

Yıllar	Pioner sayısı
1923	2.265
1924 (Ağustos ayı)	10.992
1924 (Kasım ayı)	22.817
1925	44.000

Kaynak: E.Bağırzade, **Azerbaycan Pioner Teşkilatı Tarihinden**, Kençlik, Bakü, 1974, ss.18, 32. E.Emrahov, **Tarihe Dönmüş İller**, Kençlik, Bakü, 1973, ss.15-18.

⁷⁰³ Hosrovyan, s.15.

⁷⁰⁴ Emrahov, s.15.

⁷⁰⁵ Bağırzade, **Azerbaycan...**, s.34.

⁷⁰⁶ Rovşana, s.10.

⁷⁰⁷ Bağırzade, **İstoriya...**, s.43.

⁷⁰⁸ Hosrovyan, s.23.

⁷⁰⁹ Emrahov, s.18.

1926 yılının başlarında Sovyetler Birliği'nin genelinde olduğu gibi, Azerbaycan'daki pioner teşkilatında da durgunluk meydana geldi. Bu durumun çeşitli nedenleri mevcuttu. Bunların başında bazı pioner birliklerinde teşkilatın kanunlarına aykırı hareketlerde bulunulması gelmekteydi. Örneğin, bazı pioner birliklerinde 16 yaşından büyük gençler pioner grup liderliğine getirilmekte; pioner birlik ya da gruplarındaki çocuklardan sadece bir kısmı teşkilatın faaliyetlerine aktif olarak katılmaktaydı. Bu tür hatalar bazı pionerlerin teşkilattan ayrılmasına ve teşkilata üye çocukların sayısının giderek azalmasına neden oldu. 1926 yılının sonbaharında Azerbaycan'da pioner teşkilatına üye olan çocukların sayısı hayli azaldı ve Bakü'deki pioner birliklerinden 34'ü kapandı.⁷¹⁰ Azerbaycan komsomol teşkilatının IV. kongresinde de bu durum müzakere edildi. Kongre, pioner teşkilatındaki üye sayısında yaşanan bu azalmanın nedeni olarak; pionerlerin taleplerinin göz önüne alınmamasını, pioner teşkilatının çalışmalarının yeterli düzeyde topluma faydalı çalışmalarla ilişkilendirilmemesini, pioner birliklerindeki çalışmaların plansız yürütülmesini, pioner birliklerindeki liderlerin sayısının yetersiz olmasını göstermekteydi.⁷¹¹

19 Şubat 1927'de yapılan Azerbaycan Komünist Partisi Bakü Komitesi'nin kongresinde de pioner teşkilatının durumu ve vazifeleri ele alındı. Kongre, çocukların istirahati ve boş vakitlerinin değerlendirilmesi konusuna dikkat çekerek bu noktada sinema, tiyatro ve işçi kulüplerinden istifade edilmesi gerektiğini belirtti. Temmuz 1929'da Bakü genelinde bir pioner toplantısı yapılması kararı alındı. Ancak bu toplantının öncesinde, Bakü'nün tüm *rayon*larında pioner toplantıları düzenlendi. Bunlardan ilki, 8 Temmuz 1929'da Bayıl *rayon*unda yapıldı. Ardından Lenin *rayon*unda da pioner toplantısı düzenlendi. Bu toplantıda pioner teşkilatı içerisinde toplumsal açıdan faydalı işlerin önemine dikkat çekildi. Bayıl ve Lenin *rayon*ları dışında Bakü şehrinin diğer *rayon*larında da pioner toplantıları gerçekleşti.⁷¹² Nihayet 27 Temmuz 1929'da Bakü pionerlerinin toplantısı yapıldı. Bu toplantıya, 830 pioner katıldı. Bakü Pioner Merkez Bürosu'nun yöneticileri de bu toplantıda Bakü pionerlerinin gerçekleştirdiği çalışmaları ve onları bekleyen görevleri anlattı.⁷¹³ Bakü ve *rayon*larında düzenlenen bu toplantılar sayesinde, çeşitli toplumsal kuruluşların dikkati pioner teşkilatına çekildi. Böylece örneğin, Azerbaycan Halk Eğitim Komiserliği tarafından pioner teşkilatına maddi yardım yapıldı. Ayrıca öğretmenler, hâkimler gibi meslek grupları da kendi teşkilatlarının toplantılarında, pioner teşkilatının meselelerini ele almaya başladı. Bu

⁷¹⁰ Hosrovyan, s.27.

⁷¹¹ Mehdizade, s.91.

⁷¹² Hosrovyan, ss.30, 41.

⁷¹³ Rovşana, s.29.

toplantıların bir başka sonucu, pioner teşkilatındaki eksiklikleri ortaya koyması oldu. Örneğin, yapılan toplantılar neticesinde Parti ve komsomol teşkilatlarının çocuk komünist teşkilatına yeterli yardımda bulunmadığı, gerekli eğitim düzeyine sahip pioner birlik liderlerinin sayısının oldukça az olduğu, Bakü'nün bazı *rayon*larında pioner toplantılarının yapılmadığı görüldü.⁷¹⁴

18-25 Ağustos 1929'da Moskova'da 'Tüm Birlik' pioner toplantısı yapıldı. Bu toplantıya; İngilizler, Almanlar, Çinliler gibi yurtdışından gelen pionerlerin yanı sıra, içinde Azerbaycan'ın da bulunduğu Sovyetler Birliği'ne bağlı cumhuriyetlerden pionerler de katıldı. Bu toplantının açılışına katılan çocukların sayısı 7.000 kadardı. Açılışa ayrıca Parti ve komsomol üyeleri ile kızıl askerlerden oluşan 40.000 civarında konuk katıldı.⁷¹⁵

Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi, 2 Eylül 1929'da, Bakü ve Moskova'daki tüm bu pioner toplantılarının sonuçlarını değerlendirdi ve pioner teşkilatına yönelik bir karar aldı. Bu kararla komsomol teşkilatına, pioner teşkilatına yönelik çalışmalarını iyileştirmesi ve bu iş için, üç ay içerisinde 50.000 komsomol üyesini görevlendirmesi vazifesi verildi.⁷¹⁶

1929 yılında Azerbaycan pioner teşkilatına üye çocukların sayısı, 63.731'e ulaştı.⁷¹⁷ 18-25 Mayıs 1930'da Azerbaycan'da düzenlenen 'Uluslararası Çocuk Haftası'nda 30.000 çocuk pioner teşkilatına kabul edildi.⁷¹⁸ 1 Ocak 1933'teki istatistikî verilere göre, Azerbaycan'daki pioner birliklerinin sayısı 3.217 ve bu birliklerdeki çocukların sayısı 200.737'ydı.⁷¹⁹ 20 Şubat 1936'da bu rakam 206.326'ya yükseldi.⁷²⁰

Azerbaycan'da pioner teşkilatına üye olan çocukların sayısının yıldan yıla artış göstermesine ve pioner teşkilatının güçlendirilmesine yönelik tüm tedbirlere rağmen, bazı şehirlerdeki pioner birliklerinden şikâyetler gelmeye devam etmekteydi. Bu şikâyetler daha çok pioner liderlerinin sayısının yetersiz olması ya da pionerler liderlerinin gerekli niteliğe sahip olmaması üzerinde yoğunlaşmaktaydı. Örneğin, Ağdam'daki 4 numaralı pioner birliğinin lideri görevinden alınmış, ancak yerine yenisi seçilmemişti. Yine Ağdam'da 1 ve 2 numaralı pioner birliklerinde var olan pioner kulüplerinin hiçbir faaliyette bulunmadığı bunun nedeninin mevcut olan ihtiyaçların görülmemesi olduğu bildirilmekteydi.⁷²¹ Göyçay'dan da benzer şikâyetler gelmekteydi. Burada yaşanan sıkıntının sebebi de pioner birlik liderinin

⁷¹⁴ Hosrovyan, ss.45, 46.

⁷¹⁵ O.Şvarts, **Umum İttifak Pioner Toplanması**, Azernesr, Bakı, 1933, s.13.

⁷¹⁶ Rovşana, s.31.

⁷¹⁷ Rovşana, s.29.

⁷¹⁸ Emrahov, s.23.

⁷¹⁹ Gasimova, s.38.

⁷²⁰ Emrahov, s.36.

⁷²¹ "Ağdam Mahali Pioner Burosu Fiqir Ver!", **Pioner**, Sayı: 6-7, Bakı, 1930, s.13.

işleri idare noktasında yetersiz kalmasıydı.⁷²² Vorosilov rayonunun 190 numaralı ortaokulunda ise, pioner birliğine yeterli destek verilmemesinden kaynaklanan bir intizamsızlık yaşanmıştı. Buradaki pioner birliğinin lideri, kendilerine Vorosilov pioner şubesi tarafından yeterli yardım yapılmadığını, bu sebeple pioner gazete ve dergilerine abone olmalarına rağmen, gazete ve dergilerin kendilerine vaktinde ulaştırılmadığını bildirmekteydi. Bu nedenle pionerler artık gazete ve dergilere abone olmak istememekteydi.⁷²³

1950’li yıllarda bile pioner birliklerinin ve pioner liderlerinin sayısının planlanan düzeyde olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim Komsomol Merkez Komitesi, Azerbaycan da dâhil, SSC Komsomol Merkez Komitelerine, bütün köy okullarında pioner birliklerinin teşkili için gerekli çalışmaların yapılması ve pioner birlik liderleri kadrolarının güçlendirilmesi çağrısında bulunmaktaydı. Kongre, problemin çözümü için, SSC Komsomol Merkez Komiteleri yönetiminde pioner birlik liderlerine yönelik olarak seminerler düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktaydı.⁷²⁴

2.2. PİONER TEŞKİLATININ YAPISI

Rusya ve Azerbaycan pioner teşkilatları arasında yapısal olarak herhangi bir farklılık bulunmamaktaydı. Ancak Azerbaycan pioner teşkilatında hassasiyet taşıyan bazı hususlar mevcuttu. Örneğin, burada, çok uluslu okullardaki pioner birliklerinin aynı dilde okuyan pioner gruplarından teşkil edilmesi ve bu birliklerin çalışmalarını ana dilde yürütmesi gerekmekteydi.⁷²⁵ Nitekim 1931’de ‘Tüm Birlik’ komsomol teşkilatı tarafından, çokuluslu pioner takımlarında milli pioner birliklerinin; çok uluslu pioner birliklerinde ise milli pioner gruplarının kurulmasının gerektiği ifade edilmekte ve tüm çalışmaların anadilde gerçekleştirilmesine vurgu yapılmaktaydı. Bununla birlikte böyle bir düzenin, çok uluslu pioner takım ve birliklerinin çalışmalarında milli hususiyetlerin öne çıkarılmasına mahal verilmemesi gerektiği katıyetle vurgulanmaktaydı.⁷²⁶

Pioner teşkilatı sırasıyla şu birimlere ayrılmaktaydı: pioner takımı (*drujina*), pioner birliği (*otryad*) ve pioner grubu (*zveno*). Bu şekilde bir bölünme sayesinde pioner liderleri teşkilata üye her bir çocuğu yakından tanımakta ve onun ihtiyaçlarından haberdar

⁷²² “Goq Çay Pioner Teşkilatı”, **Pioner**, Sayı: 6-7, Bakı, 1930, s.15.

⁷²³ “Elacı Pionerleri Secirler”, **Pioner**, Sayı: 10-11, Bakı, 1939, s.66.

⁷²⁴ **V.İ.Lenin adına Pioner Teşkilatının İş Haggında (ÜİLKKİ MK VII. Plenumunun Gararı)**, Azerbaycan Uşak ve Kençler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1951, ss. 24, 25.

⁷²⁵ Mirze Memmedov, **Pioner Bilig Ugrunda Mubarizeye**, Azneşr, Bakı, 1933, s.20.

⁷²⁶ Hosrovyan, s.57.

olmaktaydı.⁷²⁷ Azerbaycan pioner teşkilatı da, amaç ve hedefler kadar yapısı açısından da Rusya'daki ve diğer Sovyet cumhuriyetlerindeki pioner teşkilatları ile aynıydı. Azerbaycan'da pioner grubu *manga*, Pioner birliği *deste* ve Pioner takımı ise, Rusya'da olduğu gibi, *drujina* olarak adlandırılmaktaydı.⁷²⁸

Pioner teşkilatının en alt birimi, pioner grubu (*zveno*)'ydu. Pioner grupları 8-10 pionerden meydana gelmekte ve pioner teşkilatının en küçük hücresini teşkil etmekteydi.⁷²⁹ Pioner gruplarının sayısı ile ilgili olarak bir başka kaynakta, daha küçük yaş grubundaki pionerlerin oluşturduğu pioner birliklerine bağlı grupların 5-7 pionerden ve daha büyük yaş grubundaki pionerlerin oluşturduğu pioner birliklerine bağlı grupların ise 8-10 pionerden ibaret olduğu ifade edilmektedir.⁷³⁰ Bu bilgiden de anlaşılacağı üzere pioner grupları yaş prensiplerine göre (10-11 yaş, 12-13 yaş, 14-15 yaş gibi) teşkil edilmekteydi.⁷³¹ Pioner grupları, eğer isterlerse, devrimci-emekçi fikirleri yansıtan (arı kovanı, karınca, kızıl pilot, orak-çekiç vb.) isimler alabilmekteydi.⁷³² Bir pioner grubundaki pionerlerin amacı, kendi gruplarının pioner birliği içerisindeki en iyi grup olması için mücadele etmektir.⁷³³ Bu amaçla pioner grupları arasında yarışmalar tertip edilmekteydi. Bunlardan ilki, 1 Mayıs 1923'te Komsomol Merkez Komitesi kararıyla düzenlenen 'En İyi Pioner Grubu' yarışmasıydı.⁷³⁴

Pioner grubunun başında grup lideri (*vojatny zveno* ya da *zvenyevoy*) bulunmaktaydı. Bu liderler, en aktif ve en çalışkan pionerler arasından seçilmekteydi.⁷³⁵ Pioner grup liderleri, kız ya da erkek olabilmekteydi.⁷³⁶ Pioner grup liderinin görev süresi 6 ayı geçemezdi.⁷³⁷ Bu nedenle pioner grubu, her 6 ayda 1 kez pioner grup liderini ve grup lideri yardımcısını seçmekteydi.⁷³⁸ Pioner grubunda; kitap ve gazete okumaları yapılmakta, yeni şarkılar öğrenilmekte⁷³⁹ ve ayrıca belirli gündelik çalışmalar (toplantılar, birliğin gazete ve dergileri için yürütülen çalışmalar, kamplara, oyunlara hazırlık, toplumsal-politik çalışmalar vb.) düzenlenmekteydi. Tüm bu çalışmalar, pioner grup lideri ve onun yardımcısının gözetimi

⁷²⁷ Bagırzade, **Genç Pioner...**, s.7.

⁷²⁸ S.Soloveyçik, **Pionerler Haggında**, Kençlik, Bakı, 1986, s.13.

⁷²⁹ "O Vvedenii Vibornosti v Pionerskih Organizatsiyah", **Vojatny**, Sayı: 8-9, 1946, s.19.

⁷³⁰ **V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı**, s.239.

⁷³¹ "O Vvedenii Vibornosti v Pionerskih Organizatsiyah", **Vojatny**, s.19.

⁷³² **Vsesoyuznaya...**, s.23.

⁷³³ "O Vvedenii Vibornosti v Pionerskih Organizatsiyah", **Vojatny**, s.19.

⁷³⁴ **Rojdeniya i perviye şagi...**, s.21.

⁷³⁵ "O Vvedenii Vibornosti v Pionerskih Organizatsiyah", **Vojatny**, s.19.

⁷³⁶ A.Volkof, **Mangalar ve Deste**, Bakı İşçisi Kooperatif Neşriyyatı, Bakı, 1926, s.15.

⁷³⁷ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 41.

⁷³⁸ **Vsesoyuznaya...**, s.22.

⁷³⁹ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 18.

altında gerçekleştirilmekteydi.⁷⁴⁰ Pioner grubunun çalışmalarının içeriğini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Çocuklarda Sovyet anavatanına ve onun liderlerine –Lenin ve Stalin’e- karşı sevgi uyandırmak,
- Çarlık Rusya’sında köylü ve işçilerin durumları hakkında pionerleri bilgilendirmek,
- Sovyet kahramanlarıyla çocuklar arasında buluşmalar tertip etmek,
- Kapitalist ülkelerdeki ve Sovyetler Birliği’ndeki ekonomik başarıların kıyaslanması gibi yollarla onlarda halk düşmanlarına karşı nefret uyandırmak,
- Okullarda disiplinin güçlenmesine yardımcı bulunmak,
- Çocuklar arasında din karşıtı çalışmalar yürütmek.⁷⁴¹

Bunların yanı sıra her bir pioner grubu, kendi grubuna dâhil olan pionerin okulda ve evde neler yaptığını, boş vakitlerini kiminle ve nasıl geçirdiğini bilmek zorundaydı.⁷⁴² Pioner grubu, kendisine pioner birliği tarafından verilen işleri, yine bağlı olduğu pioner birliğinden alacağı onay ile azaltabilmekte ya da arttırılabilmekteydi. Burada önemli noktalardan biri, işlerin bölüştürülmesi safhasıydı. Çünkü çeşitli yaş gruplarından çocukları barındıran pioner teşkilatında, işleri pionerler arasında bölüştürürken yaş özellikleri de göz önünde bulundurulmalıydı. Örneğin, daha büyük yaştaki pionere daha zor, daha küçük yaştaki pionere daha kolay bir görev verilmeliydi.⁷⁴³ Pioner grubundaki çalışma planı, ayda bir kez ve pionerlerin de talepleri göz önüne alınarak düzenlenmekteydi. Pioner grubunun yaptığı tüm çalışmalar, hazırlanan şekil ve diyagramlarla, duvar gazetelerinde yayınlanmaktaydı. Grubun çalışmaları ayrıca pioner günlüklerine de kaydedilmekteydi. Pionerler bu günlüğe, o gün ne iş yaptıklarını, hangi konularda sohbet ettiklerini yazmaktaydı. Bir pioner grubundaki tüm pionerler, nöbetleşe olarak günlüğün tutulmasından sorumluydu.⁷⁴⁴ Pioner birlik kurulu, haftada bir yaptığı toplantılarda, pioner gruplarının günlüklerine bakarak pioner gruplarındaki işlerin düzenli ve titiz bir şekilde yapılıp yapılmadığını kontrol etmekteydi.⁷⁴⁵

Bir ya da birkaç sınıftan pioner grubunun birleşimiyle, pioner birlikleri teşkil edilmekteydi.⁷⁴⁶ Pioner gruplarının birleşimiyle teşkil edilen pioner birlikleri (*otryad*); 50 kişiden fazla olmamak kaydıyla 2-4 pioner grubundan oluşmaktaydı. Eğer 50’den fazla sayıda çocuğun organize edilmesi gerekiyorsa, böyle bir durumda, başında pioner birliğinin

⁷⁴⁰ “Detskoye Dvijenije i VLKSM”, **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, s.474.

⁷⁴¹ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 33.

⁷⁴² **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 33.

⁷⁴³ Volkof, s.5.

⁷⁴⁴ Volkof, ss. 4-6.

⁷⁴⁵ Arutunyan, **Çocuk Kommunist...**, s.24.

⁷⁴⁶ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 23.

çalışmalarını idare edecek bir yönetici ile tüm pioner grup liderlerinin dâhil olduğu bir kurulun bulunduğu bir başka pioner birliği teşkil edilmeliydi. Yani her bir pioner birliği için sınır, 50 kişiydi.⁷⁴⁷ Her bir pioner birliği - bulundukları bölgeye göre- kendi numaralarına sahipti. Bu numaralar pioner takım kurulu tarafından verilmekteydi.⁷⁴⁸ Pioner birlikleri eğer isterlerse, devrimci bir liderin adını alabilmekteydi.⁷⁴⁹

Pioner birliğinin başında da bir kurul bulunmaktaydı ve bu kurul, birliğin genel toplantısında ve birlikteki en aktif pionerler arasından seçilen 7-9 kişiden oluşmaktaydı. Kurulda yer alan kişiler; pioner birlik lideri ve yardımcıları, pioner grup liderleri, duvar gazetesi redaktörü, oktyabryat lideri idi.⁷⁵⁰ Kurul başkanı ve redaktör, pioner birliğinin genel toplantısında ve 1 yıllığına seçilmekteydi.⁷⁵¹ Yapılan seçimlere pionerler de aktif şekilde katılmaktaydı. Pionerler, bazı pioner takımı ve birlikleri tarafından seçimlere doğru yayınlanan duvar gazetelerinin özel sayılarında kendi pioner liderlerini kritize edebilmekte, kendi birliklerindeki çalışmalarda mevcut olan eksiklikleri ve bu konularda neler yapılması gerektiğini kaleme almaktaydı.⁷⁵² Seçimle gelen pioner birlik kurulu, pioner birliğinin günlük çalışmalarını düzenlemekte, pioner teşkilatına kabul ve teşkilattan ihraç işlerini yürütmekteydi. Bunların yanı sıra iç disiplini sağlamakta, pionerlerin okullardaki öncü yapılanmaları olan *forpost*ların çalışmalarını yönetmekteydi.⁷⁵³ Kurul tarafından alınan kararlar, pioner birliğinin genel toplantısında kesinleşmekteydi.⁷⁵⁴ Pioner birliklerinin toplantıları, haftada bir ve Cuma günleri (bu günün seçilmiş olmasının nedeni pioner birliğinde en az iş olan günün Cuma günü olmasıydı) ve pioner birlik liderinin rehberliğinde yapılmaktaydı. Bu toplantılarda oyunlar oynanmakta, şarkılar söylenmekte, pioner birliğindeki ve bu birliğe bağlı pioner gruplarındaki çalışmalar değerlendirilmekteydi. Toplantıda oyunlara ve şarkılara yer verilmesinin nedeni, bu şekilde geçirilen eğlenceli zamanlarla, pionerlerin toplantıya olan ilgisini arttırmaktı.⁷⁵⁵ Pioner kurulu tarafından 3 aylığına seçilen sekreterler ise; birliğin toplantı protokollerinin, birliğin günlüğünün ve kurulun sorumlu olduğu diğer işlerin hazırlanmasından sorumluydu.⁷⁵⁶

⁷⁴⁷ “Detskoye Dvijiye i VLKSM”, **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, s.474.

⁷⁴⁸ “Pioner Teşkilatının Guruluşu”, **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1946, s.17.

⁷⁴⁹ **Vsesoyuznaya...**, s.22.

⁷⁵⁰ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 39.

⁷⁵¹ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 18.

⁷⁵² “Şire Tvorčeskuyu İnitsiativu i Samodeyatelnost Pionerov”, **Vojatry**, Sayı: 8, 1948, s.2.

⁷⁵³ “Detskoye Dvijiye i VLKSM”, **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, s.474.

⁷⁵⁴ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 18.

⁷⁵⁵ Volkof, s.13.

⁷⁵⁶ **Vsesoyuznaya...**, s.22.

Pioner birliğinde pionerler tarafından eğitim sorunları tartışılmakta; politika, sanat içerikli konuşmalar dinlenmekte, film seyredilmekte, okunan kitaplar tartışılmakta; geziler, savaş oyunları, *subbotnik*ler ve ayrıca şenlikler, tiyatro günleri düzenlenmekteydi.⁷⁵⁷ Bunun yanı sıra pioner grupları arasında gerçekleştirilen spor müsabakaları, sergilerle, grup liderlerinin çalışmalarına yardımda bulunulmaktaydı.⁷⁵⁸ Pioner birliklerinde çocukların boş zamanlarını değerlendirmeleri ve çeşitli yetenekler kazanmaları için; edebiyat, müzik, sanat, satranç, fotoğraf, doğa bilimi gibi gruplar da mevcuttu.⁷⁵⁹

Bununla birlikte, pek çok alanda görevler üstlenen pioner birliklerinin, eksiksiz çalıştığı söylenemezdi. Komsomol teşkilatının, Saratov'daki Atkarsk Pioner Teşkilatı'yla ilgili 1935 tarihli raporunda, burada pioner birliklerinin sayısının yetersiz olduğuna, mevcut pioner birliklerinin ise yaz aylarında hiçbir faaliyet göstermediğine dikkat çekilmekteydi.⁷⁶⁰

Pioner birliklerinin başında, komsomol bölge yerel teşkilatı tarafından görevlendirilen pioner birlik liderleri (*otryadnyy voжатnyy*) bulunmaktaydı.⁷⁶¹ Pioner birlik lideri 'büyük pioner lideri'nin (*starşy voжатnyy*) denetimi altında, sınıf başkanları ile birlikte çocukların eğitiminden; okullardaki eğitimle toplumsal çalışmaların birlikte yürütülmesinden sorumlu olan kişiydi.⁷⁶² Bu kişiler, 20 yaşından büyük olmayan, 9 ya da 10. sınıf öğrencisi komsomol üyelerinden seçilmekteydi. Bununla birlikte her komsomol üyesi pioner birlik lideri olamazdı. Bu kişiler gerekli düzeyde politik bilgiye (Lenin ve Stalin'in konuşmaları, SSCB'deki siyasi yaşam, komsomol teşkilatının aldığı kararlar gibi) sahip olmalıydı.⁷⁶³

Pioner birlik liderleri, pioner teşkilatı içerisinde Komünist Parti ve komsomolun temsilcisi konumundaydı. Bu liderler, bilgi ve kültür düzeyi yüksek, çocuklarla çalışmalara ilgi duyan 'en aktif' komsomol üyeleri arasından seçilmekteydi.⁷⁶⁴ Bu kişiler, pionerlerin eğitimi için gerekli ne varsa, bunlar hakkında bilgi sahibi olmalıydı. Örneğin, pioner oyunlarını (en az 15 oyun) ve bunun dışında çeşitli spor dallarını bilmeli⁷⁶⁵; çocuk yayınları, çocuklara yönelik sinema ve filmler hakkında, sanatsal alanlarda yeterli düzeyde bilgi sahibi olmalı⁷⁶⁶; pioner teşkilatına yönelik olarak çıkartılan yayınları düzenli şekilde takip

⁷⁵⁷ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 40.

⁷⁵⁸ "O Vvedenii Vıbornosti v Pionerskih Organizatsiyah", *Voжатnyy*, ss.20, 21.

⁷⁵⁹ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 129.

⁷⁶⁰ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 39.

⁷⁶¹ *Vsesoyuznaya...*, s.22.

⁷⁶² Tovbin, s.94.

⁷⁶³ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 22.

⁷⁶⁴ M.İ. Hoyhin, "O Nekotorih Voprosah Praktiki Pionerskoy Raboty", *Sovetskaya Pedagogika*, Sayı: 1, 1941, s.30.

⁷⁶⁵ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 23.

⁷⁶⁶ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 24.

etmeliydi.⁷⁶⁷ Ayrıca liderler, pioner birliklerinde teşkil edilen çeşitli alanlardaki (teknik, doğa bilimi, köy ekonomisi vb.) grupların programları hakkında da bilgi sahibi olmalı ve bu grupları organize edebilmeliydi.⁷⁶⁸

Pioner teşkilatının ideologlarından N.K. Krupskaya, komsomol teşkilatının V. konferasında, pioner birlik liderlerinin niteliğinin büyük bir öneme sahip olduğunu, bu nedenle pioner liderlerinin problemlerine ve bu liderlerin yetiştirilmesine büyük önem verilmesi gerektiğini ifade etmekteydi. Krupskaya, pioner birlik liderlerinde bulunması gereken temel nitelikleri ise şu şekilde sıralamaktaydı: minimum genel eğitim seviyesine ve politik bir bilince sahip olmak, toplumsal yaşama aktif şekilde katılmak, çocukları tanımak ve onları etkileyebilecek, onlar üzerinde otorite kurabilecek nitelikte olmak.⁷⁶⁹

Pioner birlik liderlerinin görevleri; çocuklarda yüksek ahlaki değerlerin yaratılması, çocukların öğrenmeye karşı ilgisinin devamlı olarak artırılması ve pionerlerin anavatana, Komünist Partisi'ne ve halka sadakat duygusu ile yetiştirilmesiydi.⁷⁷⁰ Pioner liderleri, pionerlerin anavatana ve Komünist Parti'ye bağlılık duygusuyla yetiştirilmesi amacıyla onlarla birlikte; Komünist Parti, sosyalist anavatan, Lenin ve Stalin, işçiler ve *kolhoz* çalışanları hakkında kitaplar okumakta, filmler seyretmekte⁷⁷¹ ve pionerler için -mesela Sovyet ülkesi ile kapitalist ülkelerdeki kahramanlık anlayışını ele alan- konuşmalar tertip etmekteydi. Tatil günlerinde ise, pioner birliklerindeki çocuklarla birlikte şehir dışına çıkıp onlarla birlikte yüzme ve maç gibi etkinliklere katılmaktaydı.⁷⁷²

Bunların yanı sıra pedagoglarla işbirliği içerisinde, tüm çalışmalarında pionerlere yardımda bulunmak, çocukların okul, ev ve pioner birliği içerisindeki hal ve davranışlarını gözlemlemek, pionerlere birlikte hareket etme ve disiplin kabiliyeti kazandırmak; pioner birlik liderlerinin diğer görevleri arasındaydı.⁷⁷³ Pioner birlik liderlerinin bir başka görevi de, pioner birliğin çalışma planının hazırlanmasıydı. Pioner birlik planı hazırlanırken pioner gruplarından ve pionerlerin kendisinden de fikir alınmaktaydı. Daha sonra ise 'büyük pioner lideri' ile görüş alışverişinde bulunmaktaydı. Bu süreçte ayrıca sınıf öğretmenin de görüşü alınmakta ve bundan sonra pioner birliği için gerekli olan çalışma planı hazırlanmaktaydı.⁷⁷⁴ Pioner liderlerinin bir başka görevi, pioner birliğin yöneticisi olarak, kendi birliğindeki çalışmalarda var olan eksiklikleri doğru bir şekilde tespit etmek ve bunların çözümüne

⁷⁶⁷ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 26

⁷⁶⁸ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 25.

⁷⁶⁹ V Pomoş Pioner-Vojatomu, İzdaniye Pskovskovo Gorraykoma VLKSM, Pskov, 1936, ss. 5, 6.

⁷⁷⁰ Polojeniye..., s.11.

⁷⁷¹ "Vospitvat Yunih Patriotov", Vojatry, Sayı: 11, 1949, s.3.

⁷⁷² Boçin, s.64.

⁷⁷³ Pamyatka..., s.9.

⁷⁷⁴ V Pomoş..., s.13.

yardımda bulunmaktı. Komsomol Merkez Komitesi'nin II. genel toplantısında pioner birlik liderlerinin görevinin; pioner birlik kurulunun başkanlarına, pioner gruplarının liderlerine ve pionerlere yardımda bulunmak ve çalışmaların nasıl yönetileceğini kendi yaptığı çalışmalarla örnek olmak suretiyle ortaya koymak olduğu ifade edilmekteydi.⁷⁷⁵

Okullardaki, çocuk evlerindeki ve pioner kamplarındaki tüm pioner birlikleri, pioner takımı (*drujina*) içerisinde birleşmekteydi.⁷⁷⁶ Pioner takımı, 12 pioner birliğinin birleşiminden oluşmaktaydı.⁷⁷⁷ Her pioner takımının -tıpkı pioner birliklerinde olduğu gibi- kendisine *rayon* veya şehir komsomol komitesi tarafından verilen bir numarası vardı. Ancak istek halinde, bir pioner takımı, Sovyet kahramanlarından birinin adını alabilmekteydi.⁷⁷⁸ Pioner takımının kuruluşu, İkinci Dünya Savaşı'ndaki gelişmelerle bağlantılı olarak daha geç bir tarihte gerçekleşmişti. Komsomol Merkez Komitesi, 12 Eylül 1942 tarihinde kabul edilen "Pioner Çalışmalarının Yeniden Yapılanması" başlıklı kararnamede; tüm pioner birliklerinin 'büyük pioner lideri'nin idaresi altında tek bir pioner takımı içerisinde birleştirilmesi gerektiğini ifade etmekteydi.⁷⁷⁹ Bu şekilde bir yapılanmadan umulan, çocukların savaş yıllarında daha disipline ve organize olmalarıydı.

Pioner takımının başında 'büyük pioner lideri' (*starşiy vojatıy*) bulunmaktaydı. Büyük pioner lideri, pioner birliklerindeki çalışmaları yönlendiren ve yöneten, okullarda çocuklarla yürütülen politik çalışmalarda okul müdürleri ve pedagoji birimine yardım eden kişiydi.⁷⁸⁰ Bu kişiler, okul ve sınıf-içi çalışmaları yürütenlerle ve öğretmenlerle devamlı bir irtibat halindeydi. 'Büyük pioner liderleri' pionerlerin eğitim sürecini yönlendirmekte ve komsomol komitesiyle işbirliği içerisinde, büyük yaştaki pionerleri komsomol teşkilatına katılmak için hazırlamaktaydı.⁷⁸¹ 'Büyük pioner lideri'nin bir diğer vazifesi, pionerlere; pioner birlik ve grup toplantılarının düzenlenme metotları ve gruptaki çalışmaların nasıl planlandığı hakkında bilgi vermektir. Ayrıca ayda bir kereden az olmamak kaydıyla, pioner birlik liderleriyle birlik çalışmalarının içeriği hakkında (pioner grubu ya da birliğinde *Pionerskaya Pravda* gazetesi nasıl okunmalıdır, ev ödevleri nasıl hazırlanmalıdır vb.) seminerler düzenlemektir.⁷⁸²

Büyük pioner liderleri, 20 yaşından küçük olmamalı ve komsomol teşkilatında iki yıl staj görmüş olmalıydı. Yine bu kişiler, Parti ve komsomol teşkilatının kararları, çocuk

⁷⁷⁵ " O Vıborah Pionerskovo Aktiva", **Vojatıy**, Sayı: 8-9, 1938, s.4.

⁷⁷⁶ "Pioner Teşkilatının Guruluşu", **Pioner**, s.18.

⁷⁷⁷ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 24.

⁷⁷⁸ "O Vvedenii Vıbornosti v Pionerskih Organizatsiyah", **Vojatıy**, s.20.

⁷⁷⁹ Şerbakov, s.13.

⁷⁸⁰ Tovbin, s.94.

⁷⁸¹ **Polojenıye...**, s.11.

⁷⁸² O.M.Belyakova, "O Rabote s Komsomoltsami i Pionerami", **Vojatıy**, Sayı: 7, 1950, s.79.

hareketinin SSCB ve yurtdışındaki tarihi gelişimi, çeşitli pioner oyunları ve sporları hakkında bilgi sahibi olmalıydı.⁷⁸³

Okullardaki, çocuk evlerindeki ve kamplardaki tüm pioner birliklerini birleştiren pioner takımının idaresi, 7-15 kişiden oluşan bir kurulun elindeydi.⁷⁸⁴ Pioner takım kurulu, pioner takım toplantısında yapılan seçimle belirlenmekteydi. Pioner takımının kurul başkanını ise, pioner takım kurulu seçmekteydi.⁷⁸⁵ Pioner takım toplantıları, bir okuldaki pionerlerin en mühim konularının ele alındığı toplantılardı⁷⁸⁶ ve yılda en az 4 kere yapılmak zorundaydı. Bu toplantılarda, pioner birliklerinin çalışmalarının teftişi de yapılmaktaydı.⁷⁸⁷ 1 Ocak 1943'te 804 pioner birliğinin bağlı olduğu 243 pioner takımı kurulmuştu.⁷⁸⁸

Pioner grubu, pioner birliği ve pioner takımı şeklinde birimlere ayrılan ülkedeki pioner teşkilatları ile ilgili günlük çalışmalarının genel yönetimi, Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu'nun elindeydi. Merkez Büro, çocuk hareketinin metodolojik problemlerinin tayininden, çocuklar için dergi ve diğer yayınların çıkarılmasından sorumluydu.⁷⁸⁹ Pioner Merkez Bürosu, faaliyetlerini komsomol teşkilatının yönetimi ve direktifleri doğrultusunda gerçekleştirmekteydi.⁷⁹⁰ Daha sonraki dönemde, tüm pioner birliklerinin çalışmalarının yönetimi amacıyla her *rayonda* pioner büroları kuruldu.⁷⁹¹ Pioner teşkilatının en yüksek organı, 'Tüm Birlik' pioner toplantılarıydı. Bu toplantının alt kademeleri; *rayon*, şehir, *okrug* (bölge), *oblast* ve cumhuriyet pioner toplantılarıydı.⁷⁹²

2.3. PİONER TEŞKİLATININ KURALLARI, SEMBOL ve YAYIN ORGANLARI

Sovyet yazarlarından Simon Soloveyçik, *pioner* adının manasını açıklarken, aslında bu teşkilatın amacını da ortaya koymaktaydı. Soloveyçik'e göre pioner, daima ileride giden, diğerlerini arkada bırakan kişiydi. Pionerleri, ormanda yol alan orduya yol gösteren gözetçi askerlere ya da uzaya ilk defa ayak basan astronotlara benzeten yazar, pionerlerin de tıpkı bu kişiler gibi başkalarına yol gösteren kişiler olduğunu yazmaktaydı. Pionerler, gelecekteki yaşamı şekillendirecek olan nesillerdi ve bu yönüyle onlar, gelecek yaşamın öncüleriydi.⁷⁹³

⁷⁸³ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 27.

⁷⁸⁴ "O Vvedenii Vibornosti v Pionerskih Organizatsiyah", *Vojatny*, s.20.

⁷⁸⁵ Nelyubin, s.17.

⁷⁸⁶ Soloveyçik, *Pionerler...*, s.14.

⁷⁸⁷ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 24.

⁷⁸⁸ Şerbakov, s.14.

⁷⁸⁹ *Vsesoyuznaya...*, s.23.

⁷⁹⁰ *Vsesoyuznaya...*, s.24.

⁷⁹¹ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 35.

⁷⁹² *Bud Gotov*, s.29.

⁷⁹³ Soloveyçik, *Pionerler...*, s.5.

Soloveyçik'in gelecek yaşamın öncüleri olarak tanımladığı çocuklardan meydana gelen pioner teşkilatına ilk yıllarda 10-15 yaş aralığındaki emekçi kesimin (işçi, köylü, zanaatkâr, memur, *kolhoz* çalışanı) çocukları kabul edilmekteydi.⁷⁹⁴ Bununla birlikte, pioner teşkilatının sadece okullarla sınırlandığı tarihten (1932) itibaren, teşkilata sadece 10-15 yaş aralığında olup, derslerinde en başarılı olan öğrenciler kabul edilmeye başlandı.⁷⁹⁵ Çocuklar, henüz birinci-ikinci sınıftan itibaren pioner teşkilatına hazırlanmaktaydı. Onlara pionerler hakkında hikâyeler okunmakta; pioner odalarına, pionerlerin hazırladıkları sergilere geziler düzenlenmekteydi.⁷⁹⁶ Pioner teşkilatına katılmak isteyenler, bunu pioner birlik liderine yazılı ya da sözlü olarak iletmek durumundaydı.⁷⁹⁷ Pioner teşkilatına kabul için çocuklardan beklenen azami talepler; okulda başarılı olması, pioner teşkilatının kurallarını ve ayrıca pioner fularının, selamının anlamını, pioner teşkilatının sloganını bilmesiydi.⁷⁹⁸

Pionerlerin teşkilata kabulü, pioner birliğinin genel toplantısında alınan onayın ve pioner birlik kurulunun araştırma sürecinin tamamlanmasının ardından mümkün olabilmekteydi. Pioner birlik kurulu, 1 aylık bir sürede kişinin bu birliğe uygun olup olmadığına karar vermektedir. Bunun ardından en yakın devrim bayramlarında (1 Mayıs İşçi Bayramı, 8 Mart Kadınlar Günü, 7 Kasım Sosyalist Devrim Günü vb.) gerçekleştirilen yemin töreninde, her bir pioner; komsomol teşkilatı ve Parti temsilcilerinin önünde tören yeminini etmekteydi.⁷⁹⁹

Pioner teşkilatının kabul töreni, kızıl pioner bayrağı altında ve pioner takımı, pioner birliği ya da pioner grubu önünde düzenlenmekteydi. Törenler genellikle, Lenin anıtının ya da Sovyet askerleri için dikilen anıtın önünde ve yahut bir müzede düzenlenen özel bir toplantıda gerçekleştirilmekteydi.⁸⁰⁰ Bu törene okuldaki tüm pionerler, pioner liderleri, öğretmenler, okul müdürü ve onur konukları da katılmakta ve toplantı salonu, Lenin ve Stalin'in portreleriyle süslenmekteydi. Pionerler salona, bir asker gibi yürüyerek girerdi.⁸⁰¹ Tören öncesinde pioner birliği sıraya dizilirdi. Ancak birliğe yeni kabul edilecek pionerler, sol tarafta ayrı bir şekilde dururdu.⁸⁰² Tören sırasında 'büyük pioner lideri' ya da bir Parti veya komsomol temsilcisi tarafından tören yemini okunur ve pioner teşkilatına kabul edilenler, bu

⁷⁹⁴ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 43.

⁷⁹⁵ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 15.

⁷⁹⁶ Levşin, s.43.

⁷⁹⁷ O Rabote Pionerskoy Organizatsii, Moskovsky Bolşevik, Moskva, 1942, s.25.

⁷⁹⁸ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 22.

⁷⁹⁹ Vsesoyuznaya..., s.51.

⁸⁰⁰ Simvol..., s.12.

⁸⁰¹ Merle Fainsod, "The Komsomols-A Study of Youth Under Dictatorship", The American Political Science Review, Cilt: 45, Sayı: 1, 1951.

⁸⁰² A. Gusev, Pionerskoye Slovo, Moskva, 1947, s.4.

yemini onun ardı sıra tekrarlardı. Yemin okunduktan sonra ise, her bir pioner bu yemini imzalar ve onu büyük pioner liderine verirdi.⁸⁰³ Pionerlerin tören yemini şöyleydi:

Ben, (önce soyisim ardından isim söylenirdi) Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği genç pioneri olarak, pioner birliğine katılmakla; Lenin ve Stalin'in davası ve komünizmin zaferi için savaşağıma, sosyalist anavatana layık bir vatandaş olmak için okuyacağıma, genç pioner yasalarına daima dürüst bir şekilde bağlı kalacağıma yoldaşlarım önünde yemin ederim.⁸⁰⁴

Tören, yeni üyeleri etkilemek için tasarlanan şarkılar ve konuşmalarla tamamlanmaktaydı. Tören yeminiyle birlikte teşkilata kabul edilen pioner artık, pioner birliği tarafından kendisine verilen görevlerde, okulundaki eğitim sürecinde bu sözü yerine getirmekle sorumluydu. Çünkü kendisine öğretildiği şekilde, sosyalist anavatanın bir vatandaşı haline gelebilmek, ancak bu ödevi yerine getirmekle mümkündü.⁸⁰⁵ Pionerler, pioner fularını ve rozetini ancak bu törenin ardından takabilmekteydi. Tören yemininin imzalanıp kızıl fuların takılmasından sonra pioner lideri, teşkilata kabul edilen pionerlere şu sloganı tekrarlamaktaydı: "Sovyetler Birliği Komünist Partisi için savaşa hazır mısınız?" Pioner ise şu cevabı verirdi: "Daima hazırım!"⁸⁰⁶ Bu slogan; pioner birlik toplantılarının sonunda ve ayrıca pionerlerin katıldığı konuşmalarda, bayram ve törenlerde de okunmaktaydı.⁸⁰⁷ Tören yemini, verilen pioner selamının ardından sona ermekteydi.⁸⁰⁸

Pioner selamı, sıkıca birleştirilen sağ elin beş parmağının başa götürülmesi suretiyle verilmekteydi. Pionerler, birbirleriyle ya da teşkilatın liderleriyle karşılaşmalarında bu selamı vermek zorundaydı.⁸⁰⁹ Bunun yanı sıra devlet marşı ve Bolşevik partisinin marşı 'Enternasyonel' okunurken ya da herhangi bir yerde Lenin heykeli ile karşılaşıldığında da pioner selamı verilmekteydi.⁸¹⁰

Tören sırasında takılan kızıl fular ve pioner rozeti, o kişinin pioner teşkilatına üye olduğunun bir işaretiydi.⁸¹¹ Pioner fuları, giysi yakalarının altına bağlanmaktaydı.⁸¹² Çocuklar pioner fularını okulda, evde, sokakta kısaca her yerde takmak zorundaydı.⁸¹³ Kızıl fuların üç kuyruğu, 3 devrimci kuşağı -komünistleri, komsomol üyelerini ve pionerleri – sembolize

⁸⁰³ "O Vvedenii Vıbornosti v Pionerskih Organizatsiyah", **Vojatıy**, s.20.

⁸⁰⁴ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1361, l. 26.

⁸⁰⁵ Gusev, **Pionerskoye...**, s.14.

⁸⁰⁶ **Polojeniye...**, s.2.

⁸⁰⁷ **V Pomoş...**, s.5.

⁸⁰⁸ **O Rabote Pionerskoy Organizatsii**, s.27.

⁸⁰⁹ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 38.

⁸¹⁰ **V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı**, Azerbaycan Uşag ve Kençler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1952, s.53.

⁸¹¹ **Polojeniye...**, s.2.

⁸¹² D.Gril, "Pionerskiye Atributı i Simvolika v Otryade", **Vojatıy**, Sayı: 8-9, 1938, s.22.

⁸¹³ "Kto Takiye Yuniye Pioneri", **Vojatıy**, Sayı: 11, 1938, s.42.

etmekteydi.⁸¹⁴ Pioner fuları ayrıca, komünizm için yapılan savaşın bir sembolü olan kızıl bayrağın küçük bir parçasıydı.⁸¹⁵ Hatta bu nedenle, spor müsabakalarında kimi zaman flama görevi görmekteydi. Pioner fularının tarihiyle ilgili ilginç bir anekdot, V.G.Yakovlev tarafından şöyle aktarılmaktaydı:

Önceleri pioner fularları kare formundaydı. Bu fular, spor müsabakalarında bir flama görevi görüyordu... Bir gün şehir pionerleri köylere kendi pioner teşkilatlarını kurmak için gittiğinde, bu köylü çocuklar için pioner fularlarını nereden bulacakları problemi doğdu. Komsomol üyelerinin önerisiyle pionerler, kendi fularlarını üçgen şeklinde keserek bunlardan birini kendilerine ayırıp diğerlerini köylü çocuklara dağıttılar. Daha sonra tüm pioner fularları, üçgen formunda kullanılmaya başlandı.⁸¹⁶

Pioner rozeti ise yıldız şeklinde olup, kızıl renkte ve 1.5 cm ebadındaydı. Üzerinde ise ‘daima hazırız!’ sloganı yazılıydı.⁸¹⁷ Rozetler, göğüsün sol köşesine takılmaktaydı.⁸¹⁸ Bununla birlikte pioner rozetleri, ilk ortaya çıktığında bu görünümünden oldukça farklıydı. İlk pioner rozeti, 1 Mayıs 1923’te ortaya çıktı. Bu rozetin üstünde beş odun ve yanan bir ateş tasviri mevcuttu. Komsomol teşkilatının Aralık 1925’te düzenlediği yarışmadan sonra, pioner teşkilatı için yeni bir rozet belirlendi. Bu kez rozetin üzerinde pioner davulu tasviri bulunmaktaydı. 1930 yılında rozet yerine pioner fuları için bir toka kullanılmaya başlandı. Bu tokenin üzerinde alev ve orak-çekiç tasviri mevcuttu. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ise, savaşta gösterilen kahramanlığın bir sembolü olarak, pioner rozetinin son formatı olan kızıl yıldız rozetleri kullanılmaya başlandı. Yıldızın üzerinde yine orak-çekiç bulunmaktaydı.⁸¹⁹

Pioner teşkilatının bir başka sembolü de, bayraktı. Her pioner grubunun, birliğinin ve takımının kendi bayrağı mevcuttu. Bayrak, Komünist Parti ya da komsomol temsilcileri tarafından, o pioner birliğinin (takım ya da grubunun) kurulması vesilesiyle verilmekteydi.⁸²⁰ Bayraklar, pioner odalarında ve özel bir alanda muhafaza edilmekte; toplantılar, resmi geçit törenleri ve gösterilerde kullanılmak üzere çıkarılmaktaydı.⁸²¹ Pioner birliğinin bayrağı kızıl renkte olup 60x80 cm ebadındaydı. Bayrağın ön yüzünde, pioner takımının bayrağında da yazılı olan ‘Lenin ve Stalin için savaşa hazır ol!’ sloganı yer almaktaydı. Bayrağın diğer yüzünde ise; pioner birliğinin ve bağlı olduğu pioner takımının numarası ile pioner birliğinin adı yazılı olurdu. Pioner grupları da kendi flamasına sahipti. Bu flama üçgen görünümünde olup, 28 cm yüksekliğinde ve 59 cm genişliğindeydi. Bayraklar; törenler, geçit ve

⁸¹⁴ **Polojeniye...**, s.3.

⁸¹⁵ G.Mamlin ve A.Sokolovskiy, **Tı Pioner**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1963, s.43.

⁸¹⁶ **Rojdeniya...**, s.23.

⁸¹⁷ "O Vvedenii Vibornosti v Pionerskih Organizatsiyah", **Vojatny**, s.23.

⁸¹⁸ Mamlin ve Sokolovskiy, s.43.

⁸¹⁹ **Rojdeniya...**, ss.24, 25.

⁸²⁰ **RGASPI**, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 17.

⁸²¹ "Pioner Elamet ve Nişaneleri", **Pioner**, Sayı: 1, Bakı, 1947, s.17.

gösterilerde, spor müsabakalarında, devrim günlerinde kullanılmaktaydı. Bayrağın temizliği ve bakımından pionerler sorumluydu. Pioner takımının bayrağı ise kırmızı renkli olup, 90x120 cm'di. Bayrağın ortasında 'Lenin ve Stalin için savaşa hazır ol!' sloganı yazılıydı. Bayrağın öteki yüzünde ise; pioner takımının kendi numarası, bağlı olduğu *rayon*, şehir ve pioner takımının adı yazılıydı.⁸²²

Teşkilatın diğer sembolleri pioner borazanı ve davuluydu. Pioner borazanı, toplantılarda komut vermek için kullanılmaktaydı. Pioner davulu ise geçitlerde ve gösterilerde pionerlere eşlik etmek için kullanılmaktaydı.⁸²³ Pionerlerin kıyafetleri ise bluz-gömlek ve pantolon-etekten oluşmaktaydı. Pionerler bu kıyafetleri okullarda, toplantı ve törenlerde giymekteydi.⁸²⁴ Pionerlerin tören kıyafetleri; erkekler için beyaz bluz, gri-açık mavi şort ya da pantolon ve kızlar için beyaz bluz gri-açık mavi etekten oluşmaktaydı. Günlük kıyafetler ise, kızlar için açık mavi bluz ve etek (ya da şort) ; erkekler için açık mavi gömlek ve pantolon (ya da şort) idi.⁸²⁵

Pioner teşkilatı için önemli hususlardan biri de, pioner birlik (ya da grup) köşeleri ile Lenin köşesiydi. Pioner birlik köşelerinde pioner grubunun tüm gündelik çalışmaları düzenlenmekteydi. Lenin köşesinde ise; Lenin'in bir portresi, onun biyografisi ve Lenin'in hayatı ve faaliyetleri ile ilgili diğer materyaller ve ayrıca pioner yasaları asılıydı. Bu köşe görünür bir yerde olmalıydı. Pioner birliği (ya da grubu) ve Lenin köşesi dışında bir de kütüphane-okuma köşeleri vardı. Burada, tavsiye olunan kitap listeleri, kütüphane poster ve pankartları asılıydı. Masada ise, gazete ve kitaplar sergilenmekteydi.⁸²⁶

Her pionerin ezbere bilmek zorunda olduğu kurallarsa şunlardı:

- Pioner; vatanına, komünizme ve Parti'ye daima sadık olmalıdır;
- Pioner, komsomol üyesi olmak için hazırlanmalıdır;
- Pioner hem savaşta hem de emek faaliyetlerinde eşit mücadele vermelidir;
- Pioner ölen kahramanların anısına saygı duymalı ve bir vatan savunucusu olarak hazırlanmalıdır;
- Pioner emekte, eğitim ve sporda her zaman en iyi olmalıdır, pioner, oktyabryatların yoldaşdır;
- Pioner, tüm ülkelerin emekçi çocuk ve pionerlerinin yoldaşdır.⁸²⁷

⁸²² "O Vvedenii Vibornosti v Pionerskih Organizatsiyah", **Vojatny**, ss.20, 22.

⁸²³ **Simvol...**, ss.8, 9.

⁸²⁴ "O Vvedenii Vibornosti v Pionerskih Organizatsiyah", **Vojatny**, s.22.

⁸²⁵ **Simvol...**, s.9.

⁸²⁶ "Detskoye Dvijeniye i VLKSM", **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, s.482.

⁸²⁷ <http://ria.ru/spravka/20070519/65737726.html> (02.10.2014).

Pionerlerden ayrıca; Parti ve komsomol teşkilatına çalışmalarında yardım etmeleri, komsomola üye olmak için çaba göstermeleri, Tanrı'ya inanmamaları ve dini hurafelerle mücadele etmeleri, tüm çocuklara örnek olmaları, eğitim ve teknikte öncü olmaları beklenmekteydi.⁸²⁸

Pioner teşkilatına kabul edilen bir öğrenci, hemen bir pioner grubuna dâhil edilmekteydi. Komsomol Merkez Komitesi'nin ikinci toplantısında alınan karara göre, pioner grupları 3. sınıftan 8. sınıfa kadar teşkil edilmekteydi.⁸²⁹ Sınıflar arasında da pionerlerin yaş özelliklerine göre bir gruplama yapılmaktaydı. Birinci grup, üçüncü ve dördüncü sınıfları; ikinci grup, beş ve altıncı sınıfları ve üçüncü grup, yedi ve sekizinci grupları kapsamaktaydı.⁸³⁰ Ancak teşkilata yeni katılan bir pionerin, kendi sınıf düzeyinde bir pioner grubu mevcut değilse, böyle bir durumda bu pioner, komsomol üyelerine ve daha üst sınıflardaki pionerlere yardım etmekteydi. Bu şekilde pionerin teşkilat için yetişmesi sağlanmaktaydı.⁸³¹

Teşkilattan ihraç ise; pioner kurallarına düzenli olarak uymama, disiplini bozma gibi durumların neticesinde gerçekleşmekteydi.⁸³² Bir pioner, kurala uymadığı durumda, pioner birlik (ya da grup) kurulu tarafından önce ikaz edilmekte; yapılan bu uyarıya rağmen kuralları ihlale devam ediyorsa, teşkilattan ihraç gerçekleşmekteydi.⁸³³ Bununla birlikte pioner liderlerinden istenen, çocukları teşkilattan ihraç ile tehdit etmek yerine, onların ıslah edilmesine çalışmalarıydı.⁸³⁴ Bir pionerin teşkilattan çıkarılmasında nihai karar, suçlanan kişinin pioner birlik kurulunda dinlenmesi ve durumunun bir davada görüşülmesinin ardından verilmekteydi.⁸³⁵

Pioner teşkilatının, kendi yayın organları da mevcuttu. 23-31 Mayıs 1924'te düzenlenen Komünist Partisi XIII. Kongresi'nde "Gençler Arasındaki Çalışmalar Hakkında" başlıklı bir karar kabul edildi. Kararda, özellikle çocukların emek ve sınıf eğitimi için, pionerlere yönelik yayınların çıkarılmasının önemi vurgulanmaktaydı.⁸³⁶ Pionerlerin eğitim çalışmalarında özellikle duvar gazeteleri oldukça önemliydi. En az ayda 1 kez çıkarılan bu gazetelerde pioner teşkilatı ve okul hayatına yer verilmekte, pionerlerin ve öğrencilerin problemleri tartışılmaktaydı. Yine bu gazetelerde çocukların mektuplarına, öğretmenlerin

⁸²⁸ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 45.

⁸²⁹ İ.Andreyev, "O Priyome Pionerskuyu Organizatsiyu", *Vojaty*, Sayı: 8-9, 1938, s.13.

⁸³⁰ V.İ.Lenin Adına Umumittifag..., s.8.

⁸³¹ "O Vvedenii Vibornosti v Pionerskih Organizatsiyah", *Vojaty*, s.20.

⁸³² Vsesoyuznaya..., s.51.

⁸³³ RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 16.

⁸³⁴ Volkof, s.12.

⁸³⁵ Koutaissoff, s.134.

⁸³⁶ Yakovlev, *Zori...*, s.45.

tavsiyelerine, hiciv ve karikatürlere yer verilmekte⁸³⁷ ve çocukların ideolojik eğitimi amacıyla, örneğin, ‘ülkede emekçilerin yaşamı’, ‘sosyalist ekonomi ve kültürün gelişimi’ ve yine Lenin ve Stalin ile ilgili yazılar yer almaktaydı.⁸³⁸ Azerbaycanlı pionerlerden Babayef Feridun’un *Pioner İşçisi* dergisinde yayınlanan hatıraları, bu tür yayınların pionerler arasında ne tür bir etki yarattığını görmek açısından önemlidir:

İlk zamanlar, pionerken, okumaktan çok yazmaya hevesliydim. ... Buna nail olmak için pionerin günlük işlerinde ciddiyetle çalışıyordum. ... Duvar gazetesi, kulüp işleri ve gazetede büyük bir hevesle çalışıyordum. ... Okulumuzda pionerlere yönelik bir duvar gazetesini dahi neşre başlamıştık. Burada ilk makalem ‘Daima hazırız’ başlığı ile yayınlandı. Burada pionerlerin isteklerini dile getirmiştım. ... Nihayet bir gün beni matbuat görevlisi olarak seçtiler. Ben, *Genç İşçi* gazetesini ve *Pioner* dergisini pionerler arasında yaymaya başladım. Dergiyi ve gazetesi büyük bir hevesle okuyorduk. Bir gün *Pioner* dergisi bir bulmaca yayınladı. Ben bunu çözdüm, bunu yayınladılar. Bu durum beni çok mutlu etti ve matbuata merakımı arttırdı.⁸³⁹

10 Haziran 1924’ten itibaren pionerlere yönelik olarak, Komsomol Merkez Komitesi tarafından *Vojatıy* (Pioner Lideri) dergisi yayınlanmaya başlandı. Ayrıca Komünist Partisi’nin aldığı “Pioner Yayınları Hakkında” başlıklı kararname uyarınca, 31 Ağustos 1924’te Saint Petersburg’ta, ilk pioner gazetesi olan *Leninskye İskrı* (Lenin Kıvılcımları) çıkarıldı. Bu, Sovyetler Birliği’nde pioner ve öğrencilere yönelik olarak yayınlanan ilk gazeteydi.⁸⁴⁰ Bunun ardından Oryol’da *Krasny Galstuk* (Kızıl Fular), Kursk’ta *Yunaya Gvardiya* (Genç Muhafızlar) çıkarıldı. 6 Mart 1925’te ise, sonradan tüm pioner teşkilatının resmi yayın organı olan, *Pionerskaya Pravda*’nın ilk sayısı yayınlandı.⁸⁴¹

Bunların yanı sıra pionerlere yönelik olarak *Pioner*, *Zateynik* (Oyun Organizatörü), *Kastyor* (Kamp Ateşi), *Murzilka* gibi daha çok sayıda dergi çıkarılmaya başlandı. 1933 yılında Komünist Parti Merkez Komitesi kararıyla, ünlü Sovyet yazarlarından Maksim Gorki öncülüğünde çocuk yayınevi *Detgiz* (*Detskoe Gosudarstvennoe İzdatelstvo*- Devlet Çocuk Yayınevi) kuruldu. Bu yayınevi, çocuklar için çok sayıda kitap yayınladı. Çocuklar için yayınlanan kitaplarda; İç Savaş, sosyalist inşa, İkinci Dünya Savaşı’nda Sovyet vatandaşlarının gösterdiği kahramanlıklar gibi konular ele alınmaktaydı. Çocukların komünist eğitiminde ayrıca Lenin ve Stalin’in biyografileri de önemli yer tutmaktaydı.⁸⁴²

⁸³⁷ **Pamyatka...**, s.6.

⁸³⁸ Tovbin, s.101.

⁸³⁹ Babayef Feridun, “Benim Xatirelerim”, **Pioner İşçisi**, Sayı: 11-12, 1931, s.13.

⁸⁴⁰ **1949 il Pioner...**, s.55.

⁸⁴¹ Yakovlev, **Zori...**, s.45.

⁸⁴² Yerşova, ss.8, 11, 19, 20.

Azerbaycan pioner teşkilatının da kendi yayın organları bulunmaktaydı. Aslında Azerbaycan’da, pioner teşkilatının kurulmasından (1922) önceki yıllarda da çocuklara yönelik yayınlar çıkarılmaktaydı. Bunlardan biri, 1921 yılının Mart ayında çıkarılan *Gırmızı Kuneş* (Kırmızı Güneş) adlı dergiydi. Haftada iki defa olarak çıkarılan bu derginin amacı; çocukların komünist, vatanseverlik ve beynelmilelci bir ruhla eğitilmesiydi. Dergide, Azerbaycan’ın önemli sanatçılarının, yazar ve âlimlerinin çocuklara tanıtılması amacıyla, ‘Meşhur insanları tanıyalım’ başlığı altında yazılar da yayınlanmaktaydı. Örneğin, burada Mirza Fethali Ahundov, Mirza Elekber Sabir gibi isimlerin eserlerinden bahsedilmekteydi. Derginin ayrıca edebiyat, doğa, eğlence gibi bölümleri de mevcuttu. Çocukların ilgisini çeken tabiat olayları, coğrafi hadiseler, astronomi gibi ilimler hakkında da bilgi verilmekteydi.⁸⁴³

Azerbaycan’da pioner teşkilatının kurulmasından sonra, pioner teşkilatının kendi yayınları çıkarılmaya başlandı. 1923 yılında, *Gırmızı Kuneş* dergisinin devamı olan *Gızıl Çavanlık* (Kızıl Gençlik) dergisi neşredildi. Bakü Halk Eğitim şubesinin bir organı olan bu dergi, hem Azerbaycan Türkçesi ve hem de Rusça olarak çıkarılmaktaydı. Dergideki yazılarda hemen her konudan (tabiat, çeşitli ilimler, dünyada meydana gelen önemli hadiselerden) bahsedilmekteydi. Dergide ayrıca edebiyat, çocuk yaratıcılığı, genç pionerler, eğlence gibi bölümler de vardı. *Gızıl Çavanlık* dergisinin Mayıs ayında çıkarılan ikinci sayısından itibaren, ‘çocuk tiyatrosu’ bölümü de yayınlanmaya başlandı. Bu bölümün amacı, pioner birliklerinde kurulan tiyatro gruplarına yardım etmek ve çocukların tiyatroya olan ilgisini daha da arttırmaktı.⁸⁴⁴

Pioner teşkilatının önemli yayın organlarından bir diğeri, *Pionerskaya Pravda*’ydı. Mart 1925’ten itibaren Moskova’da ve haftada iki kez neşredilmeye başlandı. N.K.Krupskaya, M.Gorki, V.Mayakovski, A.Gaydar gibi önemli isimlerin yazılarının yayınlandığı bu gazetede, Azerbaycan’daki öğrenci ve pionerler hakkında da yazılar yer almaktaydı.⁸⁴⁵ *Pionerskaya Pravda*’nın versiyonları, farklı ülkelerde ve farklı isimler altında çıkarıldı. Örneğin Ukrayna’da *Zirka* ve *Yunıy Lenınets*, Kazakistan’da *Kazakistan Pioneri* ve *Drujnyıe Rebyata*, Özbekistan’da *Lenin Uçkuni* ve *Pioner Vostoka*, Azerbaycan’da ise *Azerbaycan Pioneri*’dir.⁸⁴⁶ *Azerbaycan Pioneri* gazetesi 1 Ağustos 1938’den itibaren yayınlanmaya başlandı. Sovyetler Birliği kahramanlarından İvan Dimitriyeviç Papanin, gazetenin çıkışı vesilesiyle Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi’ne şu telgrafi yollamıştı:

⁸⁴³ Gasımova, ss.8, 9.

⁸⁴⁴ Rovşana, s.16.

⁸⁴⁵ “Pioner”, *Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisi*, s.533.

⁸⁴⁶ Zebzeyeva, ss.14, 15.

“Gazetenin çıkışı vesilesiyle sizi tebrik ediyorum. Umuyorum ki, *Azerbaycan Pioneri* gazetesi Lenin’in ve Stalin’in bayrağını daha yükseklerle taşıyacaktır.”⁸⁴⁷

Azerbaycan’da ilk yıllarda pioner teşkilatına yönelik olarak çıkarılan yayınlar yeterli düzeyde değildi. Nitekim Kasım 1925’te düzenlenen Azerbaycan Komünist Partisinin VII. kongresinde, Azerbaycan dilinde çıkarılan pioner yayınlarının son derece az olduğuna dikkat çekilmekte ve bu yayınların sayısının artırılması gerektiği vurgulanmaktaydı.⁸⁴⁸

Pionerlere yönelik olarak çıkarılan bir diğer önemli yayın, *Pioner* dergisiydi. Dergi, ilk olarak (1924) Moskova’da çıkarılmaya başlanmış olup bu dergide Azerbaycan pionerlerinden de bahsedilmekteydi.⁸⁴⁹ Derginin Azerbaycan Türkçesi ile çıkarılan versiyonu da mevcuttu. *Pioner* dergisinin Türkçe versiyonu 20 Mart 1927’den itibaren Bakü’de çıkarılmaya başlandı. İki ayda bir olarak çıkarılan bu derginin ilk sayıları, Arap alfabesiyle yayınlandı.⁸⁵⁰ Derginin amacı, pioner ve öğrencilerin komünist bir ruhla yetişmesini ve bilgi seviyesinin artmasını sağlamaktı.⁸⁵¹ *Pioner* dergisinde, çocukların merakını uyandıracak muhtelif konuda (tabiat, tarih, toplumsal ve siyasal yaşam vb.) yazılar yayınlanmaktaydı. Derginin edebiyat, tarih, coğrafya, pionerin bloknotu, eğlence saatleri gibi bölümleri mevcuttu. Pionerin bloknotu adlı bölümde, Azerbaycan’ın önemli yazarlarının hayatı ve eserleri hakkında bilgiler yer almaktaydı.⁸⁵² 1927-8 yıllarından itibaren, Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti’nin ilk pioner gazetesi olan ve Rusça olarak çıkarılan *Yunıy Pioner* neşredilmeye başlandı. 1930 yılında ise, Azerbaycan dilinde yayınlanan *Pioner* gazetesi yayın hayatına başladı.⁸⁵³

Aynı yıl, Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi ve Bakü Komsomol Komitesi, Azerbaycan’da pioner teşkilatının çalışmalarını daha da geliştirmek amacıyla, *Pioner İşçisi* adlı yeni bir çocuk dergisi çıkarmaya başladı. Ayda bir defa çıkarılan bu derginin çalışmalarını yürüten isim, Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi’nin ilk yöneticilerinden biri olan Hoküme Sultanova’ydı. Derginin amacı; pioner teşkilatı görevlilerine nasıl çalışmaları gerektiğini açıklamak, çocuklar arasında emeğe karşı sevgi aşılamak ve genç nesli komünist bir ruhla terbiye etmektir.⁸⁵⁴ 1 Ağustos 1938’de Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi kararıyla *Azerbaycan Pioneri* gazetesi neşrolunmaya başladı. Gazetenin ilk sayısında yayınlanan makalede şöyle denilmekteydi: “*Azerbaycan Pioneri* gazetesi

⁸⁴⁷ “Pionerskaya Gazeta v Azerbaydjane”, *Pionerskaya Pravda*, 4 Ağustos 1938.

⁸⁴⁸ Hosrovyan, s.24.

⁸⁴⁹ “Pioner”, *Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisi*, s.532.

⁸⁵⁰ Emrahov, s.19.

⁸⁵¹ “Pioner”, *Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisi*, s.532.

⁸⁵² Rovşana, s.26.

⁸⁵³ “Pioner”, *Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisi*, s.533.

⁸⁵⁴ Gasimova, s.37.

Azerbaycan Komsomol Merkezi ve Bakü komitelerinin mücadele organı olacak ve çocukların komünist eğitimi uğrunda mücadelede kendisine düşen görevleri yerine getirecektir.”⁸⁵⁵

2.4. AZERBAYCAN PİONER TEŞKİLATININ SOVYETLEŞTİRME SÜRECİNDEKİ ROLÜ

Azerbaycan’da da Sovyetleştirme siyasetiyle amaçlanan; toplumun Sovyet normlarına uygun olarak yeniden düzenlenmesiydi. Bu mücadele; sosyalizm karşıtı unsurların ortadan kaldırılarak yeni bir toplum düzeninin kurulması, komünist bir eğitim sisteminin teşkili, ekonominin sosyalist dönüşümü gibi alanları kapsamaktaydı. Azerbaycan pioner teşkilatı, Rusya’da olduğu gibi, bu hedeflerin yerine getirilmesinde devletin en başta gelen destekçisi oldu. Azerbaycanlı pionerler bu süreçte, dine karşı mücadelede yer aldı, devletin yürüttüğü kolektifleştirme siyaseti önünde en büyük engel olan *kulak* sınıfının ortadan kaldırılması için çalıştı. Pionerler ayrıca, okulların Sovyet eğitim sisteminin savunduğu normlara göre yeniden şekillenmesine, sosyalist bir ekonomi düzeninin kurulmasına ve orduya yardım kapsamında yürüttüğü çalışmalarla da çocuklar arasında Sovyet vatanseverliğinin oluşumuna katkıda bulundu.

2.4.1. Azerbaycan’da Sosyalist Bir Toplum Düzeninin Kurulmasında Pioner Teşkilatının Rolü

Birinci bölümde de ifade edildiği gibi, sosyalist bir toplum düzeni için verilen mücadele, Sovyetleştirme sürecinin en önemli aşamalarından birini teşkil etmekteydi. Azerbaycan’da bu çalışmaların yoğunlaştığı alanların başında, ateist propagandanın bir gereği olarak, her türlü dini anlayış ve geleneklerle mücadele gelmekteydi. Azerbaycan pioner teşkilatının sosyalist toplumun inşası sürecinde üzerinde durduğu bir diğer mesele, *kulak* sınıfıyla mücadele ve evsiz çocuklar probleminin çözümüyüdü. Dine ve geleneklere karşı verilen mücadeleyle amaçlanan, Rusya’da olduğu gibi, insanları dini ve milli bağlarından arındırmak ve bunun yerine komünist sistemin talep ettiği şekilde materyalist görüşe ve beynelmilel bir anlayışa sahip yeni bir toplum yaratmaktı. Komünist toplum düzeninin bir diğer önemli özelliği, özel mülkiyete son verilerek, bütün üretim sürecinin devlet denetimine alınmasıydı. Pionerler, *kulak* sınıfına karşı mücadele ederek ve devletin kolektifleştirme siyasetinin propagandasını yaparak özel mülkiyetin son kalıntılarını da ortadan kaldırmak için çalıştı. Pioner teşkilatının evsiz çocuklar soruruna eğilme nedeniyse, evsiz çocukların ‘sınıf düşmanları’nın tesiri altına girme tehlikesiydi.

⁸⁵⁵ Emrahov, s.38.

Azerbaycan'da yeni bir toplum düzeninin kurulması için yürütülen mücadelenin en yoğun yaşandığı alanlardan biri, din ve geleneksel yaşamdı. Azerbaycan'da, bu mücadele kapsamında Nevruz bayramı ve Aşure günü gibi hem dini hem milli özellik taşıyan etkinlikler, bunun yanı sıra milli ve dini nitelikli kıyafetler yasaklandı, düğün adetleri ve ölüm sonrası adetler değişikliğe uğradı. Cenaze törenlerinde hoca çağırılması, bunun yanı sıra sünnet yasaklandı.⁸⁵⁶ Bu tür dini ve milli geleneklerin yerini sosyalist ideolojiye uygun etkinlikler ve uygulamalar aldı. Tüm bu bayram ve törenlerin yerine 8 Mart Kadınlar Günü, 1 Mayıs İşçi Bayramı, Lenin'in doğum günü gibi etkinlikler kutlanmaya başlandı. Azerbaycan'da geleneksel yaşama karşı mücadelenin sınırları; tar, kemençe ve saz gibi milli musiki aletlerini içine alacak kadar genişledi.⁸⁵⁷ Azerbaycan edebiyatı ve tarihi de bu kampanyadan nasibini aldı. Sovyet yönetimi, sosyalist ideolojiyle çelişen herhangi bir tarih kitabının ya da edebi eserin yayınlanmasına müsaade etmemektedir. Yalnızca Sovyet idarecilerinin onay verdiği eserler yayınlanabilmektedir.⁸⁵⁸

Görüldüğü gibi, Sovyet yönetimi, Azerbaycan'da bilhassa dinle mücadele konusunda sıkı bir tedbir uyguladı. Bununla birlikte Sovyet hâkimiyetinin ilk yıllarında Azerbaycan'da dine karşı daha yumuşak bir politika izlendiği görülmektedir. Örneğin, Kurban bayramı, Ramazan bayramı, Nevruz bayramı ve Hristiyanların paskalya bayramı gibi günler tatil edilmeye devam edildi. Bunun yanı sıra cami ve kiliseler faaliyetlerini sürdürdü. 1925 yılında dini eğitim kurumları da hala faaliyet göstermekteydi.⁸⁵⁹

Ancak aynı yıl, hükümetin bu politikasıyla çelişen bir cemiyet kuruldu. Bu cemiyet, dinle mücadelede en önemli vasıtalarından biri olan 'Allahsızlar Cemiyeti'ydi. Cemiyet, din aleyhine konuşma ve tartışmalar organize etti, dine karşı mücadele kursları ve din karşıtı eserlerin yer aldığı kütüphaneler açtı.⁸⁶⁰ Bu cemiyete üye olanlar, bir eğitim sürecinden geçirilerek, din ile nasıl mücadele etmeleri gerektiğini öğrendi.⁸⁶¹

Azerbaycan'da sonraki yıllarda dine karşı mücadele daha da sertleşti. Bakü'de Şirvanşahlar sarayı bir dinsizlik müzesine dönüştürüldü. Bu sarayda, dinsizlik mütalaa salonu, din karşıtı neşriyat bölümü ve din karşıtı konser ve balo salonları yer almaktaydı.⁸⁶² 1926 yılında şeriat mahkemeleri yasaklandı. 1927 yılında tüm medrese ve dini okullar kapatıldı.

⁸⁵⁶ Akman, s.278.

⁸⁵⁷ Yeşilot, *Ateş...*, s.89.

⁸⁵⁸ Fuat Hacısalıhoğlu, *Azerbaycan'da Tarihçilik*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012, s.117.

⁸⁵⁹ Ouliyev, s.238.

⁸⁶⁰ Musayeva, s.454.

⁸⁶¹ Yeşilot, *Ateş...*, s.88.

⁸⁶² Alper Alp, *Azerbaycan'ın Sovyetleştirilmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004, s.109.

Camilerin çoğu, uygulanan ağır vergiler nedeniyle kapanmak zorunda kaldı ve bunların çoğu birer komünist propaganda merkezi haline geldi.⁸⁶³ Neticede 1920’li yıllarda 3000 olan cami sayısı, 1930’lu yıllara gelindiğinde 20’ye düştü.⁸⁶⁴

Azerbaycan’da dine karşı yürütülen bu kampanyada, pionerler de komsomol teşkilatıyla birlikte aktif olarak yer aldı. 12-17 Mart 1928’de yapılan Azerbaycan komsomol teşkilatının XX. Bakü konferansında, dinle mücadeleyle yönelik kararlar alındı. Bu kararlarda; komsomol üyelerinin dini bayramlarda dini adetlerin yerine getirilmesine karşı mücadele etmesi, gençler arasında din karşıtı edebi çalışmaların arttırılması, halk arasında dine karşı düşmanlık yaratılması amacıyla çeşitli kurslar açılması, duvar gazetelerinde din karşıtı özel köşelerin teşkil edilerek bu köşelerde din adamlarının ifşa edilmesi gerektiği ifade edildi.⁸⁶⁵ Azerbaycan pioner teşkilatı da, komsomol teşkilatının denetimi altında, din karşıtı mücadeleye dâhil oldu.

Pioner teşkilatının okuldaki başlıca vazifelerinden birini, dinle mücadele teşkil etmekteydi. Pionerlerden, okullarda öğrencileri hedef alan muhtelif dini tesirlerle mücadele etmeleri beklenmekteydi.⁸⁶⁶ Bu amaçla tüm okullarda Allahsızlar Cemiyeti teşkil edilmeli, Komsomol teşkilatının da desteğiyle bu cemiyetin aileler arasında da çalışmalar yürütmesi sağlanmalıydı. Din karşıtı eğitim, komünist eğitimin zaruri bir parçasıydı. Bu nedenle, çocukların diğer ilimlerle ilgili aldıkları dersler din karşıtı tebligat ile birleştirilmeliydi.⁸⁶⁷

Din adamlarının çocukları kendi saflarına çekmeye yönelik faaliyetleriyle ilgili olarak bir pioner gazetesinde; sınıf düşmanlarının, din adamlarının çocukları yanlarına çekmek için oyunlar düzenledikleri, onlara binip gezmeleri için atlar hediye ettikleri bildirilmekteydi.⁸⁶⁸ Tüm pionerler, bu tür tehlikelere karşı dikkatli olmalı ve din adamlarının çocukları tesir altına almalarına karşı mücadele etmeliydi. Pioner birlikleri, ‘tüm dini zincirlerden bağımsız, ilim ve teknik vasıtasıyla doğa üzerinde hâkim olmaya kadir ve materyalist görüşte bir neslin yetişmesi için’ savaş vermeliydi.⁸⁶⁹ Pionerler, önemli siyasi kampanyalara iştirak etmeli, çocukların din aleyhinde ve beynelmilel bir ruhla eğitilmesine katkıda bulunmalıydı.⁸⁷⁰ *Pioner İşçisi* dergisinde yayınlanan bir makalede çocukların din karşıtı bir anlayışla eğitilmesi amacına yönelik şu ifadeler yer almaktaydı:

⁸⁶³ Akman, s.270.

⁸⁶⁴ Yeşilot, *Ateş...*, s.88.

⁸⁶⁵ Akman, s.116.

⁸⁶⁶ **1949 il Pioner...**, s.19.

⁸⁶⁷ “Mekteplerde Kommunizm Terbiyesi”, *Pioner İşçisi*, Sayı: 13-14, 1931, s.10.

⁸⁶⁸ *Pioner Toplanışının...*, s.18.

⁸⁶⁹ Arutunyan, *Çocuk Kommunist...*, s.49.

⁸⁷⁰ Arutunyan, *Şuralar İttifakı...*, s.11.

...çocuklar yolda giderken, mescid önünde oturup yasin okuyan bir adamı görünce ona: ‘amca Allah yoktur, sen bu yasini neden okuyorsun’ diye sormuşlar. O zaman hoca, sinirle gözlerini büyüterek, çocuklarla tartışmaya başlamış. Bu gibi tartışmalardan sonra, çocuğun aklını karıştıran bazı sualler belirirse, bu durumdan endişe etmemeli ve çocuklar böyle sorular sorduğunda ona hakaret etmemek ve çocuğu doğru bir şekilde ikna etmek gerekir.⁸⁷¹

Azerbaycanlı pionerler, kendilerinden beklenen bu görevleri yerine getirmek için çalıştı. Dinle mücadele kapsamında okullarda teşkil edilen dinle mücadele derneklerine katıldılar. Bu derneklerde çocuklara yönelik olarak din aleyhinde konularda -“yeryüzünde hayatın oluşması”, “gökyüzü hakkında doğru bilgiler”, “Allahsızlar cemiyetinin ehemmiyeti hakkında” gibi- sohbetler gerçekleştirilmekteydi.⁸⁷² Dinle mücadele derneklerinin yanı sıra, pioner teşkilatına bağlı okul-dışı kurumlarda da din karşıtı çalışmalar yürütülmekteydi. Buralarda da dine karşı düşmanlık aşılayan sohbetler organize edilmekte, çocuklar için din karşıtı eserler yayınlanmaktaydı. Örneğin, Maksim Gorki adına Azerbaycan Çocuk Tiyatrosu’nda ‘Babek’ isimli bir kitap hazırlanmıştı. Kitabın, *Azerbaycan Pioneri* gazetesinde yayınlanan tanıtımında şu ifadeler yer almaktaydı: “Eserde, bundan on bir yüzyıl önce kan içici Arap ordusunun İslam dini bayrağı altında Azerbaycan’a yönelik saldırısı ve Azerbaycan halkının buna karşı kahramanca mücadelesi ele alınmaktadır.”⁸⁷³ Yayınlanan bu tür kitaplar vasıtasıyla, çocuklar arasında dine karşı düşmanlık yaratılmaya çalışıldı.

Azerbaycanlı pionerler, çarşaf ve papak gibi dini ve geleneksel nitelik taşıyan kıyafetlere karşı da mücadele etti.⁸⁷⁴ Bununla birlikte Azerbaycan pioner teşkilatı, geleneksel yaşamla mücadelede en büyük savaşımlardan birini, kız pionerler (*pionerka*) konusunda verdi. Bilindiği gibi, toplum içerisinde kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların hayatın her sahasında daha aktif hale getirilmesi, komünist anlayışın önemli bir gereği idi. Bu konuda bilhassa Komünist Partisi Kadınlar Şubesi çalışmalarda bulunmaktaydı. Şube, kadınlara yönelik olarak toplantılar düzenleyerek, onlara Parti içerisinde görevler vererek kadınların hem kendilerini önemli hissetmelerini sağlamakta hem de bu şekilde onları komünist sisteme kazandırma amacı gütmekteydi.⁸⁷⁵ Kadın nüfusun hayatın her sahasında daha aktif hale getirilmesinde pioner teşkilatının da katkısı büyüktü. Ancak Azerbaycan pioner teşkilatının önemli problemlerinden biri, kızların teşkilata katılım oranının düşük olmasıydı. Örneğin, Ekim 1924’te Bakü’de yaşayan 3500 kız pioner üyelerinden sadece 20-25 kadarı Azerbaycan

⁸⁷¹ “Çocuklar arasında movhumat eleyhine nece iş aparmalı”, *Pioner İşçisi*, Sayı: 2-3, 1930, s.15.

⁸⁷² “Din Aleyhine Dernekde”, *Azerbaycan Pioneri*, 6 Şubat 1939.

⁸⁷³ “Babek Genç Tamaşaçıları Teatrında”, *Azerbaycan Pioneri*, 15 Mart 1940.

⁸⁷⁴ Bagirzade, *Azerbaycan...*, s.34.

⁸⁷⁵ Ulusoy, *Azerbaycan...*, s.132.

Türk'üydü.⁸⁷⁶ Aralık 1924'teki pioner işçileri konferansı, Bakü Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu'ndan, kızların pioner teşkilatına üye olması konusunda daha fazla hassasiyet gösterilmesini talep etmekteydi.⁸⁷⁷ Kızların pioner teşkilatına üyeliği konusunda Rusya'da da benzer sorunlar yaşanmaktaydı, ancak bu problemin Azerbaycan'da, Müslüman toplum yapısı sebebiyle, daha yoğun yaşandığı görülmektedir. Bu problemin ortadan kaldırılması için atılan ilk adımlardan biri, Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi ve Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu tarafından organize edilen ve kadın komsomol üyelerinden pioner liderleri yetiştirilmesi için açılan kurslardı. Problemin çözümü için atılan bir başka adım, sadece kızlardan oluşan pioner birliklerinin teşkil edilmesi idi. Örneğin, bir pioner grubunda, hem kız hem de erkek pionerlerin bir arada olmasına, bir pioner grubunun tamamıyla erkek ya da tamamıyla kızlardan ibaret olmamasına özen gösterilmeye başlandı.⁸⁷⁸ Bu amaçla Bakü dışındaki şehirlerde, mesela Nahçıvan, Şeki, Lenkeran, Göyçay'da, sadece kızlardan oluşan pioner birlikleri kuruldu.⁸⁷⁹

Azerbaycan pioner teşkilatının sosyalist bir toplum düzeni için verdiği mücadelenin diğer ayağını da kapitalist toplum düzeninin bir parçası olan, özel mülkiyet anlayışına karşı savaş teşkil etmekteydi. Bu mücadele iki aşamadan oluşmaktaydı. Birincisi, kolektifleştirme; diğeri ise zengin köylülerle, *kulak*larla mücadeleydi. Azerbaycan'da pioner teşkilatının özellikle kolektifleştirme sürecine yaptığı yardımların, ülkede Komünist ideolojinin güç kazanmasında farklı bir yeri vardı. Nitekim köylünün merkezden kopuk olması ve Parti'nin köyle ilgili pratik deneyiminin ve bilgisinin yetersiz olması, Sovyet iktidarının ilk yıllarında komünistler için bir endişe kaynağı olmuştu.⁸⁸⁰ Ancak pioner teşkilatının kolektifleştirme sürecine yardımları ve *kulak* sınıfına karşı verdiği mücadele, köylerde Komünist Parti'nin güç kazanmasına katkıda bulundu. Azerbaycanlı pionerler; kendi aileleleri içerisinde ve *kolhoz* çalışanları arasında devletin kolektifleştirme politikasının propagandasını yapmak ve *kulak* sınıfına karşı mücadele etmek suretiyle özel mülkiyet anlayışının ortadan kaldırılmasına çalıştı.

Azerbaycan'da da *kulak* sınıfı, Stalin döneminde başlatılan kolektifleştirme siyaseti önünde önemli bir engeldi. Bu bakımdan, burada da tarım arazilerinin kamulaştırılması amacıyla *kulak*lara yönelik mücadele başlatıldı. Ancak ilk yıllarda kolektifleştirme çalışmalarının yavaş ilerlediği görülmektedir. Sovyet hükümetinin yeni kurulduğu dönemde

⁸⁷⁶ Bagirzade, *Azerbaycan...*, s.34.

⁸⁷⁷ Bagirzade, *Azerbaycan...*, s.37.

⁸⁷⁸ Memmedov, *Pioner Bilig...*, s.17.

⁸⁷⁹ Bagirzade, *İstoriya...*, s.35.

⁸⁸⁰ Isabel Tirado, "The Komsomol's Village Vanguard: Youth and Politics in the NEP Countryside", *The Russian Review*, Sayı: 72, 2013, s.428.

Azerbaycan'daki kolektif çiftliklerin sayısı hayli azdı. 1920 yılında Azerbaycan'da sadece 100 kadar *kolhoz* mevcuttu. Ancak sonradan fazla gelir getirmediği gerekçesiyle, bu *kolhoz*ların büyük bir kısmı lağvedildi ve 1921 yılında geriye sadece 17 *kolhoz* kaldı. 1924 yılında, Azerbaycan'daki *kolhoz* sayısı sadece 11'di. Bu dönemde köy ekonomisi daha çok *kulak* sınıfının elindeydi. Sovyet hükümeti *kulak* sınıfını ortadan kaldırmak için ağır vergi alımı gibi çeşitli tedbirler uygulamaya başladı. Aralık 1927'deki XV. Parti kongresi, kolektifleştirmenin önemine vurgu yaptı. Kongre, *kulak* sınıfıyla ilgili olarak da, çeşitli ekonomik metotlarla onların gücünün azaltılmasının gerekli olduğunun altını çizdi. Kolektifleştirme siyaseti ve *kulak* sınıfına karşı mücadele, Stalin döneminde hız kazandı. Bu dönemde alınan tedbirlerin neticesinde *kolhoz*ların sayısı yıldan yıla arttı. 1937 yılında Azerbaycan'daki *kolhoz*ların sayısı 3.654'e yükselmişti.⁸⁸¹

Azerbaycanlı pionerler, *kulak* sınıfına karşı verilen mücadelede devletin en büyük yardımcılarında biriydi. Bu noktada belirtmek gerekir ki, tıpkı Rusya'da olduğu gibi, Azerbaycanlı pionerler arasında da Pavlik Morozov miti önem taşımaktaydı. Burada da pionerlere, Morozov'un yaşamından örnekler verilerek, nasıl bir pioner olmaları gerektiği öğretilmekteydi.⁸⁸² Nitekim Pavlik Morozov benzeri bir örnek, Azerbaycan'da da yaşandı. Bakü'deki 22 numaralı okulda eğitim gören 14 yaşındaki pioner Vitalik Abratyan, karşı devrimci olmakla suçladığı babasını, Halk İşleri Komiserliği'ne şikâyet etti. Abratyan'ın, yaşanan olayla ilgili olarak mahkemede yaptığı açıklama dikkat çekiciydi: "Farklı bir şekilde hareket edemezdim. Ben, her 'Genç Leninci'nin yapması gerekeni yaptım. O, artık benim babam değildir. O, bir halk düşmanıdır. Benim babam, Sovyet vatanıdır." Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi, pioner Vitalik Abratyan'ı bu davranışı nedeniyle ödüllendirdi ve onu dinlenmesi için pioner kampına gönderdi.⁸⁸³ Benzerleri Rusya'da da yaşanan bu olaylar, çocuklar üzerinde uygulanan ideolojik propagandanın boyutlarını ortaya koymaktadır.

Kulak sınıfına karşı mücadele sırasında Azerbaycan'da da çok sayıda pioner hayatını kaybetti. Bunlardan biri, Gasım Çaparlı köyünde *kolhoz*ların kurulması için mücadele eden ve bu faaliyetleri neticesinde 10 Ağustos 1930'da muhalifler tarafından öldürülen Adil İslamov'du. Adil İslamov'un yanı sıra, Gasım İsmayılov rayonunun Sefikurd köyünde yaşayan Latife Süleymanova da, *kolhoz* yangınlarını çıkaranları görüp devlet yetkililerine ihbar ettiği için *kulak*lar tarafından öldürüldü.⁸⁸⁴

⁸⁸¹ Quliyev, ss.143, 144, 285, 323.

⁸⁸² Volkof, s.9.

⁸⁸³ "O Namuslu Bir Pioner Kimi Hareket Etmiş", **Pioner**, Sayı: 8-9, Bakı, 1937, s.13.

⁸⁸⁴ Emrahov, s.25.

Azerbaycanlı pionerler, *kolhoz*ların kurulmasına ve güvenliğine yardım etmenin yanı sıra, *kulaklar* tarafından gizlenen ürünlerin açığa çıkarılmasını da sağladı. 1932 yılında Kürdemir'deki pionerler, *kulaklar* tarafından *kolhoz* idarecilerinden saklanan 62 *pud*⁸⁸⁵ ham-pamuğu açığa çıkardı.⁸⁸⁶ Pionerler, ürünlerin *kulaklar* tarafından yakılması ya da çalınması tehlikesine karşı da önlemler aldı. Bu gibi durumlara karşı tedbir amacıyla özel ekipler teşkil edildi. Bu ekiplerin görevi, tarlaları gezerek ürünlerin yakılması ya da çalınması durumlarına karşı mücadele etmektir.⁸⁸⁷

Azerbaycanlı pionerler, doğrudan *kulak* sınıfıyla mücadele etmenin dışında, kendi aile bireyleri ve *kolhoz* çalışanları arasında da kolektifleştirme siyasetine olan desteği arttırmak amacıyla propaganda faaliyetlerinde bulundu. Azerbaycan'da Şirvan ve diğer bölgelerdeki pionerler, komsomol teşkilatının emriyle, aileler arasında propaganda yürüterek, onların *kolhoz*lara katılması için mücadele etti.⁸⁸⁸ Azerbaycan Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu başkanı G.Aliyev, Tüm Birlik Komsomol Teşkilatı'nın IX. kurultayında yaptığı konuşmada, Azerbaycanlı pionerlerin kendi ailelerinden 5000 kişiyi emekçi sınıfa dahil ettiğini ifade etmekteydi.⁸⁸⁹

Pionerler, *kolhoz* çalışanları arasında da propaganda faaliyetleri gerçekleştirdi. Çocuklar, *kolhoz* çalışanlarına kitap ve dergiler okumak, sohbetler düzenlemek, duvar gazeteleri dağıtmak gibi faaliyetlerle devletin kolektifleştirme politikasına yönelik desteği arttırmaya çalıştı. Pionerler, kütüphane ve okuma köşeleri teşkil ederek, istirahat zamanlarında buraya gelen *kolhoz* çalışanlarına gazetelerden haberler okudular.⁸⁹⁰ Bilhassa sohbetler, yürütülen ajitasyon faaliyetlerinin önemli bir parçasını teşkil etmekteydi. Bu amaçla, örneğin Lenin günlerinde *kolhoz*lardaki kulüp ve kızıl köşelerde Lenin'in hayatını anlatan sergiler düzenlenmekte ve bu konuda sohbetler gerçekleştirilmekteydi.⁸⁹¹ Örneğin, Kuba *rayonundaki* pioner evi, tahıl hasadı zamanı *kolhoz* çalışanları arasında ajitasyon faaliyetlerinde bulunması amacıyla hususi bir ekip teşkil etti. Bu ekip, *kolhoz* çalışanlarına yönelik sohbetler organize etti.⁸⁹² Gasım İsmayılov *rayonuna* bağlı Cinli Boluslu köyündeki ortaokulun pionerleri de, 1939 yılının yazında *kolhoz* çalışanları arasında ajitasyon çalışmalarında bulundu. Okulun pioner birliğine bağlı ajitasyon birimi, düzenli olarak *kolhoza*

⁸⁸⁵ 16.4 kilograma karşılık gelen Rus ölçü birimi.

⁸⁸⁶ Bagirzade, *İstoriya...*, s. 72.

⁸⁸⁷ "Xırmandalı Pionerlerinin Parlaq İşi", *Azerbaycan Pioneri*, 30 Haziran 1939.

⁸⁸⁸ Bagirzade, *İstoriya...*, s.69.

⁸⁸⁹ "Umum İttifak Lenin Kommunist Qeqçler İttifakının 9-ncu Kurultayında", *Pioner İşçisi*, Sayı: 13-14, 1931, s.16.

⁸⁹⁰ "Bütün Yayıl Kolhoza Kömek Edeçeyik", *Pioner*, Sayı: 7, Bakı, 1947, s.20.

⁸⁹¹ "Leninskiye Dni v Kolhozah", *Pionerskaya Pravda*, 22 Ocak 1939.

⁸⁹² "Pionerler Tahıl Toplanışında Qolxozçulara Kömek Edirler", *Azerbaycan Pioneri*, 30 Haziran 1939.

giderek burada çalışan köylüler arasında sohbetler gerçekleştirdi, duvar gazeteleri dağıttı. Pioneerler, *kolhoz* çalışanlarının istirahat zamanlarında ise, onlar için gazete ve dergiler okudu.⁸⁹³ Bir başka örnek, Ağalı köyündeki pioneer birliğinin yürüttüğü çalışmalardı. Azerbaycan'ın Puşkin *rayonuna* bağlı Ağalı köyündeki pioneerler, 1940 yılında yaz tatillerini köy *kolhozunda* çalışarak geçirdiler. Onlar, tarlalarda çalışmanın yanı sıra duvar gazetesinin çıkarılmasına da yardım ettiler.⁸⁹⁴ Azerbaycanlı pioneerler, bu tür ajitasyon faaliyetlerini, Azerbaycan'daki pek çok *kolhozda* uyguladı. Böylece Azerbaycan'da *kulak* sınıfı aleyhine kollektifleştirme sürecinin hızlanmasına katkıda bulundular.

Rusya'daki pioneer teşkilatı gibi, Azerbaycan pioneer teşkilatının da, kurulduğu ilk yıllarda yürüttüğü başlıca faaliyetlerden biri, Sovyet iktidarının o dönemde en büyük problemlerinden biri olan, evsiz çocuklar (*besprizornik*) sorunuyla mücadeleleydi. Bunun nedeni, başıboş çocukların, 'sınıf düşmanları'nın tesiri altına girebilme tehlikesiydi. Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi'nin 28 Aralık 1924'te Karabağ ve Nahçıvan komsomol komitelerine ve Pioneer Teşkilatı Bölge Bürosu'na gönderdiği yazıda, pioneer teşkilatının başlıca toplumsal-politik görevinin evsiz çocuklar problemi ile mücadele olduğu ifade edilmekteydi. Yazıda ayrıca, bu iş için pioneer birliklerinde özel bir komisyonun oluşturulması istenmekteydi. Azerbaycan pioneer teşkilatının bu konudaki yardımları sayesinde, çok sayıda evsiz çocuk, çocuk evlerine gönderildi.⁸⁹⁵

Azerbaycan pioneer teşkilatı, sosyalist bir toplum düzeninin kurulması için verdiği mücadelede büyük ölçüde başarılı oldu. Örneğin, pioneerlerin dinle mücadele kapsamında yürüttüğü çalışmalar neticesinde, Azerbaycan'ın Salyan kazasındaki pioneerlerin 17 yakını çarşafklarını çıkarmıştı.⁸⁹⁶ Azerbaycanlı pioneerlerin, özel mülkiyet anlayışının ortadan kaldırılması amacıyla gerçekleştirdiği çalışmalar da başarılı oldu. Barda'da 75, Terter'de 12, Agcabedi'de 18, Kargayın'de 19, Ağdam'da 52 ve Cebrayıl'de 9 pioneer, aileleriyle birlikte, şahsi tarım alanlarında çalışmayı bırakarak *kolhozlara* katıldı. Bunun yanı sıra Azerbaycan'da 2000 kadar pioneerin faaliyet gösterdiği 24 çocuk *kolhozu* kuruldu.⁸⁹⁷ Pioneer teşkilatının Azerbaycanlı kızların teşkilata üye olması konusundaki mücadelesi de netice verdi. Nitekim 1930 yılında 45.000 pionerden oluşan teşkilatın yarısını kızlar oluşturmaktaydı.⁸⁹⁸ Bununla birlikte, bazı bölgelerde bu konu bir sorun teşkil etmeye devam etti. 1930 yılında *Pioneer* dergisinde yayınlanan haberde, Göyçay pioneer teşkilatının, kızların teşkilata katılımı

⁸⁹³ "Pioneerler Qolxozculara Kultür Xidmet Edirler", *Azerbaycan Pioneri*, 12 Nisan 1939.

⁸⁹⁴ "Kolhoza Kömek Etdik", *Azerbaycan Pioneri*, 6 Ağustos 1940.

⁸⁹⁵ Bagirzade, *Azerbaycan....*, ss.46, 47.

⁸⁹⁶ *Azerbaycan Pionerleri ALKQI VIII. Kurultayına Keder*, KÇTMB Neşriyyatı, Bakı, 1929, ss.3, 18.

⁸⁹⁷ Bagirzade, *İstoriya....*, s.69.

⁸⁹⁸ Hosrovyan, s.53.

konusunda yürüttüğü çalışmaların yetersiz olduğu ifade edilmekteydi.⁸⁹⁹ Ancak bu tür sorunlar sadece belirli bölgelerle sınırlı kaldı.

2.4.2. Azerbaycan Pioneer Teşkilatının Eğitim Alanındaki Faaliyetleri

Azerbaycan'da 26 Ekim 1925 tarihinde Komsomol Merkez Komitesi, pioneer teşkilatının eğitim alanında yürüteceği çalışmaları içeren bir karar aldı. Bu kararda, pioneer teşkilatından beklenenler şu şekilde sıralanmaktaydı; okulların toplumsal çalışmalara katılımının sağlanması, yetişkinlere yönelik dersler ve etkinlikler organize edilmesi, Sovyet otoritesi lehine kampanyalar düzenlenmesi, geziler ve oyunlar vasıtasıyla okullardaki çalışmaların renklendirilmesi. Kız ve erkek okullarının birleştirilmesi için mücadele edilmesi, pioneer teşkilatından beklenen bir diğer çalışmaydı.⁹⁰⁰ Bununla birlikte, 1932 yılında pioneer teşkilatının okullardaki çalışmalarının içeriği değişime uğradı. Bunun nedeni, Azerbaycan'da pioneer teşkilatının gerçekleştirdiği topluma yararlı faaliyetlerin, çocukların eğitim-öğretim sürecinde aksaklıkların yaşanmasına neden olmasıydı. Bu nedenle, Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi Nisan 1932'de aldığı kararla, pioneer teşkilatının haddinden fazla toplumsal-politik görevler üstlenmesini ve çeşitli konularda düzenlenen uzun süreli toplantıları yasakladı.⁹⁰¹ Bunun ardından, pioneer teşkilatının okullardaki görevleri yeniden belirlendi.

6 Haziran 1933'te Azerbaycan Pioneer Teşkilatı Merkez Bürosu ve Azerbaycan Halk Eğitim Komiserliği'nin çağrısıyla toplanan 'Eğitim Devrimcilerinin Birinci Azerbaycan Toplantısı'nda, öğrenciler arasında devrim mücadelesine hız kazandırılması, derslerin kalitesinin artırılması ve okuldaki düzenin sağlanması için gerekli olan tedbirler ortaya konuldu. Toplantıya 1932-33 eğitim-öğretim yılını başarıyla tamamlamış pioneerler de davet edildi. Pioneerler burada, Komünist Parti'nin 5 Eylül 1931 ve 25 Ağustos 1932'de okullarla ilgili almış olduğu kararları yerine getireceklerine dair söz verdiler.⁹⁰² Böylece Azerbaycan Komünist Parti Merkez Komitesi ve Tüm Birlik Komünist Parti Merkez Komitesi'nin 21 Nisan 1932'de aldığı kararlara uygun olarak, pioneerlerin okullardaki görevleri 1933 yılında şu şekilde belirlendi; okullardaki eğitim faaliyetlerinin düzgün şekilde yürütülmesi, disiplinin sağlanması, çocuk beden eğitimi etkinliklerinin geliştirilmesi, çocukların boş vakitlerinin düzenlenmesi, çocuklar arasında proleter karşıtı faaliyetlere karşı mücadele edilmesi.⁹⁰³

⁸⁹⁹ "Goq Çay Pioneer Teşkilatı", **Pioneer**, s.15.

⁹⁰⁰ **Vsesoyuznaya...**, s.39.

⁹⁰¹ Bagirzade, **İstoriya...**, s.92.

⁹⁰² Emrahov, s.31.

⁹⁰³ Gasimova, s.38.

Burada farklı olan nokta, disipline yapılan vurguydu. Azerbaycan pioner teşkilatı, bu görevleri yerine getirmek için çalıştı.

2.4.2.1. Azerbaycan’da Pioner *Forpost*larının Kurulması

Komünist Parti ve komsomol teşkilatı, pioner teşkilatının okulla ilişkisinin arttırılmasına oldukça önem vermektedir. Bu nedenle Komünist Parti Merkez Komitesi, 4 Ağustos 1924’te, “Pioner Hareketi Hakkında” başlıklı bir karar aldı. Kararda, eğitim faaliyetleri ile komünist terbiye meselelerinin birbiriyle alakasına değinilmekte ve bu noktada pioner teşkilatının çalışma programının okul programıyla uyumlu olması gerektiği ifade edilmektedir.⁹⁰⁴

Okul ve pioner teşkilatı arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi için atılan önemli adımlardan biri, okullarda *forpost*ların kurulmasıydı. Önceki bölümde de ifade edildiği gibi *forpost*lar, pioner birliklerinin bulunmadığı okullarda teşkil edilmekte, aynı okulda okuyan, ancak farklı pioner birliklerinden olan pionerleri ve *oktyabrenok*ları birleştirmektedir. *Forpost*lar, pionerlerin eğitim seviyesinin arttırılması, okullardaki öğrencilerin ve pionerlerin Sovyet eğitim sisteminin talep ettiği şekilde organize edilmesi, okulların toplumsal-politik hayata katılımının arttırılması, okul çalışmaları ile pioner çalışmalarının birleştirilmesi, okul binalarının inşası gibi konulardan sorumluydu.⁹⁰⁵ *Forpost*lar bunların yanı sıra, kendi okullarındaki komsomol ve Komünist Parti hücrelerinin çalışmalarına öğrencilerin katılmasını sağlamakta; din karşıtı kampanyalar yürütmektedir.⁹⁰⁶ Kısaca okul içerisindeki her türlü çalışmaya yardım etmek, *forpost*ların görevidir. Ancak pionerleri teşkilata kabul etme ya da teşkilattan ihraç etme gibi bir yetkisi bulunmamaktaydı.⁹⁰⁷

Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi Aralık 1924’te, Pioner Teşkilatı Merkez Komitesi’nin Azerbaycan’da *forpost*ların kurulması amacıyla hazırlanmış olduğu “Pioner *Forpost*ları Hakkında” başlıklı kararı onayladı. Bu karara uygun olarak, farklı pioner birliklerinden olup aynı okulda okuyan pionerler, o okulun *forpost*unda birleştirildi. Böylece Azerbaycan’da da *forpost*lar, pioner birlikleri ile okul arasındaki ilişkinin kuvvetlendirilmesinde bir köprü görevi gördü.⁹⁰⁸ Ancak köy okullarında *forpost* kurulabilmesi için, oradaki pionerlerin ayrı birliklerden olmaları gerekmektedir. Eğer bir okulda okuyan

⁹⁰⁴ Bagırzade, *Azerbaycan...*, s.40.

⁹⁰⁵ *Vsesoyuznaya...*, ss.42, 43.

⁹⁰⁶ *Rojdeniye...*, s.26.

⁹⁰⁷ *Lenin Adına...*, s.18.

⁹⁰⁸ Bagırzade, *Azerbaycan...*, ss.42, 43.

pionerlerin hepsi aynı pioner birliğindense, bu durumda o okulda *forpost* kurulmasına gerek yoktu. Böyle durumlarda o okulun tüm işlerini pioner birliği görmekteydi.⁹⁰⁹

Kasım 1925'te düzenlenen Azerbaycan Komünist Partisi VII. kongresi, komsomol teşkilatından, *forpost*ların faaliyetlerinin organize edilmesini, bu teşkilatın görevlerinin belirlenmesini, okullardaki pioner birlik ve *forpost* liderlerinin seçiminde titizlik gösterilmesini talep etmekteydi.⁹¹⁰

*Forpost*ların okulda pionerler arasındaki çalışmaların düzenlenmesi ve onların davranışlarının kontrolü üzerinde de etkisi büyüktü. Nitekim Rusya'da olduğu gibi Azerbaycan'da da, öğretmenler ile pionerler arasındaki ilişkilerde yaşanan problemlerin çözümünde *forpost*lar etkili olmuştur.⁹¹¹

Azerbaycan'da *forpost*ların kurulması dışında, okullar ve pioner teşkilatı arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi için atılan bir diğer adım, 12 Ocak 1925'te Azerbaycan Komsomol Bakü Komitesi'nin almış olduğu "Öğrenciler Arasında Eğitim Faaliyetlerinin Kuvvetlendirilmesi Hakkında" başlıklı karardır. Kararda; öğrenciler arasında eğitim çalışmalarının güçlendirilmesi, kütüphanelerde Azerbaycan dilindeki kitap sayısının arttırılması, öğrenciler arasında pioner teşkilatının tesirinin kuvvetlendirilmesi gerektiği ifade edilmekteydi.⁹¹²

1930'lu yılların başlarında, bütün ülkede olduğu gibi, Azerbaycan'da da, pioner teşkilatı ve okullar arasındaki işbirliği problemi ele alındı. Azerbaycan Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu, okullarla pioner teşkilatı arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla Nahçıvan ve Karabağ'daki okullar için pioner bürosu başkanlarına ve Gence'deki okullar içinse müdürlere ek görevler verdi.⁹¹³ Gerçekleştirilen tüm bu çalışmalar, okullar ve pioner teşkilatı arasındaki ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulundu.

2.4.2.2. Azerbaycan Pioner Teşkilatının Sovyet Eğitim Politikalarının Uygulanmasına Katkısı

Azerbaycan pioner teşkilatının eğitim alanındaki çalışmaları; okur-yazarlık oranının arttırılması, eğitimin kalitesinin ve okullardaki disiplin seviyesinin yükseltilmesi, ders materyallerinin temini ve çocukların beden eğitimi faaliyetlerine kadar çok çeşitli konuları kapsamaktaydı.

⁹⁰⁹ **Pionerler Mektebde**, Bakı İşçisi Kooperatif Neşriyyatı, Bakı, 1926, s.7.

⁹¹⁰ Hosrovyan, s.24.

⁹¹¹ **Pionerler Mektebde**, s.15.

⁹¹² Bagırzade, **Azerbaycan....**, s.42.

⁹¹³ Bagırzade, **İstoriya....**, ss.85-87.

Azerbaycan pioner teşkilatı kurulduğu ilk yıllarda, tıpkı Rusya pioner teşkilatı gibi halk arasında okur-yazarlık oranının arttırılması için çalıştı. Çünkü Sovyet iktidarının ilk yıllarında Azerbaycan'da da okur-yazar olan nüfusun oranı oldukça azdı. 1917 yılında Azerbaycan'da okur-yazar nüfusun oranı sadece %9.3'tü. Bu nedenle Azerbaycan Sovyet yönetimi, 14 Eylül 1921'de cehaletin ortadan kaldırılmasının Merkezi Siyasi-Maarif İdaresi'nin başlıca görevi olduğunu açıkladı. Böylece okullar ve yetişkinler için okuma-yazma kursları açılmaya başlandı. Bu çalışmalarda öğretmenlerin yanı sıra, eğitimli işçiler ve yerel devrim komiteleri de görev aldı. 1923 yılında mücadelenin tek bir elden yönetilmesi için 'Cehaletle Mücadele Komitesi' kuruldu.⁹¹⁴ Halk arasında okur-yazarlığın arttırılması için verilen mücadele 1929 yılında hız kazandı. Aynı yıl Bakü'de bu meseleyle meşgul olan 'İcra Komitesi' kuruldu. Komite, 35 yaşına kadar olan ve okuma-yazma bilmeyen herkesin derhal okur-yazar hale getirilmesi için hazırlık yapılması, 1929-30 yıllarında 50.000 kişiye okuma-yazma öğretilmesi, emekçi Türkler ve bilhassa Türk kadınları arasında cehaletin yok edilmesi için mücadele kararlarını aldı.⁹¹⁵ Azerbaycan'da yürütülen bu çalışmaların neticesinde, 1926'da %25 olan okur-yazar oranı, 1933 yılında %51 oranına ulaştı.⁹¹⁶

Azerbaycan'da okuma-yazma öğretimi amacıyla pioner teşkilatının ilk karargâhı, Bakü şehrinde 1926 yılında kuruldu. Bu tarihten itibaren, Bakü'deki pioner birliklerinin artık başlıca vazifelerinden biri, okur-yazar olmayan nüfusa okuma ve yazma öğretmektir. Bu faaliyet kapsamında, daha büyük yaş grubundaki pionerler, bizzat evlere giderek okuma-yazma öğretti.⁹¹⁷ Örneğin, Karadonlu rayonundaki bir ortaokulun pioner birliğinde bulunan pionerlerden her biri, 4 kadına okuma-yazma öğretmekten sorumluydu.⁹¹⁸ Pionerler bu çalışmalarında pioner birlik kurulu karşısında mesuliyet taşımaktaydı. Pioner birlik kurulu ve liderleri ise, şehir karargâhı karşısında mesuldü.⁹¹⁹

Pionerler kendi aileleri içerisinde de cehaletle mücadele etti. Onlar kendi ebeveynleri arasında okuma-yazması olmayanlara okuma-yazma öğretti. Bunun yanı sıra onlara gazete okuyarak, onların kendi ülkelerindeki ve yurtdışındaki gelişmelerden haberdar olmalarını sağladı. Pionerler, anayasa ve seçim kanunu gibi konularda da ebeveynleriyle sohbetler ederek, onları bu konularda bilgilendirdi.⁹²⁰ Cehaletin ortadan kaldırılması için kurulan birliklerde, binlerce pioner görev aldı.

⁹¹⁴ Quliyev, s.225.

⁹¹⁵ Akman, s.118.

⁹¹⁶ Yeşilot, **Ateş...**, s.84.

⁹¹⁷ Bağırzade, **Azerbaycan...**, ss.45, 46.

⁹¹⁸ "Yahşı İşleyen Pioner Destesi", **Azerbaycan Pioneri**, 6 Şubat 1939.

⁹¹⁹ Bağırzade, **Azerbaycan...**, s.47.

⁹²⁰ "Puşkin Adına Zveno", **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1938, s. 30.

Azerbaycan pionerleri, çocukların okullara gönderilmesi için de mücadele verdi. ‘Tüm Birlik’ Komünist Partisi Merkez Komitesi, bu konuyla ilgili olarak 5 Eylül 1931’de “İlk ve Orta Dereceli Okullar Hakkında” başlıklı bir karar aldı. Bu kararın ardından Bakü’deki pioner teşkilatı, çocukların okullara gönderilmesine yönelik çalışmalarını arttırdı. Bakü pioner teşkilatının yürüttüğü bu çalışmalar neticesinde 75.000’den fazla çocuk okullara gönderildi.⁹²¹ Aynı yıl pionerler, Azerbaycan’da genel zorunlu eğitimin hayata geçirilmesi amacıyla gerçekleştirilen çalışmalara yardımda bulundu. Pek çok yerde babalar, çocuk emeğinden istifade etmekte, onların (özellikle de kızların) okumasına mani olmaktaydı. Pionerler bu meseleye el atmalı, oğlan ve kız çocukların okula gönderilmesini temin etmeli ve ebeveynler arasında bu amaçla propaganda çalışmalarında bulunmalıydı.⁹²² Zorunlu eğitime destekle pionerlerden beklenen, Lenin’in ‘İleri kapitalist ülkelere yetişmek ve geçmek’ şiarını yerine getirmeleriydi. Pionerler, genel zorunlu eğitime muhalif olan gruplarla da mücadele etmeli ve halkın geniş kesimine, zorunlu eğitimin hayata geçirilmesinin aynı zamanda ‘sınıf düşmanları’na da ağır bir darbe olacağını anlatmalıydı. Pioner teşkilatı, eğitim araç-gereçlerinin eksiksiz ve zamanında hazırlanmasına da yardım etmeliydi. Pionerler bu amaçla kontrol birimleri teşkil etmeli ve bu birimler, Komsomol teşkilatının denetiminde, eğitim araç-gereçleri (defter, kitap, kalem vb.), okul binaları ve ayrıca yoksullar için ayrılan ödeneğin gerektiği şekilde kullanılıp kullanılmadığını kontrol etmeliydi.⁹²³

Azerbaycan pioner teşkilatının eğitim alanında gerçekleştirdiği bir diğer çalışma, okullardaki eğitim kalitesinin ve disiplinin arttırılmasıydı. Bu amaçla Azerbaycan’da da pionerler, öğrencilerin kişisel eğitim durumunu yakından takip etmekteydi. Pionerlerden biri, herhangi bir dersten düşük aldığı anda ya da dersin nizamını bozduğunda, pioner birliği derhal toplanmakta ve durumu müzakere etmekteydi.⁹²⁴ Pioner birlik ve pioner gruplarında teşkil edilen ekipler, çocukların derse iştirak edip etmediklerini de kontrol etmekte ve bu konuda pioner takım kuruluna bilgi vermekteydi. Böylece pioner takım kurulu aldığı malumat üzerine, derhal o öğrencinin neden derse katılmadığını öğrenip, gerekli tedbirleri alınmaktaydı.⁹²⁵

Azerbaycan Pioneri gazetesinde yer alan bir haberde, bilhassa Stalin, Kalinin, Orconikidze ve Şvernik pioner birliklerinin bu konuda başarılı çalışmalar yürüttüğü ifade edilmekteydi. Haberde, bu pioner birliklerinin, düzenledikleri geziler, soru-cevap akşamları,

⁹²¹ Hosrovyan, s.56.

⁹²² “Qöyçay Pioner Teşkilatı Yeniden Kurulmalı”, *Pioner İşçisi*, Sayı: 11-12, 1931, s.25.

⁹²³ “Pioner Medeni İnkılab Uğrunda”, *Pioner İşçisi*, Sayı: 9-10, 1931, s.8.

⁹²⁴ “Hamı Üçün İş Tapılır”, *Azerbaycan Pioneri*, 27 Eylül 1940.

⁹²⁵ “Pioner Brigadaları”, *Azerbaycan Pioneri*, 27 Mayıs 1939.

sohbetler gibi etkinliklerle pioner ve öğrencileri sınavlara hazırladıkları bildirilmekteydi.⁹²⁶ M.Ç.Bağırov adına pioner birlik kurulunun lideri olan Roza Hüseynova'nın *Pioner* dergisine gönderdiği bir mektup da, pioner birliklerinin yürüttüğü bu çalışmaları örneklemekteydi. Hüseynova bu mektubunda, pionerlerden Hanımana Haşimova'nın kimyada; Refige ve Rehime Neymetova'nın ise tarih ve coğrafya derslerinde zorlandıklarını tespit ettiklerini, derhal bunun sebebini öğrendiklerini açıklamakta ve öğrencilerle hususi olarak ilgilenerek bu sorunu çözdüklerini yazmaktaydı.⁹²⁷

Bu durumu örnekleyen bir başka husus, okullardaki sağlık derneklerine üye pionerlerin yürüttükleri çalışmalarıdır. Onlar, örneğin, bir öğrenci okula gelmediğinde bunun nedenini araştırmakta ve gerekli halde bu durumu okul doktoruna ya da öğretmene bildirmektedir. Sağlık derneğine üye pionerler, ihtiyaç halinde, bizzat öğrencilerin evine giderek onlara yardımda bulunmaktaydı. Örneğin, Bakü'deki 194 numaralı okulda öğrenim gören ve babası İkinci Dünya Savaşı'nda hayatını kaybeden Mehmed Mehmedov adlı bir öğrenciye yardım için, okulun sağlık derneklerine üye pionerler, sık sık onun evine giderek, çamaşırların yıkanmasında ve diğer ev işlerinde ona yardım etmişti.⁹²⁸

Azerbaycan pioner teşkilatının okullardaki eğitimin kalitesinin artırılması amacıyla gerçekleştirdiği bir diğer çalışma; pioner evleri, çocuk istasyonları ve okullardaki dernekler vasıtasıyla çocukların teknik konularda, sanatsal alanda, tarih, edebiyat, biyoloji, matematik, fizik gibi çeşitli ilim dallarında daha donanımlı hale gelmelerine yardımda bulunmaktır. Bakü'de faaliyet gösteren bu tür derneklerden biri, Genç Denizciler derneğiydi. Burada yatların ve motorların nasıl tamir edileceği öğretilmekte; bunun yanı sıra 'Genç Denizci' nişanını almak isteyen çocuklara donanma işleri konusunda gerekli eğitim verilmekteydi. Örneğin, Bakü'deki Genç Denizciler derneği 1939 yılında, Komünist Parti'nin XVIII. kongresi için hediye olarak 10 tane gemi ve yat modeli hazırlamıştı.⁹²⁹ Derneklerden bir diğeri, tarih derneğiydi. *Azerbaycan Pioneri* gazetesinde yayınlanan bir haberde, Orconikidze rayonundaki 205 numaralı okulda açılan tarih derneğinin faaliyetleri aktarılmaktaydı. Bu haberde, tarih derneğinde düzenlenen derslerin, sınıflarda verilen tarih dersleriyle uyumlu şekilde yürütülerek çocukların bilgilerini pekiştirmesine katkı sağladığı ifade edilmekteydi.⁹³⁰ Okullarda teşkil edilen bu derneklerde çok sayıda pioner faaliyet göstermekteydi. Pionerlerin

⁹²⁶ "Pioner Brigadaları", *Azerbaycan Pioneri*, 27 Mayıs 1939.

⁹²⁷ "Eziz Bayram Üçün", *Pioner*, Sayı: 10, Bakı, 1950, s.23.

⁹²⁸ "Biz Nece İşleyirik", *Pioner*, Sayı: 8, Bakı, 1946, s.15.

⁹²⁹ "U Yunih Moryakov Baku", *Pionerskaya Pravda*, 4 Mart 1939.

⁹³⁰ "Tarix Derneyinde", *Azerbaycan Pioneri*, 14 Ocak 1939.

bu derneklerde ne gibi faaliyetlerde bulunduğunu Azerbaycan'ın Nuha şehrindeki 10 numaralı okulda 6. Sınıf öğrencisi olan Reşad Resulov şu sözlerle ifade etmekteydi:

Okulumuzun tarih, fizik ve el işi derneklerindeki çalışmalara çok sayıda pioner iştirak etmektedir. Biz fizik derneğinde hem görüş alışverişinde bulunuyor, hem de aktif çalışmalar yürütüyoruz. Bu çalışmalar için gerekli olan bazı cihazları da kendimiz hazırlıyoruz. Tarih derneğinin üyeleri yakın zaman önce büyük yazar ve mütefekkir Mirza Fethali Ahundov'un evi, Lenin İpek Üretim Tesisi, Han sarayı gibi tarihi öneme sahip mekânlara geziler düzenledi. Derneklerde yürütülen bu çalışmalar, bu bilimleri daha derinden öğrenmemize yardım etmektedir.⁹³¹

Eğitimin kalitesinin artırılması için, pioner teşkilatı tarafından çeşitli etkinlikler de organize edilmekteydi. Bunlardan biri, 'Tüm Birlik' Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu tarafından, Sovyetler Birliği genelinde düzenlenen en iyi okul ve en iyi pioner teşkilatının seçilmesine yönelik yarışmaydı. Azerbaycan Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu da bu yarışmaya katıldı ve Azerbaycan'daki şehirler arasında düzenleyeceği yarışma için çeşitli ödüller koydu. Azerbaycan Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu, düzenlenen bu yarışmaya Ermenistan pioner teşkilatını da davet etti. Azerbaycan ve Ermenistan pioner teşkilatları arasındaki yarışmanın anlaşma metni, *Genç İşçi* gazetesinde yayınlandı. Anlaşma metninin içeriğinde, pioner teşkilatının eğitimin kalitesini ve teşkilat içerisinde yürüttüğü politik eğitim çalışmalarını artırması, okulların politeknikleştirilmesi ve köy okullarına yardım gibi başlıklar yer almaktaydı.⁹³² Bir başka yarışma, Ocak 1948'de Saint Petersburg'ta ve Moskova, Saint Petersburg, Talin, Bakü, Riga 'Genç Otomobil Tasarımcıları'nın katılımıyla düzenlendi. Bu yarışta Bakü Merkez Pioner Evi'nin ekibi birinci oldu.⁹³³ Düzenlenen bu yarışmalar, eğitimin kalitesinin artırılmasına yardım etti.

Azerbaycan pioner teşkilatı okullara, ders materyallerinin temini ve okulların bakımı konusunda da yardımda bulundu. Azerbaycanlı pionerler, yaz tatillerinde okul masa ve sıralarını tamir etmek, tahtaları boyamak ve pencereleri temizlemek suretiyle okulların bakımına yardım etti.⁹³⁴ Pionerler, orta dereceli ve yedi yıllık okulların neredeyse hepsinde Lenin köşeleri açtı. Bunun yanı sıra örneğin, Bakü'nün Lenin ve Nerimanov rayonlarındaki pionerler, Ham Toprak köyünün sakinleri için 32.600 nüsha kitap topladı ve bunları köy okuluna hediye olarak gönderdi.⁹³⁵ 27 Ağustos 1949'da Nuha rayonu Baltalı, Babartma,

⁹³¹ "Derneklerimiz Yahşı İşleyir", **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1948, s.21.

⁹³² Bagirzade, **İstoriya...**, ss.94-95-97.

⁹³³ "Altı Şehrin Yarışı", **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1948, s.12.

⁹³⁴ "Temire Kömek Edirik", **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1947, s.21.

⁹³⁵ R.Rehimova, **Pioner Teşkilatı Kommunist Terbiyesinin İbtidai Mektebidir**, Azerbaycan Devlet Tedris-Pedagoji Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1964, s.20.

Aydınbulag, Şirinbulag, Oraban, Bideyis köy okullarının pionerleri de, yaz ayında 16.228 ders kitabı topladı ve bunları okullara gönderdi.⁹³⁶

Pioner teşkilatı, okullardaki beden eğitimi çalışmalarında da görevler üstlendi. Bilindiği gibi gerek pioner teşkilatı gerekse komsomol teşkilatı, çocukların zinde ve sağlıklı olmaları açısından spor konusuna özel bir önem vermektedir. Pioner teşkilatının beden eğitimi çalışmalarına verdiği bu önem, Sovyet eğitim metotlarının bir gereğiydi. Lenin bir konuşmasında, çocukların beden eğitiminin önemine vurgu yapmakta ve çocukların komünizm için vereceği mücadelede her şeyden önce sağlıklı ve güçlü bir bedene sahip olması gerektiğinin altını çizmekteydi.⁹³⁷ Pioner teşkilatının ideologlarından Krupskaya da, beden eğitiminin okuldaki başarıyla yakından ilgili olduğunu savunmaktaydı.⁹³⁸

Komsomol Teşkilatı Merkez Komitesi, Azerbaycan da dâhil, Sovyet cumhuriyetlerindeki Komsomol Teşkilatı Merkez Komitelerine pioner ve öğrencilerin beden eğitimi faaliyetlerini iyileştirmeleri, çocukların sağlıklı şekilde yetişmesi için titizlik göstermeleri çağrısında bulunmaktaydı. Komite, çocukların bedensel açıdan sağlıklı gelişimi için okullarda her gün sabah jimnastiği yapılmasının, geziler düzenlenmesinin ve okullarda futbol, basketbol, voleybol takımlarının sayısının artırılmasının gerekliliğine vurgu yapmaktaydı.⁹³⁹

Azerbaycan pioner teşkilatı bu amaçla, pioner ve öğrenciler arasında spor müsabakaları organize etmekteydi. Bunlardan biri, 2 Ocak 1949'da kış tatilinde Bakü'de düzenlenen spor müsabakasıydı. Çocuklar bu müsabakada atletizm, voleybol, atıcılık, satranç gibi alanlarda yarıştı. Bir başka spor müsabakası, 1953 yılında Bakü'de düzenlendi. Bu müsabakaya Kirovabad, Göyçay, Sumgayıt, Nuha, Tovuz, Hanlar, Ağdam, Kuba, Lenkeran'daki okullardan ve ayrıca Nahçıvan ve Dağlık Karabağ muhtar cumhuriyetlerinden 900'e yakın pioner ve öğrenci katıldı.⁹⁴⁰

Pioner teşkilatı, okulların yaz tatiline girdiği dönemlerde de çalışmalarını devam ettirmekteydi. Pioner birlik liderleri, yaz tatilinin yaklaştığı dönemde hangi pionerin nereye gideceği hakkında malumat edinmekte; şehirde kalacak olan pioner sayısı az ise, bunlardan yeni bir pioner birliği teşkil ederek çalışmalarını sürdürmekteydi. Köy ya da bağa giden

⁹³⁶ Emrahov, s.65.

⁹³⁷ "O Rabote Pionerskoy Organizatsii", **Partiynoye Stroitelstvo**, Sayı: 11-12, 1932, s.53.

⁹³⁸ Novikov, s.127.

⁹³⁹ **V.İ.Lenin adına Pioner Teşkilatının...**, s.20.

⁹⁴⁰ Emrahov, ss.59, 78.

pionerlerden ise, bulundukları yerlerdeki pioner birliğine katılmalarını talep etmekteydi.⁹⁴¹ Bu şekilde çocukların tatil zamanlarında da aktif olmaları sağlanmaktaydı.

Azerbaycan pioner teşkilatının eğitim alanında yürüttüğü tüm bu çalışmalar, genel itibarıyla başarılı sonuç verdi. Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi'nin, 30 Mart 1935'te Berde rayonunda düzenlenen Eğitim Devrimcilerinin Konferansı'na gönderdiği raporda, pioner teşkilatının okullarda gerçekleştirdiği çalışmaların eğitim-öğretimin kalitesini hayli arttırdığı ifade edilmektedir.⁹⁴²

Azerbaycan pioner teşkilatı, çocuklar arasında disiplinin sağlanması konusunda da önemli bir başarı kaydetti. Bu başarının en büyük nedenlerinden biri, uygulanan baskı metotlarıydı. Bu metotlardan biri, disiplinsizlik gösteren pionerleri ifşa etmektir. Örneğin, Azerbaycan'ın Vorosilov rayonundaki 189 numaralı okulda pionerler arasında derslere geç gelen, yaramazlık yapan ya da sigara içen öğrencilerin olduğu bildirilmektedir.⁹⁴³ Pioner teşkilatına üye olup sigara kullanan öğrenciler, gazetelerde yer alan haberlerde afişe edilmektedir. *Azerbaycan Pioneri* gazetesinde sigara içen pionerlerle ilgili olarak yayınlanan bir haberde şu bilgiler yer almaktadır:

Okulumuzda öyle çocuklar vardır ki, 5 dakikalık teneffüslerde bile sigara içmeye teşebbüs etmektedirler. Örneğin, 7. sınıf öğrencilerinden Abdin Süleymanov bunlardan biridir. O boynunda kızıl pioner fuları takılı olduğu halde, çocukları birlikte sigara içmeye teşvik etmektedir. Pioner teşkilatı Abdin hakkında ciddi tedbirler almalıdır.⁹⁴⁴

Azerbaycanlı pionerler, okur-yazarlık oranının artırılması çalışmalarında da önemli başarılar elde etti. Pionerler, 1928 yılında 3500 kişiye okuma-yazma öğretti. Bu rakam, 1929 yılında 20.000'e ulaştı. Pionerler, sadece 1930 yılında Barda'da 350, Laçın'de 254, Kuba'da 200 ve Ağdam'da 188 kişiye okuma-yazma öğretti. Bakü pionerleri ise, 1931 yılında, cehaletin ortadan kaldırılması amacıyla 7.000 kadar yaşlı ve çocuğa okuma-yazma öğretti.⁹⁴⁵

2.4.3. Azerbaycan'da Sosyalist Eğitimin Bir Parçası Olarak Pioner Kampları ve Geziler

Birinci bölümde de ifade edildiği gibi, pioner kampları çocukların sosyalist eğitiminde önemli bir vasıtaydı. Kamplarda gerçekleştirilen sosyal açıdan faydalı çalışmalarla pionerlere emeğe karşı sevgi aşılanmakta; çeşitli konularda düzenlenen sohbetlerle de çocuklar arasında sosyalist ideolojinin propagandasını yapılmaktaydı. Kampların bir diğer işlevi, pionerler

⁹⁴¹ "Deste Bütün İli İşlemelidir", *Azerbaycan Pioneri*, 4 Haziran 1939.

⁹⁴² Emrahov, s.33.

⁹⁴³ "Qızqın Mübahiseden Sonra", *Azerbaycan Pioneri*, 18 Eylül 1939.

⁹⁴⁴ "Papiros Çekirler", *Azerbaycan Pioneri*, 18 Mart 1939.

⁹⁴⁵ Bagirzade, *İstoriya...*, ss.75, 79.

arasında disiplin anlayışının gelişmesine katkıda bulunmaktı. Nitekim kamplarda sabah kaçta kalkılacağı, kaçta yemek yeneceği ya da kaçta spor yapıp ne zaman dinlenileceği önceden düzenlenen katı bir program çerçevesinde belirlenmekteydi. Bununla birlikte, tekrar belirtmek gerekir ki, kamplar aynı zamanda çocukların eğlenceli vakit geçirdiği mekânlardı. Bu bakımdan Azerbaycan'daki pioner kamplarında da çeşitli oyun ve spor faaliyetleri organize edilerek, çocukların keyifli zaman geçirmesi hedeflenmekteydi.

2.4.3.1. Azerbaycan'da Pioner Kamplarının Kuruluşu

Sovyet Rusya'da ilk pioner kampları 1920'li yılların başlarında kurulmuştu. Azerbaycan'da pioner kamplarının kuruluşu da yine bu yıllara rastlamaktadır. Pioner kamplarının kurulduğu alanların yumuşak bir iklime sahip, manzaralı ve denize yakın yerler olmasına özen gösterilmekteydi.⁹⁴⁶ Nitekim Azerbaycan'daki pioner kampları da daha çok Şuşa gibi sayfiye alanlarında⁹⁴⁷ ve özellikle Hazar denizi kıyılarındaki bölgelerde (Merdekan, Şuvelaç, Buzovna, Pirşağı) kurulmuştu.⁹⁴⁸ Bu şehirler Abşeron yarımadasında yer almaktaydı. Hâlbuki ilk yıllarda kamplar, Azerbaycan dışında - Volsk (Samara *guberniyası*) yakınlarında, Yukarı ve Aşağı Kazanşa'da (Dağıstan)- teşkil edilmişti. Ancak daha sonra, yolun uzunluğu, erzak taşımanın zor olması gibi sebepler göz önünde bulundurularak, kampların uzak bölgelerde teşkilinden vazgeçildi.⁹⁴⁹ Azerbaycan'da pioner kamplarının bulunduğu bir başka merkez de Merdekan'dı. Burada Azerneft-jeofizik pioner kampı yer almaktaydı. Pionerler burada çeşitli derneklerin faaliyetlerine katılmakta, şarkılar öğrenmekte, gezilere katılmakta, buradaki kütüphanelerden istifade etmekte ve sosyal açıdan faydalı çalışmalar gerçekleştirmekteydi.⁹⁵⁰ Azerbaycan'daki bu ilk pioner kamplarında yönetici olarak Azerbaycan pioner teşkilatının önemli isimlerinden Surhay Hacıyev, Mirza Mamedov, Sergey Musayelov, Henry Pisman, Mihail Zavesa gibi kişiler görev aldı.⁹⁵¹

1920'li yılların sonlarında Azerbaycan pioner teşkilatının tarihinde ilk defa hasta çocuklara yönelik olarak Hazar denizi sahilinde kamp-kaplıcalar kuruldu.⁹⁵² Örneğin, 1930'lu yılların sonlarında Acıkend ormanlarında, Şuşa'da ve Buzovna'da çocuk sanatoryumları

⁹⁴⁶ 1949 il Pioner..., s.3.

⁹⁴⁷ Bagirzade, *İstoriya...*, s.105.

⁹⁴⁸ "Pionerler İstirahet Edir", *Pioner*, Sayı: 6, Bakı, 1950, s.16.

⁹⁴⁹ Hosrovyan, s.60.

⁹⁵⁰ "Bizim Düşerkede", *Pioner*, Sayı: 6, Bakı, 1949, s.20.

⁹⁵¹ Bagirzade, *İstoriya...*, s.105.

⁹⁵² Hosrovyan, s.36.

açıldı. Pionerskaya Pravda gazetesinde 1939 yılında yayınlanan bir haberde, Buzovna'daki bu sanatoryumda 400 *oktyabyenok*un istirahat edeceği yazılıyordu.⁹⁵³

Azerbaycan'daki pioner kamplarındaki işleyiş, Rusya'dakinin aynıydı. Burada da çocuklar, öncelikli olarak tıbbi muayeneden geçirilmekteydi. Bu işlemde maksat, çeşitli hastalıkları, özellikle de deri hastalıkları, açık yaraları olan ya da özel bakıma ihtiyacı olan çocukların kampa gönderilmesini önlemektir.⁹⁵⁴ İlk gün çocuklar kampı yakından tanımaya çalışmakta ve pioner birlik liderleri onlara vazifelerinin neler olduğunu açıklamaktaydı.⁹⁵⁵ Kamplardaki faaliyet planı önceden hazırlandığından, çocuklar kamp süresince neyle uğraşmak istediğini erkenden bildirmek zorundaydı.⁹⁵⁶ Kampın ilk günlerinde çocuklar arasında, kamptaki yaşama ve faaliyetlere yönelik onların istek ve dileklerini ölçen anketler yapılmaktaydı. Böylece bu anketin sonuçlarına göre, çocuklar kendi birliklerindeki yaşam kurallarını kendileri tayin etmekteydi. Kampta pionerlerin saat kaçta uyanıp kaçta yatacağı, kahvaltı, öğle ve akşam yemeğini kaçta yiyecekleri, sabah jimnastiği, akşam çayı, yüzme ve boş vakitleri için ayrılacak zaman gibi konular önceden planlanmaktaydı.⁹⁵⁷

Tablo 6: Pioner Kampının Bir Günlük Çalışma Programı

Saat	Program
07.00	Kalk komutu verilir
07.05	Sabah sporu için hazır olunur
07.20-07.50	El yüz yıkama, diş fırçalama, yatak toplama vs.
07.50-08.00	Sıraya girilir ve pioner birlik lideri kampın o günkü programı hakkında malumat verir
08.00-08.30	Kahvaltı
08.30-11.30	2 saat sürecek topluma faydalı çalışmalar
11.30-12.30	Yüzme vakti
12.30-13.00	Kişisel bakım için ayrılan boş vakit
13.00-14.00	Öğle yemeği
14.00-16.00	Dinlenme vakti
16.00-18.00	Dernek çalışmaları, pioner grup ve birlik toplantıları
18.00-19.00	Boş vakit
19.00-19.30	Akşam yemeği
19.30-21.00	Kamptaki tüm pionerler kamp ateşi etrafında birlikte vakit geçirir
21.00	Yat komutu verilir

Kaynak: "İstirahet ve sağlamlık düşerkesinde", **Pioner**, Sayı: 2, Bakü, 1946, ss.8, 9.

⁹⁵³ "Pionerskiye Lageri Raskinutsya v Jivopisnıh Mestah", **Pionerskaya Pravda**, 14 Nisan 1939.

⁹⁵⁴ **Pioner Lageri**, AzLQGI Uşaq ve Gençler Edebiyyatı Neşriyyatı, Bakı, 1939, s.13.

⁹⁵⁵ **V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı**, s.313.

⁹⁵⁶ **Lagernaya...**, s.5.

⁹⁵⁷ **Lagernaya...**, s.6.

Kamptaki ikinci günde ise, şenlik ateşi yakılmakta ve pionerler, kendi birlikleri için isim, slogan, şarkı ve amblem seçmekteydi. Kamplarda da pioner birliğinin çalışma planının, başarılarının yer aldığı pioner köşeleri teşkil edilmekteydi. Kamplarda teşkil edilen pioner birlik kurulu, düzenlenen genel bir toplantıda seçilmekteydi. Kamplardaki pioner birliklerinin ilk toplantısı tören havasında gerçekleştirilmekteydi. Burada birlikler, yaptıkları hazırlıklar hakkında bilgi vermekteydi.⁹⁵⁸ Pioner kamplarında kız ve oğlanların yatak odaları ayrıydı. Hatta kız ve oğlanların kaldıkları binaların da ayrı olmasına özen gösterilmekteydi. Yatak odalarının döşemesi tahtadan olmasına, odanın ışık ve hava almasına dikkat edilmekteydi.⁹⁵⁹

Pioner kamplarının başlıca vazifesi elbette çocukların dinlenmelerini ve keyifli vakit geçirmelerini sağlamaktı. Bu amaçla kamplarda fotoğrafçılık, dama, satranç grupları mevcuttu. Ayrıca dans ve müzik gösterileri, tiyatro gibi etkinlikler de düzenlenmekteydi. Bunların yanı sıra çocuklara derslerinde yardımcı olması amacıyla çeşitli ders grupları da (matematik, fizik, kimya vb.) teşkil edilmekteydi. Bu gruplar, derslerinden geri kalan çocuklara yardımcı olmaktaydı.⁹⁶⁰ Azerbaycan'daki 'Petrol Rafinerisi Sanayi İşçileri' kampında bulunan pionerlerden Eskerzade Gülsüm, bu derneklerde ne tür etkinlikler gerçekleştirdiklerini şu şekilde aktarmaktadır: "Kampımızda sinema, tiyatro ve çeşitli oyunlar olur. Bu tür eğlenceli etkinlikler dışında, kampta çok şey de öğrendim. Önceleri çok fazla Rusça şarkı bilmiyordum, şimdi hepsini öğrendim. Ayrıca fotoğraf çekmeyi de artık biliyorum."⁹⁶¹

Azerbaycan'daki pioner kamplarında dönem dönem maddi sorunlarla karşı karşıya kalındığı görülmektedir. Nitekim 1920'li yılların sonlarında kaynak azlığından ötürü, Merdekan'da bulunan pioner kampına 100-150 kişiden oluşan pioner birlikleri gönderilmiş ve sadece 10 gün süreyle kampta kalınabildiğinden, kampta emek faaliyetleri ya da topluma faydalı işler gerçekleştirmek mümkün olmamıştı. 1932 yılında kamplarda daha fazla sayıda çocuğun kalabilmesi için, devlet tarafından pioner kamplarına ayrılan ödenek artırıldı. Kamplara ebeveynler tarafından da para yardımı yapılmaktaydı. Ancak bütün bunlara rağmen, 1932 yılında bazı yerlerde kampların maddi yetersizlikler sebebiyle açılması mümkün olmadı. Bu koşullara rağmen, Azerbaycan'da pioner kamplarına katılan çocukların sayısı yıldan yıla

⁹⁵⁸ Petruhina, ss.16, 45.

⁹⁵⁹ **Pioner Lageri**, s.5.

⁹⁶⁰ Hosrovyan, s.61.

⁹⁶¹ "Şen Heyat Lageri", **Pioner**, Sayı: 8-9, Bakı, 1937, s.28.

arttı. 1931 yılında pioner kamplarında 4253 çocuk bulunurken, bu rakam 1932 yılında 4753'e yükseldi.⁹⁶²

2.4.3.2. Azerbaycan'da Pioner Kamplarının ve Gezilerin Sovyetleştirme Sürecine Katkısı

Pioner kampları ve geziler çocukların ideolojik eğitiminde önemli bir vasıtaydı. Bilhassa pioner kamplarında gerçekleştirilen sosyal açıdan faydalı faaliyetler, çeşitli konularda düzenlenen konuşmalar, film gösterimleri, okuma etkinlikleri ve savaş eğitimi gibi uygulamalar, çocukların ideolojik eğitiminde büyük öneme sahipti. Bu tür çalışmalar, pionerlerde emeğe karşı sevgi aşılmasına, vatanseverlik duygularının gelişimine ve disiplin anlayışının oluşumuna katkıda bulunmaktaydı.

Azerbaycanlı pionerler, kamplarda bulundukları süreçte, *kolhoz* çalışmalarına yardımda bulunmaktaydı. Örneğin, 1932 yılında *kolhoz* ticaretinin geliştirilmesi hakkında Komünist Parti'nin almış olduğu kararın yerine getirilmesi için, Pirşağı köyündeki kampın pionerleri, *kolhoz*cular arasında çalışmalarda bulundu. Onlar, 7 vagon sebze ve meyvenin Kirov *rayonundaki kolhoz* pazarına taşınmasına yardım etti. Bu faaliyetlerinden ötürü, *rayon* Parti komitesi ve *rayondaki* köylüler, pionerlere teşekkürlerini iletti. Pionerler ayrıca tarlalara giderek tahıl ve sebze hasadına da katıldı.⁹⁶³

1947 yazında ise, Buzovna'daki pioner kampına katılan Azerbaycanlı pionerler, burada bulunan *kolhoz* başkanının çağrısı üzerine Buzovna'daki Kirov *kolhozunda* buğday hasadına katıldılar ve kısa bir süre içerisinde bir tona yakın buğday topladılar. Bu faaliyetlerine karşılık *kolhoz* tarafından kamptaki pionerlere, üzüm ve çeşitli meyveler hediye olarak gönderildi.⁹⁶⁴ 1949'da ise Bakü Halk Eğitim Şubesi kampındaki pionerler, *kolhoza* yardım amacıyla yabancı meyve tohumlarının toplanması için bir çalışma başlattı. Bu çalışma kapsamında her bir pionere, 300 gram tohum toplama görevi verildi. Pionerler tarafından toplanan bu tohumlar, Kirov *kolhozuna* gönderildi.⁹⁶⁵ Azerbaycanlı pionerlerin *kolhozlara* yönelik bir diğer faaliyeti, *kolhoz* çalışanları arasında kültürel aktiviteler gerçekleştirmektir. Çocuklar örneğin, *kolhoz* çalışanları için konserler vermekte ve onları, kamplarda düzenlenen toplantılara davet etmekteydi.⁹⁶⁶

⁹⁶² Hosrovyan, s.36.

⁹⁶³ Hosrovyan, ss.36, 60, 61.

⁹⁶⁴ "Kolhoz Tarlalarında", **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1947, s.11.

⁹⁶⁵ "Kirov Adına Kolhozda", **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1949, s.11.

⁹⁶⁶ "Kolhoz Tarlalarında", **Pioner**, s.11.

Pioner kamplarındaki ideolojik eğitim sadece topluma yararlı faaliyetlerle sınırlı değildi. Bu faaliyetlerin yanı sıra, çocukların ideolojik eğitimde kitap, gazete, dergi okumaları, film gösterimleri diğer önemli unsurlardı. Kamplarda ‘Lenin’in Çocukluğu’ temalı kitap okuma etkinlikleri ya da sosyalist içerikli film gösterimleri düzenlenmekteydi.⁹⁶⁷ Çocuklar arasında oldukça popüler olan 1920’lerin Sovyet sinemasında; İç Savaş, devrimler, devrimci hareketin tarihi gibi konular ele alınmaktaydı. Bu açıdan en klasik örneklerden biri, Sergey Ayzenştayn’ın *Oktyabr* (Ekim) filmiydi.⁹⁶⁸

Rusya’da olduğu gibi Azerbaycan’daki pioner kamplarında da, savaş eğitimi önemli bir yer tutmaktaydı. Bu tür çalışmalar, çocuklar arasında vatanseverlik duygusunun gelişmesine katkı sağlamaktaydı. Örneğin, Bakü Çocuk Turist İstasyonu’nun Nalçık şehrinde kurduğu pioner kampında, çocuklar istirahat etmenin yanı sıra, düzenlenen gezilerle bulundukları bölge hakkında bilgi edinmekte ve onlara ayrıca topografik işaretler, pusulayla yön bulma gibi konularda savaş eğitimi verilmekteydi.⁹⁶⁹ Kamplarda çocuklara savaş yeteneği kazandırılmasında, yarışmaların ve savaş oyunlarının da önemi büyüktü. Azerbaycan’daki bütün pioner kamplarında savunma içerikli yarışmalar organize edilmekteydi. Örneğin, ‘en iyi atıcı’ ya da ‘en iyi sıhhiye görevlisi’ unvanını almak için çeşitli alanlarda yarışmalar gerçekleştirilmekteydi.⁹⁷⁰ Bunun yanı sıra kamp içerisinde düzenlenen savaş oyunları da, çocukların savaşçı yeteneklerinin geliştirilmesine hizmet etmekteydi. Bu oyunlarda, pionerler tarafından hazırlanan tahta silahlar kullanılmaktaydı. Savaş oyununun zamanı önceden bildirilmemekte ve bu bir sır olarak saklanmaktaydı. Herhangi bir gün savaş alarımının çalınmasıyla oyun başlamaktaydı. Bu tür oyunlarla amaçlanan, kamplardaki çocuklara savaş yeteneği kazandırmanın yanı sıra, çocukların keyifli vakit geçirmelerini sağlamaktı.⁹⁷¹

Bununla birlikte, Azerbaycan’daki pioner kamplarında yürütülen ideolojik çalışmalarda birtakım eksiklikler de mevcuttu. Örneğin, bazı kamplarda çocuklar arasında gerçekleştirilen çalışmalarda işin pedagojik boyutu göz ardı edilmekte, kamplardaki ideolojik eğitim, çocukların yaş hususiyetleri göz önüne alınmadan gerçekleştirilmekteydi.⁹⁷² Azerbaycan’daki pioner kamplarında yaşanan bir başka problem, 1941 yılında Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi tarafından gündeme getirilmekteydi. Burada pioner kamplarında çocukların faaliyet alanlarının daraltılması ve onların topluma faydalı faaliyetlere yönlendirilmemesi eleştirilmekte ve bu konuda bazı tedbirler ortaya konulmaktaydı. Bu

⁹⁶⁷ Prokaza, s.12.

⁹⁶⁸ Neumann, s.280.

⁹⁶⁹ “Genç Turistlerin Lageri”, **Azerbaycan Pioneri**, 4 Haziran 1939.

⁹⁷⁰ Hosrovyan, s.61.

⁹⁷¹ “Maraglı Oyun”, **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1947, s.11.

⁹⁷² “Yay İstirahetini Medeni Keçirmeli”, **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1950, s.3.

tedbirler şöyle sıralanmaktaydı; Azerbaycan *oblast*, şehir ve *rayon* komsomol komiteleri pioner kamplarının açılışına vaktinde hazırlanmalı, çocukların emek ve savaş eğitimine büyük önem verilmeli, kamplarda savaş oyunları, geziler ve pioner birlikleri arasında spor müsabakaları düzenlenmeli, son olarak çocukların güçleri oranında *kolhoz*lardaki çalışmalara katılmaları sağlanmalıydı.⁹⁷³ Komsomol teşkilatının VII. kongresinde de bu sorunun çözümü için bir karar alındı. Alınan kararda, Sovyet cumhuriyetlerinin Komsomol Merkez Komitelerine, halk eğitim organlarıyla birlikte pioner ve öğrencilerin yaz tatillerine yönelik faaliyetlerin iyileştirilmesi görevi verilmekteydi. Komsomol teşkilatlarının bir diğer vazifesi, yazları pioner kamplarına katılan çocukların sayısının daha da artırılması ve her bir kamptaki hazırlıkların vaktinde tamamlanmasıydı.⁹⁷⁴

Çocukların ideolojik eğitiminde kampların yanı sıra, düzenlenen gezilerin de önemi büyüktü. Nitekim Azerbaycan'da da pionerleri komünist bir anlayışla eğitmek, onlarda emeğe ve Sovyet anavatanına karşı sevgi oluşturmak, çocukların, başta Stalin ve Lenin olmak üzere, Sovyet kahramanlarının hayatını ve faaliyetlerini yakından tanımalarını sağlamak amacıyla geziler organize edilmekteydi.

Pioner ve öğrenciler, seyahate çıkmadan evvel, gezi sırasında kendilerine gerekli olacak bilgilerle donatılmaktaydı. Örneğin, Bakü'nün Orconikidze *rayonundaki* 89 numaralı okulda bir gezginci odası teşkil edilmişti. Çocuklar burada topografya haritası çizmeyi, Mors alfabesini kullanarak küçük bayraklarla işaret vermeyi, dağa tırmanmayı, pusula ile yön tayin etmeyi ve ateş yakmayı öğrenmekteydi.⁹⁷⁵

Gezilerin çocukların ideolojik eğitimine katkılarından biri, onların üretim faaliyetleriyle yakından tanışmalarını sağlamaktı. Bunun için üretim alanlarına geziler düzenlenmekteydi. Örneğin, 1949 yılında Bakü pioner kampındaki çocuklar, Buzovna'daki petrol madenlerine ziyaret gerçekleştirmişti. Pionerler burada petrolün nasıl çıkarıldığını fabrikalarda ham petrolden hangi ürünler elde edildiğini öğrenmişti.⁹⁷⁶

Köylere düzenlenen gezilerse, köylü çocukların pioner teşkilatını yakından tanımalarını sağlamaktaydı. Bu metot işe yaramış olmalı ki, düzenlenen bu gezilerin ardından köylerden, pioner birliklerinin oralarda da teşkil edilmesi için talepler olmuştu.⁹⁷⁷

Çocukların ideolojik eğitimi amacıyla düzenlenen bir diğer gezi türü, Stalin'in, Lenin'in ve diğer Sovyet kahramanlarının hayatı ve faaliyetleriyle ilgili mekânları yakından

⁹⁷³ **Pioner Lagerlerinin...**, ss. 9, 10.

⁹⁷⁴ **V.İ.Lenin adına Pioner Teşkilatının...**, s.25.

⁹⁷⁵ "Seyahete Çıxın", **Pioner**, Sayı: 5, Bakı, 1949, s.18.

⁹⁷⁶ "Buruglar Arasında", **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1949, s.12.

⁹⁷⁷ Hosrovyan, ss.21, 22.

tanımaya yönelik gezilerdi. Özellikle Bakü’de Stalin ve dava arkadaşlarının faaliyetleriyle alakalı mekânların sayısı bir hayli fazlaydı.⁹⁷⁸ Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’nde 43 kadar turist grubundan pionerler; Stalin’in hayatı ve faaliyetlerinde önem taşıyan mekânlara sık sık ziyaretler düzenlemekteydi.⁹⁷⁹ Bakü’de 1949 yılında düzenlenen bu gezilere 49.000 pioner ve öğrenci katılmıştı.⁹⁸⁰

Gezilerin çocukların ideolojik eğitime bir diğer katkısı ise, onların ülkelerinde yetişen bitkileri, hayvanları yakından tanımlarını sağlamak, ağaç ve bitkilerin ne zaman çiçeklendiğini ya da meyve verdiğini onlara öğretmek suretiyle, çocuklarda Sovyet vatanına karşı sevgi uyandırmaktı. Örneğin, 1947 yılında Azerbaycan’ın ipekçiliğiyle meşhur yerleşim yeri Nuha’da 7 numaralı okuldaki pioner birliği, çocukların ipek üretimini yakından tanımlarını sağlamak amacıyla bir gezi düzenledi. Bu gezi sonrasında pionerler tarafından, ipek kurdunun hayatını nasıl sürdürdüğüne ve ipekçiliğe ait her türlü bilginin yer aldığı bir albüm hazırlandı.⁹⁸¹ 18 Temmuz 1947’de ise Bakü’deki 160 numaralı okulun pionerleri, Altıağaç’a bir gezi düzenledi. Gezinin tamamlanmasının ardından, 19 kişiden oluşan pioner birliği, gezi sırasında topladıkları materyallerden (bitki ve kelebek türlerinden) bir koleksiyon hazırladı, seyahatleri sırasında tuttukları günlükleri birkaç sayfa halinde yayınladı. Böylece gezi sırasında edindikleri tecrübeleri, okuldaki tüm öğrencilerin istifadesine sundu.⁹⁸² 1949 yılında Azerbaycan’ı çocuklara yakından tanıtmak amacıyla bir gezi daha düzenlendi. Bu geziye 176.000 çocuk katıldı.⁹⁸³ Bir diğer yurt gezisi, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti’nin kuruluşunun 30. yıldönümü vesilesiyle ve *Azerbaycan Pioneri* gazetesi ile Azerbaycan Eğitim Bakanlığı’na bağlı ‘Çocuk Gezi-Turist İstasyonu’nun işbirliğiyle, 4 Şubat 1950’de düzenlendi. Bu gezinin amacı da, çocukların kendi vatanları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktı.⁹⁸⁴

Tüm bu gezilerin sonuçları, ‘Genç Gezginler’in yaptıkları toplantılarda değerlendirilmekteydi. ‘Genç Gezginler’in ilk toplantısı, 24-25 Ekim 1947’de Bakü’de yapıldı. Bu toplantıya 750 civarında çocuk katıldı.⁹⁸⁵ Bundan iki yıl sonra, 1949 yılında, ‘Genç Gezginler’in II. Bakü toplantısı oldu. Bu toplantıya katılan pioner ve öğrenciler, 1948 yılı boyunca yaptıkları geziler hakkında malumat verdi.⁹⁸⁶ ‘Genç Gezginler’in VI. Bakü

⁹⁷⁸ “Kenç Seyyahlara Meslehetlerimiz”, *Pioner*, Sayı: 5, Bakı, 1947, s.5.

⁹⁷⁹ Yerşova, s.23.

⁹⁸⁰ “Yay İstirahetini Medeni Keçirmeli”, *Pioner*, s.3.

⁹⁸¹ “Destelerin Seyahet Planı”, *Pioner*, Sayı: 5, Bakı, 1947, s.17.

⁹⁸² “Közel Neticeler”, *Pioner*, Sayı: 10, Bakı, 1947, ss.8, 9.

⁹⁸³ “Yay İstirahetini Medeni Keçirmeli”, *Pioner*, s.3.

⁹⁸⁴ Emrahov, ss.67, 75.

⁹⁸⁵ Emrahov, s.57.

⁹⁸⁶ “Seyahete Çıxın”, *Pioner*, s.17.

toplantısı ise, 16 Kasım 1952’de yapıldı. Bu toplantıya, Bakü’nün 17 *rayon*undan 1500 kadar pioner iştirak etti.⁹⁸⁷

2.4.4. Azerbaycan Pioner Teşkilatının Ülke Ekonomisine ve Orduya Yardımları

Pioner teşkilatının ekonomiye ve Sovyet ordusuna yardım amacıyla yürüttüğü faaliyetlerin başlıca amacı, çocuklarda emeğe karşı sevgi ve Sovyet anavatanına bağlılık duygusu aşılardı. Bu tür çalışmaların, çocukların hayata ve topluma bakışında komünist bir anlayışın geliştirilmesine yardımcı olacağına inanılmaktaydı. Pioner teşkilatının bu alanda gerçekleştirmiş olduğu çalışmaların bir diğer amacı ise, hem ülkedeki üretim sürecine, hem de sosyalist ülkenin savunucusu olan Sovyet ordusunun başarısına katkıda bulunmaktı. Azerbaycan pioner teşkilatı da, Rusya’da olduğu gibi, fabrika ve *kolhoz*larda gerçekleştirdiği çalışmalarla ve orduya yardım amacıyla organize ettiği faaliyetlerle bu amaca hizmet etmiştir.

2.4.4.1. Azerbaycan Pioner Teşkilatının Ekonomi Alanındaki Faaliyetleri

Sovyet iktidarının kurulduğu ilk yıllarda Azerbaycan’daki ekonomik durum kötü bir vaziyetteydi. Yaşanan savaşların yarattığı durumun bir sonucu olarak, 1913 yılında 7.3 milyon ton olan petrol üretimi, 1920-21 yılında 2.4 milyon tona gerilemişti. Birçok şehirde fabrikaların büyük bir kısmı faaliyetlerini durdurmuştu. Demiryolları tahribata uğramış, en basit maddi ihtiyaçlar temin edilemez hale gelmişti.⁹⁸⁸

Azerbaycan’da Sovyet hâkimiyeti kurulduktan sonra, burada da ilk olarak Savaş Komünizm’i siyaseti uygulandı. Bolşevikler bu dönemde, 5 Mayıs 1920’de yayınladıkları bir kararnameyle, Azerbaycan’daki tüm toprakları, hayvanları ve binaları kamulaştırdığını ve özel mülkiyeti yasakladığını açıkladı. Savaş Komünizm’i döneminde uygulanan bu politikalar, Azerbaycan’daki köylüler arasında silahlı direnişe dek varan tepkilere neden oldu.⁹⁸⁹ Bu siyasetin Azerbaycan’da büyük bir tepkiye yol açtığı görülünce, 1921 yazından itibaren diğer Sovyet cumhuriyetlerinde olduğu gibi Azerbaycan’da da NEP uygulamasına geçildi. Bu politika kapsamında atılan ilk adımlardan biri, Azerbaycan Devrim Komitesi’nin 17 Mayıs 1921’deki kararı oldu. Alınan bu kararda, sınırlı bir şekilde ticaret yapılmasına müsaade edilmekteydi. Bu dönemde köylüden erzak şeklinde vergi alınmasına da son verildi. Köylünün kendi toprağını işlemesine ve vergiden arta kalan mahsulü pazara çıkarıp istediği

⁹⁸⁷ Emrahov, ss.67, 75.

⁹⁸⁸ Quliyev, ss.89, 90.

⁹⁸⁹ Ulusoy, *Azerbaycan....*, s.106.

fiyattan satmasına müsaade edildi. Azerbaycanlı köylülerin NEP sürecindeki bu uygulamalar neticesinde güçlenip zenginleşmesi tepkilere neden oldu. Komünist Partisi içerisindeki muhalif kesim, NEP'i komünizmden sapma ve burjuva sınıfının doğmasına sebep olmakla itham etti.⁹⁹⁰ Böylece NEP siyasetinden vazgeçmek zorunda kalan Sovyet yönetimi, sosyalist ekonominin en önemli aşamalarından birini, kollektifleştirme politikasını uygulamaya koydu. Azerbaycan'da Stalin'in Birinci Beş Yıllık Plan (1934-1938) sürecinde 3440 *kolhoz*, 88 *sovhoz* ve 29 MTS (Makine-Traktör İstasyonları) teşkil edildi. Böylece köy ekonomisi büyük ölçüde kolektifleştirildi.⁹⁹¹

Azerbaycan'da ekonomi alanında yürütülen bu çalışmalarda pioner teşkilatı aktif rol üstlendi. Daha önce de belirtildiği gibi, bu tür çalışmalar, çocukların emek faaliyetlerini yakından tanımaları için gerekli görülmekteydi. Azerbaycan pioner teşkilatı, ülke ekonomisine katkıda bulunmak amacıyla hasat çalışmalarına, tarım alanlarının kollektifleştirilmesine, petrol rafinerilerinde yürütülen çalışmalara, ülkenin yeşillendirilmesine ve ayrıca pamuk, buğday, kokulu çay gibi çeşitli ürünlerin üretimine yardımda bulundu.⁹⁹² Bunun yanı sıra bitkilere zarar veren haşeratlara karşı da mücadele etti.⁹⁹³

Azerbaycan pioner teşkilatı, ülke ekonomisine yardım faaliyetleri kapsamında en büyük yararlılıklardan birini, sanayi sektöründe gösterdi. Azerbaycan komsomol teşkilatının VI. kongresi, pioner teşkilatlarının ülkedeki sanayileşme sürecine katılımını arttırmak amacıyla, 18-24 Şubat 1926'da gençleri, bu alanındaki çalışmalara katılmaya çağırdı. Bu çalışmalara komsomol üyelerinin yanı sıra pionerler de aktif şekilde katıldı.⁹⁹⁴ Azerbaycanlı pionerler, ülke sanayine yardım kapsamında petrol rafinerilerinde yangın ve diğer menfi durumlarla mücadelede petrol işçilerine yardımda bulundu.⁹⁹⁵ 1930 yılında düzenlenen hurda toplama yarışında Murathan ve Mollakent pionerleri, 200 *pud* hurda toplayarak birincilik kazandı.⁹⁹⁶

Azerbaycanlı pionerler, ülkenin sanayileşme sürecine maddi açıdan da yardımda bulunmak amacıyla çeşitli etkinlikler organize etti. Örneğin, 1928 yılında Kürdemir ve Uçar demiryolu bünyesinde kurulan pioner birlikleri, paralı konserler organize ederek, elde ettikleri

⁹⁹⁰ 1949 il Pioner..., s.148.

⁹⁹¹ 1949 il Pioner..., s.148.

⁹⁹² Balyanskaya, s.15.

⁹⁹³ "Bizim Kömeyimiz", Pioner, Sayı: 8, Bakı, 1950, s.24.

⁹⁹⁴ Bagirzade, İstoriya..., s.44.

⁹⁹⁵ Bagirzade, Azerbaycan..., s.46.

⁹⁹⁶ V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatının..., s.8.

gelirleri ülkenin sanayileşme fonuna bağışladı.⁹⁹⁷ Azerbaycan pioner teşkilatının gerçekleştirdiği bir diğer çalışma, hurda toplamaktı.⁹⁹⁸ 1930 yılında düzenlenen hurda toplama yarışında Murathan ve Mollakent pionerleri, 200 *pud* hurda toplayarak birincilik kazandı.⁹⁹⁹ Aynı amaçla gerçekleştirilen bir diğer etkinlik, ülkenin sanayi tesislerinde düzenli olarak *subbotnikler* organize etmektir.¹⁰⁰⁰ Daha önce de belirtildiği gibi, *subbotnik*, tatil olan cumartesi günlerinde toplum yararına düzenlenen ücretsiz iş günlerini ifade etmekteydi.

Stalin'in 5 Yıllık Plan'ı sürecinde, pioner teşkilatının ekonomi alanındaki çalışmalarında yeni bir dönem başladı. Bu yeni dönemde Azerbaycan pioner teşkilatı; sanayi planlarının yerine getirilmesi için aktif görev üstlendi. Pionerler bu dönemde petrol sanayiine yardım amacıyla çalışmalarda bulundu. Bu alandaki çalışmalara özellikle önem verildiği görülmektedir. Nitekim çocukları petrol konusunda eğitmek amacıyla, Bakü Merkez Pioner Evi'nde petrol derneği faaliyet göstermekteydi. Burada pioner ve öğrencilere, petrol bulunan yerlerin tespiti, petrolün çıkarılması ve temizlenmesi gibi konularda bilgiler verilmekteydi. Dernek, petrol alanlarına geziler düzenlemekte ve burada petrol sanayiinde çalışan işçilerle görüşmeler tertip etmekteydi. Böylece çocuklar, petrol konusundaki bilgilerini derinleştirme imkânı bulmaktaydı.¹⁰⁰¹

1930 yılında *Komsomolskaya Pravda* gazetesinde, pioner teşkilatının VI. Genel Bakü Konferansı'da Azneft petrol şirketiyle bir anlaşma imzaladığı haberi verilmekteydi. Bu anlaşmada Azerbaycan pionerleri, 1930-1931 yılında 13 milyon ton petrol çıkarılması hedefinin tamamlanmasına yardım edeceği sözünü vermektedir. Burada pionerlere düşen görev; anne ve babalarının işe devamlılığını sağlamak, pionerler ve ebeveynler arasında yarışmalar organize etmek, üretimle ilgili olarak düzenlenen toplantılara ebeveynlerinin katılımını sağlamak ve onlara '13 milyon ton petrol hedefine ulaşmak sloganının ne anlama geldiğini' hatırlatmaktır. Bunun karşılığında Azneft şirketi ise, Azerbaycan pioner teşkilatına; çocuk teknik istasyonlarının kurulması, pioner liderleri ve pioner birliğine bağlı etkinlik grupları için odaların teşkili gibi konularda yardımda bulunacaktı.¹⁰⁰² Yapılan bu anlaşma, Azerbaycan pioner teşkilatının ekonomi alanındaki çalışmalarında, petrol sanayiine verilen önemi ortaya koymaktadır.

⁹⁹⁷ Emrahov, ss.20, 23.

⁹⁹⁸ Bagirzade, *Azerbaycan...*, s.46.

⁹⁹⁹ *V.I.Lenin Adına Pioner Teşkilatının...*, s.8.

¹⁰⁰⁰ Bagirzade, *İstoriya...*, s.44.

¹⁰⁰¹ "Pionerler Hünerle Neft Texniqasını Öyrenirler", *Azerbaycan Pioneri*, 6 Ağustos 1940.

¹⁰⁰² "Dogovor Pionerov s Azneftyu", *Komsomolskaya Pravda*, 20 Nisan 1930.

Azerbaycanlı pionerler, petrol sanayiine yardım kapsamında, petrol kuyularındaki vaziyeti takip ederek petrol kayıplarının önlenmesi için çalıştı.¹⁰⁰³ 22 Nisan 1931'de Bakü'nün Bayıl-Bibiheybet *rayonundaki* pionerler, petrol çıkarımı faaliyetlerine yardımda bulundu. Onlar, 5 Yıllık Plan'da hedeflenen petrol miktarına 2.5 yılda ulaşılması için mücadele etti. Bu çalışmalarından ötürü, Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu tarafından 'Kızıl Devrimci' nişanıyla ödüllendirildiler.¹⁰⁰⁴

Pionerler, Birinci 5 Yıllık Plan'ın vaktinden önce tamamlanması için, petrol sanayiinin yanı sıra, fabrika ve işletmelerde de çalışmalar gerçekleştirdi. Stalin'in 5 Yıllık Plan'ı sürecinde Azerbaycan'daki pek çok fabrika ve işletme, bu planın üretim taleplerini yerine getirememişti. Bu nedenle Bolşeviklerin yönetimindeki genç işçiler, bu eksikliklerin giderilmesi için çalıştı. 5 Yıllık Plan'ın yerine getirilmesi için fabrikalarda gerçekleştirilen bu çalışmalara, Azerbaycan pionerleri de katıldı.¹⁰⁰⁵ Üretim sürecinde devlete yardım için Gence'deki fabrikalarda 17 yeni pioner birliği kuruldu. Bu çalışmalara demiryoluna bağlı pioner birliklerindeki pionerler de katıldı. Bakü'de de bu şehrin tüm *rayonlarından* pionerler, ülkenin ağır sanayinin gelişimine katkıda bulunmak amacıyla hurda topladı. Onlar ayrıca, uçak sanayinin gelişimine yardım için para topladı ve topladıkları 1000 manatı devlete bağışladı.¹⁰⁰⁶ Azerbaycanlı pionerlerin topladıkları paralarla üretilen uçaklardan biri, *Yunıy Pioner Azerbaycana* (Azerbaycan'ın Genç Pioneri) ismini taşıyan uçaktı.¹⁰⁰⁷ Azerbaycan pioner teşkilatı, 5 Yıllık Plan döneminde yürüttüğü bu çalışmalarla, planın tamamlanmasına ve ülke sanayinin gelişimine katkıda bulundu.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Azerbaycan pionerlerinin üzerindeki yük oldukça arttı. Bu yıllarda Azerbaycan pioner teşkilatı fabrika ve işletmelere yönelik yardım çalışmalarına daha da hız verdi. Azerbaycanlı pionerlerin, savaş yıllarında ülke sanayiine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirdiği etkinliklerden biri, hurda toplamaktı. 20 Mart 1942'de Bakü'de komsomol gençleri arasında hurda toplama faaliyetleri başladı ve sadece bir günde 2457 ton hurda toplandı. Bu çalışmalara; Stalin, Şaumyan ve Kirov *rayonlarındaki* pioner ve öğrenciler de aktif şekilde katıldı.¹⁰⁰⁸

Azerbaycan pioner teşkilatı, sanayi alanında gerçekleştirdiği bu çalışmaların dışında, tarım sektöründe de aktif faaliyet gösterdi. Pionerler, tarımın gelişimine katkıda bulunmak

¹⁰⁰³ Bagirzade, *İstoriya...*, s.53.

¹⁰⁰⁴ Emrahov, s.26.

¹⁰⁰⁵ Bagirzade, *İstoriya...*, s.66.

¹⁰⁰⁶ Gasımova, s. 36.

¹⁰⁰⁷ Gluşko, s. 4.

¹⁰⁰⁸ Emrahov, s.44.

için düzenli olarak ‘ürün günleri’ organize etti. Bu ürün günlerinin ekonomiye katkı sağlamak dışında bir başka amacı daha vardı. O da, çocukların emek faaliyetlerini yakından tanımalarını sağlamak ve onlara tarım tekniklerini öğretmektir. Azerbaycan’da ‘ürün günleri’nin ilki, 25 Eylül 1925’te düzenlendi.¹⁰⁰⁹

Azerbaycan pionerleri, 1930 yılında, ülkede tarım sektörünün gelişimi için Ekim-Kasım aylarında düzenlenen ürün ve kolektifleştirme bayramlarına hazırlık çalışmalarına da yardımda bulundu. Bu çalışmalarda Azerbaycan pionerleri üzerine düşen görevler şunlardı: pioner birlik ve takım toplantılarında kampanya ve bayramların önemi müzakere edilmeli, her bir pioner kendi ebeveynlerini bu bayramların ehemmiyeti konusunda bilgilendirmeli, bayram zamanlarında müsamereler düzenlenerek bunlara öğrenciler, teşkilata üye olmayan çocuklar ve bütün aile üyeleri davet edilmeli, burada kampanyalarla ilgili konuşmalar ve oyunlar düzenlenmeliydi. Pioner teşkilatının bir diğer görevi, daha önce gerçekleştirilen kampanyadaki noksanların tespiti ve bunların yeniden tekrarlanmamasını sağlamaktır. Pionerler ayrıca, köylüler arasında, ekilecek tohumların modern usuller kullanılarak temizlenmesi, toplanması gibi konularda tebligatta bulunmalıydı. Tüm bunların yanı sıra Azerbaycanlı pionerler, pamuk hasadına iştirak etmeli ve ‘Hasad olunmamış bir kilogram pamuk bile kalmamalıdır’ sloganıyla hasad çalışmalarına aktif şekilde katılmalıydı.¹⁰¹⁰ Azerbaycan Merkez Pioner Bürosu, 1931 yılında, pionerleri kolhoz çalışmalarına yardıma çağırıyordu. Bu noktada pionerlerden beklenen faaliyetlerden biri, tarım makinelerinin bakımı ve tamiriydi. Bunun nedeni, traktörler ve diğer tarım aletlerinin iyi bir şekilde muhafaza edilmemesiydi. Bu makine ve aletler çalışma bitiminde gerektiği gibi temizlenmemekte, bakımı yapılmamakta ve rutubetten zarar görmekteydi. Aletlerin tamiri de vaktinde yapılmamaktaydı. Azerbaycanlı pionerlerden istenen, bu eksikliklerin giderilmesiydi. Merkez Büro’nun pionerlerden bir diğer talebi, 250.000 hektar pamuk ekilmesi için çalışmalarda bulunmalarıydı. Pionerler bu çalışmalara aktif şekilde iştirak etmeli ve ayrıca teşkilata üye olmayan çocuklara da bu çalışmalara katılmaları yönünde teşvikte bulunmalıydı. Merkez Büro’nun pionerlerden bir diğer isteği, üretimde verimliliği arttırmak amacıyla gübreleme çalışmalarına yardımda bulunmalarıydı. Pioner teşkilatı, ürünlerin büyümesine ve verimliliğin artmasına yardım için 1000 ton kül toplamalıydı. Pionerler ayrıca, köylüleri ve kendi ebeveynlerini tohumun temizlenmesine teşvik etmeliydi.¹⁰¹¹ Azerbaycan pionerleri köy ekonomisinin gelişimine yardım için, dostluk birlikleriyle çalışmalarda

¹⁰⁰⁹ Bagirzade, *İstoriya...*, s.43.

¹⁰¹⁰ Q. Qerim, “Qent Pioner Destelerinin Payız Eqin Kampanyası Mehsul ve Kollektivleşme Bayramında İştirak Nece Olmalıdır”, *Pioner İşçisi*, Sayı: 2-3, 1930, ss. 7, 8.

¹⁰¹¹ “Bolşevik Yazında Pionerlerin İştiraki”, *Pioner İşçisi*, Sayı: 6, 1931, ss.12-14.

bulunmalı, 205 hektar pamuğun ekimi için, kolhozların kurulması ve güçlendirilmesi ve ayrıca ‘sınıf düşmanları’nın ortadan kaldırılması için mücadele etmeliydi.¹⁰¹² Azerbaycan Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu Başkanı G. Aliyev, pioner teşkilatının bu çalışmalarında, başıboş çocukları ve teşkilata üye olmayan öğrencileri de organize etmesi gerektiğini ifade etmekteydi. Bu süreçte pioner büroları rayon toprak şubesiyle iletişime geçerek o rayonda ekilmesi planlanan ürün miktarını öğrenmeli ve pionerleri tarım çalışmalarında bu rakamlar doğrultusunda organize etmeliydi.¹⁰¹³

Stalin’in Birinci 5 Yıllık Plan’ı (1934-1938) sürecinde, pioner teşkilatının tarım alanındaki çalışmalarında yeni bir dönem başladı. Bu dönemde pioner teşkilatı; kollektifleştirme faaliyetlerinde aktif görev üstlendi. Bunun yanı sıra yeni tarım tekniklerinin propagandasını yaptı. 5 Yıllık Plan dönemindeki en önemli hedeflerden biri, Azerbaycan köylerinin sosyalist yeniden dönüşümü, yani köylerdeki küçük ve şahıslara ait tarım arazilerinin kolektifleştirilmesini gerçekleştirmektir. Bu çalışmalarda Komünist Parti’nin en büyük yardımcısı komsomol teşkilatıydı. Bununla birlikte, köy ekonomisinin sosyalist dönüşümünü sağlamada ve *kolhozların* kurulmasında, Komünist Parti ve komsomol teşkilatıyla birlikte pioner teşkilatı da görev aldı. Azerbaycan’da özellikle köylü pionerler bu çalışmalarda aktif rol üstlendi. 5 Yıllık Plan sürecinde pionerler ürünlerin zamanında ve en az zararla toplanması için çalıştı. Pioner birliklerinde öğrenci ve pionerlerden oluşan buğday ve pamuk toplama ekipleri teşkil edildi. Bu şekilde pionerler, tahıl ve pamuk hasadı çalışmalarında köy komsomol hücrelerine yardımda bulundu. 1930 yılında pamuk hasadı çalışmalarına 21.695 pioner katıldı.¹⁰¹⁴

Azerbaycan’ın Şamhor, Göyçay, Kazak, Ağdam, Lenkeran ve diğer şehirlerinde de pionerler 5 Yıllık Plan’ın tamamlanması için faaliyette bulundu. Govlar-Sarı köyündeki Rahmanov pioner birliğinin üyeleri, tarlada gözetleme yerleri kurdu. Bu şekilde her gün 63 pioner tarlalara gidip ürünlerin hasadını kontrol etmekteydi. Pionerlerin her biri, günde 10 kg tahıl toplamak için çalıştı.¹⁰¹⁵ Azerbaycanlı pionerler, *kolhozların* güvenliğini de sağladı. Örneğin, Göyçay *rayonundaki* Azneft *kolhozunda* çıkan yangında, pioner Abdulla Seyidov, *kolhozda* çıkan bu yangını tek başına söndürmüştü.¹⁰¹⁶

¹⁰¹² “Hamu Kuvveler Bolşevik Baharına”, **Pioner İşçisi**, Sayı: 6, 1931, s.20.

¹⁰¹³ “İkinci Bolşevik Baharında Pionerlerin Böyük İşleri”, **Pioner İşçisi**, Sayı: 7-8, 1931, s.19.

¹⁰¹⁴ Bagirzade, **İstoriya...**, ss. 53, 70.

¹⁰¹⁵ Gasimova, ss. 35, 36.

¹⁰¹⁶ “Öyrendiklerimi Qolxoz Uşaqlarına da Öyredeçeyem”, **Azerbaycan Pioneri**, 23 Şubat 1939.

1930 yılında Ağdaş pioner teşkilatı, 5 Yıllık Plan'ın yerine getirilmesine yardım amacıyla örnek tarlalar teşkil etti, arkları temizledi, dut ağaçları ekti.¹⁰¹⁷ Gence pionerleri ise, 1931 yılında pamuk hasadına yardımda bulundu. Gence'deki 9218 pioner bu çalışmalara katıldı. Pionerler, kendi içlerinde ekipler teşkil edip, 400 çuval pamuk topladı. Çocuklar, topladıkları 15.000 *pud* pamuğu devlete tahvil etti. Pamuk hasadı çalışmalarında gösterdikleri yardımlardan ötürü Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi tarafından Gence pionerlerine kızıl bayrak ödülü verildi.¹⁰¹⁸

Güney Kafkasya Pioner Bürosu, pionerlerin tarım alanındaki çalışmalarını teşvik için, üç Kafkasya cumhuriyetindeki (Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan) pioner teşkilatları arasında bir yarışma organize etti. 1930 yılında gerçekleştirilen bu yarışmanın neticesinde, Güney Kafkasya Komitesi tarafından Azerbaycan pioner teşkilatına kızıl bayrak ödülü verildi.¹⁰¹⁹

5 Yıllık Plan döneminde, 30 Mart 1932'de *Genç İşçi* gazetesinde Azerbaycan'daki kolektifleştirme çalışmaları sonucunda köylerin %62'sinin kolektifleştirildiği, bununla birlikte bazı *rayon*larda bu oranın % 47'lerde olduğu ifade edilerek, pionerler kolektifleştirme çalışmalarına yardıma çağrıldı. Bu çağrı üzerine çalışmalara katılan pionerlerin faaliyetleri sonucunda; Ağdam'da 42, Sabirabad'ta 62 ve Gence'de 72 tarım alanı *kolhoz*lara dâhil edildi.¹⁰²⁰ Azerbaycanlı pionerler, kolektifleştirme çalışmalarının yanı sıra, tarlalarda da çalışmaya devam etti. 1939 yılında Puşkin *rayonuna* bağlı Hırmandalı köyündeki ortaokulda faaliyet gösteren pioner birlikleri, tahıl hasadı çalışmalarında *kolhoz* çalışanlarına yardımda bulundu. Onlar, tahılları biçtiler ve biçme işleminden sonra, tarlada kalan buğdayların hasadına yardım ettiler.¹⁰²¹

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Azerbaycan pionerlerinin üzerindeki yük oldukça arttı. Azerbaycan Pioner Teşkilatı *kolhoz*lara yönelik yardım çalışmalarına daha da hız verdi. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Şamhor *rayonu* Aşağı Seyfeli köy okulunun öğrencileri, cepheye giden *kolhoz* çalışanlarının yerine bu işleri devraldı ve günde 2 ton pamuk toplayarak bunları *kolhoz*lara gönderdi.¹⁰²² 1940 yılının yaz ayında Azerbaycan'ın Puşkin *rayonuna* bağlı Ağalı köyündeki pionerler, yaz tatillerini köy *kolhozunda* çalışarak geçirdiler. Ağalı köyünün pionerleri arasında, *kolhoz* çalışmalarına en büyük yardımı gösterenler, pioner kamplarında

¹⁰¹⁷ "Ağdaş'dan", **Pioner**, Sayı: 6-7, Bakı, 1930, s.18.

¹⁰¹⁸ Gasımova, s.35.

¹⁰¹⁹ Bagirzade, **İstoriya...**, s.74.

¹⁰²⁰ Emrahov, s.27.

¹⁰²¹ "Xırmandalı Pionerlerinin Parlaq İşi", **Azerbaycan Pioneri**, 30 Haziran 1939.

¹⁰²² Emrahov, s.48.

istirahate gönderildi.¹⁰²³ Aynı yıl, Krupskaya kolhozunda faaliyet gösteren pionerler, derslerden sonra pamuk tarlalarındaki hasat çalışmalarına katılarak 400 kg pamuğun toplanmasına yardım etti. Ağdam'da ise Orconikidze kolhozunda çalışan pionerler, 60 kg pamuk topladı ve bunları kolhoza tahvil ettiler.¹⁰²⁴ Ali Bayramlı rayonuna bağlı Garadağlı köy okulunun pionerleri de 1940 yılında pamuğun en az zararla toplanmasında anne ve babalarına yardımda bulundular. Pionerlerden bazıları günde 45-50 kg pamuk toplayarak, kolhoz pamuk planının yerine getirilmesine yardım ettiler.¹⁰²⁵

11 Temmuz 1942'de Komünist Parti ve hükümetin, '1942 yılının mahsulünden Kızıl Ordu için tahıl fonu oluşturalım' çağrısı üzerine Sovyet cumhuriyetlerindeki tüm pionerler bu kampanyaya katıldı. Aynı yıl 20 Ağustos'ta Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi, pioner birlikleri arasında '1942 yılında köylerdeki tarım çalışmalarına en başarılı yardım' kapsamında bir yarışma düzenledi. Bu yarışmada galip gelen okula geçici kızıl bayrak ve para ödülü verildi. 1943 yazında kolhozlarda çalışan pionerlerin sayısı 82.500'e ulaşmıştı.¹⁰²⁶

Pionerler savaş sonrası dönemde de, kolhozlara yardıma da devam etti. 1947 yılında Ağsu rayonunun Geşed köyündeki M.Ç.Bağırov kolhozundaki hasat çalışmalarına katılan pionerler, 15 tondan fazla buğday topladı. Bu çalışmaya katılan pionerlere, yardımlarına karşılık kolhoz çalışanları tarafından yağ, peynir, meyve ve sebze hediye edildi.¹⁰²⁷ Aynı yıl Sabirabad rayonunun Murselli köyündeki 35 pioner de, kendi köylerindeki 'Gırmızı Oktyabr' kolhozundaki çalışmalara katıldı, pamuk tarlalarında ve tahıl hasadında çalıştı.¹⁰²⁸ Azerbaycan'da sadece 1947 yılında kolhozlarda çalışan pionerlerin sayısı 87.000'e ulaşmıştı.¹⁰²⁹ 1949 yılında Azerbaycan'ın Gargabazar köyünde 75 kişilik pioner birliği, köylerdeki hasat çalışmalarına yardım ederek 1 ton 500 kg buğday topladı.¹⁰³⁰ Papravend 7 yıllık okulundaki pionerler ise, M.Ç. Bağirov kolhozundaki hasat çalışmalarına katılarak 2 ton 300 kg buğdayın toplanmasına yardım ettiler. Boyahmedli köy okulundaki pionerler de buğday hasadına yardım ederek, 2 ton 100 kg buğday topladılar.¹⁰³¹

Azerbaycan Pioner Teşkilatı'nın kolhozlara yardım için gerçekleştirdiği bir diğer çalışma, tarlalardaki zararlı böceklerin temizlenmesiydi. Azerbaycan'daki okullarda pionerler tarafından sadece bu işle meşgul olmak üzere, zararlı böceklerle mücadele birlikleri teşkil

¹⁰²³ "Kolhoza Kömek Etdik", **Azerbaycan Pioneri**, 6 Ağustos 1940.

¹⁰²⁴ "400 Kilogram Pambık Yıgıdık", **Azerbaycan Pioneri**, 15 Kasım 1940.

¹⁰²⁵ "Böyük Ruh Yüksəkliyi İle", **Azerbaycan Pioneri**, 11 Ekim 1940.

¹⁰²⁶ Emrahov, ss.45, 46.

¹⁰²⁷ "Kolhozumuzun Pionerleri", **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1947, s.17.

¹⁰²⁸ "Bütün Yay Kolhoza Kömek Edeçeyik", **Pioner**, s.20.

¹⁰²⁹ "Azerbaycan Komsomolunun XV. Gurultayı", **Pioner**, Sayı: 12, Bakı, 1947, s.2.

¹⁰³⁰ "25 Deste", **Azerbaycan Pioneri**, 23 Temmuz 1949.

¹⁰³¹ "İki Mektebin Pionerleri", **Azerbaycan Pioneri**, 23 Temmuz 1949.

edildi.¹⁰³² Örneğin, Aksu rayonuna bağlı Piresenli köy okulunun pionerleri, Azizbeyov kolhozunun pamuk tarlasındaki zararlı böceklerle mücadele için 19 birlik teşkil etmişti. Onlar her gün 10-15 kelebek yumurtasını toplayarak mücadele birimine göndermiştir.¹⁰³³ Pionerlere böceklerle mücadelede botanikçiler de yardıma bulunmaktaydı. Botanikçiler, çocukları zararlı böcekler konusunda bilgilendirmekteydi.¹⁰³⁴ Şahseven köyündeki pionerler, tarlalardaki mahsullere zarar veren kelebeklere karşı mücadele etti. Bu köydeki pioner birliğinin çalışmaları neticesinde 1.500'den fazla sayıda kelebek, 5.000 kadar tırtıl ve yaklaşık 3.000 kelebek yumurtası toplandı.¹⁰³⁵ Pionerler, Ağsu rayonundaki Ali Bayramov kolhozunda ise, 4-5 gün içerisinde tarlalardaki 1.000'den fazla zararlı böceği temizledi.¹⁰³⁶ Salyan rayonuna bağlı Kürgaragaşlı köyünde de pionerler, pamuğa zarar veren böceklerin tarlalardan temizlenmesine yardım etti. Pionerler burada, günde 200'den fazla sayıda böcek yumurtasını temizleyerek, pamuk üretiminden en yüksek verimin alınması için çalıştı.¹⁰³⁷

Azerbaycan pioner teşkilatı, kolхозlarda radyo alıcısı kurulması çalışmalarına da yardım etti. Pionerler, Komünist Parti ve Sovyet hükümetinin 26 Şubat 1949'da 'Kolhoz köylerini radyo ile donatalım' çağrısı üzerine, okullardaki fizik bölümlerinde detektörlü radyo alıcısı üreterek, bunları köy okullarında okuyan arkadaşlarına gönderdi.¹⁰³⁸

Azerbaycanlı pionerler, hayvancılık sektörüne yardım için de çalışmalarda bulundu. 1930 yılında Bakü'deki Zavagzal pionerleri, kuşçuluk sektöründe çalışmalar yürüttü. Pionerler burada 500 kadar tavuk yetiştirdi. Bu çalışmalarında gerekli olan maddi desteği ise, Kuşçuluk Derneği sağladı.¹⁰³⁹ 1932 yılında ise, Azerbaycan Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu tavşancılık faaliyetlerinin arttırılması kararını aldı. Kararda; 'her bir pioner birliği ve okullar, bu çalışmalara maddi yardımda bulunmalı, Merkez Çocuk İstasyonu ada tavşanı yetiştiriciliği için binalar inşa etmeli, Halk Eğitim Komiserliği ise okullardan yaz tatillerinde ada tavşanı yetiştirilmesi talebinde bulunmalı' denilmekteydi.¹⁰⁴⁰ 1940 yılında Rusya'nın Kalinin şehrindeki Kesovogor ortaokulu pioner ve öğrencileri, kolhoz çiftliklerindeki hayvanların yetiştirilmesine yardım kampanyası başlattı. Bu kampanyaya Azerbaycanlı pionerler de katıldı. Dağlık Karabağ'da çok sayıda pioner; tavuk, arı, tay gibi hayvanların yetiştirilmesine

¹⁰³² "Mübarize Desteleri", **Azerbaycan Pioneri**, 10 Mayıs 1950.

¹⁰³³ "Kolhoz Tarlasında", **Azerbaycan Pioneri**, 26 Ağustos 1950.

¹⁰³⁴ "50 Kepenek Tutmuşug", **Azerbaycan Pioneri**, 19 Mayıs 1950.

¹⁰³⁵ "Emekseven Uşaglar", **Azerbaycan Pioneri**, 23 Haziran 1951.

¹⁰³⁶ "1.000 Bağacı", **Azerbaycan Pioneri**, 2 Haziran 1951.

¹⁰³⁷ "Sovkanı Gırırlar", **Azerbaycan Pioneri**, 16 Haziran 1940.

¹⁰³⁸ Emrahov, s.61.

¹⁰³⁹ V. Bogov, "Şerkde Pionerler Hereqatı", **Pioner İşçisi**, Sayı: 2-3, 1930, s.17.

¹⁰⁴⁰ "Dovşancılığı Genişlendirmek Haqqında ALQI QÇT Merkezi Bürosunun Qerarı", **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1932, s.11.

yardıma etti.¹⁰⁴¹ Yürütülen bu çalışmalar neticesinde ülkedeki hayvanların sayısı arttı. Ancak bu kez hayvanların kalitesi ve cinsinin iyileştirilmesi mücadelesi başladı. 1940 yılında Kirovabad Genç Doğa Bilimciler İstasyonu, pioner ve öğrencileri *kolhoz*lardaki bu çalışmalara aktif olarak katılmaya çağırdı. Bu çağrıda *kolhoz* çiftliklerindeki yavru hayvanların soğuk, nemli ve karanlık ortamda bulunmaları, vaktinde karınlarının doyurulmamaları ve temizlenmemeleri nedeniyle zayıf düşerek yaşamlarını yitirdikleri ifade edilmekteydi. Pionerlerden istenen, yavru hayvanların bakımına yardıma bulunmalarıydı. Yavru hayvanların bakımında pionerlere; veterinerler, zoologlar ve *kolhoz* idarecileri yardıma etti.¹⁰⁴²

Azerbaycan pioner teşkilatı, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından bu kez, savaştan harap olmuş ülkenin yeniden inşası faaliyetlerine katıldı. Pionerler bu dönemde 'Tüm Birlik' Komsomol Merkez Komitesi'nin çağrısıyla, ülkedeki ağaçlandırma faaliyetlerine katıldı. 'Genç Doğacılar' grubunun üyeleri, ülkenin yeşillendirilmesi faaliyetlerine yardım için çeşitli çiçeklerin, güllerin tohumlarını topladı. Bakü ve Kirovabad'taki 'Genç Doğacılar' istasyonları bu çalışmalarında çocuklara yardıma bulundu. Bu yıllarda çocuklarda bağ, bahçe, hayvancılık gibi faaliyetlere karşı merak uyandırılması amacıyla, okullarda ve 'Genç Doğacılar' istasyonlarında önemli çalışmalar yürütüldü. Azerbaycan'daki okulların genelinde bostanlık, bağ ve çiçek bahçesi sahaları oluşturuldu.¹⁰⁴³

Ülkenin yeşillendirilmesi çalışmaları sonraki yıllarda da devam etti. 18 Ekim 1947'de Haçmaz ve Şamhor demiryolu okullarında eğitim gören pionerler, tren istasyonunun yakınlarına ve yolların kenarına 3.000 kadar ağaç ekti.¹⁰⁴⁴ Aynı yıl, Azerbaycan SSC Tarım Bakanlığı'nın Bağcılık ve Üzümcülük İdaresi, Azerbaycan SSC Eğitim Bakanlığı'na bağlı Merkezi Genç Doğacılar İstasyonu ve *Pioner* dergisinin işbirliğiyle 'en iyi genç bahçıvan' ödülünün verileceği bir müsabaka organize edildi.¹⁰⁴⁵ Bu müsabakaya katılan Hıllı *rayonunun* Aşağı Sura, Gedimkend ve Boyagkend köy okullarının pioner ve öğrencileri, çok sayıda meyve ağacı dikti. Pionerler diktikleri ağaçların bakımıyla da yakından ilgilendi. Onlar, ağaçların vaktinde sulanması, yabani otlardan temizlenmesi ve budanmasından sorumluydu.¹⁰⁴⁶ Azerbaycan'da pioner ve öğrenciler tarafından sadece 1949 yılında 84.754 süs ve meyve ağacı dikildi.¹⁰⁴⁷

¹⁰⁴¹ "Kolhoz Heyvanlarının Genç Şefleri", *Pioner*, Sayı: 5, Bakı, 1941, s.35.

¹⁰⁴² "Heyvanları Şefliye Kötürek", *Azerbaycan Pioneri*, 17 Aralık 1940.

¹⁰⁴³ Gasımova, s.55.

¹⁰⁴⁴ Emrahov, s.57.

¹⁰⁴⁵ "Vetenimizi Bağlarla Bezeyek", *Pioner*, Sayı: 3, Bakü, 1947, s.2.

¹⁰⁴⁶ "Müsabigeye Göşulandan Sonra", *Pioner*, Sayı: 7, Bakü, 1947, s.21.

¹⁰⁴⁷ "Yay İstirahetini Medeni Keçirmeli", *Pioner*, s.3.

Gerek Sovyet Rusya’da gerekse diğer Sovyet cumhuriyetlerinde pionerlerin sosyalist inşaya dâhil edilmesi suretiyle gerçekleştirilen tüm bu faaliyetler, emek eğitiminin bir parçasını teşkil etmekteydi. Bununla birlikte, Rusya’da olduğu gibi Azerbaycan’da da sosyal açıdan faydalı işler kapsamında çocukların haddinden fazla çalıştırılması söz konusuydu. Bu konu ilk olarak komsomol teşkilatının 11-22 Mart 1926’daki VII. kongresinde gündeme getirildi. Kongrede, içinde Azerbaycan’ın da olduğu Sovyet cumhuriyetlerindeki pioner teşkilatlarında uzun süren yorucu toplantılar düzenlendiği ve çocukların, çeşitli toplumsal görevleri yerine getirmek üzere derslerinden alıkonulduğu ifade edilmekteydi.¹⁰⁴⁸ Ancak bu problemin sonraki yıllarda da devam ettiği görülmektedir. Nitekim Komsomol Merkez Komitesi 1932 yılında yeniden, bütün komsomol komitelerinin ve bütün pioner bürolarının dikkatini çocuklara haddinden fazla iş yüklenmesi meselesine çekti. Komsomol Merkez Komitesi, akşam 8’den sonra pionerler için herhangi bir toplantı, müsamere gibi etkinlikler düzenlenmemesi kararını aldı. Aynı şekilde çocukların tatil günlerinde herhangi bir etkinlik organize edilmesini de yasakladı. Azerbaycan Komsomol Merkez Komitesi de, Azerbaycan Pioner Teşkilatı’nın çalışmalarını ve pionerlerin toplumsal çalışmaları ile tatil günlerini, alınan bu karara uygun şekilde organize etti.¹⁰⁴⁹ Pioner teşkilatı, alınan bu kararlara uygun olarak, ekonomi alanındaki çalışmalarına devam etti.

Azerbaycan pioner teşkilatının *kolhoz*lardan fabrikalara, petrol rafinerilerinden ülkenin yeşillendirilmesine kadar ülke ekonomisinin her alanında faaliyette bulunduğu ve gerçekleştirdiği bu çalışmalarla üretimdeki etkinliğin arttırılmasına yardım ettiği görülmektedir. Azerbaycan pioner teşkilatının ekonomi alanındaki faaliyetlerinin özellikle Stalin’in 5 Yıllık Plan’ı sürecinde ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında sanayi ve tarım alanında yoğunlaştığı; İkinci Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemde ise, ağaçlandırma ve köylerde radyo alıcısı kurma çalışmalarının ağırlık kazandığı görülmektedir. Pioner teşkilatının yürüttüğü bu çalışmaların bir diğer yönü de, çocukları üretimin her sahasıyla tanıştırmak onlarda emeğe karşı sevgi uyandırmak olmuştur.

2.4.4.2. Azerbaycan Pioner Teşkilatının Kızıl Ordu’ya Yardım İçin Yürüttüğü Çalışmalar

Azerbaycan’da da pioner teşkilatının başlıca vazifelerinden biri, çocukların Sovyet vatanına sadakat ruhuyla yetiştirilmesi, onlara askeri konularda gerekli bilgi ve donanımın kazandırılmasıydı. Nitekim 1927 yılının başlarında Azerbaycan Pioner Teşkilatı Merkez

¹⁰⁴⁸ V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatının..., s.8.

¹⁰⁴⁹ M.T. Kerimov (Ed.), Pioner Teşkilatlarına Aid Muhum Gerarlar, Azərneşr, Bakı, 1932, ss.3, 4, 6.

Bürosu çocuklara, savaşa hazır olmaları çağrısında bulunmaktaydı. Bu çağrıda pionerlerden, ilk yardım ve topografya konusunda gerekli bilgiye sahip olmaları, atıcılık derneklerine katılmaları gibi talepler sıralanmaktaydı.¹⁰⁵⁰

Ocak 1928'de Kızıl Ordu'nun kuruluşunun 10. yıldönümü vesilesiyle, Azerbaycan Pioner Teşkilatı Merkez Bürosu tarafından, çocuklara ve pionerlere, askeri alanda gerekli bilgi ve donanımına sahip olmaları çağrısı yapıldı.¹⁰⁵¹ Merkez Büro'nun çağrısı üzerine pioner birliklerinde düzenli olarak 'Savunma Haftası' etkinliği organize edilmeye başlandı. Bu tarihlerde, özellikle şehirlerdeki pioner teşkilatlarında, savaş biriminin olmadığı bir pioner birliği neredeyse yoktu.¹⁰⁵² Azerbaycanlı pionerler, pioner birliklerindeki savaş eğitimlerine ve ayrıca pioner ev ve kulüplerinde kurulan müdafaa derneklerine katılmaktaydı. Buralarda pionerlere yönelik savaş oyunları organize edilmekte ve savaş talimi hakkında sohbetler yapılmaktaydı.¹⁰⁵³ Pionerler, teneffüslerde savaş oyunları oynamakta, tatil günlerinde ise savaş tekniği hakkında düzenlenen sohbetlere katılmaktaydı.¹⁰⁵⁴

Azerbaycanlı pioner ve öğrencilerin askeri eğitimi amacıyla okulların bünyesinde de müdafaa dernekleri teşkil edilmişti. Bu derneklerde pioner ve öğrencilere savaşta kahramanlık gösteren Kızıl Ordu askerlerinin biyografisi öğretilmekte¹⁰⁵⁵, bunun yanı sıra silah kullanma, bomba eğitimi, bombaların yol açtığı yangınları söndürme, sedyede yaralı taşıma,¹⁰⁵⁶ kırık ve çıkıkları tedavi etme, yaralılara saldırı anında gaz maskesi giydirmeye gibi savunma eğitimi verilmekteydi.¹⁰⁵⁷ Örneğin, Çaparidze rayonundaki 22. enternasyonal ortaokulunda çocuklar için atıcılık, gemi tasarımı, rabıta ve bomba eğitiminin verildiği müdafaa dernekleri vardı.¹⁰⁵⁸ Ağdam'daki pioner evinde de, çocuklara tüfekle ateş etmenin, yangın söndürmenin ve diğer savaş tekniklerinin öğretildiği dernekler teşkil edilmişti.¹⁰⁵⁹ Atıcılık derneğindeki pioner ve öğrenciler, hem silahlar hakkında bilgi edinmekte hem de silahla ateş etmeyi öğrenmekteydi.¹⁰⁶⁰ Farklı okullardaki atıcılık dernekleri arasında yarışmalar da düzenlenmekte ve bu şekilde çocuklara atıcılık konusundaki yeteneklerini sergileme fırsatı verilmekteydi.¹⁰⁶¹

¹⁰⁵⁰ Bagırzade, **Azerbaycan...**, ss.49, 52.

¹⁰⁵¹ Emrahov, s.20.

¹⁰⁵² Bagırzade, **İstoriya...**, s.51.

¹⁰⁵³ "Bizim Heyat", **Pioner**, Sayı: 1, Bakı, 1940, s.37.

¹⁰⁵⁴ "Herbi Bilikleri Öyrenirler", **Pioner**, Sayı: 1, Bakı, 1940, s.40.

¹⁰⁵⁵ "Qızıl Ordu Serkerdelerinin Biografiyası Öğrenilir", **Azerbaycan Pioneri**, 4 Mart 1939.

¹⁰⁵⁶ "Biz, Vetenin İyid Müdafecileri Olaçayıq", **Azerbaycan Pioneri**, 27 Mayıs 1939.

¹⁰⁵⁷ "Yaralıya Teçili Yardım", **Azerbaycan Pioneri**, 23 Temmuz 1939.

¹⁰⁵⁸ "Herbi Bilikleri Öyrenirler", **Pioner**, s.40.

¹⁰⁵⁹ "Yarışa hazırlaşır", **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1941, s.40.

¹⁰⁶⁰ "Vetenimizin Yiğid Müdafecileri Olaq", **Azerbaycan Pioneri**, 13 Mart 1939.

¹⁰⁶¹ "Talanta Atıcılar Meydana Çıxır", **Azerbaycan Pioneri**, 13 Mart 1939.

Azerbaycanlı pionerler, müdafaə dernekleri vasıtasıyla gece yürüyüşləri de düzenlemekte və ölkə savunmasında kendilerine gerekli olan hər türlü bilgiyi öyrənməkdəydi. Derneklerde bilhassa topografiya tədrisinə önəm verilməkdəydi. Bakü'deki 137 numaralı okulda okuyan pioner Rafil Nazarov topografiya derneğinde yürütölen çalışmaları şü şəkilde aktarmaktadır:

Derneğimizin ilk çalışmalarında savaş eğitimi hocası Haçaturov bize topografiyanın öneminə, Kızıl Ordu'da topografiyanın nasıl kullanıldığından örneklər verdi. Topografiya konusunda bilgi sahibi olmadan elbette düşmanı yənmək mümkün değildir... Artık topografiya konusunda bilgi sahibiyiz. Topografik haritalarda şifreleri, savaş işaretlərini ayırt edebiliyoruz.¹⁰⁶²

Pioner və öyrəncilərin savaş eğitiminə bir digər önəmli vasitə, kılıç eğitiminin verildiği kurslardı. Bu kurslarda çöcöklərə kılıç kullanma sanatı öyrətilməkdəydi.¹⁰⁶³ Tüm bu kurslar, müdafaə dernekleri və düzenlənən savaş oyunları, pionerlərin geleceğini iyi birer savaşçılar olmaları için hazırlık vəzifəsi görməkdəydi. Çöcöklərin savaş eğitiminə, okullardaki spor faaliyyətlərinin də önemi böyükdü. Spor aktivitetləri, çöcöklərin sağlıklı şəkilde böyüməsi için olduğı kadar, geleceğini savaşçılarının yetiştirilmesi için də önəmli bir vasitə olaraq görölməkdəydi.¹⁰⁶⁴

1930'lu yılların sonlarında, yaklaşan savaş tehlikesi nədəniylə, pioner teşkilatında savaş eğitiminə daha fazla ağırlık verildiği görölməkdədir. Azərbaycan pioner teşkilatı da kendi birlikləri içərisindəki çalışmaları hızlandırdı. Örneğini, bu amaçla ölkə genelinde uçak-yapım yarışması düzenlendi. Bakü'deki neredeyse hər okulda uçak-yapım grupları faaliyyət göstərməkdəydi.¹⁰⁶⁵ Savaşın yaklaştığı bu yıllarda, okullardaki müdafaə dernekleri də faaliyyətlərini arttırdı. Atıcılık, hava kimya saldırısından korunma gibi derneklərə üye pioner və öyrəncilər, okullarda organize edilən müdafaə yarışlarına hazırlandılar.¹⁰⁶⁶ Azərbaycanlı pionerlər, orduya yardım için hurda topladı, tank və uçak birlikləri teşkil ettiler.¹⁰⁶⁷

Bu yıllarda Azərbaycan'da çıkan *Pioner* dergisinde çöcöklərə savaş eğitimi vermək amacıyla çeşitli yazılar da yayınlanmaya başladı. Örneğini, derginin 1932'de çıkan ilk sayısında pionerlərə zehirli gazlar hakkında bilgi verən bir yazı yayınlanmaktaydı.¹⁰⁶⁸ *Pioner*

¹⁰⁶² "Yarışa Hazırlaşınlar", *Pioner*, s.40.

¹⁰⁶³ "Gılınç Təlimini Pionerlərin Hidmetinə", *Azerbaycan Pioneri*, 18 Mart 1939.

¹⁰⁶⁴ Bagirzadə, *İstoriya...*, s.105.

¹⁰⁶⁵ Bagirzadə, *İstoriya...*, s.106.

¹⁰⁶⁶ "Uşaqlar Yaxşı Neticələr Göstərirlər", *Azerbaycan Pioneri*, 13 Mart 1939.

¹⁰⁶⁷ "Azərbaycan Komsomolunun XV. Gurultayı", *Pioner*, s.2.

¹⁰⁶⁸ "Zəherli Gazları Öyrənin", *Pioner*, Sayı:1-2, Bakı, 1932, s.11.

dergisinin 1937 yılında çıkan 7. sayısında ise, pionerleri casuslara karşı dikkatli olmaları konusunda uyaran bir yazı yayınlandı.¹⁰⁶⁹

Azerbaycan pionerleri, savaş yıllarında ise, Sovyet anavatanının müdafaası için mücadele etti. Bu mücadelelerde çok sayıda pioner hayatını kaybetti. Pionerler, Alman casusların yakalanmasına da yardım etti. Bunlardan biri, Astrahanbazar rayonu Yusufli köy okulunun 4. sınıf öğrencisi Hüseyinaga İbrahimov'du. İbrahimov, 23 Şubat 1939'da sınırı geçen bir casusun yakalanmasında gösterdiği yardımdan ötürü madalya ile ödüllendirildi. Bir diğer isim, 13 yaşında bir öğrenci olan Zarife Şabanova'ydı. Şabanova, 16 Haziran 1941'de, sınırı geçen iki casusun yakalanmasına yardım etti ve bu yardımından ötürü, sınırların muhafazasından sorumlu askeri birlik tarafından madalyayla taltif edildi. 19 Eylül 1943'te ise Zagatala rayonunun Muhah köyünden pioner Damada Mahmudov Almanların yakalanmasına gösterdiği yardım sebebiyle, Azerbaycan SSC Yüksek Sovyet'i tarafından ödüllendirildi.¹⁰⁷⁰

Pionerler, savaş yıllarında, cephede mücadele veren askerlere yardım için de çalışmalarda bulundu. Pionerler, cephedeki askerlere yardım amacıyla kıyafetler toplayarak bunları cephede görev yapan askerlere gönderdi. 1 Ocak 1942'de Şamahı rayonunun işçileri, askerlere gönderilmek üzere yün çorap, eldiven, gömlek, kürk, papak gibi giyim eşyaları toplayarak bunları cepheye gönderdi. Düzenlenen bu yardım faaliyetine pioner ve öğrenciler de katkıda bulundu.¹⁰⁷¹ Azerbaycan'ın Tavus rayonunun Düz-Çırdahan köyündeki pioner evine bağlı el işi derneğindeki kız pionerler, Kızıl Ordu'ya yardım için, diktikleri yün yelek, çorap gibi giyecekleri toplayarak cepheye gönderdi.¹⁰⁷²

7 Aralık 1942'de Mirza Fethali Ahundov adına Azerbaycan Devlet Opera ve Bale Tiyatrosu'nda 2.000 kadar pionerin katıldığı Bakü pioner teşkilatının toplantısı yapıldı. Bu toplantıda Bakü'deki okullardan ve pioner evlerinden çocuklar konuşmalar yaptı. Onlar bu konuşmalarında, savaş yıllarında cepheye ve asker ailelerine nasıl yardım edilmesi gerektiği konusunda bilgi verdi. Konuşmada ayrıca, pionerlerin hastanelerde görev aldıkları, yaralı askerlere yardım ettikleri ve cephedeki askerlerle yazıştıkları bilgisi de verilmekteydi.¹⁰⁷³

Azerbaycan pionerlerinin, cephede mücadele veren askerlere yönelik bir başka yardım teşebbüsü, okullarda ilk yardım derneklerinin kurulmasıydı. Pionerler bu derneklerde; okul doktorlarının, hemşirelerin ve rayon sağlık şubesinin de yardımlarıyla yaraları sarma, yaralı taşıma, yanıkları tedavi etme, kanı durdurma gibi bilgileri öğrenmekteydi. İlk olarak

¹⁰⁶⁹ "Casuslar İşleyirler", **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1937, s.7.

¹⁰⁷⁰ Emrahov, ss.39, 46, 48.

¹⁰⁷¹ Emrahov, s.48.

¹⁰⁷² "Pionerlerin Sevimlisi", **Pioner**, Sayı: 3, Bakı, 1949, s.12.

¹⁰⁷³ Gasımova, s.48.

Bakü'nün Şaumyan rayonundaki 194 numaralı okulda kurulan ilk yardım dernekleri, kısa bir süre içerisinde Bakü'deki diğer okullarda da kurulmaya başlandı. Bu derneğe üye olan üst sınıflardaki pionerler, İkinci Dünya Savaşı yıllarında sık sık askeri hastanelere giderek yaralı askerlere tıbbi yardımda bulundu. Pionerler, onları temiz hava almaları için dışarı çıkardı, giyinmekte zorluk çekenlere kıyafetlerini giymelerinde yardımda bulundu. Kimi zaman ise, askerlerin ailelerine mektup yazmalarına yardım ettiler, onlar için gazete ve dergi okudular, müsamereler organize ettiler. Bakü'deki 194 numaralı okulun pionerleri, askerlere moral vermek amacıyla, onlar için haftada bir defa müsamere düzenledi.¹⁰⁷⁴

Azerbaycanlı pioner ve öğrenciler, cephedeki askerlere yardım için, şifalı bitkiler de topladı.¹⁰⁷⁵ Bunun yanı sıra Kızıl Ordu için atlar ve hizmet köpekleri yetiştirdiler. Azerbaycan'da Dağlık Karabağ'ın Şırlan köyünden 7. sınıf öğrencisi İlyas Elekberov Kızıl Ordu'ya verilmek üzere at besleyen pionerlerden biriydi.¹⁰⁷⁶ Mingeçevir kolhozunda ise pioner Mişa Badalyan, Kızıl Ordu'ya hediye edilmek üzere, iki yıl gibi bir sürede hizmet köpeği yetiştirmişti.¹⁰⁷⁷

Azerbaycan pioner teşkilatı, çocuklara askeri alanda gerekli olan donanımı kazandırmak amacıyla verdiği savaş eğitimiyle, teşkil ettiği müdafaa dernekleriyle ve Kızıl Ordu'ya destek için organize ettiği yardım faaliyetleriyle Sovyet ordusunun başarısına katkıda bulunmuştur. Azerbaycanlı pionerler, savaş yıllarında cepheye yardım amacıyla gerçekleştirdikleri tüm bu faaliyetlerinden ötürü, 'Tüm Birlik' Komsomol Merkez Komitesi tarafından birçok kez ödüle layık görülmüştür.¹⁰⁷⁸ Pioner teşkilatının bu çalışmalarının bir diğer başarısı ise, çocuklarda Sovyet vatanına karşı sevgi uyandırmak olmuştur. Bu noktada Azerbaycanlı pionerlerden Helime Eliyeva'nın, Almanlara karşı verdiği mücadelede hayatını kaybeden komsomol üyesi Zoya A. Kosmodemyanskaya'yla ilgili şu sözleri çarpıcıdır: "Bana Zoya gibi olmak ister misin diye soruyorlar. Cevabım tabi ki evet. Çünkü Zoya gibi olmak, vatan için canından geçmek, büyük bir şereftir."¹⁰⁷⁹

¹⁰⁷⁴ "Biz Nece İşleyirik", **Pioner**, s.14.

¹⁰⁷⁵ Hosrovyan, s.64.

¹⁰⁷⁶ "Kolhoz Heyvanlarının Kenç Şefleri", **Pioner**, s.36.

¹⁰⁷⁷ "Serginin Genç Qandidatları", **Azerbaycan Pioneri**, 6 Ağustos 1940.

¹⁰⁷⁸ Hosrovyan, s.64.

¹⁰⁷⁹ "Zoya Kimi Olmalı", **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1950, s.18.

SONUÇ

Pioner teşkilatı, yeni kuşağın komünist değerlerle yetişmesinde önemli bir mobilizasyon aracı olmuştur. Çocuklar üzerinde, pioner teşkilatı aracılığıyla küçük yaştan itibaren yoğun bir ideolojik propaganda uygulanarak onlardan yeni toplumun ‘gönüllü’ inşacıları yaratılmıştır. Pioner teşkilatı çocuklara her fırsatta Sovyet gençliğinin bir ‘öncüsü’ olduklarını hatırlatarak ya da Pavlik Morozov örneğinde olduğu gibi, bu mücadele sırasında hayatını kaybedenleri yücelterek, pionerlerin kendilerini sosyalizmin savunucuları olarak görmelerine neden olmuştur. Pioner teşkilatına üyelik için her ne kadar gönüllülük esas ise de, pionerlerden belirli davranış normlarına uymaları beklenmiş ve bu kurallardan herhangi biri ihlal edildiğinde, grup baskısı uygulanarak bu ‘davranış bozukluğu’ ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Uygulanan baskı metotlarından biri, söz konusu pionerlerin derhal pioner toplantısında hesap vermesi ya da bir pioner yayınında ifşa edilmesi şeklinde olmuştur. Pioner teşkilatı, uyguladığı bu metotlarla ‘kolektif’ bir bilinç inşa etmeyi büyük ölçüde başarmıştır.

Sovyet Rusya gibi totaliter rejimlerde, gençliğin belli bir ideoloji doğrultusunda manipülasyonu yeni bir durum olmamakla birlikte, burada yeni ve şaşırtıcı olan, gençliğin ideolojik dönüşümünde izlenen metotlardı. Sovyet eğitim metotlarının oluşumunda hiç kuşkusuz, Lenin ve eşi Krupskaya başta olmak üzere devrimin öncü isimlerinin katkısı büyüktü. Bu kişiler, pedagoji konusunda donanımlı kişilerdi. Lenin’in, devrimci mücadelenin başından beri üzerinde en çok durduğu mesele, çocuk ve gençlerin eğitimi meselesiydi. Benzer şekilde, Lenin’in eşi ve pioner teşkilatının ideologlarından biri olan Krupskaya’nın kendisi de bizzat eğitimciydi ve aynı zamanda Sovyetler Birliği Halk Eğitim Komiseri yardımcısıydı. Bu bakımdan, Sovyet okullarının ve pioner teşkilatının başarısı bir tesadüf değildir.

Nitekim pioner teşkilatının, Azerbaycan’da ‘Sovyet insanı’nın yaratılması konusunda elde ettiği başarı, uygulamaya konulan bu yeni eğitim metotları ile bağlantılıydı. Azerbaycan’da Çarlık döneminde sadece sınırlı bir kesimin eğitim alabildiği, kızların ise büyük bir çoğunluğunun bundan mahrum kaldığı eğitim sisteminden farklı olarak, Sovyet eğitim sistemi okulları her kesimden halka açık hale getirmiş ve özellikle kızların eğitimi meselesine özel bir önem vermiştir. Bütün bunlar, Azerbaycan’da eğitim seviyesinin artmasına yardım ettiği gibi, daha geniş bir kitlenin etki altına alınmasını da sağlamıştır. Azerbaycan pioner teşkilatının bu sürece katkısı ise, çocukların -ve bilhassa kızların- okullara gönderilmesi konusunda gerçekleştirdiği çalışmalar olmuştur.

Azerbaycan pioner teşkilatının, ülkedeki sosyalist inşa sürecine katkısı da büyük olmuştur. Azerbaycanlı pionerler, sosyalizm karşıtı fikirlerle mücadele ederek yeni bir toplum yapısının kurulmasına yardım etmiştir. Azerbaycanlı pionerlerin bu çalışmalarının özellikle dinle mücadele ve kolektifleştirme sürecine katılım noktasında yoğunlaştığı görülmektedir. Onların özellikle kolektifleştirmeye yardım amacıyla gerçekleştirdikleri faaliyetler dikkate değerdir. Azerbaycan'da halkın Sovyet hâkimiyetinin ilk yıllarında uygulamaya koyduğu kollektifleştirme siyasetine tepkisi hatırlanacak olursa, Azerbaycanlı pionerlerin *kolhoz*ların kurulmasından, gizlenen ürünlerin açığa çıkarılmasına dek gerçekleştirdiği çalışmaların önemi daha net anlaşılacaktır.

Azerbaycan pioner teşkilatı, Sovyet eğitim politikalarının hayata geçirilmesine de yardımda bulunmuştur. Bunların başında okur-yazarlık oranını arttırmaya yönelik çalışmalar gelmektedir. Azerbaycan pioner teşkilatının bir diğer faaliyeti, okul içerisinde kurduğu dernekler, düzenlediği gezi ve yarışmalar, bunun yanı sıra pioner evlerinde gerçekleştirdiği çalışmalarla eğitimin kalitesini arttırmak için mücadele etmek olmuştur. Azerbaycanlı pionerler, çocuklar arasında disiplinin sağlanması konusunda da etkili bir çalışma yürütmüştür.

Azerbaycanlı pionerlerin, Sovyetleştirme siyasetindeki bir diğer rolü, ekonomi alanında üstlendiği görevlerle Sovyet ekonomisinin güçlenmesine katkıda bulunması olmuştur. Azerbaycan pioner teşkilatı, *kolhoz*larda ve fabrikalarda doğrudan üretim sürecine katılmanın yanı sıra, düzenlediği ürün günleriyle, hayvancılık alanında gerçekleştirdiği çalışmalarla, tarladaki ürünlere zarar veren böcek ve kemirgenlere karşı yürüttüğü faaliyetlerle ülkedeki üretim artışına katkıda bulunmuştur. Azerbaycan pioner teşkilatının ekonomi alanındaki çalışmalarında dikkati çeken husus, 5 Yıllık Plan sürecinde ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında bu çalışmaların daha çok sanayi (bilhassa petrol sanayi) ve tarım sektöründe yoğunlaşması olmuştur. Savaş sonrası dönemde ise, pioner teşkilatının çalışmalarında imar faaliyetlerinin önemli yer tuttuğu görülmektedir. Azerbaycan pioner teşkilatının Sovyetleştirme sürecine bir diğer katkısı, okullarda ve pioner kamplarında verdiği savaş eğitimiyle, düzenlediği ekolojik gezilerle ve Kızıl Ordu için gerçekleştirdiği yardım faaliyetleriyle çocuklar arasında Sovyet vatanseverliğinin gelişmesine hizmet etmek olmuştur.

Ancak pioner teşkilatının belki de en önemli başarısı, ders aralarında, okul sonrasında ve tatil zamanlarında gerçekleştirdiği çalışmalarla, çocukların 'dış etkilere' maruz kalma olasılığını ortadan kaldırmak olmuştur. Krupskaya da, çocukların ideolojik eğitimi açısından, onların boş vakitlerinin ve tatil zamanlarının değerlendirilmesine vurgu yapmakta; böylece çocukların, sosyalizm karşıtı herhangi bir ideolojinin etkisi altına girmesi tehlikesinin en alt

düzeye indirilebileceğini savunmaktaydı. Pioner teşkilatının ders aralarında yürüttüğü çalışmalar, pioner evlerinde gerçekleştirilen faaliyetler, çocukların tatil zamanlarında gönderildikleri pioner kampları bu amaca hizmet etmekteydi. Pioner teşkilatı kurmuş olduğu bu sistemle, çocuklar üzerindeki ‘dış etkilerin’ nüfuzunu en aza indirmeyi başarmıştır.

Uygulanan bu metodun Azerbaycan açısından önemi ise, ebeveynlerin çocuklar üzerindeki etkisini büyük oranda ortadan kaldırması olmuştur. Hâlbuki Azerbaycan’da aile, hatırlanacağı üzere, Çarlık döneminde uygulanan Ruslaştırma siyaseti önünde en büyük engeldi. Çocuklar bu propagandadan gerek aile içi eğitim gerekse o dönemde mevcut olan dini okullar vasıtasıyla bir ölçüde korunabilmekteydi. Ancak pioner teşkilatı, çocukların neredeyse tüm gününü programlamak suretiyle, ailelerin çocuklar üzerindeki etkisini büyük ölçüde azaltmıştır. Çocukların, öldürülme pahasına ailelerini ifşasına dair yaşanan örnekler, bu durumun ulaştığı boyutu ortaya koymaktadır. Bu yeni süreçte ilgi çekici olan bir diğer nokta, artık çocukların aileler arasında ideolojik propaganda yürütür hale gelmesiydi. Pioner teşkilatının gerek okul içinde ve gerekse okul dışında gerçekleştirdiği çalışmalar, elbette çocukların derslerdeki başarısının artmasına, çocuklardaki üretkenliğin ve disiplinin gelişimine de katkıda bulunmaktaydı. Ancak bu çalışmaların esas hedefi, çocukların ideolojik eğitimi idi. Bu durum Krupskaya’nın ifadelerinden de açıkça görülmektedir.

Pioner teşkilatının tüm bu faaliyetlerinin Azerbaycan’da da Rusya’da da benzer alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, pioner teşkilatının bu çalışmalar sırasında karşılaştığı problemlerin de her iki ülkede ortak olduğu görülmektedir. Bu problemler genel olarak; pioner liderlerinin yeterli sayıda ve kalitede olmaması, pioner teşkilatının maddi açıdan yeteri kadar desteklenmemesi ya da pionerler üzerine gerektiğinden fazla iş yükü verilmesi olarak sıralanabilir. Bu problemler dışında teşkilatın başka ne gibi zorluklarla karşılaştığı, örneğin çocukların bu teşkilata kendi isteğiyle mi, yoksa toplum içerisinde kabul görme gibi dış baskılar nedeniyle mi üye olduğu ya da pioner teşkilatının kimi zaman çocukların gücünü aşan çalışmalarına her pionerin gerçekten gönüllü olarak mı dâhil olduğu gibi sorular cevapsız kalmaktadır. Bunun nedeni, Sovyet kaynaklarında pioner teşkilatına yönelik herhangi bir eleştirinin yer almamasıdır. Bu durum, özellikle Stalin döneminde yayın organları üzerindeki sıkı kontrolle bağlantılı olmalıdır. Sovyet kaynaklarının genelinde rastlanan rejime ve Stalin’e övgü temelindeki yaklaşım, pioner teşkilatıyla ilgili çalışmalarda da görülmektedir.

Rusya ve Azerbaycan pioner teşkilatının çalışma metotları ve bu çalışmalar sırasında karşılaştıkları problemler her iki ülkede de benzerlik taşımakla birlikte bu iki toplumun kendi yapısından kaynaklanan bazı hassasiyetler, pioner teşkilatının çalışmalarında az da olsa

farklılıklarla karşılaşmamıza neden olmuştur. Örneğin, Rusya pioner teşkilatının çalışmalarında alkolle mücadele yer alırken, Azerbaycan'daki pioner teşkilatının çalışmalarında böyle bir duruma rastlanmamıştır. Azerbaycan'da ise, kızların pioner teşkilatına katılımı konusunda özel bir gayret gösterilmesi gerekmiş ve bu sorunun çözümü için sadece kızlardan oluşan pioner birliklerinin teşkili yoluna gidilmiştir. Hâlbuki Rusya pioner teşkilatının çalışmalarında böyle bir problem görülmemektedir. Rusya ve Azerbaycan pioner teşkilatlarının karşılaştırılmasından çıkan bir diğer sonuç, Sovyetleştirmenin, çok sık kıyaslandığı Ruslaştırma siyasetinden farklı olarak, Sovyetler Birliği'nin tümünü kapsayan ideolojik bir süreç olduğudur. Bununla birlikte, Sovyet Rusya ve diğer cumhuriyetlerde yürütülen Sovyetleştirme siyasetindeki benzerlik ve farklılıkların daha net bir şekilde ortaya konulması, her bir konunun daha detaylı bir şekilde incelenmesiyle mümkün olacaktır.

Sonuç olarak, bu araştırmanın öncelikli amacı, pioner teşkilatını tanıtmak olmuştur. Bunun nedeni, Türkiye'de daha önce bu konuyla ilgili bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır. Bu araştırmanın bir başka hedefi, pioner teşkilatının Azerbaycan'da uygulanan Sovyetleştirme siyasetinde nasıl bir rol üstlendiğini ve bu konuda ne gibi çalışmalar yürüttüğünü ortaya koymak olmuştur. Rusya ve Azerbaycan pioner teşkilatlarının gerçekleştirdiği çalışmaların karşılaştırılması ise, her iki ülkenin Sovyetleştirme sürecindeki benzerlik ve farklılıkların ortaya konulmasını sağlamıştır. Bununla birlikte çalışmamız, pioner teşkilatıyla ilgili genel bir çalışma niteliğinde olup, bu çalışma içerisindeki her bir başlık, ayrı bir tez konusu teşkil edebilecek genişliktedir. Bu bakımdan, tüm bu konular daha detaylı bir şekilde ele alınmayı beklemektedir.

KAYNAKÇA

RGASPI (Sosyo-politik Tarih Rus Devlet Arşivi) BELGELERİ

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1056, l. 5.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1056, l. 8.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 18-19.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 24.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 26.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 28-29-30-31.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 33.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 35-36-37-38-39-40-41.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 43-44-45.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1091, l. 57.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 73.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 115-116-117-118.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 120.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 125-126.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 129.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1095, l. 131.

RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1126, l. 90.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 36-37.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 39.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 45.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 48-49-50.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1129, l. 73.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 22-23-24-25-26-27.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 42-43-44-45-46.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 48.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1131, l. 93.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1315, l. 11.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1361, l. 27.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1361, l. 52-53.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 5-6.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 15-16-17-18.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 20.

RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1425, l. 22-23-24.

ARAŞTIRMA ESERLER

Kitaplar

Akiner, Shirin, **Sovyet Müslümanları**, (Çev., Tufan Buzpınar), İnsan Yayınları, İstanbul, 1995.

Akman, Eyüp, **Sovyetler Birliği Döneminde Azerbaycan'da Folklor Politikaları ve Çalışmaları (1917-1953)**, Platin Yayınları, Ankara, 2008.

Anopin, V.G. ve A.Z.İogoleviç, **Pioneriya**, Çelyobinskoye Knijnoye İzd-vo, Çelyabinsk, 1962.

Arutunyan, P.O. (Ed.), **Çocuk Kommunist Harekatının Mahiyet ve Vezifeleri**, Azərneşr, Bakı, 1930.

Arutunyan, P.O. (Ed.), **Şuralar İttifakı Pioner Teşkilatının Kuruluşu**, Azərneşr, Bakı, 1930.

Ateistiçeskoye Vospitaniye v Pionerskom Lagere, Leningrad, 1964.

Azerbaycan Pionerleri ALKQI VIII. Kurultayına Keder, KÇTMB Neşriyyatı, Bakı, 1929.

Bagırzade, E., **Azerbaycan Pioner Teşkilatı Tarihinden**, Kençlik, Bakı, 1974.

Bagırzade, E., (Ed.), **Genç Pioner Teşkilatının Kuruluşu ve İşi**, Azərneşr, Bakı, 1934.

Bagırzade, A., **İstoriya Pionerskoy Organizatsii Azerbaydjana (1922-1940 gg.)** Gyandjlik, Bakı, 1976.

Balyanskaya, L.K., **Smena Smene İdet**, Znaniye İzd-vo, Moskva, 1962.

Basov, N.F., **İstoriya Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina (Vopsrosi Metodologii i Teorii)**, Yaroslav, 1987.

Benyuh, P., **Qent Pioner Destesinde Politexnizm**, Azərneşr, Bakı, 1931.

Birinci Piyoner Slyotuna, Halk Maarif Komisarlıqı, Tiflis, 1929.

Boçin, L., **Yuniye Pioneri**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1938.

Bremzen, Anya V., **Sovyet Mutfak Sanatı**, (Çev., Özlem Yüksel), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015.

Bud Gotov, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1981.

Burns, Emile, **Marksizm Nedir**, (Çev., Mehmet Dikmen), Yordam Yayınları, İstanbul, 2012.

Bünyadov, Z.M. (Ed.), **Azərbaycan Tarixi (En Qədim Zəmanlardan XX. Esredek)**, Çıraq Neşriyyatı, Bakı, 2007.

Carr, Edward H., **Bolşevik Devrimi I**, (Çev., Orhan Suda), Metis Yayınları, İstanbul, 2005.

Carr, Edward H., **Bolşevik Devrimi II**, (Çev., Orhan Suda), Metis Yayınları, İstanbul, 2005.

Carr, Edward H., **Lenin'den Stalin'e Rus Devrimi: 1917-1929**, (Çev., Levent Cinemre), Yordam Yayınları, İstanbul, 2010.

Çentsov, D., **Ekskursii i Turizm v Pionerskom Lagere**, Tsentralnaya Detskaya Stantsiya Narkomprosa, Moskva, 1940.

Dağı, Zeynep, **Kimlik, Milliyetçilik ve Dış Politika: Rusya'nın Dönüşümü**, Boyut Kitapları, İstanbul, 2002.

Dobretsova, N.V., **Ekologičeskoye Vospitaniye v Pionerskom Lagere**, Agropromizdam, Moskva, 1988.

Dokumentı TSK KPSS i TSK VLKSM o Rabote Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1970.

Dokumentı KPSS o Leninskom Komsomole i Pionerii, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1987.

Drujinin, V.V., **Detskoye Dvijeniye v Rossii**, Logos, Moskva, 2014.

Druzhnikov, Yuri, **İnformer 001: The Myth of Pavlik Morozov**, Transaction Publishers, New Jersey, 2012.

Dubroviç, S.V., **Deyatelnost Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina po Vospitaniyu u Podroostkov Proleterskogo İnternatsionalizma (1922- İyun 1941 gg.)** Moskva, 1979.

Emrahov, E., **Tarihe Dönmüş İller**, Kençlik, Bakı, 1973.

Engels, Friedrich, **Ütopik Sosyalizm ve Bilimsel Sosyalizm**, Sol Yayınları, Ankara, 2012.

Figes, Orlando, **Karanlıkta Fısıldaşanlar**, (Çev., Nurettin El Hüseyini), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009.

Fitzpatrick, Sheila, **Everday Stalinizm: Ordinary Life in Extraordinary Times: Soviet Russia in the 1930s**, Oxford University Press, Newyork, 2000.

Fitzpatrick, Sheila, **The Cultural Front: Power and Culture in Revolutionary Russia**, Cornell University Press, Newyork, 1992.

Fitzpatrick, Sheila, **The Russian Revolution: 1917-1932**, Oxford University Press, Newyork, 1982.

Frişman, İ.İ. ve diğerleri, **Raznotsvetny Mir Destva: Detskiye Obşestvenniye Organizatsii**, İzd-vo Akademiya, Moskva, 1999.

Gasımova, Rovşana, **Nesilden Nesle**, Azərbaycan Devlet Neşriyyatı, Bakı, 1963.

Gaydar, Arkadiy, **Timur i Ego Komandı**, Buryatskoye Knijnoye İzd-vo, Ulan-ude, 1981.

Genç Pionerlerin Kanun ve Adetleri, Baqı İşçisi Kooperatif Neşriyyatı, Bakı, 1926.

Gerasimova, A.V., **Oni Bili Pionerami**, Minsk, 1962.

Geyer, Michael ve Sheila Fitzpatrick, **Beyond Totalitarianism Stalinism and Nazism Compared**, Cambridge University Press, Newyork, 2009.

Gluşko, Mihail Pavloviç, **Pioneri i Şkolniki v Velikoy Oteçestvennoy Voyne 1941-1945 Godov**, Moskva, 2000.

Gordin, İ.G. ve B.M.Zumakulova, **Stranitsı İstorii Yunıh Lenintsev (Materialı Dlya Besed)**, Pedagogika, Moskva, 1976.

Gusev, A., **Pionerskoye Slovo**, Moskva, 1947.

Gusev, V.N., **İz İstorii Molodyojnoy Organizatsii- Komsomol v 20-30 e Godı: Uroki Proşlogo Dlya Nastoyaşego**, Kostroma, 1997.

Heller, Michael, **Makine ve Çarkları**, (Çev., İbrahim Canan), Adım Yayınları, İstanbul, 1998.

Hodorovskaya, Z.A., **Vozrastnoy Podhod v Rabote Pionerskoy Organizatsii**, Moskva, 1990.

Hosking, Geoffrey, **The First Socialist Society**, Harvard University Press, Cambridge, 1993.

Hosrovyan, Emma Pavlovna, **Bakı Pioner Teşkilatının Tarixinden**, Azərbaycan Uşaq və Keçler Edebiyyatı Neşriyyatı, Bakı, 1958.

İsmayılov, Mahmud (Ed.), **Azərbaycan Tarixi (V.Cilt)**, Elm Neşriyyatı, Bakı, 2008.

İsmayılov, Mahmud (Ed.), **Azərbaycan Tarixi (VII. Cild)**, Elm Neşriyyatı, Bakı, 2007.

İvanov, S.M., **Fizikultura Pionerov**, Saratovskoye Gosudarstvennoye İzd-vo, Saratov, 1935.

İlin, M. ve P.Smirnov, **Pioner Sotsialistiçeskogo Zemledeliya**, Rostovskoye Oblastnoye İzd-vo, Rostov, 1947.

Kalinin, M.İ., **Devrimci Eğitim Devrimci Ahlak**, Sorun Yayınları, İstanbul, 2006.

Kerimov, M.T., (Ed.), **Pioner Teşkilatlarına Aid Muhum Gerarlar**, Azərneşr, Bakı, 1932.

Kochan, Lionel ve John Keep, **The Making of Modern Russia**, Penguin Books, 1997.

Kononova, V.S., **Mı Pioneri-Deti Raboçih**, Priokskoye Knijnoye İzd-vo, Tula, 1972.

Krivoruçenko, V.K., **İstoriya Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina v Hronike Dat i Sobitiy v Dvuh Çastyah**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1985.

Krupskaya, N.K., **Drug Bolşoy Zabotliviy: Perepiska s Pionerami 1924-1939**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1987.

Krupskaya, N.K., **Lenin ve Halk Eğitimi**, (Çev., Özgür Metin Demirel), Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2013.

Krupskaya, N.K., **O Yunih Pionerah**, izd-vo Akademi Nauk RSFSR, Moskva, 1949.

Kruşçev'in Anıları (Çev. Mehmet Harmancı), Milliyet Yayınları, İstanbul, 1971.

Lagernaya Pamyatka Pionera, Yaroslav, 1935.

Lawrence, John, **A History of Russia**, A Meridian Book, Newyork, 1993.

Lebedenko, A., **Kızıl Pionerler Haftası**, Azərneşr, Bakı, 1931.

Lebedinskiy, V.V., **O Rukovodstve Partii i Komsomola Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsiye İmeni V.İ.Lenina**, Moskva, 1964.

Lebedinskiy, V.V., **Pionerskaya Organizatsiya v Period Vosstanovleniya Harodnogo Hozyaystva i Dalneyşego Razvitiya Sotsialistiçeskogo Obşestva v 1946-1958 Godah**, Moskva, 1973.

Lenin, V.İ., **Gençlik Üzerine**, (Çev., Kenan Somer), Sol Yayınları, Ankara, 1993.

Lenin Adına Genc Pioner Komunist Çocuklar Teşkilatının Nizamnaması, Azərneşr, Bakı, 1929.

Lewin, Moshe, **The Making of Soviet System**, Pantheon Books, Newyork, 1985.

Majorov, V., **Pioner Teşkilatının Kuruluşu**, Azərneşr, Bakı, 1936.

Mamlin, G. ve A. Sokolovskiy, **Tı Pioner**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1963.

Materialı o Vsesoyuznom Sorevnovanii Pionerskih Otryadov, Vilnyus, 1962.

Mehdizade, M.M., **Azərbaycan'da Sovet Mektebinin Tarihine Dair Hulaseler**, Azərbaycan Dövlət Neşriyyatı, Bakı, 1958.

Memmedov, Mirze, **Pioner Bilig Ugrunda Mubarizeye**, Azərneşr, Bakı, 1933.

Monteil, Vincent, **Sovyet Müslümanları**, (Çev., Mete Çamdereli), Pınar Yayınları, İstanbul, 1992.

Musayeva, E., **Azərbaycan Tarixi (III. Cild)**, Elm Neşriyyatı, Bakı, 1973.

Muskin, V., **Kommunističeskoye Vospitaniye Detey-Boyevaya Zadaça Komsomola**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1935.

Naturalističeskaya Rabota v Pioner-Lagere v Letniy Period, İzd-vo Başnarkomprosa, Ufa, 1936.

Nelyubin, N.D., **Roditeli i Şkolniye Pionerskiye Organizatsii**, Sverdlovskoye Oblastnoye Gosudartvennoye İzdatelstvo, 1952.

Nikişov, Yu. M. ve S.M.Fligelman, **Pionerskiye Salyutı**, Kalininskoye Knijnoye İzdatelstvo, Kalinin, 1962.

Nikolayev, V.İ., **Komsomol-Organizator Pionerskogo Dvijeniya v SSSR**, Moskva, 1980.

Nikolayev, V.İ., **Pionerskaya Organizatsiya v Godı Velikoy Oteçestvennoy Voynı (1941-1945 gg.)**, Moskva, 1973.

O Provedenii Voennno-Fizikulturnih Sorevnovanii Pioner-Otryadov i Pioner Organizatsiy Şkol Goroda Moskvi, MGK VLKSM, Moskva, 1938.

O Rabote Pionerskoy Organizatsii, Moskovsky Bolşevik, Moskva, 1942.

O Rabote Pionerskoy Organizatsii (Postanovleniye VI. Plenuma TSK VLKSM), Molodaya Gvardiya, Moskva, 1951.

Ob Organizatsii Letnogo Otdıha Pionerov i Şkolnikov v 1950 Godu, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1950.

Ob Učastii Komsomolskih Organizatsiy v Podgotovke i Provedenii Letnogo Otdiha Pionerov i Školnikov (Postanovleniye VII. Plenuma TSK VLKSM), Molodaya Gvardiya, Moskva, 1951.

Oksanen, Sofi, **Stalin'in İnekleri**, (Çev., Ali Arda), Pegasus Yayınları, İstanbul, 2013.

Organizatsiya Poiskovo-İssledovatel'skoy Raboti po Geografii v Hode Vsesoyuznoy Turistskoy Krayevedčeskoy Ekspeditsii Pionerov i Školnikov, Moskva, 1983.

Ölçekçi, Haluk, **Kazakistan'da Sovyet İnsanı Oluşturma Süreci**, Birlik Yayınları, Ankara, 2007.

Pamyatka Pioner-Vojatomu, VLKSM, Lagan, 1939.

Petrone, Karen, **Life Has Become More Joyous Comrades-Celebrations in the time of Stalin**, Indiana University Press Bloomington, 2000.

Petruhina, Z.D., **Vospitaniye Obşestvennoy Aktivnosti v Pionerskom Lagere**, Narodnaya Asveta, Minsk, 1976.

Pioner Destebaşları Seminarları Uçun İş Materialı, Azərneşr, Bakı, 1927.

Pioner Lageri, AzLQGI Uşaq və Gənçlər Edebiyyatı Neşriyyatı, Bakı, 1939.

Pioner Lagerlerinin İşi Neçe Gurulmalıdır, Azərbaycan LKKİ MK Uşaq və Gənçlər Edebiyyatı Neşriyyatı, Bakı, 1941.

Pioner Savad Ugrunda Mubarezedə, Azərneşr, Bakı, 1930.

Pioner Toplanışının Tapşırığı, Azərneşr, Bakı, 1930.

Pioner-Turist, Krasnoyarskiy Krayevoy Institut, Krasnoyarsk, 1959.

Pionerler Mektebde, Bakı İşçisi Kooperatif Neşriyyatı, Bakı, 1926.

Polojeniyе o Vsesoyuznoy Ordena Lenina Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1967.

Prazdnik Pervoye Maya v Pionerskoy Drujine, Yaroslavskiy Dvoret's Pionerov, Yaroslav, 1947.

Prokaza, G.G., **V Pionerskom Lagere**, Gosudarstvennoye İzd-vo, Kişinev, 1963.

Rafibeyli, A.D., **Rol Russko-Tatarskih Škol v Razvitii Prosveşeniya v Azerbaydjane**, Baku, 1969.

Riorden, Jim, **Soviet Youth Culture**, The Macmillan Press, London, 1989.

Rehimova, R., **Pioner Teşkilatı Kommunist Terbiyesinin İbtidai Mektebidir**, Azərbaycan Dövlət Tədris-Pedagoji Edebiyyatı Neşriyyatı, Bakı, 1964.

Rojdeniye i Perviy Şagi Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina (Material v Pomoş Lektoram, Doklatçikam, Komsomolskomu i Pionerskomu Aktivam) Podgotovlenniy Kafedroy Pionerskoy Rabotı VLKSM TSK'da VKŞ, Ufa, 1972.

Roy, Oliver, **Yeni Orta Asya Ya da Ulusların İmal Edilişi**, Metis Yayınları, İstanbul, 2005.

Saray, Mehmet, **Yeni Türk Cumhuriyetleri Tarihi**, TTK Yayınları, Ankara, 1996.

Schüller, Richard, **Komünist Gençlik Enternasyonalı'nın Tarihi Cilt: I**, (Çev., İsmail Yarkın), İnter Yayınları, İstanbul, 1996.

Service, Robert, **A History of Twentieth Century Russia**, The Penguin Press, 1997.

Simvol, Atributı, Ritualı Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina, Vladimir, 1979.

Sokolov, V.İ., **İstoriya Molodejnogo Dvijeniya Rossii so Vtoroy Polovini XIX. do XXI. Veka**, Ryazan, 2002.

Soloveyçik, S., **Pionerler Haggında**, Kençlik, Bakı, 1986.

Studenetskiy, N. ve V.Yakovlev, **İğri Pionerov**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1950.

Sulemova, V.A., **İstoriya VLKSM i Vsesoyuznoy Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina**, Prosveşeniye, Moskva, 1983.

Süleymanlı, Ebulfez, **Milletleşme Sürecinde Azerbaycan Türkleri**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006.

Şevçenko, Valeriy, **Yuniye Bezbojniki Protiv Pionerov**, Algoritm Knigi, Moskva, 2009.

Şerbakov, A.P., **Pioneri v Godı Voynı**, Komi İzd-vo, Sıktıvkar, 1965.

Şimşir, Sebahattin, **Azerbaycan'ın İstiklal Mücadelesi**, IQ Yayıncılık, İstanbul, 2006.

Şvarts, O., **Umum İttifak Pioner Toplanışı**, Azerneşr, Bakı, 1933.

Tirado, Isabel, "The Komsomol's Village Vanguard: Youth and Politics in the NEP Countryside", **The Russian Review**, Sayı: 72, 2013.

Ulusoy, Belkıs, "Stalin Döneminde Azerbaycan'da Kolektifleştirme", **Stalin ve Türk Dünyası**, (Haz.; Emine Gürsoy Naskali-Liaisan Şahin), Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2007.

Ustav Vsesoyuznogo Leninskogo Kommunističeskogo Soyuza Molodeji, İzd-vo Detskoy i Yunuşeskoy Literaturı, Baku, 1941.

V Pomoş Pioner-Vojatomu, İzdaniye Pskovskovo Gorraykoma VLKSM, Pskov, 1936.

V.İ.Lenin Adına Pioner Teşkilatı, (Çev.; B.E.Hesenov), Azərbaycan Uşaq və Keçler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1952.

V.İ.Lenin adına Pioner Teşkilatının İşi Haqqında (UİLKİ MK VII. Plenumunun Gerarı), Azərbaycan Uşaq və Keçler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1951.

V.İ.Lenin adına Umumittifag Pioner Teşkilatının Esasnamesi, Azərbaycan Uşaq və Keçler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1958.

Velikanov, Vladimir, **v Trude Zakalyayutsya Ruki**, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1959.

Volkof, A., **Mangalar ve Deste**, Bakı İşçisi Kooperatif Neşriyyatı, Bakı, 1926.

Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya İmeni V.İ.Lenina: Dokumenti i Materialı, Molodaya Gvardiya, Moskva, 1981.

Yakovlev, V.G., **Rojdeniye Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina**, İzdatelstvo Akademi Pedagogičeskix Nauk, Moskva, 1962.

Yakovlev, V.G. (Ed.), **Zori Sovetskoy Pionerii: Oçerki po İstorii Pionerskoy Organizatsii (1917-1941)** Prosveşeniye, Moskva, 1972.

Yerşova, T.İ., **Komsomol i Pionerskaya Organizatsiya**, Pravda, Moskva, 1949.

Yeşilot, Okan, **Ateş Çemberinde Azərbaycan**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2010.

Yeşilot, Okan, **Tagiyev**, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2004.

Yıldırım, **Dünden Bugüne Azərbaycan Eğitim Sistemi**, Azərbaycanlılar Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul, 2006.

Yusufzade, O., **Sizi Ne Uçun Pioner Adlandırırlar**, İzd-vo Detskoy i Yunoşeskoy Literaturı, Bakı, 1942.

Zebzeyeva, A., **Pioner Heyatının Elifbası**, Keçlik Yayınları, Bakı, 1989.

Zickel, Raymond E., **Soviet Union: A Country Study**, Area Handbook Series, 1971.

Zvereva, İ.D. (Ed.), **Ekologiçeskoye Dvijeniyeye Pionerov i Şkolnikov**, Moskva, 1990.

Walicki, Andrzej, **Rus Düşünce Tarihi: Aydınlanmadan Marksizme** (Çev., Alaeddin Şenel), İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Quliyev, Cemil, **Azərbaycan Tarixi (VI. Cild)**, Elm Neşriyyatı, Bakı, 2008.

1940-çı İlde Pioner ve Mekteblilerin Umum İttifaq Mudafie Yarışları, Uşaq və Keçler Edebiyatı Neşriyyatı, Bakı, 1940.

1949 il Pioner Tegvimi, Uşagkeçneşr, Bakı, 1948.

Makaleler

“A Çestyu Nosit İmya Lenina”, **Vojatıy**, Sayı: 1, 1949.

“Ağdam Mahali Pioner Burosu Fiqir Ver!”, **Pioner**, Sayı: 6-7, Bakı, 1930.

“Ağdaş’dan”, **Pioner**, Sayı: 6-7, Bakı, 1930.

Ahmedov, G.M., “İz İstorii Razvitiya Şkolnogo Obrazovaniya v Azerbaydjane v Pervoy Polovine XIX. Veka”, **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 11, Moskva, 1980.

Albitskaya, A.P., "Osobennosti Vospitatelnoy Raboty s Pionerami v Sedmıh Klassah Sredney Şkolı", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 2, 1953.

Altayev, S., “Sovyet Okulunun Elli Yıllık Komünist Yönetimi”, **Dergi**, Sayı: 52, Münih, 1968.

“Altı Şcherin Yarışı”, **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1948.

Aluf, İ., "Vernıy Pomoşnik Partii", **Vojatıy**, Sayı: 10, 1938.

Andreyev, İ., "O Priyome Pionerskuyu Organizatsiyu", **Vojatıy**, Sayı: 8-9, 1938.

“Artek”, **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, Cilt: 1, Moskva, 1964.

“Azerbaycan Komsomolunun XV. Gurultayı”, **Pioner**, Sayı: 12, Bakı, 1947.

Babayef, Feridun, “Benim Xatirelerim”, **Pioner İşçisi**, Sayı: 11-12, 1931.

“Babek Genç Tamaşaçılar Teatrında, **Azerbaycan Pioneri**, 15 Mart 1940.

Bakolo, İ., “Sovyetler Birliğı Komünist Partisi’nin Halk Eğıtimi Alanındaki Milli Siyaseti”, **Dergi**, Sayı:39/40, Münih, 1965.

Basil, John, “Russia and the Bolshevik Revolution”, **Russian Review**, Cilt: 27, Sayı:1, 1968.

Belyakova, O.M., “O Rabote s Komsomoltsami i Pionerami”, **Vojatıy**, Sayı: 7, 1950.

Benediktov, İ., "Pionerskaya Pomoş v Kolhozam", **Vojatıy**, Sayı: 3, 1942.

“Biz Nece İşleyirik”, **Pioner**, Sayı: 8, Bakı, 1946.

“Biz, Vetenin İyid Müdafieçileri Olaçayıq”, **Azerbaycan Pioneri**, 27 Mayıs 1939.

“Bizim Düşerkede”, **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1949.

“Bizim Heyat”, **Pioner**, Sayı: 1, Bakı, 1940.

“Bizim Kömeyimiz”, **Pioner**, Sayı: 8, Bakı, 1950.

- Bogov, V., “Şerkde Pioneerler Hereqatı”, **Pioner İşçisi**, Sayı: 2-3, 1930.
- Bojoviç, L.İ. ve T.E.Konnikova, "Formirovaniye Liçnosti Sovetskogo Şkolnika v Protsesse Pionerskoy Rabotı”, **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 2, 1954.
- “Bolşevik Yazında Pioneerlerin İştiraqı”, **Pioner İşçisi**, Sayı: 6, 1931.
- “Boyevaya Programma Vospitatelnoy Rabotı Komsomola s Yunımı Pioneerami”, **Vojatıy**, Sayı: 5, 1949.
- “Böyük Ruh Yüksəkliyi İle”, **Azerbaycan Pioneri**, 11 Ekim 1940.
- “Buruglar Arasında”, **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1949.
- “Bütün Yayı Kolhoza Kömek Edeçeyik”, **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1947.
- “Casuslar İşleyirler”, **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1937.
- Chabe, Alexander M., “Soviet Society and Education”, **The Clearing House**, Cilt:41, Sayı:5, 1967.
- “Çavan Heyvanları Besleyirik”, **Pioner**, Sayı: 3, Bakı, 1948.
- Çernenko, M., "v Borbe za Stalinskiy Plan Velikih Rabot”, **Vojatıy**, Sayı: 7, 1948.
- Çılgın, Alev Sınar, “Genç Cumhuriyetin Ütopyası: Gürbüz Türk Çocuğu”, **U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 6, 2005.
- “Çocuklar Arasında Movhumat Eleyhine Nece İş Aparmalı”, **Pioner İşçisi**, Sayı: 2-3, 1930.
- “Derneklerimiz Yahşı İşleyir”, **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1948.
- “Deste Bütün İli İşlemelidir”, **Azerbaycan Pioneri**, 4 Haziran 1939.
- “Destelerin Seyahet Planı”, **Pioner**, Sayı: 5, Bakı, 1947.
- “Detskiye Demonstratsii Protiv Vodki”, **Komsomolskaya Pravda**, 6 Ocak 1929.
- “Detskoye Dvijenıye i VLKSM”, **Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, Cilt:2, Moskva, 1965.
- Dewitt, Nicholas, “The October Revolution and Soviet Education”, **Canadian Slavonic Papers**, Cilt:10, Sayı:3, 1968.
- “Din Aleyhine Dernekde”, **Azerbaycan Pioneri**, 6 Şubat 1939.
- “Dogovor Pioneerov s Azneftıy”, **Komsomolskaya Pravda**, 20 Nisan 1930.
- Dorotich, Daniel, “A Turning Point in the Soviet School: The Seventeenth Party Congress and the Teaching of History”, **History of Education Quarterly**, Cilt: 7, Sayı: 3, 1967.

“Dovşancılığı Genişlendirmek Haqqında ALQI QÇT Merkezi Bürosunun Qerarı”, **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1932.

“Drujina Kitapxanası”, **Pioner**, Sayı: 4, Bakı, 1949.

“Elacı Pionerleri Secirler”, **Pioner**, Sayı: 10-11, Bakı, 1939.

“Elacı Şagirdler Mukafatlanır”, **Azərbaycan Pioneri**, 4 Haziran 1939.

“Emekseven Uşaqlar”, **Azərbaycan Pioneri**, 23 Haziran 1951.

Evans, Alfred, “Trends in Soviet Secondary School Histories of the USSR”, **Soviet Studies**, Cilt: 28, Sayı: 2, 1976.

“Eziz Bayram Üçün”, **Pioner**, Sayı: 10, Bakı, 1950.

Fainsod, Merle, “The Komsomols: A Study of Youth Under Dictatorship”, **The American Political Science Review**, Cilt: 45, Sayı: 1, 1951.

“Faydalı İş”, **Pioner**, Sayı: 1, Bakı, 1949.

Figes, Orlando, “The Russian Revolution of 1917 and Its Language in the Village,” **Russian Review**, Cilt: 56, Sayı: 3, 1997.

Fisher, Marguerite J., “Soviet Theory and Practice in Education”, **Social Studies**, Cilt: 50, Sayı:6, 1959.

Ganzburg, T., “Progulki i Ekskursii s Oktyabryatami”, **Vojatıy**, Sayı: 3, 1938.

Gaworek, N.H., “Education, Ideology and Politics: History in Soviet Primary and Secondary Schools”, **The History Teacher**, Cilt: 11, Sayı: 1, 1977.

Gelmont, A.M., "Pioneri: Pomoşniki Uçitelya v Borbe za Proçniye Znaniya i Soznatelnuyu Distsiplinu", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 7, 1950.

“Genç Turistlerin Lageri”, **Azərbaycan Pioneri**, 4 Haziran 1939.

“Gılınç Telimini Pionerlerin Hidmetine”, **Azərbaycan Pioneri**, 18 Mart 1939.

Goldin, A., "Yuniye Partiotı Goroda Lenina", **Vojatıy**, Sayı: 8, 1942.

Gooderham, Peter, “The Komsomol and Worker Youth: The Inculcation of 'Communist Values' in Leningrad during NEP”, **Soviet Studies**, Cilt: 34, Sayı: 4, 1982.

Gordin, İ.G., "Sovmestnaya Rabota Pedagogičeskogo Kollektiva s Kolsomoltsami po r Rukovodstvu Pionerskoy Drujinoy v Sredney Şkole", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 5, 1953.

“Goq Çay Pioner Teşqilatı”, **Pioner**, Sayı: 6-7, Bakı, 1930.

Gril, D., "Pionerskiye Atributı i Simvolika v Otryade", **Vojatıy**, Sayı: 8-9, 1938.

"Guraklıqla Mübarize Üçün", **Pioner**, Sayı: 1, Bakı, 1949.

Güven, İsmail, "Osmanlı'dan Günümüze İzciliğin Gelişimi ve Türk Eğitim Tarihindeki Yeri", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 36, Sayı: 1-2, Ankara, 2003.

"Hamı Üçün İş Tapılır", **Azerbaycan Pioneri**, 27 Eylül 1940.

"Hamu Kuvveler Bolşevik Baharına", **Pioner İşçisi**, Sayı: 6, 1931.

Hançin, V.S., "N.K.Krupskaya i Pionerskoye Dvijenıye", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 9, 1957.

"Herbi Bilikleri Öyrenirler", **Pioner**, Sayı: 1, Bakı, 1940.

Hersonskaya, N.L., "N.K.Krupskaya i Pionerskoye Dvijenıye v SSSR", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 2, 1947.

"Heyvanları Şefliye Kötürek", **Azerbaycan Pioneri**, 17 Aralık 1940.

Hulicka, Karel, "Political Education in Soviet Schools", **Soviet Studies**, Cilt: 5, Sayı: 2, 1953.

"Hoşbaht Uşaqların Pavilyonu", **Pioner**, Sayı: 10-11, Bakı, 1939.

"İ Ya Pomogayu Kolhozu", **Pionerskaya Pravda**, 20 Ağustos 1939.

"İki Mektebin Pionerleri", **Azerbaycan Pioneri**, 23 Temmuz 1949.

"İkinci Bolşevik Baharında Pionerlerin Böyuq İşleri", **Pioner İşçisi**, Sayı: 7-8, 1931.

"İstirahet ve Sağlamlık Düşerkesinde", **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1946.

İvanov, İ.P., "O Samodeyatelnosti i Sorevnovanii v Rabote Pionerskoy Organizatsii", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 12, 1956.

İvanova, N., "Pionerskaya Organizatsiya Moskvı Nakanune XI S'yezda VLKSM", **Vojatıy**, Sayı: 3, 1949.

Judge, Jon, "Education in the USSR: Russian or Soviet?", **Comparative Education**, Cilt: 11, Sayı: 2, 1975.

"K 30-Letiye Pionerskoy Organizatsii İmeni V.İ.Lenina", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı:5, 1952.

Kabış, S., "Kırk Yılda Sovhozlar", **Dergi**, Sayı: 13, Münih, 1958.

"Kakim Doljen Bıt Pioner", **Pioner**, Sayı: 6, 1939.

Kalinin, M.İ., "O Vospitatelnoy Rabote v Pionerskoy Organizatsii", **Vojatıy**, Sayı: 11, 1948.

- Karça, Ramazan, “SBKP XX. Kongresinde Talim ve Terbiye Meseleleri”, **Dergi**, Sayı: 6, Münih, 1956.
- Kaspina, V., "Rabota s Pionerami v 5-7 Klassah po İdeyno-Politiçeskomu Vospitaniyu", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 6, 1953.
- Kaval, Y., “Sovyetler Birliği’nde Çocuk İşçiliği”, **Dergi**, Sayı: 2, Münih, 1955.
- “Kenç Seyyahlara Meslehetlerimiz”, **Pioner**, Sayı: 5, Bakı, 1947.
- “Kendi Radiolaşdırmışlar”, **Pioner**, Sayı: 12, Bakı, 1947.
- “Kirov Adına Kolhozda”, **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1949.
- Kobzar, B.S., "Navstreçu 40-Letiyu Pionerii", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 4, 1962.
- “Kolhoz Heyvanlarının Kenç Şefleri”, **Pioner**, Sayı: 5, Bakı, 1941.
- “Kolhoz Tarlalarında”, **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1947.
- “Kolhoz Tarlasında”, **Azerbaycan Pioneri**, 26 Ağustos 1950.
- “Kolhoza Kömek Edirler”, **Pioner**, Sayı: 3, Bakı, 1948.
- “Kolhoza Kömek Etdik”, **Azerbaycan Pioneri**, 6 Ağustos 1940.
- “Kolhozumuzun Pionerleri”, **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1947.
- "Konkretnaya Programma Dalneyşego Uluçşeniya Pionerskoy Rabotı v Şkole", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 1, 1952.
- Koronovskiy, V.N., "Voенno-Fiziçeskaya Podgotovka Pionerov", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 5-6, 1943.
- Koutaissoff, E., “Soviet Education and the New Man”, **Soviet Studies**, Cilt: 5, Sayı: 2, 1953.
- “Közel Neticeler”, **Pioner**, Sayı: 10, Bakı, 1947.
- "Krasny Galstuk", **Smena**, Sayı: 10, 1952.
- “Kto Takiye Yuniye Pioneri", **Vojatıy**, Sayı: 11, 1938.
- “Lagerde Oyunlar”, **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1937.
- Lauglo, Jon, “Soviet Education Policy 1917-1935: From Ideology to Bureaucratic Control”, **Oxford Review of Education**, Cilt: 14, Sayı: 3, 1988.
- Lebedev, D., "Pioneri Veka-Kto Oni?", **Vospitaniye Şkolnikov**, Cilt: 7, Moskva, 2008.
- “Leninskiye Dni v Kolhozah”, **Pionerskaya Pravda**, 22 Ocak 1939.

“Letom v Škole”, **Pioner**, Sayı: 6, Moskva, 1955.

Levşin, A., "İz Opita Pionerskoy Raboti", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 11, 1951.

Macintyre, Jean, “Political Socialization Of Youth In The Soviet Union: Its Theory, Use, and Results”, **Unpublished dissertation**, Naval Postgraduate School, California, 1993.

“Maraglı Oyun”, **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1947.

Matthews, Mervyn, “Soviet Students: Some Sociological Perspectives”, **Soviet Studies**, Sayı:1, 1975.

Mayorova, İ., "Skautizm Na Slujbe İmperialistov", **Vojatıy**, Sayı: 1, 1948.

Mastanov, T., "Dom Pionerov Azerbaydjana", **Vojatıy**, Sayı: 5, 1949.

Meçeva, M.M., "Ob Uluşşenii Raboti Pionerskoy Organizatsii", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 8, 1947.

Mehtizade, M., "Borba za Sovetskuyu Şkolu v Azerbaydjane v Period Grajdanskoy Voynı i İnostrannoy İnterventsii (1917-1920 gg.)", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 6, 1955.

Mehmedzade, M.B., “Azerbaycan’da Sovyet İmha Siyaseti”, **Dergi**, Sayı: 5, Münih, 1956.

“Mektebde Pioner Teşkilatının İşi”, **Pioner**, Sayı: 5, Bakı, 1941.

“Mekteblerde Kommünizm Terbiyesi”, **Pioner İşçisi**, Sayı: 13-14, 1931.

Merzalow, V., “Sovyetler Birliğı’nde Köylü Sınıfının Durumu”, **Dergi**, Sayı:15, Münih, 1959.

Milligan, Sandra, “The Petrograd Bolsheviks and Social Insurance: 1914-1917”, **Soviet Studies**, Cilt: 20, Sayı: 3, 1969.

Monahov, N.İ., "Rabota Klassnogo Rukovoditelya s Pionerkim Aktivom", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 2, 1955.

“Musabigeye Goşulandan Sonra”, **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1947.

“Mübarize Desteleri”, **Azerbaycan Pioneri**, 10 Mayıs 1950.

“Na Stekolnom Zavode”, **Pioner**, Sayı: 10, Moskva, 1955.

Neumann, Matthias, “Youth, It’s Your Turn!: Generations and the Fate of the Russian Revolution (1917–1932)”, **Journal of Social History**, Cilt: 46, Sayı: 2, 2012.

Novikov, M.S., “N.K.Krupskaya: O Pionerskom Dvijenii", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 8, 1955.

“O Namuslu Bir Pioner Kimi Hareket Etmış”, **Pioner**, Sayı: 8-9, Bakı, 1937.

"O Vborah Pionerskogo Aktiva", **Vojatıy**, Sayı: 8-9, 1938.

"O Vvedenii Vıbornosti v Pionerskih Organizatsiyah", **Vojatıy**, Sayı: 8-9, 1946.

"O Rabote Pionerskoy Organizatsii", **Partiynoye Straitelstvo**, Sayı: 11-12, 1932.

“Obuçayu Mat Gramote”, **Pionerskaya Pravda**, 22 Ocak 1939.

"Oktyabryata", **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, Cilt: 18, Moskva, 1930.

“Oktyabryatlar”, **Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisi**, Cilt: 7, Bakı, 1983.

“Oktyabryatlar arasında iş zeifdir”, **Pioner İşçisi**, Sayı: 2-3, 1930, s.12.

“Öyrendiklerimi Qolxoz Uşaqlarına da Öyredeçeyem”, **Azerbaycan Pioneri**, 23 Şubat 1939.

Paegle, A., "Pionerskaya Drujina v Borbe za Znaniya", **Vojatıy**, Sayı: 3, 1949.

“Pamyatka Geroyu Pioneru Pavliku Morozovu”, **Vojatıy**, Sayı: 2, 1949.

Panova, N., “İğrı Oktyabryat”, **Vojatıy**, Sayı: 2, 1938.

“Papiros Çekirler”, **Azerbaycan Pioneri**, 18 Mart 1939.

“Pereulok İmeni Pavlika Morozova”, **Pionerskaya Pravda**, 10 Şubat 1939.

Peters, Victor, “Education in the Soviet Union”, **The Phi Delta Kappan**, Cilt: 37, Sayı: 9, 1956.

“Pioner”, **Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisi**, Cilt: 7, Bakı, 1983.

“Pioner Brigadaları”, **Azerbaycan Pioneri**, 27 Mayıs 1939.

“Pioner Elamet ve Nişaneleri”, **Pioner**, Sayı: 1, Bakı, 1947.

“Pioner Medeni İnkılab Ugrundu”, **Pioner İşçisi**, Sayı: 9-10, 1931.

“Pioner Teşkilatının Guruluşu”, **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1946.

“Pioneri Pomogli Zaderjat Haruşitsya Granitsı”, **Pionerskaya Pravda**, 14 Kasım 1938.

“Pioneri Spasli Les ot Pojara”, **Pionerskaya Pravda**, 2 Ağustos 1938.

“Pioneri Zaderjali Şpiona”, **Pionerskaya Pravda**, 12 Şubat 1939.

“Pionerler Hünerle Neft Texniqasını Öyrenirler”, **Azerbaycan Pioneri**, 6 Ağustos 1940.

“Pionerler İstirahet Edir”, **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1950.

- “Pionerler Kitap Yazırlar”, **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1948.
- “Pionerler Tahlıl Toplanışında Qolxozculara Kömək Edirlər”, **Azərbaycan Pioneri**, 30 Haziran 1939.
- “Pionerler Qolxozculara Qultür Xidmet Edirlər”, **Azərbaycan Pioneri**, 28 Nisan 1939.
- “Pionerlerin Kömeyı”, **Pioner**, Sayı: 12, Bakı, 1947.
- “Pionerlerin Kömeyı”, **Pioner**, Sayı: 4, Bakı, 1949.
- “Pionerlerin Sevimlisi”, **Pioner**, Sayı: 3, Bakı, 1949.
- “Pionerskaya Gazeta v Azerbaydjane”, **Pionerskaya Pravda**, 4 Ağustos 1938.
- “Pionerskaya Organizatsiya”, **Rossiskaya Pedagogičeskaya Entsiklopediya**, Cilt: 2, Moskva, 1999.
- “Pionerskaya Organizatsiya v Borbe za Znaniya”, **Vojatıy**, Sayı: 1, 1948.
- “Pionerskaya Organizatsiya v SSSR”, **Sovetskaya İstoričeskaya Entsiklopediya**, Cilt: 11, Moskva, 1968.
- “Pionerskaya Organizatsiya Letom”, **Vojatıy**, Sayı: 5, 1948.
- “Pionerskaya Pomoş v Rodine”, **Pioner**, Sayı: 8, Moskva, 1947.
- “Pionerskiye Lageri Raskinutsya v Jivopisnıh Mestah”, **Pionerskaya Pravda**, 14 Nisan 1939.
- “Po-Boyevomu Gotovitsya k Dvadtsatiletiyu Komsomola”, **Vojatıy**, Sayı: 7, 1938.
- “Pod Znamenem Partii Lenina-Stalina”, **Vojatıy**, Sayı: 10, 1948.
- “Pomogayut Vıraşivat Domaşhyuyu Ptitsu”, **Vojatıy**, Sayı: 6, 1948.
- “Pomojem Oktyabryatam”, **Pionerskaya Pravda**, 6 Şubat 1939.
- “Puşkin Adına Zveno”, **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1938.
- “Reç Lenina- Programma Vospitaniya Podrastayuşego Pokoleniya”, **Vojatıy**, Sayı: 10, 1945.
- Rivin, L.Y., “Pionerskaya Organizatsiya v Şkole”, **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 5, 1939.
- Sarafannikova, G.P., “Komsomol i Pionerskaya Organizatsiya”, **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 1, 1959.
- “Segodnya Arteku-14 Let”, **Pionerskaya Pravda**, 6 Temmuz 1939.
- “Serginin Genç Qandidatları”, **Azərbaycan Pioneri**, 6 Ağustos 1940.

- “Seyahete Çıxın”, **Pioner**, Sayı: 5, Bakı, 1949.
- “Signalniye Posti”, **Pionerskaya Pravda**, 8 Nisan 1938.
- Simirnov, E., “Pioneri Gerol”, **Vojatıy**, Sayı: 10, 1938.
- “Skautizm”, **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, Cilt: 39, Moskva, 1956.
- Soloveyçik, A.İ., “Moskovskiy Dom Pionerov i Oktyabryat”, **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı:10, 1938.
- “Sovkanı Gırırlar”, **Azerbaycan Pioneri**, 16 Haziran 1940.
- “Şire Tvorçeskuyu İnişiativu i Samodeyatelnost Pionerov”, **Vojatıy**, Sayı: 8, 1948.
- “Talanlı Atıcılar Meydana Çıxın”, **Azerbaycan Pioneri**, 13 Mart 1939.
- “Tarix Derneyinde”, **Azerbaycan Pioneri**, 14 Ocak 1939.
- “Temire Kömek Edirik”, **Pioner**, Sayı: 7, Bakı, 1947.
- Timasheff, N.S., “The Soviet School Experiment”, **Russian Review**, Sayı: 2, 1945.
- Toprak, Zafer, “İttihat ve Terakki’nin Paramiliter Gençlik Örgütleri”, **Boğaziçi Üniversitesi Beşeri Bilimler Dergisi**, Sayı: VII, 1979.
- Tovbin, L.N., “Pionerskaya Organizatsiya v Şkole”, **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 1, 1938.
- “Trud Na Obşuyu Polzu”, **Vojatıy**, Sayı: 5, 1948.
- Turan, Menaf, “SSCB’de Toprak Mülkiyeti”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt: 66, Sayı: 3, Ankara, 2011.
- Turkevich, Ludmilla B., “Soviet Education”, **The Modern Language Journal**, Cilt: 44, Sayı: 3, 1960.
- “U Yunıh Moryakov Baku”, **Pionerskaya Pravda**, 4 Mart 1939.
- Ulusoy, Belkıs, **Azerbaycan Siyasi Muhaceretinin İstanbul’daki Basın Etkinliklerinin Kamuoyu Oluşturmadaki Rolü (1923-1931)**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 2004.
- “Umumittifag Kend Teserrufat Serkisine Hazırlaşın!”, **Pioner**, Sayı: 6, Bakı, 1949.
- “Umum İttifak Lenin Kommunist Qençler İttifakının 9-ncu Kurultayında”, **Pioner İşçisi**, Sayı: 13-14, 1931.
- “Usilit Vospitatelnuyu Rabotu s Pionerami v Lageryah”, **Vojatıy**, Sayı: 6, 1949.

- “Uşaqlar Yaxşı Neticələr Göstərirlər”, **Azərbaycan Pioneri**, 13 Mart 1939.
- “V Pionerskom Komnate”, **Pionerskaya Pravda**, 10 Ocak 1939.
- “V Şkolu Poslali Drugogo Vojatogo”, **Pionerskaya Pravda**, 16 Ocak 1938.
- “V TSK VLKSM”, **Vojatıy**, Sayı: 4, 1948.
- Vassilyev, N., “Sovyet Ekonomi Siyasetinin Kırk Yıllığı”, **Dergi**, Sayı: 11, Münih, 1957.
- “Vetenimizi Bağlarla Bezeyək”, **Pioner**, Sayı: 3, Bakı, 1947.
- “Veteni Yaşıllaşdırmaq Üçün”, **Pioner**, Sayı: 10, Bakı, 1948.
- “Vetenimizin Yiğid Müdafiəçiləri Olaq”, **Azərbaycan Pioneri**, 13 Mart 1939.
- Volkova, E., "Konkretneye Rukovodit Pionerskimi Otryadami", **Vojatıy**, Sayı: 7, 1938.
- Voronitsin, S., “Nazariyatta və Gerçəklikte Yeni Sovyet Adamı”, **Dergi**, Sayı: 52, Münih, 1968.
- Voronkov, K., "Organizatsiya Yunıh Pionerov İmeni V.İ.Lenina Pered XI. Syezdom VLKSM", **Vojatıy**, Sayı: 2, 1949.
- "Vospitivat Yunıh Patriotov", **Vojatıy**, Sayı: 11, 1949.
- “Vsesoyuznaya Pionerskaya Organizatsiya”, **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, Cilt:5, Moskva, 1927.
- “Vsesoyuznyı Leninskiy Kommunističeskiy Soyuz Molodeji (VLKSM)”, **Bolşaya Sovetskaya Entsiklopediya**, Cilt: 5, Moskva, 1927.
- “Ya Vstupal Pered Stalinım”, **Pionerskaya Pravda**, 20 Nisan 1938.
- “Yahşı İşleyen Pioner Destesi”, **Azərbaycan Pioneri**, 6 Şubat 1939.
- Yakovlev, V.G., " O Sisteme Pionerskih Sborov", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 1, 1953.
- Yakovlev, V.G., "Osnovı Sovmestnoy Rabotı Klassnıh Rukovoditeley s Komsomolskimi Organizatsiyami i Vojatımı Pionerov", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 2, 1952.
- Yakovlev, V.G., "Sozdaniye Organizatsii Yunıh Pionerov v SSSR", **Sovetskaya Pedagogika**, Sayı: 5, 1952.
- “Yaralıya Teçili Yardım”, **Azərbaycan Pioneri**, 23 Temmuz 1939.
- “Yarışa Hazırlaşırılar”, **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1941.
- “Yay İstirahətini Medeni Keçirmeli”, **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1950.

Yevdokimova, K., "Kak Bıl Sozdan Komsomol", **Vojatıy**, Sayı: 7, 1943.

"Yuniye Patriotı", **Pionerskaya Pravda**, 12 Nisan 1939.

Zanegin, M., "Oboronnaya Rabota v Otryade", **Vojatıy**, Sayı: 5, 1938.

"Zeherli Gazları Öyrenin", **Pioner**, Sayı:1/2, Bakı, 1932.

"Zoya Kimi Olmalı", **Pioner**, Sayı: 2, Bakı, 1950.

Qerim, Q., "Qent Pioner Destelerinin Payız Eqın Kampanyası Mehsul ve Kollektivleşme Bayramında İştiraq Nece Olmalıdır", **Pioner İşçisi**, Sayı: 2-3, 1930.

"Qızıl Ordu Serkerdelerinin Biografiyası Öğrenilir", **Azerbaycan Pioneri**, 4 Mart 1939.

"Qızqın Mübahiseden Sonra", **Azerbaycan Pioneri**, 18 Eylül 1939.

"Qöyçay Pioner Teşqilatı Yeniden Kurulmalı", **Pioner İşçisi**, Sayı: 11-12, 1931.

"Xırmandalı Pionerlerinin Parlaq İşi", **Azerbaycan Pioneri**, 30 Haziran 1939.

"25 Deste", **Azerbaycan Pioneri**, 23 Temmuz 1949.

"50 Kepenek Tutmuşug", **Azerbaycan Pioneri**, 19 Mayıs 1950.

"400 Kilogramm Pambığ Yığdıg", **Azerbaycan Pioneri**, 15 Kasım 1940.

"1.000 Bağaçıg", **Azerbaycan Pioneri**, 2 Haziran 1951.

Tezler

Alp, Alper, **Azerbaycan'ın Sovyetleştirilmesi**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004.

Hacısalıhoğlu, Fuat, **Azerbaycan'da Tarihçilik**, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012.

Kudinov, Vladimir Andreyeviç, **Obşestvenniye Dvijeniya i Organizatsii Detey i Molodeji v Rossii v XX Veke**, (Basılmamış Doktora Tezi), Kostromskaya Selskohozyaystvennaya Akademiya, Kostroma, 1994.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://global.britannica.com/topic/Hitler-Youth> (11.05.2016).

<http://www.realussr.com/ussr/the-patriotic-education-in-the-ussr-part-one-the-october-kids> (06.03.2014).

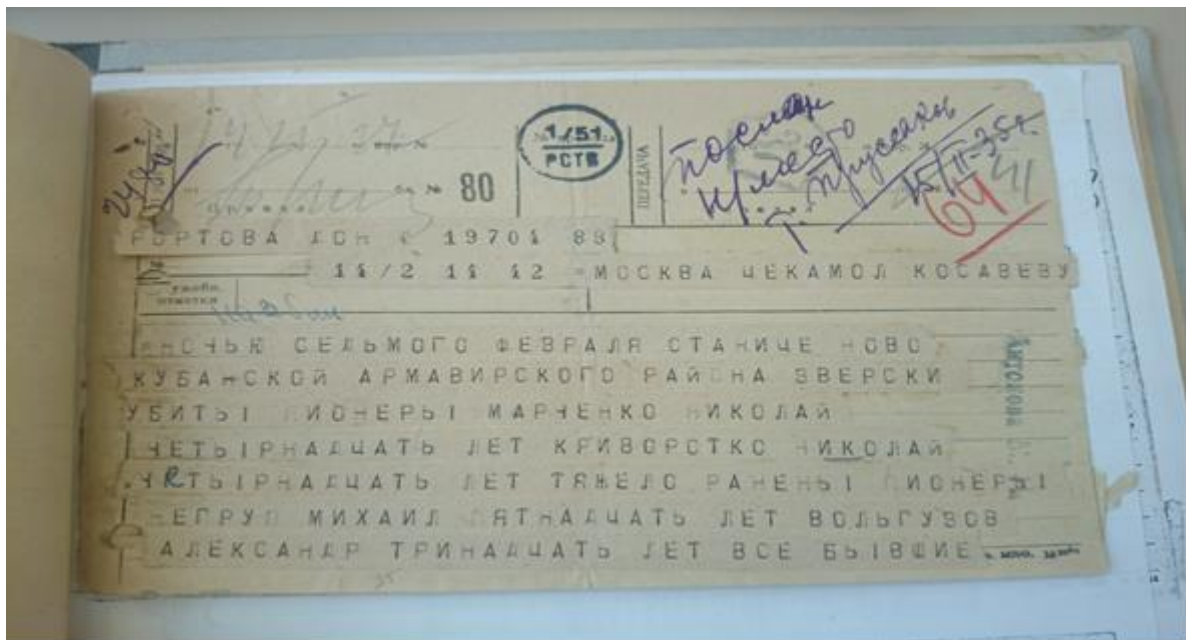
<http://ria.ru/spravka/20070519/65737726.html> (02.10.2014).

<http://unienc.ru/w/ru/940311-oktyabryata.html> (19.02.2016).

<https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Holocaust/hitleryouth.html> (11.05.2016).

EKLER

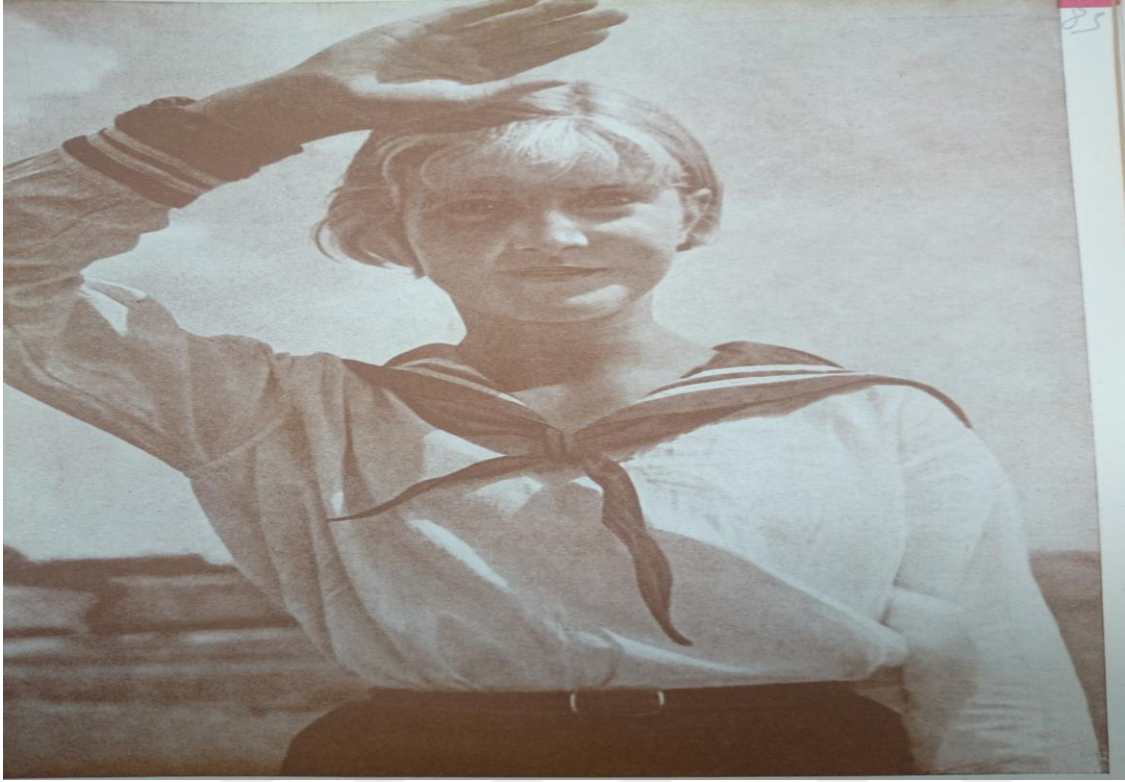
EK 1: Pioneer Ölümleriyle İlgili Arşiv Dokümanlardan Bir Örnek (RGASPI f. M-1, op. 23, d. 1095.)

EK 2: Kulaklar Tarafından Öldürülen Valya Makeyeva (RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1129.)

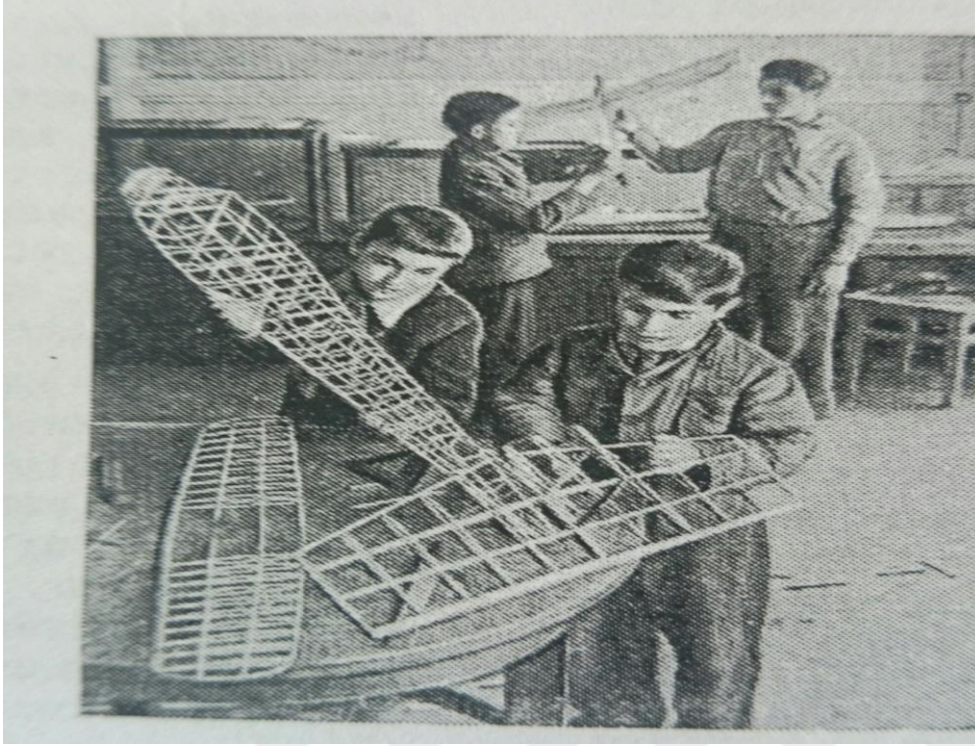
EK 3: Pioner Selamı (RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1048.)

EK 4: Günümüzde de Faaliyet Gösteren Azerbaycan Pioner Evi (Burcu ÖZDEMİR'in Arşivinden, Bakü 2016.)

EK 5: Azerbaycan Pioner Evinde Gerçekleştirilen Etkinliklerden (Vojatıy Dergisi, Sayı:5, Mayıs 1949.)

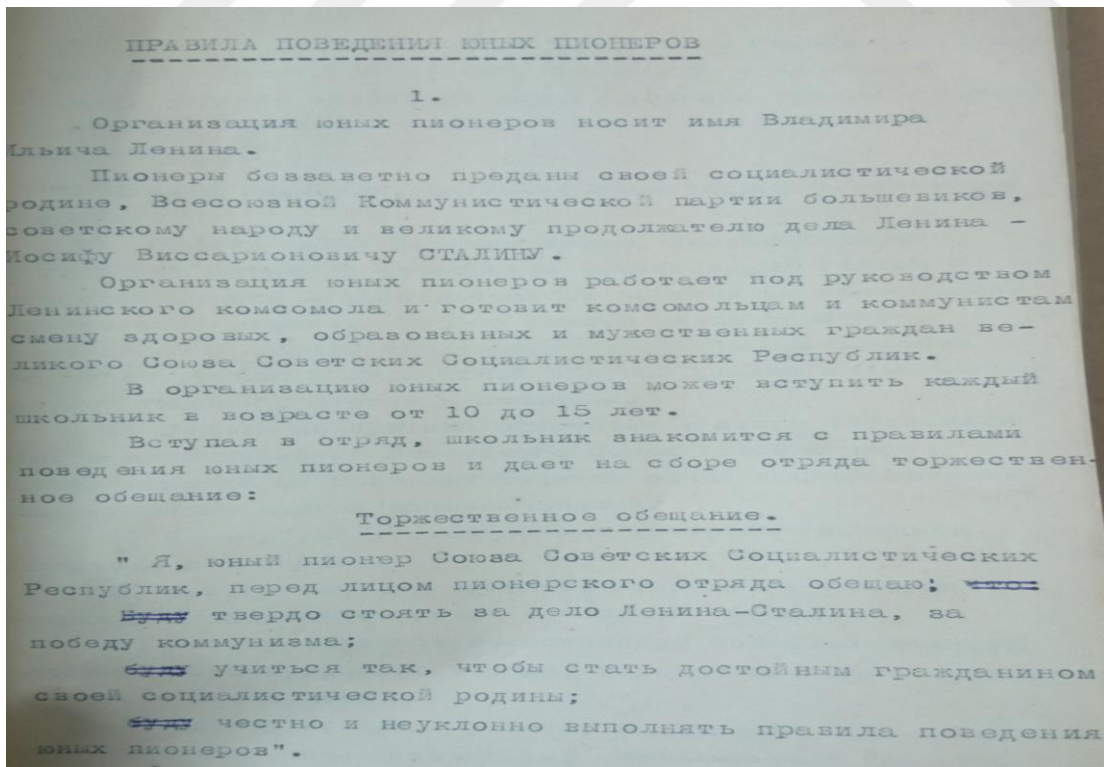
EK 6: Azerbaycan Pioner Evinden (Vojatıy Dergisi, Sayı: 5, Mayıs 1949.)

EK 7: Pionerler Yaralılarla İlgilenirken (Vojatıy Dergisi, Sayı: 2, Şubat 1949.)

EK 8: Pioner Teşkilatının Tören Yemini (RGASPI, f. M-1, op. 23, d. 1361, l. 26.)

EK 9: Pionerler Kolhozda (<http://altaikdm.ru/page/pionerija> /08.04.2016.)

EK 10: Pioner Teşkilatının Yemin Töreninden (<http://www.liveinternet.ru/> 08.04.2016.)

EK 11: Pionerler Kızıl Ordu Askerlerine Hediyeler Hazırlarken.
(<http://picaboom.ru/vtoraya-mirovaya-voyna-zhenshhinyi-i-deti-voynyi/> 08.04.2016.)

EK 12: Pioner Rozetleri (<http://sv0812.livejournal.com/379211.html?page=1> /08.04.2016.)

1923

1934

1942

1944

1964

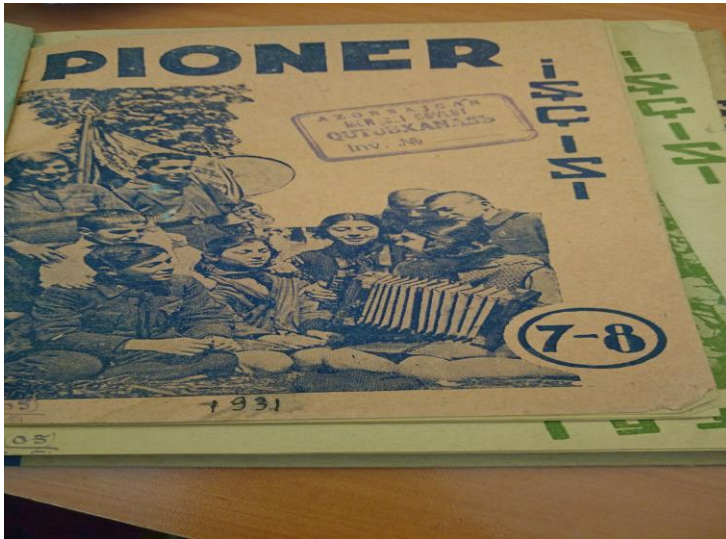
EK 13: Pionerskaya Pravda Gazetesi

EK 14: Pioner Teşkilatının Dram Dernekleri Esasında Kurulan Genç Seyirciler Tiyatrosu'nun Günümüzdeki Hali (Burcu ÖZDEMİR'in Arşivinden, Bakü 2016)

EK 15: Pioner İşçisi Dergisi

EK 16: Azərbaycan Pioneri Gazetesi

